

శ్రీ భీమేశ్వర పురాణము

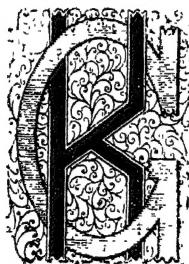
(చీమఖండము)

శ్రీహరి కవిసార్వభౌమ ప్రణీతము

తన్మామార్గ్య, భాసప్రణీత

శ్రీ కంభంపాటి రామగోపాల కృష్ణమూర్తి

విగచిత బీకాతాత్పర్య సహితము

ప్రకాశకులు :

కల్వబేగ్రంథమండలి

విజయవాడ-1.

ప్రథమ ముద్రణ.
చేయిప్రతులు
అక్టోబరు 1958

సర్వస్వామ్య సంకలితము

వెల : రు. 3-00

ముద్రణ :
క ల్యాణి ప్రెస్,
విజయవాడ-1.

మ న వి

అంధ్రవాఙ్మయమునఁ జిరస్థాస్థువులగు ప్రబంధముల రచించిన కీర్తిశేఖరండు శ్రీనాథ కవిసార్వభౌముండు. అతఁడు రచించినవానిలో నష్టములై నవికాగా నష్ట ప్రాయమైనదీ భీమఖండము. ఇదతనిచేఁ బ్రౌఢనిర్భర వయఃపరిపాకమున భీమనాయకునిఁ గొగడుటకై వ్రాయఁబడి, రాణ్యహేంద్రవరసాలకుండగు వీరభద్రదాశి కమాత్యుండగు బెండపూడి యన్నయమంత్రి కంకిత మొసఁగబడినది. తూర్పుగోదా వరి జిల్లాలోని 'ద్రాక్షార' మనఁబడు దక్షారామస్థలపురాణ మిమ్ముహాగ్రంథము స్కాందపురాణాంతర్గత భీమఖండమున కనుకృతి.

ఇతని యనువాదముఁ గూర్చి కొంత ముచ్చటించును. 'సహిసర్వదేవరాట్' అన్నదానికి 'సంతతము దేవవేశ్యాభుజంగుడతడు' ద్వి. 13. అని భీమేశునకు భుజంగ త్వమును కల్పించెను. అతనికేకాదు; కృతిపతికి నైతము 'పంచారామవధూటీ పంచాస్త్ర విహారకేలి పాంచాలునకున్' అని చెప్పట గొప్పగాఁ జూచియుండనోవు. 'భవ త్యపాంగమాత్రేణ తస్య సర్వ మిదం తతం' అన్నదానికి 'అతని నిశ్వాసముల మాత్ర నానాకావొ, వేదములును చరాచర విశ్వజగము' అని 2 ఆ. 14 ప. 'సప్త గోదావరతట క్రిడానక్తస్యశీకరైః | గజాస్యస్య కశోన్ముక్తైః క్షిన్నమార్తాండ మండలం'నకు 'వేదండ వదన శుండా కాండ చుళుకితోన్ముక్త సప్తగోదావర సలిలధారా ఝుక్కార్బృహత బ్రహ్మాండగోళంబును' 3 ఆ. 18. 'పుండరీకోద్భవ శిరోమాలికాహరశోభితం'నకు 'పుండరీకత్వక్ష్వ ♦ కాండాతిమండిత, కటిమండలంబు 4 ఆ. 153. 'దశపూర్వాన్ దశాపరాన్' నకు 'అయిదు తరముల పూర్వుల ♦ నవల యొడ, నందఱుఁ గాచు నూర్ధ్వలో ♦ కాలయముల' 5 ఆ. 67. మహాకృచోట కొంచెమశ్రద్ధగా 'సత్సమాగమ మన్నామ కథాశ్రవణ యోగతః | పాపక్షయో ఛవేదేవి' అన్న మూలమునకు, 5 ఆ. 157 ప.లో 'పాపంబులన్నియుఁబ్రబలుచుండుఁ, బాపంబు లొకభంగిఁ బ్రక్షయం బొందిన' అని పాపక్షయమునకు కారణమును చెప్పట మానెను. ఇది గాక యిది వైవమాహాత్మ్యాభివర్ణకంబగుటచేఁగానోవు శ్రీ కూర్మ సింహాచలాది వైష్ణవ తేత్రములను మూలమున రెండధ్యాయములలో నున్నవాటి నొక్క పద్యమున (2 ఆ. 51) వర్ణించెను. వర్ణనలపట్ల దన ప్రాగ్భ ల్యముఁ జూపి విహరించెను. (2: 30) 'ముజ్జగము (4: 137) ఎల్లన్ శిష్యుల (2: 120) సీమలు (5: 77)' అని లక్షణవిరుద్ధప్రయోగములును గలవు. 'దివ్యపాదాంబుజ ♦ తేత్ర జలము (2: 51), అని పలుచోట్ల యతిస్థానమున వాడిన తేత్రపదమెట్లు సరిపడునో?

5. అ. 81 లో జెప్పిన 'మహాగ్రామ, ఖండిక, భట్టిద్రజా' నిభేదములిప్పుడు తెలియబడవు. 2:56 లో జెప్పిన కాకభేదములు, 3: 57 లోని సస్యభేదములు నిప్పుడు తెలియ నశక్యములు. 3:89 మొదలు 42 వరకు ముహూర్తమునఁగూర్చి చక్కగా వివరించెను. 1-111లో భీమేశ్వరస్థనము మనోహరము. 3.6లో 'ముగురంగూర్చిన ముండ దైవమునకున్ మోమోటలేదోనుమి?' అని లోకోక్తి కట్టు వను కొనక వాడినాఁడు. గెండవయాశ్వాసమరసముచింగు ఘట్టము. మొత్తముమీఁదనితని పాకము ప్రాథమికో నారికేళపాకమున నడచినది.

ఇట్టి యుద్ధాంధ్రమిప్పుడు ముద్రతమై లేకుండుటకు వగచి నాలో నేను గుములుచుండ ప్రకాశకులు సత్కార్యమును తాము నిర్వహింపఁబూనిరి. ఆంజోకాక ఇట్లు ముద్రణలేని సద్ధాంధ్రముల నెల్ల ముద్రితములఁ జేయుట కంగీకరించిరి. అది వారి యాదార్యము. మన కాంధ్రరాష్ట్రము వచ్చినను మన యాంధ్రభాష కమాల్యా లంకారములనఁబడు ప్రబంధములనుఁ బ్రభుత్వమువారు ముద్రింపకపోగాఁ బ్రజా ప్రభుత్వమును మాట నిలఁబెట్టఁదలఁచియో వీరు పూనుకొనిరి. దానికే బ్రజాభిమతము ననుసరించి తగునట్లు లఘు వివరణముగా కఠినపదార్థతాత్పర్యముల వ్రాసితిని. ఈ నా వాదోడు గాగెలవంతుడై ప్రేలున్నదన్నట్లే.

ఈ మా పూనికకుఁ జదువరులగు రసజ్ఞులు పొత్తములఁగొని ప్రోత్సాహ మిత్తురుగాక! మాకదే పదివేలు. ప్రకాశకులు ద్విగుణీకృతోత్సాహులై త్వరలో నింకను గ్రంథములఁ బ్రచురించి ప్రజోపకారముఁజేయునట్లు భగవానుఁడు వారిని ప్రేరేపించి తగు సహాయ సంపత్తి నిచ్చుఁగాక! అందఱును దలకొక చేయి వేసినఁ గాని యీ కార్యము సానుకూలము కాదు. నాయోపిన కొలఁది తప్పులు లేకుండు నట్లు చూచితి; నింకను దొరలినచో తునింపఁ బ్రార్థన.

శా. శ. 1880. విలంబి
విజయదశమి.
విజయవాడ.

ఇట్లు
విబుధజనవిధేయుఁడు,
కం. రామగోపాల కృష్ణమూర్తి.

విషయసూచిక

—००००—

ప్రథమాశ్వాసము.

విషయములు.

పుటలు.

1	ఇష్టదేవతా ప్రార్థనము	...	1
2	పురాతన కవీంద్రగుణకీర్తనము	...	2
3	కుకవి నిరాకరణము	...	3
4	ఉపోద్ఘాతము	...	4
5	వేమభూపాలుని వంశావతారవర్ణనము	...	6
6	కృతినాయక వంశావతారవర్ణనము	...	9
7	పవ్యంతములు	...	15
8	దత్తారామపురవర్ణనము	...	16
9	కథాప్రారంభము	...	25

ద్వితీయాశ్వాసము

10	సూర్యాస్తమయవర్ణనము	...	31
11	చంద్రోదయవర్ణనము	...	34
12	సూర్యోదయవర్ణనము	...	37
13	వ్యాసమహర్షి యాత్రకు వెడలుట	...	38
14	కీతికాపుర వర్ణనము	...	39
15	కుమారరామ వర్ణనము	...	42
16	సర్పపురవర్ణనము	...	43
17	అగస్త్యుండు వ్యాసమహర్షి గారిని బాసివచ్చుటకు గారణంబును	...	47
18	వ్యాసులు తాను గాశీనివాసమునకు వెళ్ళుట	...	49
19	వ్యాసులు కాశీని శపింపఁబూనుట	...	53
20	విశ్వనాథుండు పార్వతితోడ వ్యాసాదు లుండిన వేదిక కడకు విజయము చేయుట	...	61
21	కంభుంకు వ్యాసుని శిష్యులతోడఁగాని వెడలిపోవుట	...	62

తృతీయాశ్వాసము

22	కలకభవుండు సారాగర్భునకు దత్తారామమహిమంబు చెప్పుట	...	67
23	వ్యాసాదు లొకసంఘముననుండి భీమమండలంబున గనుగొనుట	...	74
24	వ్యాసాదులు దత్తారామంబున బ్రవేశించుట	...	77
25	ఇంద్రుండు దేవతలకు నివర్తింపఁగ మాహాత్మ్యంబు చెప్పుట	...	84
26	బ్రహ్మాదులు భీమేశ్వరు వర్ణించుట	...	87
27	అగస్త్యుండు వ్యాసునకుఁ బంచతీర్థంబుల వివరించుట	...	92
28	అగస్త్యువాసులు భీమేశ్వరాలయంబున బ్రవేశించుట	...	94

29	వ్యాసుడు భీమేశ్వరార్చనంబు సలుపుట...	...	96
30	వ్యాసు లీశ్వరు నుతించుట ...	...	97

చతుర్థాశ్వాసము

31	అగస్త్యుడు తీర్థమాహాత్యంబుఁ జెప్పట ...	108
32	శ్రీరసాగరమథనకము ప్రారంభము ...	109
33	శివుఁడు హాలహలము మ్రింగుట ...	118
34	దేవతలీశ్వరుని స్తుతించుట ...	114
35	శివునియాజ్ఞ ను సురాసురులు విఘ్నే శునిఁబూజించి పాల్కడలి తరియించి చంద్రదారులఁ బడయుట ...	116
36	దేవాసురు లమృతమునకై పోగుటయు శ్రీమన్నారాయణుఁడు దేవాసురుల వంచించుటయు ...	117
37	నారదో క్తినసురలీశ్వరునిఁబూజించి వరంబులు వదలిబాధించుట ,,	
38	బ్రహ్మవిష్ణుదులు శివునికడకేగి మొఱవెట్టుట ...	118
39	ఈశ్వరుఁడు త్రిపురాసురుల నిర్జించుట ...	120
40	తుల్యభాగ యుత్పత్తిక్రమము ...	131
41	శ్రీభీమనాథేశ్వరుఁడు దనకుఁ దాన ప్రతిష్ఠితుండగుట ...	132

పంచమాశ్వాసము

42	నూర్మండు కైలాసమున కరిగి శివుని దక్షాగ్రామమునకుఁ దోడితెచ్చుట ...	135
43	మహాదేవుఁడు ప్రమథగణసమేతుఁడై దక్షాగ్రామమునకుఁ బోవుట ...	138
44	శివుఁడు దక్షాగ్రామంబుఁ బ్రవేశించుట...	140
45	శ్రీకంఠుఁడు దక్షాగ్రామ భీమేశుతో నైక్యతం నొరయుట	142
46	లక్ష్మ్యులు శ్రీభీమేశుని స్తుతించుట...	,,
47	దివస్పతి బృహస్పతిని నానసులఁగూర్చి యడుగుట ...	144
48	భూదానమహిమ ...	,,
49	దివస్పతి శ్రీభీమేశ్వరునకు భీమమండలంబు సమర్పించుట	146
50	వసుంఠర్తు వర్ణనము ...	148
51	సప్తరుని స్తోత్రము ...	154
52	గౌరికి మహేశ్వరుండు భక్తి విజ్ఞానయోగంబుఁ జెప్పుట...	157

శ్లో. సమశ్శివాభ్యాం సవయావనాభ్యాం
పరస్పరాశ్లిష్ట వపుర్ధరాభ్యాం।
నగేంద్రకన్యా వృషకేతనాభ్యాం
సమో నమ శ్శంకర పార్వతీభ్యాం॥

త ప్పా ప్ప ల ప ట్టి క

—

త ప్ప	ఁ ప్ప	పు ట	పం క్తి
శోక	శుక	25	28
త్రిపురాసుల	త్రిపురాసురుల	29	19
తిమిరంపుజంపు	తిమిర పుంజంపు	32	29
తీర్థోత్సంగము	తీర్థోత్సంగము	49	18
వర్ధితానేక	వర్ధితానేక	68	13
సిమా	సీమా	72	1
నముచివెరి	నమాచివైరి	,,	7
శాంభవీభక్తి	శాంభవీభక్తి	82	21
ఫాలనైత్రా	ఫాలనేత్రా	99	12
సంపుల్లపుటంబు	సంపుల్లపుటంబు	100	18
భవుడుచెప్పి	భవుడుచెప్పి	104	6
ద్వానరవము	ద్వానరవము	111	16
లుత్సాహంబులు	లుత్సాహంబులు	,,	17
విషవిశ్వాస	విషవిశ్వాస	112	3
మిభవక్త్రు	మిభవక్త్రు	116	3
బుద్ధ	బుద్ధ	128	1
ప్రతిపన్న సౌఖ్యము	ప్రతిపన్న సౌఖ్యము	129	4
కుంభోదరులును	కుంభోదరులును	139	14
నొప్పగు	నొప్పగు	147	,,
రప్పించి	రప్పించి	146	23
కల్గినన్	కల్గినన్	159	13
దుపదేశించె	దుపదేశించె	161	26
వినుడు	వినుడు	163	6
గైకొనియెనె	గైకొనియెనే	,,	18
యప్పగ	యప్పగ	,,	19

—

శ్రీరస్తు
శ్రీమహా గణాధిపతయేనమః
శ్రీమాచిక్యాంబాసమేత శ్రీభీమేశ్వరస్వామినేనమః

—ॐ॥—

శ్రీ భీమేశ్వర పురాణము
ప్రథమాశ్వాసము

—ॐ॥—

స్తనగంధసార పరి + షేకనమంచిత సాయకప్రయో
గాస్తమహాపురత్రయం ద + హార్యధనుర్బహు దర్శకోటి దీ
ప్తిస్తవసియవిగ్రహాఁడు + భీమయదేవుఁడు దక్షవాటికా
వాస్తుఁడు ప్రోచుఁగావుత డ్రు + వంబుగ దేవయ్యన్న భీమణిన్. 1

—♦ ఇప్తదేవతా ప్రార్థనము ♦—

ఉ. ఏనిఁ మోముతా రైలుక + నెక్కినరావుతురాజు సారసే
నానియసుంగుఁడెద్దన వి + నాయకదేవుఁడు కర్ణతాఁఁడుం
రూనిలతాడనంబున ని + రంతరమున్ బ్రబలాంతరాయసం
తానమహాఘనాఘన క + దంబములన్ విదళించుఁ గావుతన్. 2

ఉ. బాలికమోము పుట్టవన + బర్హికిశోరకలాన్యరీలఁ బై
వాలిచి పచ్చకప్పరపు + వాసనతోడి ముఖరవింద తాం
బూలపుమోవి మోవివయి + మోపుచు రాధకు నిచ్చు ధూర్తగో
పాఁడుఁడు ప్రోచుఁగావుత మ + పారకృపామతి మంత్రియన్నవిన్. 3

1. శ్రీస్తన...త్రయండు = విష్ణువసు బాణముచే త్రిపురాసురుల సంహరించిన
వాడు; అహార్యధనుర్బహుఁడు = మేరువు ధనువుగాఁగలవాడు; అర్క...విగ్రహాఁడు =
కోటి సూర్యుల కౌంతికల దేహముకలవాఁడు; దక్ష...వాస్తుఁడు = దక్షరామపుర
నిలయుఁడు; ధ్రువంబుగన్ = ఎల్లప్పుడును; దేవయ్యన్న భీమణిన్ = కృతినాయకుఁడగు
బెండ్రుపాడి అన్నయమంత్రిని; ప్రోచుఁగావుతన్ = రక్షించుఁగాక! 2. ఏనికమోము
శాలు = గజగుఱుఁడు; ఎలుక...రాజు = మూషకవాహనుఁడు; సార...పెద్దన = కుమార
స్వామికన్న; కర్ణ...తాడనంబునన్ = చెవులగాలితో; ప్రబల...కదంబములన్ =
విఘ్నములను కౌరవముల్బలను; విదళించుఁగావుతన్ = పోఁగొట్టుఁగాక! 3. బాలిక
మోము = రాధముఖమును; మత్త...నీలన్ = మదించిన అడవి నెమలి మూతినివలె;
పైవాలిచి = పైకెత్తి; మోవి = అధోవృత్తమును; ధూర్తగోపాఁడు = కొంఠెకృష్ణుఁడు.

- సీ. రాజీవవపుని గా • రావుణ్ణువుచేది, యంచవాపానెక్కు • నలరుచోది
 వసిడికిన్నెరచిటె • బలికించునెలనాగ, పడునాల్గవిద్యల • వట్టుగొమ్ము
 యారేడుభువనంబు • లేలు సంపదచేడె, మొలకచురుచులెల్లు • ముట్టరాలు
 వెలిచాయకొడుమరా • చిలుకనెచ్చరికతై. ప్రణవసీతికనుండు • పద్మగంధి
- తే. మందరాచలకందర • మత్తమాన, మగ్ధపాతోధిలహరికో • యృతమైన
 లలితసాహిత్యసౌహిత్య • లక్ష్మినానగు, పదపయై మాకు దినకగి • రాణి పాటి. 4

— 4 పురాణకవీంద్రగుణ కీర్తనము —

- చా. శ్లోకముల రచకోటి గాంధులుగా • మూలంచి రామాయణంబు
 పుత్రకాకర మెల్లపాఠముల మా • యింసంగ నిర్మించి మ
 గ్లోకులైన పురాణసంఘమిదవర్ • జారు న్ననోపిది వా
 ర్మికిన్ బ్రహ్మపదావర్తనవిరా • లీలావలీవల్లభన్. 5
- మ. కలఁచున్ భారతసంగీతాకృతము • ద్వానిర్మితప్రతియా
 నునినహోచ్చిన్నునిన్ గిరివిచిత్రహం • ర్నగ్ధివృత్తాద్భు
 తునినాభోగి శ్రుతావలారు నురాం • భోజాజ్ఞి నడిచు
 ర్నసాహిత్య రిరాసమృద్ధియు పా • రాశర్యమౌనెగ్గురున్. 6
- సీ. ప్రణవంతు రసధావ • ధావనామహానియ, కవిరాసముల్లాసు • గావిరాసు
 గణుంతు నిరవద్య • గుచ్చవద్యనిబంధ, పరిరొచ్చినప్రాణు • విట్టవాణు
 ధణియంతు సాహిత్య • రచనముహారాజ్య, కప్రాసనాసీము • ప్రజరసేను
 వర్తించు సంభోధి • వార్షిచిగంధీర, తాసార వాచ్యము • త్కృష్ణహస్త
- తే. ధాన శివభద్ర సాన్నిధ్య • ఉల్లాసకుసు, మోము చారవి పల్లవా • మల్లముంకు
 భట్టి చిత్రవక్రి చంది • పండితులకు, గీతకొలుపును నొసలిప్రే • గేలుదోయి. 7

4. రాజీవ...జేవి=బ్రాహ్మరాణి; అంచ...బోజి=హంస వాహన ముక్కు
 వనిత; ఎలనాగ=శ్రీ; ఈను+పీఠ=పగునాల్గు (2x7); చేడ(యా)చేడిగు=శ్రీ;
 మొలకచురుచున్=చంద్రకళను; వెలిచాయ=తెల్లనశరీరముకలగి; కొడను...కత్తే=
 చిన్న చిలుకను చేతధించునది; ప్రణవ...గంధి=ఓంకారశీతమున సుందరగి;
 మందరాచల...ఉమ్మాతమైన=మందరపర్వతముచే ఉత్పన్నుడైన సాలసముద్రసంసం
 బుట్టిన; లలిత...లక్ష్మి=మంచి సాహిత్య సంపదను; ఒసంగున్=బద్ధుఁడగు!
 5. నూత్రించి=కూర్చి; మాయింపంగన్=పోగొట్టుట; పురాణ...వసున్=
 ప్రాచీన మునిని; బ్రహ్మ...వల్లభున్=బ్రహ్మమారు ప్రకారము వచ్చిన కవిత్వము
 కలవాఁడు. 6. భారత...ప్రొద్దుపునిన్=భారత స్పష్టిగా బ్రాహ్మరాణివారము;
 కలింద...అవతారున్=యమునానదీ మధ్యనున్న యనుకతిన్నెలలో బుట్టినవాఁడు;
 అపరాంభోజాత్మున్=కెండువ కిష్టువు; పారాశర్యుఁడు=వ్యాసమహర్షి. 7. కీం
 నొలుపునున్=జోడింతును.

౪౦. నెట్టుకొని కొలుచు నన్నయ, బిట్టోపాధ్యాయసార్య, భోముని గవితా
పట్టాభిషిక్తు భారత, ఘట్టోల్లంఘనపటిష్ఠ, గాథప్రతిఘన.

8

౪౧. పంపినువేసమై పరంగు, భారతసంహిత నాంద్రభాష, గా
వింఛెఁ బడెను పర్వములు, విశ్వజగద్విభలుచ్చి నెవ్వఁ డ
క్కాంచునగర్భతుల్యున త, భండిత భక్తి నమస్కరింతు ని
ర్వందిత కీర్తిమైవ వి, రాక్షసి దిక్కన సోమయాణికిన్.

9

౪౨. పసఁజ్ఞేభునియ వారిదితటి, కల్పట్టణాధీశ్వరున్
ఘోషునిన్ బద్ధువురాణ సంగ్రహరూ, కావ్యప్రబంధాభివ్రన్
పసమర్కాపరి సార్యభాషుఁ గవిరా, విద్యాధరుం గొల్తు మా
యనుఁగుండాతఁ బ్రదాత శ్రీకమలానా, ధామాత్య చూదామణిన్.

10

౪౩. హరదూదాహరిణాంబవత్రయఁ గా, లాంతస్ఫురచ్ఛండికా
పసుగోష్ఠాభిమోఘపన్నురుచి, పర్వంత కాశ్యపున్
సరిసర్పింబును సంసరించె ననఁగా, సత్కావ్యముల్ దిక్కులం
డిరికాంబు సజింఘుండుఁ గవిరా, జీగేహ రంగంబులన్.

11

—* కుకవి నిరూపణము *

౪౪. పెన పసుభాష్టలంబునఁ గ, పిండ్రులు గొందలు శేముషిమషీ
రసము చునఁబటాహ భూ, రంబుల నించి కలంచి జిహ్వాకా
శిలంబులూరిరం గొని వి, ఫింబరు కబ్బిము లెన్నఁగా మహా
స్థిరంబులౌ నిజానిస వి, యత్తల రాజ పలాశరేఖులన్.

12

౪౫. దోభమల్పంబు గర్వము, భుష్పతంబు, కాంపిష్టచ్ఛరంబు మ, చ్చరము ఘనము
టాపమందూకములుఁబోరె, గొంచెమెడిఁగి, పండితంబున్యులైన వై, తండికులకు. 13

గీ. భారత...ప్రతిఘన = భారతఘట్టముల దాటగలిగిన ప్రతిభకలవాఁడు.
9. కాంచనగర్భతుల్యునకున్ = బ్రహ్మాతో సరియైనవానికి. 10. కనకశ్చాఢరధీరున్ =
పంపువువంటి ధైర్యకాఠి; నినుపత్కాకతిసార్వభౌమున్ = కాకతిచక్రవర్తిచే సేవింపఁ
బడువాఁడు. 11. హర...పరత్రయున్ = శివునితలమీఁది చంద్రకశ్యపులకు వంశర;
కాలాంత...కాతస్యమున్ = ప్రపంచకాలచండికయొక్క స్థనకాతస్యమును; కవిరాజీ
గేహరంగంబులన్ = కవుల నెడి వాకిళ్లలో. 12. శేముషిమషీరసము = బుద్ధియ నెడి
మిసిసి; మనకటాహాపహరంబులన్ = మనస్సు నెడి మూకుళ్లలో; కలంచి = కలిపి;
గిహ్వాకా...చూలికన్ = నాలుక నెడి ఘంటములతో; నిజ...రేఖలన్ = తమ ముఖము
లను తాఱిచువాడనై. 13. నిప్పుచ్చరంబు = సున్న; పండితంబున్యులు = మూఢులు;
వై తండికులు = విఠంజనవాదము సేయువారు.

- తే. నిటలుమున నుండి శ్రుతిపుట + నిష్ఠరముగ, సదరికాకులు చిట్టుపె + ద్దఱవినఁజ్జు
డుడిగిరాముంచ యూరకఁముంచెన్స, వైచరాకున్న నెందేనిఁజనుటయొప్పు. 14
- తే. ప్రాధిఁబరికింపసంస్కృతఁభాషయంద్రు, పలుకునుడికారమున నాంధ్రఁభాషయందు
రెవ్వ రేమిన్న సంప్రదాన, కేలకొఱచె, నాకవిత్వంబు నిజము క + ర్థబాష. 15
- ప. అని యిష్టదేవతా ప్రార్థనంబును బురాతన పరిపూర్ణతనంబును గురిచి నిరాకర
ణంబునుం జేసి యార్చగఁచును. 16
- తే. సవమరుత్తు చరిత్రంబు + వైషదంబు,
సప్తపది పండితరాధ్య, చరిత మనఁగఁ
గావ్యములు పెక్కుచెప్పియుఁ + గాంతుచునక
చెందియునుఁ గావ్యమొకటిఁగా + వింపఁచలఁచి. 17
- ప. ఉన్నంత. 18

—♦ ఉపోద్ఘాతము ♦—

- సీ. ఏమంద్ర కలవైప + మింగుకేటరుఁడు ద, జ్ఞానానుభవేమఁ + కవిలభఁస్త
యేమంద్ర యేలక + యిట్లెవఁమాంభాద్య, రామసన్నిధిఁదైన + సేమసృపతి
యేమంద్ర నితకేర్తి + యేడువారాసుల, కదికొంచ యవులవీఁ + కటిక గొంగ
యేమంద్ర సౌధాగ్య, మిగురుఁగైదువఱోడు. లాలిత్యలీలకు + మేలుబంది
తే. యడఁడు కర్ణుట లాట దో + టాంగ వంగ, పురు కురురు కుంతలావంతి + ఘూర్ణరాచి
నృపనధాస్థానబదవర్ణ + నీయసుగుణ, మండనుఁడు దెండపూఁదన్న + మంద్రవహుఁడు. 19
- ప. ఒక్కనాఁడు. 20
- సీ. చాటప్రధాకర + ప్రస్థాన సంవేద్య, లద్దండ పండితు + లొక్కవంక
ఫణివధాక్షరభాష్య + పక్కికాధావజ్ఞ, బుర్రమ ప్రాగిల్వ్య + లొక్కవంతఁ
గణభుజ్జిత గ్రంథ + గాధార్థవిదులు బాహుశ్రుత్యసంపన్ను + లొక్కవంక
వేదాంతవాసనా + విశ్రాంతహృదయజ్ఞ, లుపనిషత్తత్వజ్ఞ + లొక్కవంక
తే. సుభయ భాషాకవీశ్వరు + లొక్కవంక, వేశ్యలొకవంక నొకవంక + వీరభటులు
బలనికొలువంగఁ గొలుపుండిఁపిలువఁబె, దెండపూఁదన్న మంద్రత్యోగంబునన్ను. 21

14. శ్రుతిపుట నిష్ఠరముగనె = చెవులకిత కటువుగా; అడరి = వ్యాపించి.
15. నుడికారము = శైలి. 17. చెందియును = మఃశల. 19. ఏడు... గొంగ = సప్త
సముద్రముల కొవలనున్న కొండకొవలనున్న కటికచీకటిని పోఁద్రోలునది (నిక్కుల
వ్యాపించినది); ఇగురుఁగైదువఱోడు = మన్మథుఁడు; మేలుబంది = శ్రేష్ఠుఁడు.
21. భాట్ట... సంవేద్యులు = పూర్వవ్యాసముఁగలవలు; ఫణి... భావజ్ఞులు = వైయాకర
ణులు; కణభుక్... విదులు = తార్కికులు; బాహుశ్రుత్యసంపన్నులు = బహుశ్రుతము
కలవారు.

- గీ. ఇట్లు పిల్వించి సమ్మాన , మెసకమెసంగ, సముచితససమున నుంచి , చతురలీల
నానరిచ్చెను రాయవే , శ్యామజంగు, మంత్రి గంభీరధీరసం , భాషణముల. 22
- సీ. వినిపించినాడవు , వేమభూపాలున, ఓఖిలపురాణ వి , ద్యాగమములు
రిల్పించినాడవు , గాధపాకంబైన, హృన్దైషదకావ్య , మాంధ్రభాష
దాపించినాడవు , బహుదేశబుధులతో, విద్యాపరీక్షణ , వేశలందు
వెదచల్లినాడవు , విశదకీర్తిస్ఫూర్తి, కిరూపరములు దిశాం , గణములందు
- తే. జానాటింటి వాడవు , బాంధవుడవు, కమలనాభుని మనుమడ , వమలమతివి
నాకుఁగృహనేయు మొక ప్రబల , ధంబు నీవు, లలితగుణగణ్య శ్రీనాథ , కవివరేణ్య. 23
- తే. సర్వసంతానములు నాకు , సంపదించె, నొక ప్రబంధంబు వెలితిగా , సుకృతగరిమ
నానెలిరిమాన నాపేర , సంకితముగ, నివపురాణంబు తెనుఁగుగా , జేయుమొకటి. 24
- వ. అనియును. 25
- కం. బంధుర సపాదలక్ష, గ్రంథంబై యైదుపదులు , బండంబులలో
సంవిల్లును స్కాంధం బస, నిండుపునకుఁ గాలర్ప లమరి , చినచందమునన్. 26
- మ. అరవిందాస్త్ర కృత ప్రతిష్ఠుడగు న , జరామధీమేష్వరే
శ్వరు మాహాత్మ్యముతోడఁ గూడి భువన , శ్లామాన్నదంబై యఖిం
గురమై స్కాంధపురాణపారమగు శ్రీ , గోదావరీధండమున్
బరిసాటిన్ రచియింపు మంధ్రజగతీ , భాషాప్రబంధంబుగన్. 27
- వ. అని చరికి సుబహుమానంబుగాఁ గర్పూరతాంబూలజాయానదాంబి రాభరణంబు
రొసంగి వీడుకొలిపిన. 28
- సీ. భార్యురత్రాద , భాటీసమారంభ, గర్వపాశోరాశి , కలకజాలకు
సప్తహదీయరాజ , చూడియజ్ఞేపాల, వందిత శ్రీపాద , వసరుహులకు
సింహాద్రి చర్యంత , సీమాంధ్రమేదిసి, మండలీ పాలనా , ఖండలాలకు
హరిదంతదంతిదం , తావళిలిఖ్యమా, నానేకజయశాస , నాక్షరులకు
- తే. వీరభద్రేశ వేమ పృ , స్వీధవులకు, ననుఁగుమంత్రి మహాప్రధా , నాగ్రగణ్యు
బెండపూడన్న జగనొబ్బ , గండవిరుద, సచివదేవేంద్రుఁగృలితధీ , శ్వరునిఁజేసి. 29
22. ఎనక మంగన = అతిశయింపగా. 26. సపాదలక్షగ్రంథము = 125 వేల
శ్లోకములుకల గ్రంథము. 27. అరవిందాస్త్రకృతప్రతిష్ఠుడు = సూర్యునిచే ప్రతిష్ఠింపఁ
బడినవాఁడు. 28. జాంబూనద = బంగారు. 29. జగనొబ్బగండవిరుద = జగనొబ్బ
గండదను ఓరునుకల.

- వ. సగ్గ ప్రతిసగ్గ వంశ మన్వంతర వంశానుచరితంబు లనుపంపలక్షణంబులతోడం గూడి సపాదలక్ష గ్రంథసంధ్యాసమన్వితంబై పంచాశత్తందమండితంబై బహు సంహితానమాకీర్తింబై యొప్పు శ్రీమహాస్కాందంబును నాదిపురాణంబునందు గోదా వరీ ఐదంబు శ్రీమద్దత్తరామభీమేశ్వరమాహాత్య్య సంయుతంబగుటంజేసి ఫీమేశ్వర పురాణంబనంబరంగు; నది యాంధ్రధాషాప్రబంధంబుగఁ జెప్పందోడంగితి; నమ్మ హాప్రారంభంబునకు మంగళాలంకారంబుగా నమ్మహామంత్రీశ్వరునేలిన వీరభద్రదేశ్వర వేమభూపాలుర వంశావతారం బభివర్ణించెద.

30

—◆ పేమధూపాలుని వంశావతారవర్ణనము ◆—

- ఉ. కైటభదైత్యవైరి పద , కంజమునం దుదయంబు నొందె మి
స్నేటికి భూతధాత్రికిని , నెఱతయు నచ్చిన తోడిఁబుట్టువై
హాటకగర్వముఖ్య నిధి , లామరహాళి మహామణిప్రభా
పాటలవర్ణమైన యొక , పాపనవర్ణ ముదీర్చసంపదన్.

31

- వ. అప్పుణ్యవంశంబు కంసాసుర ధ్వంసిచరణవల్లవంబు దనకుఁ బుట్టినిల్లుగావునఁ గాఠణ గుణసంక్రమంబునందోరెఁ జామరరేమరచ్చత్రధనుఃఖగ్గాది విహాస హాసంబై, చదలేటినిటిపంపి నోదరీయస్నేహంబులుంబోని పాపనవర్ణ శుచిత్య గాంధీర్య మాధుర్యంబులు చరితమనస్వభావవచనంబుల ధరియించి వైదోడుం బొదివి విశ్వవిశ్వంభరా క్రీడనంబు దనకువిదిర్చిన పరమశైలి యంతరంగంబున సంతరించి నిఖిలప్రపంచంబునకు నాధారంబై ప్రవర్తిల్లె. అందుఁ బచ్చనాయకులన వెలమలనఁగమ్మలనసరిసర్లనవంబుల్లన బహుప్రకారకాభోపకాభా భిన్నంబులైన మా గ్గంబులం ద్రిమార్గగంగాప్రవాహంబులుంబోరె గోత్రంబు రెన్నియేనియు జగత్ప విత్రంబులై ప్రవహించుచుండఁ గల్పంబు లలిక్రమించి మన్వంతరంబులు జరిగి యుగంబులునరికడచి వత్సరంబులుచని కాలచక్రంబులమిత్రమించుచుండఁ జతుర్థ కులహాళిమండనంబై కీర్తివిహారఘంటాపథంబైన పంటమహాన్వయంబు పాఠనాటి దేశంబున భద్రపీఠంబునధిపనించి సింహ విక్రమనగరదువ్వూరు గండవరాది పట్టణంబులు నిజనివాసంబులుగా భూలతాదష్టాష్టాదశద్వీపాంతరాశుంగు భూపాల గ్రామంబులన్ ద్రిలింగభూమండలాఖండలులను ద్రోలయవే మాన్మహా తాన్న వేమకుమారగిరీశ్వరాదులం బూజ్యసామ్రాజ్యపీఠస్థులంగాంచె. తత్సంబంధ

30. పంచాశత్తందమండితంబై=50 ఖండములు కలది. 31. కైటభ...కంజము నందున్=విష్ణుపాదమందు; మిస్నేటికిన్=గంగకును. 32. కారణగుణసంక్రమము=కారణమైన మట్టియున్న గువాటి గుణములు కార్యములైన కుండ మున్న గువాటియందు సంక్రమించుట; చదలేటిసీరు=గంగనీరు; సైదోడు=తోబుట్టువు; విశ్వంభర=భూమి; భూలతా...రాశులు=కనుకామముడిచేభయపెట్టబడిన పగులెన్నిదిద్వీపాలరాజులు;

జాంధవంబున వసుంధరాభారదౌరంధర్యంబునం గంధసింధుకఘటాకూట కపటకిటి
కచ్చపావతారనారాయణ భుజంగ భూధరంబులకుఁ దోడుజోడై రాయగురువర
మేశ్వర సాధుజనవిదేయ ఘోదెరాయన కలకణాధామాదిరుదధాన్యమండై భీమయ
గురువరేణ్య పుణ్యకారుణ్య కటాక్షపీఠైలబ్ధి సుస్థితైశ్వర్యదుర్యుండై విజయ
చాటీసమాటికి నంబులదికలల్లాడ సల్లాడభూవల్లభుండు రాజమహేంద్రంబు రాజ
ధానిగా సింహాద్రిసర్వంతం బుత్కళ తళింగి యవనకర్ణాటలాటాంతర్దీపంబైన ప్రతా
పంబున దిలీప పిల నహుష నాధాగ భరత భగీరథ మాంధాతృ ధుంధుమార
పూరుపురూరవఃప్రహవృందై విశ్వవిశ్వంధరా భువనమండలంబుఁ జరిపాలించెఁ
చడనలకరంబు.

32

గీ. రాజరఘురాములల్లాడ , రమణసతులు, దాత్రిందాలింతురాచంద్ర , కారకముగ
మేమభూవల్లభుండును , వీరవిభుఁడు, నన్నదమ్ములు హరియును , హరుఁడుఁబోలే. 33

ఉ. తమ్ముని వీరభద్రవసు , భాదిపు విక్రమవీరభద్రుని
స్వమ్మదలీల రాజ్యధిర , బస్తిపె బద్ధముఁగట్టి బాహు ద
ర్శమ్మున నేమభూవంతుఁడు , వ్రాసె జగద్యజయప్రళప్తి వ
ర్తమ్ములు దిగ్గురంధర ను , రద్విషకుంభవిషాణ మండలిన్. 34

సీ. పాతాళధువనాఁడు , పతికి శేషాహికీ, ద్రియలబ్ధి మనకానఁ , బెనఁగఁగలిగె
విక్ష్రింధురములకు , దివ్యవాహినిలోనఁ దేటి రాయిడి మానఁ , దేలనొదవె
నుర్బీధరములకు , నుదధిలోఁ గాపున్న, కొలముసాములయిండ్లఁ , గుడువనబ్బెఁ
గుహనాకిటికి లక్ష్మీ, కుచకుంభములమీఁది, కుంకుమంబున నునుల్, కొనఁగఁగూడె

తే. రాయచోర్వాదుజంగ వీ , రవ్రతాప, భాని యల్లాడవిభువీర , భద్రదన్యవతి
సర్వసర్వంసహోద్రక్ , సర్వభరము, పృథుభుజాపీఠమున సంభ , రించుటయును. 35

కం. ఏవీ ధరణిపు లల్లయ, వీరజ్యైపతికి సాటి , వితరణగరిమన్
ధారాధరధారాధర, ధారాధరవాహదాన , చారానిధికిన్. 36

ధౌరంధర్యము = భరించుకత్తి; గంధసింధురఘటాకూట = దిగ్గజములు; కపటకిటి =
అదివగాహము; భుజంగ = శేషుఁడు; భూధరము = పర్వతము; విజయధాటీసమాటి
కనములు = దండయాత్రలు. 34. విక్...మండలిన్ = దిగ్గజముల కుంభస్థలములవీఁద,
దంతములవీఁదను. 35. మనకానన్ = సంభోగమున; తేటిరాయిడి = తుమ్మెదల
శాధ; కుహనాకిటికి = అదివరాహమునకు; ఉనుల్, కొనగన్ = నుఖపడునట్లు; సర్వ...
భరము = సకలభూభారము. 36. ధారాధరధారా = మేఘధారలచే; అధర = క్రిందుగాఁ
జేయఁబడిన; ధారాధగ వాహ = ఇంద్రుఁడుకల; దానధారానిధి = దానధారలకు నిధి
యైనవాఁడు. (వర్షధారలకంటె పెచ్చైన దానధారల కురిపించి యింద్రునిమించిన
వాఁడని భావము)

- మహానందర. ఛణరాజస్తజ్జరోమ, ప్రకటకమతరా, బృర్వత్తశేణి దిగ్వా
రజదారందర్యధారా, రజదీసమదిక, ప్రాథవహాప్రతాప
ప్రణతప్రదర్శి వృద్ధీ, పతి మతుదమణి, ఛానమానాంఘ్రి పీఠున్
బ్రహ్మబంధున్ వీరభద్రుం, బ్రతిభటధరణీ, శౌరకాలాగ్నిరుద్రున్. 37
- సీ. పండువాసురతాణి, పావడం దిచ్చిన, భద్రేభిములు పీఠి, చాలె ముందు
నొద్దె ఛాత్రినాథుం, ఛాపదపు తెంచిన, బిందారుచోష్టి నం, బెళవహించుం
గర్భాటభూపతి, కానుక యనిచిన, ముక్తాదప్రసంబు, మ్రోహమెఱయు
యవనాధిపతి యుపా, యనముగా నొసఁగిన, పాగాహాయులులు, వాగెవచ్చు
తే. దూరమంతకదారుచా, దొంతిమన్నె, సప్తమాదియరాజన్య, సమితిమొక్క
రాయచేబొధుజంగ సం, గ్రామపార్వ, గాయగోవాక నేమన, క్షౌఢపునకు. 38
- కా. దేవగ్రాహ్యుని క్షిప్తచక్రం, బ్రహ్మసామ్రాజ్యం
క్షీవాస్తోష్టుతి సంస్తుతంబంగదంబున్, శ్రీభీమవృక్షిర్బుధున్
లావణ్యుర చుట్టులాంఛనుని నా, లంకాపుటించర
గ్రాహ్యుంతుకూటముర్వహయశః, కల్లోరసివల్లభున్. 39
- కం. కాలచీ శ్రీగిరి కాన్, సంకరాచూచి దేవ, భవసంబుల వ్రా
యంచెను చేమిల్వెనుచు, యెదిర భాదానకాన, నాక్షరంబున్. 40
- సీ. ఛరియలనేర్చిరి, చర్చిపెట్టెను వ్రేళ్ల, రంభాణికాంగున, శీయకణులు
కల్పింపనేర్చిరి, గంగిమట్టయ మీదల, గిహ్నారకాపుంధ్ర, పములునొసల
నవరింప నేర్చిరి, జన్మిదంబులమోరల, దాహారములు ము, త్యాలసరులు
చేర్చింప నేర్చిరి, ఛల నెప్పుడుములల, గమ్మనిక్రొత్త చెం, గంబపరులు
- తే. ఛామముల పెందియును దైదివదలదంగి, వ్రాహ్మణోత్తము లగ్నిహారములలోన
చేమధాపాలు దనుబన్ము, వీరభద్రు, ఛాత్ర యేలింప గోతమీ, తటముసండు. 41
37. ఛణరాజ...నీకు = ఆనీకేషు, ఆనీకాహా, దీక్షాన్య పర్యత గజములు
భూభరణభారమును మోయఁగలగిన బాహుప్రతాపముచే వంచుఁబడిన శక్తుఁడైనను
అచే బ్రకాశింపఁజేయఁబడిన పాదపీఠము కలవాఁడు; ప్రతి...రుద్రన్ = శక్ర
రాజులకు రుద్రునివంటివాఁడు. 38. పండువాసురతాణి = పండువాడేపురాణా;
పాలెయుండుట = పడఁగావులుపడియుండుట; ఉపదపుత్రైంచిన = కాన్కనాపంజి;
సందేశ = తాంబూలములుండుపాత్ర; ముక్తాదప్రతంబు = ముత్యాలగొడుగు; ఉపా
యనము = కాన్క; పాగాహాయులులు = గుట్టపుమంద; వాగెవచ్చున్ = కల్లెము దిగి
పవచ్చును. 39. దేవ...వాస్తోష్టుతి = దేవబ్రాహ్మణ భక్తిచే బెంపొందిన సామ్రా
జ్యలక్ష్మికి నిలయుఁడు; లావణ్య...లాంఛనునిన్ = సౌందర్యమున నపర మన్మథుఁడు;
అలంకా...వల్లభున్ = లంక మొదలు కైలాసమువరకు వ్యాపించిన క్షత్రికలవాఁడు.
40. శ్రీగిరి = శ్రీశైలము. 41. పుండకము = బొట్టు; ఛామములన్ = ఇంద్రుఁగో;
పైఁడి = బంగారము.

తే. ధర్మశాసన ఘనశిలా , స్తంభమేత్త, శ్రీముకుందోద్భవస్వామి , శివునిమోల
పీఠభద్రేశుడా చంద్ర , తారకముగ, నగ్రహారాశి నఖిలమా , న్యంబుకొనంగి. 42

సీ. కమలాచలాగ్ర మా , ర్కండేయ శివశిర, శృంగచంద్రికాదౌత , సౌధవీధి
గోదావరీపుణ్య , కూంకషాజల, స్పృశిత శ్రీరుద్ర , పాదయుగళి
బలపదభ్యున్నత , ప్రాకారపరిమే, గంధూషితాజాండ , మండలంబు
గండదండావళ , గ్రైవేయఘంటికా, తంకారముధరఘం , టావఘంబు

తే. రాజవిందాననూత్న , రర్నపేటి, వీరరాహుత్త సుఖటకం , తీరవాదీ
వేమభూపాలరాజ్యాభి , పృథ్విరము, సాంద్రవిభవంబు రాజు , హేంద్రవరము. 43

తే. పీఠభద్రేశ్వరేషు చృ , ద్వీధవులకు, మంబ్రయగు దెండ్రూడన్న మంత్రివరుని
విమలవంశావతారంబు , విస్తరిండు, నభ్యుదయహేతువుగఁ బ్రబం , ధాదియందు. 44

—♦ కృతినాయక వంశావతారవర్ణనము ♦—

సీ. అకాశలక్ష్మికి , సవరంబుండైన, మునిమండలములోని , మొదలి చుక్క
యతకాం బ్రహ్మాండ , ముప్పశించిన యట్టి చిన్నివేల్పులరాజు , గన్నతండ్రి
యామిల్వంబునా , వధిలప్రపంచంబు, సృజించు బ్రహ్మకుం , జేయిదోతు
బరహరామునిచేత , దాటోదియేలలా, భరము దానముఁగొన్న , ద్రాహ్మణుండు

తే. పేరుదక్షిణకాపరి , పెండ్లికొడుకు, కశ్యపబ్రహ్మ నిజవంశ , కర్తగాఁగ
వెల నె సుభయాన్వయంబులు, నృద్ధిఁబొంద, వ్రాణుఁబ్రాణునుగల మంత్రి, పోలమంత్రి. 45

పం. సాటి చంద్రబిసిటికి, హాటకగర్భనివధూటి , కమరద్రు వనీ
వాటికి చుట్టెటభరిపు, పీటికి శ్రీహేలమంత్రి , విశదయశంబుల్. 46

కం. అమంత్రికి సురయించిరి, శ్రీమంతులు కార్యఖడ్గ , జితవైరి మహా
సామంతులు శ్రీ యల్లా, దామార్త్యగ్రామణియును , నన్నవిఘండున్. 47

కం. అల్లాడవిభుండు రిపుహృ, దృల్లాడంబరుండు వాడు , భామలమనసుల్
గొల్లాడంగ మదనుండు దిశ, అల్లాడంగజేయుఁ దద్దు , తాటోపంబుల్. 48

43. కమలాచలము = రాజమండ్రినగరము పుండరీకపర్వతమువీధిదనేయున్నది;
గ్రైవేయఘంటికా = మెడలోని గంట. 45. ఆవతంసకంబు = అలంకారము; అప్ప
శించిన = అణచిన; వ్రాణుఁబ్రాణునుగల మంత్రి = చదువు, ధనముకల మంత్రి.
46. హాటక...వధూటికిన్ = సరస్వతికి; అమర...వాటికిన్ = కల్పవృక్షమంత్రికి;
మధు...పీటికిన్ = శ్వేతద్వీపమునకు; విశదయశంబుల్ = స్వచ్ఛమైన కీర్తులు.
48. కొల్లాడంగన్ = హరింపగా.

- మహాస్థగర. ఐజిరాజస్తత్తిరోమ • స్రవకటకమతరా • ట్పుర్యతశ్రేణి చిగ్వా
రజదొరంధర్యచారా • రభటిసమదిక • ప్రాధహాహాప్రతాప
ప్రణతప్రత్యర్థి పృథ్వీ • పరి మకుటమణి • వాసమానాంఘ్రి పీఠున్
బ్రహ్మలింతున్ వీరభద్రుం • బరిభటధరణి • శాలకారాగ్నిరుగ్రున్. 37
- సీ. పండువాసురతాణి • పాపడం దిచ్చిన, భద్రేభిములు వీరి • చాలె ముందు
నొద్దె ధాత్రీనాథుఁ • దుపదపు తెంచిన, దింబారుదోష్టి నం • బెరిపదించుఁ
గర్జితభూపతి • కానుక యనిచిన, ముక్తాబజ్రంబు • మ్రోమమెఱుము
యవనాధిపతి యుపా • యసముగా నొసఁగిన, పాగాహారింబులు • వాగెదచ్చు
- తే. చూరమంకంతరాదుహ • చొంపిమన్నె, సప్తమాపియరాజన్య • సమిప్రమొక్క
రాయచెల్వొభుజంగ సం • గ్రామపార్థ, గాయగోవాక చేమన • జ్యేధవునను. 38
- తా. చేవప్రాహ్లాదభక్తిఃపల్లభం • ప్రిచ్ఛసామ్రాట్వం
శ్రీవాస్తోష్ఠురి సంస్తులంబుఁగఁదగున్ • శ్రీచేమపృథ్వీర్బుధుఁ
లావణ్యంబు మత్స్యలాంఛనుని నా • లంకాపురింబర
గ్రావాభ్యంధుకూలముద్రహూయకః • కల్లోరనిబల్లధున్. 39
- పం. కాంచీ శ్రీగిరి కారీ, సంహారాచారి చేవ • భవంబుల ప్రా
యంచెను చేసివెచ్చిన, చాలె చిత్ర భాదానచాన • నా దురంబుల్. 40
- సీ. ధరియింబునేర్పిరి • లర్పణమైదు ప్రేల్ల, రింహుడిక్కాంగు • రిహుడినలు
కల్పింపనేర్పిరి • గుంబుట్టయ మీఁదఁ, గిహురంబుల • పములంబుల
నవరింప నేర్పిరి • బన్నిదంబులమ్రోంఁ, చాలిహారములు ము • ర్కలనరులు
చేర్పంబు నేర్పిరి • లుల చెన్నదుముంఁ, గవ్వనిక్రొత్త చెం • గల్లపెరులు
- తే. భామముల చెంబియెను బైఁడిబడఁబడుంగి, ప్రాహ్లాదోత్తము లగ్రహారిములంబు
చేమధూపాలు చనుటన్ము • పీఠభద్రు, ధాత్రి యేలింప గౌతమీ • కటముసంబి. 41
37. భూధరణభూరమును మోయఁగలిగిన బాహుప్రభుఁడుచే వంసరాజుని శత్రుకీర్తి నానంద
అచే బ్రకాశింపఁజేయఁబడిన పాదపీఠము కలఁగాఁడు; ప్రతి...రసన = శత్రు
రాజులకు రుద్రునివంకివాడు. 38. పండువాసురతాణి = పండువాసాదేవులు; సా
లెముంకుడు = పడఁగొల్లులుపడియుండుట; ఉపదపుత్రైంచిన = కాన్కరాపరిసర;
సంధేశ = తాంబూలములుండుసాత్ర; ముక్తాబజ్రంబు = గుఱ్ఱాల...దుగు; ఉపా
యనము = కాన్క; పాగాహారింబులు = గుఱ్ఱపుమంద; వాగహచ్చున్ = కల్లెము ఓలు
పవచ్చును. 39. భేవ...వాస్తోష్ఠుతి = భేవప్రాహ్లాద భక్తిచే బెరిగొందన సాద్ర...
జ్యలక్ష్మికి నిలయుండు; లావణ్య...లాంఛనునిన్ = సోదరస్యమున నమన ముగ్ధుఁగఁదా;
అలంకా...వల్లభున్ = లంక మొదలు కైలాసమువరకు బాల్మికింబడి కైక్రికలవారకు.
40. శ్రీగిరి = శ్రీశైలము. 41. పుండ్రకము = బొట్టు; భామములన = ఇంద్రుఁడు;
పైఁడి = బంగారము.

తే. ధర్మశాసన ఘనశిలా , స్తంభమైత్త, శ్రీమమకుందోద్భవస్వామి , శివునిమోల
వీరభద్రదేవదా చంద్ర , తారకముగ, నగ్రహారాశి నఖిలమా , న్యంబులొసంగి. 42

సీ. పమలాచలాగ్ర మా , రక్తంజేయ వివరి, కృశిచంద్రికాదౌత , సౌధవీధి
గోహవరీపుణ్య , కాలంకషాణల, స్ఫూరిత శ్రీరుద్ర , పాదయుగళి
బలపదభ్యున్నత , ప్రాకారపరివేళ, గంధూషితాజాండ , మండలంబు
గంధదంతావర , గ్రైవేయఘంటికా, తంకారముఖరఘం , టాపఘంబు

తే. రాజవిందాసనానూత్న , రర్నపేటి, వీరరాహుత్త సుఖటకం , తీరవాద్రి
వేమఘాపాలరాజ్యాభి , వృద్ధికిరము, సాంద్రవిధివంబు రాజు , హేంద్రవరము. 43

తే. వీరభద్రదేవసేమ పృ , ద్వీధవులకు, మంద్రయగు దెండపూడన్న మంత్రివరుని
విమలవంశావతారంబు , విస్తరింతు, నభ్యుదయహేతువుగఁ బ్రబం , భాదియందు. 44

—♦ కృతినాయక పంశావతారవర్ణనము ♦—

సీ. అకాశలక్ష్మికి , సవతంసంబైన, మునిమండలములోని , మొదలి చుట్ట
యతకాల బ్రహ్మాండ , ముప్పగించిన యట్టి చిన్నివేల్పులరాజు , గన్నతండ్రి
యావీర్యంబునా , దధిలప్రసంపంబు, సృజించు బ్రహ్మకుం , జేయిదోశు
బలగురామునిచేత , చాటోదిడెబలా, భరము దానముఁగొన్న , ద్రాహ్మణుండు

తే. పేరుదక్షప్రకావరి , పెండ్లికొడుకు, కశ్యపబ్రహ్మ నిజవంశ , కర్తగాఁగ
వెల నె నుభయాన్వయంబులు, వృద్ధిఁదొంద, వ్రాలుఁబ్రాలునుగల మంత్రి, పోలమంత్రి. 45

కిం. సాటి చంద్రబిసిటికి, హాటకగిర్భునివధూబి , కమరద్రు వసి
వాటికి మధుక్రైటభరిపు, వీటికి శ్రీపోలమంత్రి , విశదయశంబుల్. 46

కం. ఆమంత్రికి సుదయించిరి, శ్రీమంతులు కార్యఖడ్గ , జితవైరి మహా
సామంతులు శ్రీ యల్లా, దామాత్యగ్రామణియును , నన్నవిఘండున్. 47

కం. లల్లాడవిభుండు రిపుహృ, దృల్లాడంబులుండు వాడు , భామలమనసుల్
గొల్లాడఁగ మదనుండు దిశ, లల్లాడఁగఁజేయుఁ దద్దు , జాబోపంబుల్. 48

43. కమలాచలము = రాజమండ్రనగరము పుండరీకపర్వతముమీఁదనేయున్నది;
గ్రైవేయఘంటికా = మెడలోని గంట. 45. ఆవతంసకంబు = అలంకారము; అప్ప
లించిన = అణచిన; వ్రాలుఁబ్రాలునుగల మంత్రి = చదువు, ధనముకల మంత్రి.
46. హాటక...వధూటికిన్ = సరస్వతికి; అమర...వాటికిన్ = కల్పవృక్షపంక్తికి;
మధు...వీటికిన్ = శ్వేతద్వీపమునకు; విశదయశంబుల్ = స్వచ్ఛమైన కీర్తులు.
48. కొల్లాడగన్ = హరింపగా.

- మహాస్థర. ఛణిరాజస్తజ్జిరోమ , ప్రకటకమతరా , ట్పుర్వకశ్రేణి దిగ్వా
రజదొరంధర్యధారా , రభటిసమధిక , ప్రౌఢహహాప్రతాప
ప్రణతప్రత్యర్థి పృథ్వీ , పతి మకుటమణి , దాసమానాంఘ్రి పీఠున్
బ్రహ్మజింతున్ వీరభద్రుం , బ్రటభిటధరణి , శౌరకాలాగ్నిరుద్రున్. 37
- సీ. పండువాసురతాణి , పాపదం బిచ్చిన, భద్రేభిములు వీని , దారె ముందు
నొద్దె ధాత్రీనాథుఁ , దుపదపు తెంచిన, బింబారుదోష్ఠి నం , బెకపహించుఁ
గర్జాటభూపతి , కానుక యనిచిన, ముక్తాశపత్రంబు , మ్రోపమెఱయు
యవనాధిపతి యుపా , యసముగా నొసఁగిన, పాగాహాయులులు , వాగెవచ్చు
తే. దూరమంశంతదాదహ , దొంతిమున్నె, సప్తమాపియరాజన్య , సమిధమొప్పు
రాయచోహ్మభుజంగ సం , గ్రామపార్థ, గాయగోదాక భేమన , క్షౌద్రపునకు. 38
- కా. దేవద్రాహ్మభుక్తికైర్నితభరి , ప్రచక్రసామాజ్యం
క్షీవాస్తోష్పరి సంస్తుతంపంగదగున్ , శ్రీమేమపృథ్వీర్బహు
లావణ్యపర మత్స్యలాంఛనుని నా , లంకాపురీంశర
గ్రాహభ్యంగరకూలముర్వహయశః , షడ్లోరినివల్లభున్. 39
- రం. కాంచీ శ్రీగిరి కారీ, సంకరామూరి దేవ , భవసంబల వ్రా
యంచెను చేతుట్పిసరి, యలచిత ఛాదానరాన , నాక్షరసంపిల్లెల్. 40
- సీ. ధరియగునేర్పిరి , దర్పపైఠుడు ప్రేక్ష, పిలహుదిక్యాంగరి , శీరుకనలు
కల్పింపనేర్పిరి , గంగిమట్టియ మీదఁ, గిహ్మంకాపుండ్ర , పములుదొసరి
నవరింప నేర్పిరి , జన్మిదంబులమ్రోలఁ, దాపహారములు ము , క్కాలనరులు
చేర్పంప నేర్పిరి , యల నెన్నడుములఁ, గమ్మవిక్రొత్త చెం , గర్వవరులు
- తే. ధామముల పెందియగు బైఁడిచదఁబదంగ, ద్రాహ్మజోత్తము లగ్గిహారములలోన
దేవదూపాలుఁ బనుటన్ము , వీరభద్రు, దాత్రి యేలింప గౌతమీ , తటముసంబి. 41
37. భూభీరాజ...పీఠుః = ఆసీఁకేష, ఆకాశగాహ, కిక్కుర్క పృథ్వీ సగ్గజవలల
భూభరణభారమును మోయఁగలిగిన బాహుప్రతాపముచే వంచఁబడిన శక్తిశుక్తి...నుంబు
అచే బ్రకాశింపఁజేయుచుండిన పాదపీఠము కలవాఁడు; స్రుతి...యన్తన్ = శక్తి
రాజులకు రుద్రునిపంజివాఁడు. 38. పండువాసురతాణి = పండువాదేశపురాణ;
పాలెముంకుట = పడఁగాపులుపడియుండుట; ఉపదపు తెంచిన = కాన్కెగ పంజి;
సంబెళ = తాంబూలములుండుసాత్ర; ముక్తాశపత్రంబు = ముత్యాలగొడుగు; ఉపా
యనను = కొన్న; పాగాహాయులులు = గుట్టపుమంద; వాగెవచ్చున్ = కశ్లేము బిగు
పవచ్చును. 39. దేవ...వాస్తోష్పతి = దేవద్రాహ్మభు భక్తిచే బెంబొందిన సామ్రా
జ్యలక్ష్మికి నిలయుండు; లావణ్య...లాంఛనునిన్ = సౌందర్యమున నపగ మన్యుఁడఁడు;
అలంకా...వల్లభున్ = లంక మొదలు కైలాసమువరకు వ్యాపించిన క్షితికలవాఁడు.
40. శ్రీగిరి = శ్రీశైలము. 41. పుండ్రకము = బొట్టు; ధామములన్ = ఇంద్రుఁడు;
పైఁడి = బంగారము.

- తే. ధర్మశాసన ఘనశిలా , స్తోత్రమేత్త, శ్రీముకుందోద్భవస్వామి , శివునిమోల
వీరభద్రదేవదా చంద్ర , తారకముగ, నగ్రహారాశి నఖిలమా , న్యంబులొసంగి. 42
- సీ. తమలాచలాగ్ర మా , ర్కండేయ శివశిర, శృంగచంద్రికాధాత , పౌదవీధి
గోదావరీపుణ్య , కూలంకషాజల, స్పృశిత శ్రీరుద్ర , పాదయుగళి
బలవదభ్యున్నత , ప్రాకారపరిపేక, గంధూషితాజాండ , మండలంబు
గండదంతావళ , గ్రైవేయఘంటికా, తంకారముఖరఘం , టావళంబు
- తే. రాజవిండాననూత్న , రర్చనపేటి, వీరరాహుత్త నుభటకం , తీరవాదీ
వేమభూపాలరాజ్యాభి , వృద్ధివరము, సాంద్రవిభవంబు రాజు , హేంద్రవరము. 43
- తే. వీరభద్రదేవమే చక్ర , ద్వీధవులకు, మంత్రయగు దెండపూడన్న మంత్రవరుని
విమలవంశావతారంబు , విస్తరింతు, సభ్యుడయహేతువుగఁ బ్రబం , ధాదియందు. 44

—♦ కృతినాయక వంశావతారవర్ణనము ♦—

- సీ. ఆకాశలక్ష్మికి , సవతంసరందైన, మునిమందలములోని , మొదలి చుక్క
యంతాకల బ్రహ్మాండ , చుప్పళించిన యట్టి చిన్నివేల్పులరాజు , గన్నతండ్రి
యాచిల్పంబునా , దఖిలప్రపంచంబు, సృజించు బ్రహ్మకు , జేయిదోతు
సరసరామునిచేత , చాటోదిమేచలా, భరము దానముగొన్న , బ్రాహ్మణుండు
- తే. పేరుదక్షప్రజాపతి , పెండ్లికొడుకు, కళ్యణప్రహ్లా నిజవంశ , కర్తగాగ
వెల వె నుభయాన్వయంబులు, వృద్ధిఁబొందు, వ్రాణులైతానుగల మంత్రఃప్రోలమంత్ర. 45
- ఓం. సాటి చంద్రబిసిటికి, హాటకగర్భనివధూటి , కమరద్రు వనీ
వాటికి చుడుతైటభరిపు, వీటికి శ్రీప్రోలమంత్ర , విశదయశంబుల్. 46
- కం. ఆమంత్రికి సుదయించిరి, శ్రీమంతులు కార్యఖడ్గ , జితవైరి మహా
సామంతులు శ్రీ యల్లా, డామార్యగ్రామణియును , నన్నవిభండున్. 47
- కం. లల్లాడవిభుండు రిపుహృ, దృల్లాడంబరుండు వాడు , భామలమనసుల్
గొల్లాడంగ మదనుండు దిశ, లల్లాడంగజేయుఁ దద్దు , జాబోపంబుల్. 48

43. కమలాచలము = రాజమండ్రినగరము పుండరీకపర్వతముమీదనేయున్నది;
గ్రైవేయఘంటికా = మెడలోని గంట. 45. ఆవతంసకంబు = అలంకారము; అప్ప
ళించిన = అణచిన; వ్రాణులైతానుగల మంత్ర = చదవు; భసముకల మంత్ర.
46. హాటక...వధూటికిన్ = సరస్వతికి; అమర...వాటికిన్ = కల్పవృక్షపంక్తికి;
మధు...వీటికిన్ = శ్వేతద్వీపమునకు; విశదయశంబుల్ = స్వచ్ఛమైన కీర్తలు.
48. కొల్లాడంగన్ = హరింపగా.

- సీ. కాకతిజ్ఞాపాల , గంధదంతావళ, ధ్వజినీమహాధురం , ధరుడనంగ
నవలక్షకోదండ , నాథరాజ్యాంభోది, సంపూర్ణపూర్ణిమా , చంద్రుడనంగ
సంక్రమామండలా , ధ్వజినీమహానన, సంప్రతిష్ఠావనా , చారుడనంగ
వీరరుద్రాశేష , విశ్వంశరాదీశ, పృథులదక్షిణ భుజా , వీర మనంగ
- తే. యవనసంహార చిలయకా , లాగ్నియనంగ, ధాటివిమటితమమ్మతో , ద్యానుడనంగ
విశ్వలోక ప్రళస్తుడై , విమలితెక్కి, నతుంబలసిరి పోలయ , యన్నుకొరి. 49
- చం. కొలనుఁ బ్రతాపరుద్ర నృప , కుంజరుచేర నరేంద్రసారణీ
సలిలవివర్ణమాన బహు , సస్యసమాకుల మగ్రహాపై
వెలయ విభాకరగ్రహణ , వేళఁ దగంగఁ బరిగ్రహించి బం
ధుల భరియించె నన్నవిభు , తో పరియెట్లు ప్రధానులెవ్వరున్. 50
- శా. అయ్యన్నయ్యకు యావదర్థ పదగ , ర్థానర్థగంభీరవాక్
శయ్యనైటభవైరియ్యకు భునుల్ , పాదుణ్య విద్యానిధుల్
త్రయ్యంతజ్ఞులు దేవదీమదేయునున్ , దల్లి ప్రభుండున్ నుటల్
వియ్యం బందుఁ దదీయకీర్తులు దిశ , చేరుండ తుండాళితోన్. 51
- శా. లక్ష్మీదేవిఁ బయోయహేక్షణునిఁ బో , ల్పం చంద్రులై యొప్పై శ్రీ
లక్ష్మీదేవికి సన్నమంద్రుల సుటల్ , లావణ్యసంకన్విధుల్
లక్ష్మీవంతులు దేవమంద్రులును ద , ల్లప్పుప్రధానుండు స
ర్వజ్ఞోదీశసంధాంతర మ్మత నయ , ప్రాగల్భ్యవాచిస్సుటల్. 52
- తం. పన్నెటగంధజలమునఁ సన్నయలల్లప్రధానుఁ , దభిషేకింపన్
గన్నవ పుక్కిటినిటను, గన్న యుక్తికము వాయుఁ , గణకంఠునున్. 53
- సీ. ముక్తకంటిదరహాస , మున కనుప్రాసంబు, మిన్నేటినిటికి , మిక్కుటంబు
కారదక్షోత్పాస్ర , సాదంబునకు వీప్స, నలువబద్ధాంతంబు , స పినుదాష
కల్పకారామ రే , భకుఁ బ్రుచ్చుండంబు, త్రిదశేంద్రుకరటి కా , ప్రేడితంబు
పుండరీకారణ్య , మునకు నధ్యాహార, మమృరాంబునది కటి , ధాంతరంబు
- తే. గంధసారతుషారిపా , లింధమంబు, దాసవిద్యావిలాస వి , ద్యాభరుండు
మంత్రియన్నయ దేవయ్యమహితయశము, నిఖిలదిక్రటమంతయుఁబండియండె. 54

49. ధ్వజినీ = శేన. 50. సారణీ = కాలవ; విభాకరగ్రహణవేళన్ = సూర్య
గ్రహణసమయమున. 51. కైటభవైరిశయ్య = భాష్యకర్త; పాదుణ్యవిద్యానిధున్ =
రాజనీతిజ్ఞులు; త్రయ్యంతజ్ఞులు = వేదాంతులు; దిశా... తుండాళితోన్ = దిగ్గజములతో;
వియ్యంబందున్ = సాటివచ్చును. 52. పయోయహేక్షణుండు = విష్ణువు; సర్వ...
వాచస్పతుల్ = రాజసభలలో భాగదలచిన సీతికాశలముకలవారు. 53. అభిషేకిం
పన్ = రుద్రాభిషేకముచేయగా; కన్నప = కన్నప్పయనునెఱుకవాడు; అరోచికము =
అసహ్యము; పాయున్ = పోవును; కణకంఠునకున్ = రుద్రునకు. 54. అనుప్రాసము,
మిక్కుటము, వీప్స, అనుభాష, ప్రతిచ్ఛందము, ఆప్రేడితము, అధ్యాహారము,
అభిధాంతరము = సమమైనది; పాణింధము = ఈడైనది; నలువబద్ధాంతంబునకున్ =
వాణికి; త్రిదశేంద్రుకరటికిన్ = విరావతమునకు; మహితయశము = గొప్పకీర్తి.

- మహాస్థగర. వియదాశా భూతదాత్రీ, విహృతికలన ని, రివిష్ణు సంభారవిహ్ను
వ్యయకీర్తిస్సూర్తి ముద్రా, హానితశికిరీ, టాట్టహాన స్వయం భూ
దయతా మందార చంద్రా, తప సురతటిని, తార వీహాతో న
న్నయ దేవామాత్యతోడన్, హరహర సరియే, యన్యభూపాల మంత్రుల్. 55
- ఉ. దీరుడు దేవమంత్రి నయ, దీగుణనిర్జిత దేవమంత్రి శ్రీ
వీరయదేవవల్లభివ, విశ్వవిభు ప్రియపుత్ర రామమాం
భారమణీమణిన్ భువన, పావనవర్తనఁ బెండ్లియాడె నం
భోరుహానేత్రుఁ డంబునిధి, పుత్రుకఁ బెండ్లిలియూడుకైనదీన్. 56
- సీ. జగదేత సంస్తత్య, సౌభాగ్యసంపద, రతదేవిఁబోయిని, రాజవదన
పరమసావివర్య, భాగ్యగౌరవమున, భూపుత్రఁబోయిని, పుష్పఁబోటి
యక్షీణమహిమంగ, ల్యాణవైభవమునఁ, భార్యపుత్రఁబోయిని, వద్యగంది
ఘృనుగభీరహౌడ, మితభాషణంబుల, భారతిఁబోయిని, పరమసాద్వి
- తే. యనుచు బంధులు వినుతింప, నవనిమించె, నధికసమిగ్రా విశ్వనా, యకునిపుత్ర
యస్సవిభుదేవమంత్రి, యద్దాంగలక్ష్మి, రమ్యసద్గుణవికంబు, రామమాంబ. 57
- తే. సింధుకరికాళ భల్లాణ, సేనయాది, పరమమా హివ్వరాచార, పరులసరణి
సన్నవిభుదేవయామాత్య, నెన్నవచ్చు, భార్యపివల్లభునిమీది, భక్తిగరిమ. 58
- తా. ఆ రామాంబును దేవమంత్రిని ద, ఔరామభీమేష్వర
స్సారాపార కృపాగుణోదయమునం, బన్నించి రాత్మోద్భవుల్
ధీరోదాత్తుడు లింగమంత్రి విఘ్నేడున్, ధీశారి తల్లిన్నయన్
భారావార గభీరుడన్న ధరణి, పాలుండు లక్ష్మీనిధుల్. 59
- ఉ. సంగరసవ్యసాచికిఁ బ్ర, శస్త్రవిత్తిర్జితధీచికి నృహ
మంగళచారుమూర్తికి న, మంచిత నిర్మలదర్శముర్తికిన్
లింగసమంత్రికిన్ విశద, నీతిధురావిజుఁడేంద్రమంత్రి కు
త్తుంగతర ప్రతాపగుణ, ధూర్జటి కెవ్వరుసాటి భారణిన్. 60

55. వియదాశా...కలన=భూమ్యాకాశముల విహరించు; నిర్విఘ్న...
ముద్రా=కీర్తిప్రకాశముచే; హానిత...నిహాతో=సవ్వంబడిన శివునియట్టహాసము,
వాణి, మందారము, వెన్నెల, గంగ, చుక్కలు, మంచుకలవాడు. (స్వస్థమైన కీర్తి
కలవాడని భావము) 56. నయ...దేవమంత్రి=నీతికాళలమున గురునిమించినవాడు;
అంభోరుహానేత్రుడు=విష్ణుమూర్తి. 57. రాజవదన=చంద్రునివంటి ముఖముకలది;
రమ్య...నికురుంబ=మంచి గుణములరాశి. 58. పరమ...సరణిన్=పరులైన మతి
భక్తిలో. 59. దత్త...ఉదయమునన్=దత్తారామభీమేశ్వరుని కృపచే; ఆత్మోద్భ
వుల్=కొడుకులు. 60. సంగరసవ్యసాచి=యుద్ధమున నర్జునుడు; ప్రశస్త...దధీచి=
దానమున దధీచి; విశద...మంత్రి=నీతిలో బృహస్పతి; ఉత్తుంగ...ధూర్జటి=
గొప్ప ప్రతాపమున శివునివంటివాడు.

- సీ. ఖండశర్కర జాన్ము , కండచక్కెరలు దో, నెలువడ లేవెపా , నెములతోడఁ
గమ్మఁగాఁ గాచిన కటియాలనేతితోఁ, గమనీయపంచ భి , క్ష్యములలోడ
సంజారములతోడి , కాపాతములతోడఁ, బక్వమైన పెనర , వప్పుతోడఁ
దేనియధారతోఁ, దాసకంబులతోడ, శిఖరపాడబ రస , శ్రేణితోడ
- తే. నచ్చలవజాదితములతోడ , సమృతఖండ, పాండరంబైన దధితోడ , గ్రాహ్యులులకు
భోజనమువెట్టు ద్వాదశి , పుణ్యవేక, లింగమంత్రి నవిన రు , క్షాంగదుండు. 61
- కం. ప్రతిమటియింపఁగవచ్చునె, ప్రతిభటులకు నసమసమర , పల్లనులొడన్
శతకోటిదృఢతార, తతకాత్రవుతోడ లింగ , సచివునిలొడన్. 62
- సీ. రూడేశవసన స్త , మాడెదారుహదొంత, వంతునాదిశీలి , శ్వరుల గెలిచి
యొడ్డాదిమత్స్య పం , శోదయాష్టనుచేరఁ, బల్లవాధిపుచేతఁ , బలచమంది
చండతారణ్య మ , ధృపుశించరాజరం, ధాహివంజులకు , నభయ మొసఁగి
భానుమక్కుల పీఠ , బ్రదాన్తు దేవేంద్ర, గర్వసంరంభంబుఁ , గట్టపెట్టి
- తే. యవనరక్తాదురటక భూ , ధవులొడ, బలిమివాటించి యేలించెఁ , దెలుఁగుధూమిఁ
దననిజస్వామి సల్లాడ , ఛరణేనాథు, బళిరె యరియేటిలింగిన , ప్రభువరుండు. 63
- కం. దేవద్రాహ్మణభూములు, భూపరునకుఁ జెప్పి భార , వోయించె భణి
దేవయలింగన ప్రియసం, భావననిరుపాధి సర్వ , మాన్యంబులుగన్. 64
- చం. అవుర! ప్రతాపవేమ వసు , దాదిపుచే స్పృహవట్టభద్రుచే
భువని మనోహరంబయిన , దోదనకు ర్తి మహాస్థలంబునన్
దివిరి పరిగ్రహించె మన , దేవయలింగసమంత్రయన్న చో
దవర మహాగ్రహారముఁ , గడంతఁ గవిద్విజబంధురీక్షతై. 65
-
61. జాన్ము = జాన్ముగడ్డ; సేవ = గోధుమనాక పాలుక లిపివండిన పిండివంట;
పాసెము = పరమాన్నము; కటియాలనేయి = కపిలగోఘృతము; శిఖర = పండినదానిమ్మ
గింజలు; పాడబరస = పులుసు. 62. అసమసమరఃఖండు = సాటిలేని, యుద్ధమం
దర్శనసదృశీవాండు; శత...కాత్రవుతోడన్ = వజ్రమువంటి కత్తిచే ననుకంబడిన
శత్రువులు కలవానితో. 63. పలచము = కప్పము. 64. సత్వమాన్యంబులుగన్ =
ప్రతిఫలమక్కరలేని మాన్యములుగా. 65. బోడసకుట్టు, చోడవరము = తూర్పుగోదా
వరి, విశాఖజిల్లాలలోని యూళ్లు; కడంకన్ = పూనికతో.

- సీ. వాహ్యశిఖామి రే , వంతనైషధు లట్లు, హయరత్నములనెక్కి , యాడనేర్పుఁ
గవిబుధశ్రేణికిఁ , జెవులుపండువులుగా, నాస్థానమున మాట , లాడనేర్పు
శక్తిత్రయంబునఁ , జతురుపాయంబుల, పాద్మజ్యముల బుద్ధిఁ , జరువనేర్పుఁ
నైనేసి ప్రత్యక్ష , కందర్పమూర్తియై, నిర్వికారంబున , నిలువనేర్పు
- తే. నిష్ఠరాదోపదిస్సూర్తి , నృహరి కరణి, నతికఠోర కుఠార ధా , రాంచలమున
వైరివక్షస్థులము వ్రచ్చి , వైవనేర్పు, సంగరాద్భుతఁ డరియేటి , లింగవిభుఁడు. 66
- ఆ. లింగమంత్ర ధామ , గంగాంబికాదేవి, గనియె సుతుల న్నిధి , కల్పవదల
భివ్యరూపవంశ , దాణావలాదల, మంత్రమంత్ర దేవ , మంత్రవదల. 67
- తే. కళ్యపాన్వయపాఠోది , కల్పశాఖి, సర్వగుణరత్న రోహణ , క్షౌధరేంద్ర
మభ్యుదయమందు మంత్రలింగయ్య సుతుఁడుమదనగోపాలసన్నిధి, మంత్రిమూర్తి. 68
- ఉ. చంచలలోచనాకుసుమ , చావుఁడు దానకళాదదీచి యా
శాంచలవారణేంద్ర దళ , నాంకుర నిర్మలకీర్తి వైభవా
భ్యుచిత సర్వలోకుఁ డన , పామరమావిభవ ప్రపంచరా
త్రించరకాత్రవుండు మన , దేవయతల్లన మంత్రమాఁడదే. 69
- కం. ఈషుధామందలమున, నేవారును సరియె రూప , హేలానుప్రక
శ్రీవత్సలాంధనునెకును, దేవయతల్లనికి మంత్ర , దేవేంద్రునెకున్ 70
- కం. నాశీకభివవధూస్తన, పాశీరల్లారరస్య , సరిమళ లహరీ
శాలినతాదిధాయి వ, చోలీలలు తల్లనాల్లి , సురభికి నమరున్. 71
- తే. తదనుసంభవుఁ డభిల వి , ద్యావిరించి, యర్చిజనకామధుగైను , వన్నమంత్ర
క్రీడనల్పును వాని స , తీర్తికాంత, సప్తలోకమహోత్సవ , సౌధవిధి. 72
- మ. అరవీధాష తురుష్కభాష గజక , రూటాంద్ర గాంధార మూ
ర్జరభాషల్ మళయాళభాష శకభా , షా సింధు సౌవీర బ
ర్హరభాషల్ కరహాటభాష మణియుం , ధాపావిశేషంబు ల
చ్చెరువై వచ్చు నరేటియన్ననికి గో , స్థీసంప్రయోగంబులన్. 73

66. వాహ్యశి=సాగరి; శక్తిత్రయము=ప్రభుమంత్రోత్సాహ శక్తులు;
చతురుపాయంబులు=సామదానభేద దండములు; పాద్మజ్యములు=సంధి, విగ్రహ,
గూనా, సన, ద్వైధా, శ్రయములాలు; కై నేసి=అలంకరించుకొని; నృహరికరణిన్=
నగసింహమూర్తివలె; కుఠారధారాంచలమునన్=గండ్రగొడ్డలి పదనుతో; వ్రచ్చి
వై వనేర్పున్=చీల్చి పాటవేయును. 68. సర్వ...క్షౌధరేంద్రము=గుణములను
రత్నములకు రోహణపరత్వమువలె పుట్టినట్లె నవాడు. 69. ఆశాంచల...కీర్తి=
దిగ్గజదంతములవలె స్వచ్ఛమైన కీర్తికలవాడు; అనపాయ...కాత్రవుఁడు=విష్ణువు
వలె లక్ష్మీకి స్థిరనివాసమైనవాడు. 70. రూప...లాంఛనునకున్=రూపమున విష్ణు
వును పోలినవానికి. 71. నాశీక...లీలలు=సరస్వతి భొమ్ములవీరాని కలువల పరి
మళముకల వాగ్విలాసములు; అర్ధి సురభి=యాచకులకు కామధేనువు. 72. తదను
సంభవుఁడు=అతని తమ్ముఁడు; విరించి=బ్రహ్మ; అర్ధి...ధేనువు=యాచకులకు
కోర్కెలనిచ్చువాడు. 73. గోష్ఠీసంప్రయోగంబులన్=సభలలో.

- ఉ. అన్నయ మంత్రశేఖరుఁ డ , హమ్మదు నేనువదాన్యభూమి భృ
త్సన్నిధికి నృది వృముచి , తంబుగ వేమ మహీసురేంద్ర రా
జ్యోన్నతి సంతకాభ్యుదయ , మొందఁగఁ బారసేభాష వ్రాసినం
గన్నులపండువై యమరుఁ , గాకితమందలి వర్ణపద్ధతుల్. 74
- సి. రాజమహేంద్ర దు , గ్గమునఁ గావించె శ్రీ, వీరభద్రునకుఁ బ్రా , కారేఖ
నిలిపె మార్కండేయ , నీలకంఠునిమ్రోల, రామేశుఁడమతల్లి , నామకముగ
సంగమేశ్వర దివ్య , శంభులింగమునకుఁ, గర్వింపెఁ గళ్యాణ , గర్భగృహము
దక్షవాటికయందుఁ , దరుణేందుమాళికి, మొగరివాకిట ధామ , మును రచించె
- తే. వ్రాగినావప్రగోవుర , ప్రాంగణమున, సప్తమునిసింధుసోపాన , సరణీకలనఁ
దీర్చెభవనంబు ఫిమయ , చేవునగర్త, మంబ్రిదేవయ యన్నయా , మాతృవరుఁడు. 75
- ఉ. భావనసంతపిల్లఁగ వి , భావనజాపుని విద్విషత్పరీ
భావ సదీపశోరిఁబ్రవి , భావనుని ప్రిధిలక్షమాజనుల్
దీపనలిచ్చి యెప్పుడు ను , దీపనరాని సుతంతు రుత్తముల్
దేవనమంబ్రి యన్నవిభు , దేవ నదీ వన పావదాన్యయున్. 76
- తం. నీరియేలికయగు సరతే, సరి యేమోకాని గిర్వి , సంరంభముమై
సరి యేహీనరఁగ నిరటలు, సరియే యరియేటియన్న , సచిహగజికిన్. 77
- కా. కాంచీరంబులారహరకటం , ప్రైవేయ భూషావతుల్
లంచంబిత్తురు దూతికాతరకి లీ , లన్ బెండపూఁడన్ననిన్
బంచా శ్రోషముఁ దారతార కవయన్ , వ్రాద్రించి లోలోపలన్
బంచారామములందుఁ బల్లెలఁ బురిం , ప్రౌఢేందుపింబానల్. 78
- తే. తారగిరిమందరముల బృం , దారకాది, తారకారాజనవదనలు , తారుతార
తారధారా శ్రుతి స్వరో , దారలీలఁ, పాడుదురు బెండపూఁడన్న , భవ్యకీర్తి. 79
74. వర్ణపద్ధతుల్ = అక్షరపంక్తులు. 75. నిలిపెన్ = ప్రతిష్ఠించె; ధామము = మంటపము; సప్త...కలనన్ = సప్తగోదావరీ సోపానముల ప్రక్కన. 76. విభావన జాపుని = కాంతిలో నూర్చుకొనివంటివాని; విద్విషత్...శోరిన్ = శత్రుల నవమానించుటలో విష్ణువువంటివాని; నిఖిలక్షమాజనుల్ = జనులెల్లరు; సుధీవనరాశి = బుద్ధిసముద్రుఁడు; దేవనదీవన = గంగోదకమువలె. 77. గర్వసంరంభముమైన్ = గర్వాడంబరముతో; సరియేపు = సమమైన పేంపు. 78. తారతార = తానుతామే; కవయన్ = కూడుటకు; ప్రౌఢేందుపింబానల్ = పూర్ణచంద్రముఖులు. 79. తారగిరి = ఎత్తగు కొండ; తారకారాజనవదనలు = చంద్రముఖులు; తారుతార = తమంతటతామే; తార... శీలన్ = ఉచ్చశ్రుతి స్వరవిలాసములతో.

- సీ. కలకంఠములఛాయఁ , గల కంఠకోణంబు, నాగకుండలముల , నాగరకతఁ
జూడఁజూడఁగనొప్పు , సురసరితూర్పరంబు, గాలఁగాలవిభాళ , కటకముద్ర
మేన మేనాత్మజా , మానిసీరత్నంబు, గేలికురంగంబు , గేలి వ్రేల
భిస్మోపవాహంబు , బాండుదేహంబునఁ, గటినిబుట్టంబైన , కరటితోలు
- తే. వికటకృంగారమున నొప్పు , వేల్పు తేని, నాగమోపనిషన్మనో , హరుని హరుని
కర్పముననేయు సంధ్యాత్రయంబులందు, బెండపూఁడన్న కన్నులవండువుగను. 80
- సీ. అభిలషిగ్దంతి డం , తాగళంబుల వ్రాయు, నభివృద్ధియశాస , నాక్షరములఁ
గువలయాక్షుల మించు , గుబ్బుచన్నులవ్రాయు, గుంకుమపత్ర భం , గాంకురముల
గర్వితారాచి చ , క్షిప్తలంబుల వ్రాయు, నయకార్యసరణికి , జాంకములను
నర్థిసందోహ పా , లాంఛలంబుల వ్రాయు, లక్ష్మీప్రదములైన , లక్షణములఁ
- తే. బిసిఁడిగంటాన భూపాలు , పార్శ్వసీమ, వ్రాయు నయకార్యసరణికి , వలమకాదు
వేమధాత్రికచక్ర గా , రాము చంద్రి, యతులగుణహరి బెండపూ , డన్నకౌరి. 81

—♦ పక్ష్యంతిగులు ♦—

- కం. ఇట్టి మహిమంబు గల జగ, జెట్టికి నర్హురీతి , చింతామణికా
రట్టహయధట్టసేనా, మట్టితలిపుపట్టబోస , కంఠక్షితికిన్. 82
- కం. కంఠీరవచక్రమున కి, కుంతప్రతిభునకు దాన , గుణమరచితి శ్రీ
కంతాంఘ్రి కమలనయనో, త్కంతావైకుంఠునకు న , ఖండితధృతికిన్. 83
- కం. దుగ్ధవయోధినుధారస, ముగ్ధేందుధరాష్టహాస , మురహరచయ్య
దిగ్ధార్ధర చరటిఘటా, నిగ్ధయశోదిగ్ధ రోచ , సీకుహరునకున్. 84
- కం. చెంచుమలచూఱకాడున, కందితబాహుపరాత్ర , మాధారునకున్
పంచారామ వధూటీ, పంచాస్త్ర విహారకేలి , పాంచాయనకున్. 85

80. కలకంఠములఛాయఁ=కోకిలల నిలుపు; సురసరితూర్పరంబు=గంగాప్రవాహము; కాలన్=కాలియందు; మేనన్=శరీరమందు; మేనాత్మజామానిసీరత్నంబు=పార్వతి; కేలివ్రేలన్=చేలివ్రేళ్లలో; కేలికురంగము=ఆటలేడి; భస్మోపవాహము=భస్మపురబూత; పాండుదేహంబునన్=తెల్లనిశరీరమున; కటిని=మొలను; పుట్టంబైన=బట్టయైన; కరటితోలు=గజచర్మము; వేల్పుతేని=దేవరాజగు. 81. ధాత్రికళతుండు=రాజు. 82. సురభి=కామధేనువు; శ్రీకంఠ...వైకుంఠునకున్=శివుని పాదపద్మసేవ సేయువానికి. 84. దుగ్ధ...కుహరునకున్=పాలనముద్రము, అమ్మతము, శివునియట్టహాసము, ఆదిశేషుండు, దిగ్ధములతో పరిచయముకల కీర్తిచే నింపబడిన భూమ్యాకాశముల మధ్యప్రదేశము కలవాండు. 85. చెంచుమలచూఱకారునకున్=చెంచులున్న కొండను కొల్లగొట్టినవాడు.

౩౦. శ్రీవీరభద్రవేమ, క్షౌవరరాజ్యాభివృద్ధి, కారణమునకున్
లావణ్య రూపసంపదఁ, బూవిలుకానికిని బెండ, పూడన్ననికిన్. 86
- వ. అభ్యుదయవరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన యిమ్మహాప్రబంధంబునకుఁ
గథా నాయకుండైన భీమేశ్వర మహాదేవునకుఁ బ్రియధామంబైన దక్షరామపుర
పరిం బెట్టిదనిన. 87

—♦ దక్షరామపురవర్ణనము ♦—

- సీ. పర్యంత మందార, సారిజాతకవనీ, రమమాణనిర్జరీ, సముదయంబు
సరససానిధి, వరవారి సంపూర్ణ, గంభీరతరపరి, భావయోధి
ప్రబలచింతారత్న, పాషాణసంఘాత, వప్రరేఖాచక్ర, వలయితంబుఁ
గామధేనుసహస్ర, కఠినరింభాటం, దశనదంతురితర, భ్యాముఖంబు
- తే. భద్రపారాశరైరవ, పాలితంబు, గుహవినాయక రక్షణ, కుంతితంబు
సప్తమాతృకపరివార, సంకులంబు, వసుమతీనూపురము దక్ష, వాటిపురము. 88
- సీ. కాంతినంపదనేల, తైవార మొనరింప, విధుదింబుమున నుద్భ, వించిరనిన
మాధుర్యగుణమేల, మాటిమాటికిఁ జెప్ప, నమృరాస్తి నవతార, మండిరనినఁ
దేజోవిశేషంబు, తెఱఁగు పల్కఁగనేల, విద్యుల్లరలలోన, వెడలి రనిన
మోహనాకృతయేల, మునిమాడి కొనియాడఁ, బుష్పచాపుని వింటఁ, బుట్టిరనిన
- తే. సంభవించిరి గంధర్వ, జాతిననినఁ, గలితనందేల పెన్నాట, కంబుసేయ
ననఁగ భీమేశ్వరునిఁ గొల్పఁరఘ్నరమున, సానులనుపేరి యప్పరఁశ్చంద్రముబలు. 89
- మ. మొరయింపన్ దురుఁ డిట్టిచాప మనిశం, బుం దక్షవాటి మహా
పురమధ్యంబున ముజ్జగంబు గెలువన్, బుత్తెంచులిం బురం
దర విశ్రాణితదేవతా భువనగం, దర్వాప్సరోభామిని
చరణాంభోరుహనూపురస్వనములన్, జంకించు యుంకారముల్. 90

87. ప్రియధామము = ఇష్టమైన నివాసము. 88. పర్యంత = ప్రాంతమంగున్న; వనీ = వనమునందు; రమమాణ = క్రీడించు; నిర్జరీ = దేవతాశ్రీలు కలది; కామధేను... ముఖంబు = చాల కామధేనువుల గిట్టలచెట్లలకు మెరకపల్లములైన వీధులు కలది; గుహ = కుమారస్వామిచే; సప్తమాతృక = బ్రాహ్మి మున్నగు నేడు మాతృదేవతల యొక్క; వసుమతీనూపురము = భూదేవి కందెవంటిది. 89. నేల = నేలను; కైవార మొనరింపన్ = నేలించుటకు; విధుబింబమునన్ = చంద్రబింబమందు; ఆప్సరసలు చంద్రునినండి పుట్టిరి ఆమృతాబ్ధిన్ = ఆమృతముకల సముద్రములో; విద్యుల్లతలు = మెఱుపులు; మునిమాడి = ఎక్కువగాఁజెప్పి; కలితనంబు = సామర్థ్యము; సానులను పేరి = వేశ్యలను పేరుతోనున్న. 90. మొరయింపన్ = మ్రోయింపగా; అనిశంబున్ = ఎల్లప్పుడును; పురందర... స్వనములన్ = ఉండ్రునిచే నిర్మించబడిన దేవ, గంధర్వాప్సర శ్రీల కాలియంశల చుష్కల్లేయందు; జంకించున్ = భయపడును.

శా. గంధర్వోపనిషద్రహస్యములు వ • క్కాణింతు రాలాప సం
బంధ ప్రస్ఫుటరూపరూపమునద గుం • భస్టాపవగ్గావశీ
సంధానక్రమ దివ్యమంత్రకములన్ • సాయాహ్న కాలంబులన్
గంధర్వాప్సరసత్ పురోపవనికా • కల్పద్రుమచ్ఛాయలన్. 91

సీ. చరణద్వయాభూరి • సౌభాగ్యసంపదఁ, జరిభవింతురు హేమ • వద్యవనము
ఘననితంబిష్టలీ • గౌరవాభ్యున్నతి, సంప్రతింతురు నదీ • వైకతముల
గంధీరచరనాభి • గర్తవిప్రమముల, ప్రక్కలింతురు జలా • వర్తశోభ
గురువయోధరభార • పరిణామా విన్నూర్తి గుద్దలింతురు హేమ • తుంభగరిమ
తే. గారవింతురు కంతోప • కంతకాంతిఁ, గంబుమణికాంతి విష్కోక • డంబరంబు
మచ్చరింతురు ముఖపండ్రమండలములఁ, బూర్వకళిమండలముతోడఁ, బురమునతులు. 92

శా. దక్షరామ విలాసినితతుల సౌం • దర్యంబు వర్తింపఁగాఁ
జిత్రశ్రోత్ర కులాధినాయకునకున్ • శక్యంబె? తచ్చారు పా
లక్షేత్రంబును బోలలేక మునిఁగెం • లక్షాభిరక్రాంతుఁడై
సక్షత్రేఋడు శంభుశేఖర సుధాం • ధ స్నింధుపూరంబులన్. 93

సీ. అంబుధర¹క్రేణి • హరిణాల²చనరేభి, క³స్మకార్ముచవల్లి • కా మతల్లి
జలచరద్వంద్వంబు • చంపకప్రసవంబు, దింబంబు దాడిమ • బీజరాజీ
శమ్భు⁸లీయుగళంబు • చారుదర్పణములు, శంఖంబు దినములు • జలరుహములు
పనీ¹²డికుంభంబులు బయలంబుపీచులు, పుష్కరా¹⁵వర్తంబు • పులిసతలము
తే. రదశికా¹⁷ హేమకా¹⁸హళ • కచ్చపములు, మణులబంతులు తారకా • మండలములు
సంఘటించి పురంబు వే • శ్వల నృజించె. జాణదేవర²⁰శ్రీవంశ • శరవిరించి. 94

91. గంధర్వోపనిషద్రహస్యములు = సంగీతశాస్త్ర మర్మములు; పురోపవనికా = నగరోద్ధ్యానమండలి. 92. జలావర్తశోభన్ = నీటిలోని సుడిని; కంబు... డంబరంబు = శంఖముల, మణులకొంతి విలాసములను; సతులు = స్త్రీలు. 93. చక్రశ్రోత్రకులాధినాయకునకున్ = అదిశేషునకును; తత్...క్షేత్రంబును = వారి సుందరనుగు ముఖమును; శంభు...పూరంబులన్ = శివుని జటలలోని గంగోదకములలోను; నక్షత్రేఋడు = చంద్రుఁడు. 94. (1) ముల్లులు (2) చంద్రకళ (3) విల్లు (4) చక్ర నాకములజంట (5) సంఘేగపువ్వు (6) దొండపండు (7) దానిమృగింజలు (8) దొప్పలు (9) అద్దములు (10) తామరతూండ్లు (11) తామరపువ్వులు (12) బంగారు కుండలు (13) అకాశము (14) కెరటములు (15) నీటిసుడి (16) ఇసుకలిన్న (17) అరణికంబము (18) బంగారు మణెల (19) తాఁబేసి (20) చున్మగ్నఁడనుబ్రహ్మ (ఇవన్నియునుపమోనములు)

- ఏ. ముడువంగనేర్తురు , మూలఁగమ్మనితావి, గలుగు క్రొవ్విరులు తోఁ , గండమండ
మురియంగనేర్తురు , మోహనాస్పదమైన, మొగలివాకిటిచాయ , నగరపీడి
నలపింపనేర్తురు , వలరాజుగలిచిన, పెద్దగాలమువేల్పు , భీమనాథుఁ
బలుకంగనేర్తురు , పాటలాధరముల, మొల్కలేనగవులు , ముక్తగురియఁ
- తే. బంధురునితోడఁ గల్పవృ , క్షములతోడఁ, దారలొ కట్కితో నమ్మ , తంబుతోడఁ
గొస్తుభముతోడ మున్నీఁటఁ , గలిగినారు. విబుధగంధర్వజాతు ల , వీటినినచులు. 95
- కం. పూఁబోలులకును విలులకు, వేఁబోకలఁదలరుసొంపు , వీడ్కొలుపుఁ బురిన్
వేఁబోకఁబోకతోఁటల, పూఁబాళలకమ్మలావి , బొరలినగాడ్పుల్, 96
- ఉ. వీటికి నాల్గువంకలను , వెన్నెలతేటలఁబోలు నీళ్లతో
హాటకపద్మమండితము , లైన కొలంకులు చూడనొప్పుగున్
జీటికిమాటికిన్ హరుఁడు , జృంభితలీల నటింప మౌళి మి
న్నేటిప్పిటనిర్చరము , లింతటనంతటఁ జిందెనోయనన్. 97
- సీ. తిలచంబులుతేని , యలఁబోకమోఁల, పువ్వుఁబాళలతావి , బుక్కిలించి
కలమగోపికల చ , క్కిని చన్నుగవలపై, వటపల్లవంబులు , వాయఁదట్టి
నవ్వగోదావర , జలతరంగారోహ, కేలేసుఖంబు లం , గీతరింది
దేవగంధర్వ లీ , లావణీహాటక, ప్రాసాదవలలి గ , కృష్ణములుఁదూటి
- తే. ప్రతిదినము దక్షవాణీ పు , చంబునందు, మలయ వేలావనీ , మందమారుతంబు
గంధసారలతా తుడుం , గముల మెలఁగు, చిలువలేమలు నేపించ , వెలితివడుచు. 98
- తే. దక్షవాణికఁ బిల్లెను , ద్వారకూమిఁ, బ్రదిపసించును నర్వాంగ , రమ్యయగుచు
నేవకులపావి సురకాథి , పూవుఁగొమ్మ, కోమలాధేందురచుకొమ్మ , గోఁగులమ్మ. 99
- తే. దక్షపురమున నుత్తర , ద్వారమందు, సూర్జితంబుగ నుండు మ , హోల్లసలాంగి
కామితార్ద్రకనంబు , కల్పవల్లి, మహితసుగుణమరల్లి శ్రీ , మందరల్ల. 100
- కం. సారమతి దక్షవాణిక, తూర్పుగవసన్ బ్రసిద్ధి , తో వసియించున్
హేరాశక్రిడానం, చారిణి నూకాంబ భక్త , జనరక్షకుడై. 101

95. క్రొవ్విరులు = అప్పటికప్పుడు వికసించిన పువ్వులు; వలరాజు = మన్మ
గండు; పాటలాధరములన్ = లేయెఱుపైన పెదవులందు; మున్నీఁటన్ = సముద్రములో;
అవ్వీటిసతులు = ఆయూరి శ్రీలు. 96. వేఁబోకలన్ = ఉదయవేళల; తలరుసొంపు =
వీచెడిరీతి; పూఁబాళలకమ్మతావిన్ = పోకపూల సువాసనలతో; గాడ్పుల్ =
గాలులు. 97. వీటికి = నగరమునకు; హాటకపద్మమండితములు = బంగారు తామరలు
కలవి; మాళి...నిర్భరములు = జటాజూటమందలి గంగాప్రవాహములు. 98. అల...
తావి = పోక మొక్కల పూలవాసన; వటపల్లవంబులు = మణ్ణిచిగుళ్లు; నీలావణి = శ్రీల;
హాటక...గర్భములు = బంగారుమేడల చూటులు; గంధ...కుడుంగములన్ = చందన
చెట్లపొదలలో; చిలువలేమలు = నాగకన్యలు. 99. సుర...కొమ్మ = కల్పవృక్షము;
గోగులమ్మ, మండతల్లి, నూకాంబ, ఘట్టాంబిక = పరివారశక్తులు. 101. తూర్పు
గవసన్ = తూర్పుద్వారమున.

కం. మట్టయినయట్టి దక్షిణి, పట్టణమున దక్షిణంబు, పార్శ్వపుగవనిన్
నెట్టుకొని వెలసి నిలిచిన, ఘట్టాంబికఁ గొల్పఁ గలుగుఁ, గామిచలముల్. 102

తే. పృథివిఁ బరువెనిమిది యొగ, పీఠశక్తి, గణములందెంచ సర్వశృం, గారయగుచు
భీమనాథుని నన్నిధి, శ్రేమవెలయు, మాణికాదేవి నకల క, ల్యాణమూర్తి. 103

ఉ. ఏదెనఁజూచినన్ విబుధు, లేదెనఁజూచిన మోనిమండ లం
బేదెనఁజూచినన్ హరి ద, ధీర్వరవర్గము వాసవాది యం
చేదెనఁజూచిన న్నవమ, హేళ్యరమూర్తులు శ్రీనికుంభ కుం
భోదరతండు భృంగిరిటి, హూహూకహూహులు దక్షవాటికన్. 104

సీ. విరులదండంబోడి, వేణికాభారంబు, పొందంబు పిలుచులఁ, బొరలియాడ
మణితులాకోటి కో, మలరుణత్కారంబు, రవలిమధైలమోత, అవఘళింపఁ
గురుదునిండినచిన్ని, గుబ్బచన్నులమీద, ముత్యాలనైనరంబు, మురువుఁజూప
వలమానతాదంక, వశ్రాంకురచ్ఛాయ, లేతవెన్నెలఁ బుక్కి, లించి యుమియ

తే. సాని యీశానియై మహో, త్వనమునందుఁ, గేల నవచంద్రకాంతపు, గిన్నెపూని
పిథిభిజ్జెటనమొనర్చు, వేళఁజేయు, మరులనృత్యంబు జగముల, మరులుకొలుపు. 105

సీ. వేదండచదనకుం, దాచండచుళికె, ప్రోక్షితాంతుశ్చటా, ప్లుతనభంబు
దేవగంధర్వాప్సు, రోషధూటీస్తన, స్థానక శ్రీగంధ, ధవళితంబుఁ
గనకసౌగంధిక, గంధోత్తమాగంధ, సారనిష్పంద పు, స్పృహయంబుఁ
జలులపీచీఘటా, యూటదోలారూడ, హంసనంస న్నినా, చాలనంబు

తే. భూతిరీరావసీఘసి, భూత చూత, తాతివతుళవసీసమా, చ్చాద్యమాన
బహుళసింధు దునీవన, బిజయరాళి, దక్షపురియొద్ద సప్తగో, దావరంబు. 106

102. మట్టయినయట్టి = సురక్షితమైన. 103. ఎంచన్ = ఎన్నునట్లు;
మాణికాదేవి = మాణిక్యాంబ. (భీమేశ్వరి భార్య) 104. విబుధులు = దేవతలు;
హరి...వర్గము = దిక్పాలకులు; శ్రీనికుంభ...హూహులు = నికుంభాసులు,
ప్రమథులు, హాహూహూహులు, గంధర్వులు. 105. వేణికాభారము = బరువైన
జడ; మణి...రుణత్కారంబు = మణులు గుప్పిన యందెలమోత; అవఘ
ళింపన్ = అణచగా; త్రిసరంబు = ముప్పేటదండ; వలమాన = చలించుచున్న; పుక్కి
లించియుమియన్ = తక్కువచేయగా; ఈశాని = పార్వతి; మరులుకొలుపన్ = మనో
హరముగానుండును. 106. వేదండ...నభంబు = వినియంకుడు పుక్కిలింపినసీటితో
నిండిన యాకాశము గలది; దేవ...ధవళితంబు = దేవ గంధర్వాదిస్త్రీలు స్తనములపై
రాసికొన్న కుంకుమాగులపూతచే తెల్లనైనది; కనక...పుష్పంధయంబు = బంగారు
చెంగల్వల వాసనలచే చిటుపాలమొక్క, మంచిగంధపుమొక్కలపైకి కదలని తుమ్మె
దలు కలది; చూట...అలసంబు = కెగడుచున్న మయ్యెలలపై నూగు హంసల కూట
లతో కూడినది; భూరి...మరాళి = ఒడ్డునమొలిచిన దట్టమైన మామిడి, జాజి, వకుళ
వృక్షముల తోపులచే కప్పబడిన గోదావరిలోని కొంగలు, హంసలు కలది; సప్త
గోదావరంబు = వృద్ధ గోదావరి.

- సీ. సరివచ్చు ననవచ్చు, శతమన్యువీటికి, వివిధదేవాగార, విభ్రమమునఁ
బ్రతివచ్చు ననవచ్చు, చాలమున్నీటికి, నక్షయం బగు జీవ, నాభివృద్ధి
నెనవచ్చు ననవచ్చు, నిందులింబమునకు, సకలకళావిలా, స ప్రవృద్ధి
దొరవచ్చు ననవచ్చు, దోయజాతునిమూర్తి, కథిరామలక్ష్మీ స, మగ్రమహిమఁ
- తే. జెప్పనొప్పదె యప్పర, శ్రీసహస్ర, భవశరవీర్ణదృక్కుట, భావభక్య
సమ్మికడ్చిమనాథ భూ, పాశకాంక, చరణద్రివిసరిపాటి, దక్షవాటి. 107
- కం. రోధించు నభిముఁ బటికపు, సౌధంబులు వీట భీమ, శంకరహర్షో
తేనదాటహసరేభా, దీదితిమైత్రిత్రిధా వి, ధేయములగుచున్. 108
- చం. ప్రహరిచరింతు రెప్పుడును, భైరివు లర్థనిశాగమంబులన్
గహకహనిష్ఠరాట్టహస, గర్వితంబి కతోరహంకృతుల్
బహులభుజాదమద్దమరు, భాంకృతినాదము మేగించి ది
స్కృహరములోర్పు హటకపుఁ, గోటలమీఁదట దక్షవాటికన్. 109
- ప. మలీయు నప్పురంబు దళితసమదళసహస్రంబు లగు సుభటసహస్రంబులవలన
సింహసంహతియు, సమధిరవితరణశాఖా నిరాఘాటకీ ర్తిస్ఫూర్తులగు వదాన్యుల
వలనఁ బాటిజాతోన్వ్యానంబును, ననేక రతసవనసమక్ష్యోద్ధారియగు సుమనో
వర్షంబులవలన సుధర్మాస్థానంబును, సథిరాచరామణీయక సౌభాగ్యరేఖావీలాస
వక్షాంత లక్ష్మీవిరాజ మానంబగు రాజకుమార లోకంబులవలన గంధర్వ లోకం
బును, మకరకచ్చపముకుంద నిధినాథులగు వైశ్యులవలన వైశ్రవణస్థానంబు
ననం దగి, సకలభువన ప్రకస్తంభైః భారతవర్షంబునకు ఫలసంపదయునుండో
కాథానగరసహస్రసంఖ్యాద పరిసరంభైః సకలజగన్నిర్మాణమాత్మకయుగు రృత
యుగంబునకుం గారణంబనఁ గనకగిరి వప్రదీప్రప్రాకార బహుప్రకార వప్ర
ప్రకరపరిచేషవలయ వలయితంభైః సలిలసంక్రాంత కనకావరణమండల ప్రతి
లింబంబగుటండేని కులిశపతన భయావగాహ హటక క్షితిధరంబగు నవరాంబు
రాశియుండోవి పరిభాచక్రంబుచేతను, గ్రీడాగజమదజలవంకిల ప్రాంగణంబులగు
భృంగిరిటి నికుంభికుంభోదర ప్రదాన ప్రమళగణమణిభవన సౌధంబులచేతను,

107. శతమన్యువీటికిన్ = అమరావతికి; జీవసము = నీరు, ప్రాణము; కళ =
చంద్రకళ, విద్య; దొరవచ్చున్ = సాటివచ్చును; అభిరామలక్ష్మీ = సౌందర్యము;
దక్షవాటి = దక్షరామము. 108. రోధించున్ = అడ్డగించును; పటికపు సౌధంబులు =
స్థిటిక మణులతో కట్టిన మేడలు; హగ్నోత్సేధ = ఎక్కువ యానందము. 109. ప్రహరి
చరింతును = గస్తీ తిరుగుదురు; హటకపుటలు = బంగారు కొటలు. 110. వదా
న్యులు = దాతలు; సుమనోవర్షంబు = జీవతానముదాయము; సుధర్మ = దేవశభ; మకర
సనాథులు = మకర, కచ్చప, ముకుందములను నిధులతోకూడిన; వైశ్రవణస్థానము =
కుబేరుని నివాసము, కాఖా... పరిసరమై = ఎక్కువ పేటల సమృద్ధిచూకల పరిసరముకలది;

నానన్నదీర్ఘికావీచీ పవనవికీరణ్యమాణ వికస్వరజలజనిష్యందమధు విందువర్షాంబు
 దూరికృతశంఖశీతహోల తస్తూరికాపత్ర భంగంబులగు నన్నరోంగనావాటంబుల
 చేతను, గుట్టిమఖచితమణికీరణవిసరణజనితాకాండ ప్రసారితదగీపలాశ సంగతిసం
 శోభితకణ్ఠ్యవిభాగంబులగు యక్ష గంధర్వ కిన్నర కింపురుష సిద్ధవిద్యాధరస్థానం
 బులచేతను, గారుత్మత రత్నాంకుపటలఘటితపటయామినీ తారకాయమానస్థల ఖచి
 తస్థులముక్తాఫలకలాకా నికాయంబులగు తైరవాయతనంబులచేతను, బ్రహ్మిద్వ
 శ్యామలశిలోత్పిర్ణ రమ్యాపవాహ్యా శాక్కరంబులగు శంకరాగరద్వారంబుల చే
 తను, దులసీదళశీతలామోదముషిత కిల్బిషంబులగు విష్వక్సేన భామంబులచేతను,
 నిరంతర సంపుష్పమల్లీనల్లికాతల్లజపుష్ప నిష్యందమాన మధుమత్తపుష్పంధయవిరు
 త్తిపునీతహరిమంజుంబులగు విష్వేశ్వరావాస లలితోద్భాసంబులచేతను, బృథుల
 వారిశీకరపటలపానదర వికటకరటిముఖ వికలితవరాటకోశవ్యాకోచ హాటకకుశేయం
 బులగు నప్తగోదావర స్రవాహసలింబులచేతను, గోమలకింజల్కాగ్రగ్రసనజాగ్ర
 చ్ఛక్రవాక చరణనఖశిఖరసముల్లిఖిత కమలకువలయకుముదషండంబులగు తీర్థకుం
 డంబులచేతను, గోదావరీతుల్యభాగా కౌంతేయా కణ్ఠ్యాపగా నదీమాతృకాయమా
 నంబై యిరుగారునుబంబహసంగు పంటవలంతి కేదారత్రేత్రంబులచేతను, సఖండి
 తాంభస్సమృద్ధి విజృంభించి విశ్వంభిరా భూలతాకారిసేతు రేఖాలంకారంబులై
 తటతరుకునుమాంతరక్షర దమందమకరంద సందోహస్వందన కర్ణోంబులై నలిల
 కేలిలోల కలహంసకామినీ కోలాహలానుకృతజలదేవతాచరణ మణీనూపుర యుణ
 యుణత్కారంబులై కారండవపక్షవిక్షేప పరిచరిత పంకజపరాగపాశీ విరచితాశీక
 సంధ్యానుబంధచరిత చక్రవాక మిథునంబులై పయోధిగన్తబిడ్డలుండోని యొడ్డుచె
 టువులచేతను, సరస సహకారశాఖాశిఖాదిరూఢ కోకిలకుటుంబినీ కంఠనాళ కోమల
 కుహూ కారకోలాహలకలిత విరహిణీహృదయ హాలాహలజీవంబులును మధుకర
 వికరగుంజాయమాన మాధవీ నికుంజకుంజన్నిహిత కిరణపుంజంబులును సము
 ద్భిన్న పున్నాగకుసుమపరిమళోద్గర సీహారంబులును సముల్లసితవంశకళికాకలాప
 తల్పిత కందర్పపావకాస్త్రపరిత్రస్తవధికలోకంబులును, జాకపరిస్ఫుటీత పుండ్రేఖ
 పర్వముఖోద్గీర్ణ ముక్తామణిదర్శితాకారరాకా నిశాకర ప్రకాశంబులును గోరకప్రకర
 తారతారకీత కురువకానోకహంబులును పనితాపదనాపవననాథ వకుళవనంబులును
 మహాదుకుచ కలకళాంతి చోరఫలకలితలికుచ నివయంబులును మాతులుంగామోద
 హృదయంగమంబులును నవనాగరంగసంగసుఖిత సారంగమంగళగానసరస

దీర్ఘిక = దిగుడుబావి; శంఖశీ = కుంఠనకత్తె; ఉపవాహ్యాశాక్కరంబులు = దేవవాహన
 మైన వృక్షభములు; విష్వక్సేనభామంబులు = విష్ణ్వలయములు; హరిదుపఘ్నంబులు =
 చుట్టుప్రక్కలు కలవి; ఇరుగారు = వీటికి చెందుసార్లు; పంటవలంతి = భూమి; కారం
 డవము = సీటిపక్షి; కోకిలకుటుంబినీ = ఆడుకోకిలలు; పుండ్రేఖు = నామాల చెటకు;

సంగీత వ్రసంగంబులును భుజంగలతాపరిష్కంగ ధన్యతరుణపూగ ద్రుమంబులును, లలిత లవలీలతా లింగిత లవంగంబులును వగు శృంగారామంబులచేతను, నభిరామంబై; కలితచాతుర్వర్ణ్య స్థితియగుటం దైత్రోకతిలకంబును, నముద్వాసితా సంఖ్య దేవాలయంబగుట శతమఖనగరంబును, నక్షయజీవనధృతియగుట ధర్మపాల మండలంబును, ననధిగతకంటక రుచిరంబగుటం బ్రజాభాగ్య ఘంటాపథంబును, బ్రచురసన్నజీవానంబగుట వసుంధరాధిప స్థానంబునునై, గుహ్యక నగరంబునుం టోరె వివిధమనుష్యధర్మ చరితపవిత్రంబును లంకానగరంబునుండోరె; బుణ్య జనాధ్యక్షిత సన్నివేశంబును గార్హస్థ్యాధున మూర్తియునుండోరె నవిరళకర భూషితంబును సృసింహ లీలాదంబరంబునుండోరె; బ్రధితహిరణ్యకశిపు క్షయంబును శరత్కాలంబునుండోరె విలసత్ప్రకాశంబును బ్రాహ్మణజాతిధర్మంబునుండోరె నిగమశాలియునునై; మహాభూషాన్వితంబయ్యును నిరాక్రోశంబును బ్రకటభుజంగ ప్రవారంబయ్యును సదాహితాభియంబును బలిరాజనిలయ భూతంబయ్యును; గంధర్వభూమియునై; వర్షసాంకర్యంబు వానవకోదండంబునంద, యహిభయంబు ఎత్మీకంబులయంద, జీవనసంశయంబు వారిదంబులయంద, వృషాత్పిత్రమంబు గృహంబులయంద, వరదర్శనంబు యతులయంద, దోషోల్లాసంబు కువలయంబు లయంద, కౌరవసదానుసరణంబు కీరాతులయంద, తరళత్వంబు చరికరసంతానం బులయంద, విపక్షక్షోభంబు కౌలంకులయంద, యాత్తగంధత్వంబు చందనంబుల యంద, కాని తనయందుఁ బొందనీక విభవంబునకుఁ బ్రభవంబును విలాసంబు నకు నివాసంబును నవవర్గంబునకు నర్గంబును ధర్మంబునకు మర్మంబును దానంబునకు నిధానంబును నానందంబునకు మూలకందంబును విద్యకు నిషద్యయు విశ్రాంతం బునకు ధామంబునునై యొప్పు నవృట్టిణంబున కధీశ్వరుండు.

110

- సీ. హాలాహాలంబును , నల్లనేరెడుపండు, మిసిమింతుఁడునుగాక , మ్రింగినాఁడు
పెనువేలికొనగోర , బిసరుహాసనుమోము, గెందమ్మివిరివోరె , గిల్లినాఁడు
పంచవన్నియతోడఁ , బ్రనవనారాచుని, నెఱ్ఱచిచ్చుఱకంట , జుట్టినాఁడు
మేఱుఁగుఁగోఱుడుల్ల , మృత్యుదేవతనోరు, ధట్టించి యఱకాలఁ , దన్నినాఁడు
- తే. త్రిపుర దైత్యావరోధ నా , రీవిలాస, దంతతాటంకములకెగ్గు , దలఁచినాఁడు
దక్షపురిసానికూఱులఁ , దవిలినాఁడు, విశ్వలోకకుటుంది భీ , మేశ్వరుండు.

111

పుణ్యజన = రాక్షసులు, పుణ్యముచేసిన జనులు; గుహ్యకనగరము = అలక; మనుష్య ధర్మ = కుబేరుండు; భుజంగ = విటూడు, సర్పము; వృషాతిక్రమము = అనావృష్టి; దోషోల్లాసము = రాత్రి వికసించుట; నిషద్య = అంగడి. 111. మిసిమింతుండు = అల సినవాఁడు; ప్రసవనాగారుని = మన్మథుని; ఎఱ్ఱచిచ్చుఱకంటన్ = మూడవ (అగ్ని) కంటితో; డుల్లన్ = రాలునట్లు; త్రిపుర... తాటంకములకున్ = త్రిపురాసురుల స్త్రీల చెవుల కమ్మలకు.

మ. ఎవయంగల్గినకూర్చి ఖింగిరిటిఁగా , నీ తండుఁగాని నితుం
భునిఁగాని కయిదండవట్టుకొని సం , ఖోగేచ్చ నంతఃపురాం
గనలం గన్ను మొఱంగి యప్పురమునం , గన్నేఱుకాఁదారి ప్రొ
ద్దున భీమేఱుడు సానివాడ కరుగున్ , ధూర్తప్రకారంబునన్. 112

కం. పదునాల్గు మహాయుగముల, ముదుకగు భీమేశ్వరునకు , మొగచాఁతై యుం
డదు సానిపెండ్లి యెప్పుడు, నది దక్షరామ మహిమ , మగునో కాదో? 113

సీ. నేదిష్ఠమున సప్త , గోదావరంబున, సమమర్షణస్నాన , మాచరించి
త్రాయుతమంత్రాక్ష , తాభిమంత్రితమైన, విమలభూతి త్రిపుం , ద్రముధరించి
మొగలివాకిలిఁ దూఱి , దిగువకాక్వరరాజు, నగరిపై వెన్నుని , ననువుఁజూచి
మణిఁబాసోసాన , మధ్యమార్గంబుగా, నభ్రంకషంబైన , హర్షమొక్కి

తే. సప్తపాతాళభువన వి , ష్కంఠములను, దెఱచి పెడలినజ్యోతిః ప్ర , దీప్తమూర్తి
శంభుభీమేశ్వరేశ్వర , స్వామిఁగొలుచు, పరమమాహేశ్వరునకేమి , బ్రాతిఁముక్తి. 114

కం. పరమాశించును భీమే, శ్వరు సమమలఁజేసి చోడ , వంకా భరణుం
డరికాఁబాడు కరికాఁబాడు, దరణిధరవత్ని మనసు , దైన్యము ముంచెన్. 115

సీ. గజవర్మ మెన్నఁదో , కాని నిచ్చలుగట్టు, పసిడికమ్ముల పట్టు , పచ్చడంబుఁ
భసితమెన్నఁదోకాని, ప్రతిదినంబునయందు, మలయజంబుకురంగమదముగూర్చి
నిడుదపాములరాజు , తొడవులెన్నఁదోకాని, తారహారములు ని , త్యము ధరించు
సృకరంకరుండమా , లిక తెన్నఁదోకాని, ధరియించు కల్హార , దామమెపుడు

తే. కాట నడుచక్కి నెన్నఁదో , కాని యుందు, దక్షవాటిసువర్ణ సౌ , ధములమీఁద
నెన్నఁదొపికాచులనుగాని, యిందుముఖుల, నెల్లకాలంబుఁదలఁచు భీమేశ్వరుండు. 116

112. తండున్ = భక్తుని; కన్ను మొఱంగి = మోసగించి; కన్నేఱుకాన్ = ఎవరి
కిని కన్నడకుండునట్లు; తారి = పోయి; కాఁదారి = నడిరాత్రి; ప్రొద్దునన్ = సమయ
మున. 113. ముదుకగు = ముసలివాడైన; మొగచాఁతై = మొగము మొత్తునదై.
114. నేదిష్ఠమున = మిక్కిలి సమీపమున; కాక్వరరాజు = వృషభరాజము; విష్కంభ
ములను = అడ్డుగడియలను; బ్రాతి = గుర్లభము. 116. పసిడి... పచ్చడంబు = జరీ
అంచుల ధోవతి; భసితము = విధాతి; మలయజంబు = గంధము; కురంగమదము =
కస్తూరి; నిడుద = పొడవైన; తొడవులు = భూషణములు; నృ... మాలికలు = కపాల
మాలికలు; కల్హారదామము = కలవ దండ; కాటన్ = శ్మశానమున; నడుచక్కిన్ =
మధ్యలో.

- సీ. ఒకవేళ ధరియించు , యువనాశ్వుఁడిచ్చిన, కట్టాణిముత్యాల , కంఠమాల
మాంధాతృఁడిచ్చిన , మాణిక్యఘచికతే. యూరంబు ధరియించు , నొక్కవేళ
నిజ్జ్వలఁడిచ్చిన , హీరాంకురంబుల, యుంగరంబు ధరించు , నొక్కవేళ
ఘనవక్రవర్తియి , చ్చిన ప్రవాళంబుల, యొడ్డాణము ధరించు , నొక్కవేళ
- తే. వేడ్కధరియించు నొక్కొక్క, వేళయందు, భరతదుష్టంతరంతినా, భాగనహుష
నలభగీరథన్యగమహీ , నాథదత్త, హేమమణిభూషణములు భీ , మేశ్వరుండు. 117
- ప. వెండియు భీమేశ్వరుండు పండువు పండువు నఖండవిభవంబున నాఖండలాది విబుధ
మండలంబు సరివేష్టించి చలిగొండరామాలియుండానును మార్తాండచంద్ర
మండలంబువలనను బాలనముద్రబుంవలనను మధుకైటభారి యూరుకాండంబు
వలనను, గృహీటభవ జ్వాలాజాలంబువలనను గంధర్వసార్వభౌమువలనను బ్రతి
వించి కంఠకుంతంబులనఁ గాముతోమరంబులన మదనుముద్గరంబులన శంఖరారి
కతారంబులన నంగభివుకొంగవాలులన నీరిపట్టి నెలకట్టియలన పరిరాజు భిండినా
లంబులనఁ, దళతళంబొలయు తొలకరిమెఱుంగు మొలకలఁ గలకలనగు కలికితెలి
గన్నుఁగవయును, జక్కవకవలఁ దక్కువపఱచుచుఁ గ్రిక్కిరిసినమెఱుంగు నిబ్బ
రంబుగుబ్బిచన్నులును, మిలమిలనిజిలుఁగువలిపెంపువలువల తెరలయెడలవెలుపడి
కేలిగడలుకొను పసిమిగలపసిండితగటునుం దెగడు నునుదొడలడిగియును, బిగ
డంపుఁ జిగురుటధరములతుదల నిగురుచుఁ జిఱులనగవులుబిగియనగినం దెగిపడి
యెడుననుపడువున నడుగుడుగునకు పడవెడవెడంతుచుం దిడికిటనడంగు నడుముల
బెడంగునుంగలిగి, భుగభుగం గురంగనాభిసారభిసారంబులతోడంగూడి నంకు
మదపంకపరిమళంబుల రుంకించు కర్పూరవాసనాసముల్లాసంబును, గర్పూరవాస
నాసముల్లాసంబు నుల్లసంబాడు కాలాగురుకర్ణమా మోదంబుననుంబునుంగుపసం
దీపాళించు గొజ్జంగినీటి నెత్తావియును, గొజ్జంగినీటి నెత్తావి బిత్తరించు గంధ
పొడిపొలుపును, గంధపొడి పొలుపునుంగుమ్మరించు ధమ్మిల్లమల్లికాహల్లక వళుళ
వాసంతికాజాతి కేతకీకుండకునుమగంధంబులును నిఖిదికృంధిబంధంబుతో బాం
ధవం బనుసంధింప, నిలింపగంధర్వాప్సరోజాతులగు సానికూతులుఁగొలువ, జగ
నొబ్బిగండ జగదగోపాల పల్లవాదిత్య పల్లవత్రినేత్ర కేశాదిరాయ రాయవేశ్యా
భుజంగ బిరుదాభిరామాలయ వేమభూపాల రాజ్యభారధురంధరుడై, బెండ
పూఁ డన్నయామాత్యుఁడు గట్టించినమొగసాలవాకిటి మహోత్సవమండపంబు

117. కడు+అణిముత్యాలు = కట్టాణిముత్యాలు; హీరాంకురంబులయుంగ
రంబు=రవ్వలుదాసిన యుంగరము; ప్రవాళము=పగడము. 118. అఖండలాది=
ఇంద్రాది; చలిగొండరామాలి=సార్వతి; కృహీటభవ=అగ్ని; నీరిపట్టి=మన్మథుఁడు;
పసిండితగటు=బంగారురేకు; సంకుమద = కస్తూరి; ధమ్మిల్ల = కొప్పలోని;
సానికూతులు=బోగపు పడుచులు;

నందుఁ, బేరోలగంబుండి, కుండలీ దండలాసకప్రేరణీ ప్రేంఖణసింధుకందుకధ
మాళిచేలమకల్లీ హల్లీసకాచిన్మత్యంబు అవలోకించుచుఁ, బంతంబు అవధరించుచు,
మేలంబు లాలకించుచుఁ, జంపూచాటునాటకోదాహరణ జయఘోషప్రకృవాళ చతు
ర్భుద్రచతురాత్రివబంధంబు లాకర్తించుచు, వేణువిజామృదంగ కాన్యకాహళ
పటహాథక్కా హుడుక్కానక ఝల్లరీ హృద్యవాద్యానుషంగంబు లాదరించుచు,
సంగీతశంగీతరంగంబు లంగీకరించుచు. నిగమంబులు గ్రహించుచుఁ బురాణం
బులు వినుచు, నితిహాసంబు లివ్వగించుచుఁ, దర్శనంబులు వితర్కించుచు, నాగ
మంబులు పరిక్షించుచు, నిఖిలలోక రక్షణార్థంబుగా వివిధ విద్యాకలాపంబుల
వివోదించుచుండు.

118

కం. ఏతాదృశప్రభావో, పేయందగుదక్షవాటి • ఖీమేశ్వరువి
భ్యాతతక చ పెద్దను కుక, తాతప్రపరాణసరణి • తప్పకయుండన్.

119

—♦ కథా ప్రారంభము ♦—

వ. ఇహ్మహాపురాణంబునకుఁ గణాక్రమం దెట్టిదనినః—నైమిశారణ్య పుణ్యక్షేత్రంబున
ద్వాదశవాన్వికంధైన దీప్తసక్రంబు ప్రవర్తిల్లుచుండఁగులవతిశౌనకుండను పరమముషి
మొదలుగాఁగలసంయమీశ్వరులు యదృచ్ఛాసమాగతుడైన రోమహర్షణపుత్రబాద
రాంబాప్రియశిష్యుఁ బోరాణికు సూత్యాహసంభవు సూతు నర్పించి యితనివలనను
బంధాశ్చందమండితంబును, బహుసంహితాసమాకీర్తనంబును, సపాదలక్ష గ్రంథసంఖ్యా
సమన్వితంబును, నైసర్గాండపురాణంబు వినువారును నందుఁ బూర్వభండంబునం
బారాశర్యుండు నిజావరాధంబు గారణంబుగా విశ్వనాథుచేత నధిక్షేపింపబడి వారణాశి
వెల్వడియె ననివిన్నవారగుటంజేసి యటమీఁది పుత్రాంతంబు వినువేడుక నమ్ము
సింద్రు నభిసందించి యిట్లనిరి.

120

తే. కాశి వెలువడివచ్చి ప • రాశరాత్మ, జుండు భేదంబు నొంది శి • ఘ్యలును దాను
నెచట వనియించె నెచ్చట • నేమిచేసె,ననఘ యేత్తిర్థమాడె మా • కానతిమ్ము.

121

వ. అని యడిగిన.

122

మ. సరసీజాననవంశమౌక్తిక కళా • సర్వజ్ఞ విజ్ఞానశం
కరినాథాంఘ్రిసరోజషట్పద సమి • ధ్గాండివకోదండ భూ
భరణ ప్రౌఢభుజాభుజంగ మహిణా • పాంచాల వేమక్షమా
వరసామ్రాజ్యరమాధురందర జగ • ద్వాన్వితప్రతాపిదయా.

123

పేరోలగము = విందుసభ. 119 శోక...సగణి = వ్యాసభక్తి. 120. ద్వాదశవాన్వి
కము = పండ్రెండవేళ్లుండునది; యదృచ్ఛాసమాగములు = తలవసితలంపుగా వచ్చిన
వారు; పారాశర్యుండు = వ్యాసముని; అధిక్షేపింపబడి = తిట్టబడి. 121. తీర్థ
మాడుట = తీర్థములో స్నానము చేయుట.

కం. శ్రీ పీఠభద్రభూవతి. సేవాహేలాపటాక్ష , సిద్ధసమృద్ధ
శ్రీ విభవపాకశాసన, భావభవరాతిభక్తి , పరతంత్రనిధి.

124

మాలిని. అకుటిలనయమార్గా , యాశ్రితార్థి ప్రవర్గా
సుకృతిసరణిపాంథా , కుద్ధకీర్తి ప్రబంధా
నకలజనవిధేయా , శారదాభాగధేయా
బ్రకటసుగుణసంగా , రాయచేశ్వభుజంగా.

125

గద్య. ఇది శ్రీమలినాభపాత్ర మారయామాత్యపుత్ర సుకవిజనవిధేయ శ్రీనాథనామధేయ
ప్రణీతంబైన శ్రీ భీమేశ్వర పురాణంబును మహాప్రబంధంబునందుఁ
బ్రకమాన్వసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు
శ్రీమహా గణాధిపతయేనమః
శ్రీమాణిక్యాంబాసమేత శ్రీభీమేశ్వరస్వామినేనమః

శ్రీ భీమేశ్వర పురాణము.
ద్వితీయాశ్వాసము

బండ ఘనృణ మకరీ

రేఖాలంకార మంద , రీస్తనయుగ పా

శీ ఖచిత భుజాంతర విభి

వాబండల : బెండపూడి , యన్నా మాత్యా :

1

వ. ఆత్మభక్తుడు భౌనకాది మహామునులకుం జెప్పం దొడంగె.

2

తే. మృదునిచే నిట్లు కోపానఁ , బిడి కలంగి, గంగ దరినుండి నిజశిష్య , గణముతోడ
మధురస్వామి సకలధ , ర్మజ్ఞఁ డవుడు, పృథివిఁ గలతిర్థముల తెక్కపెట్టిహచ్చి. 3

వ. ఇ ట్లనియె.

4

తే. అంబపార్వతి నాతోడ , నానతిచ్చెఁ, గాళి యెక్కుడు క్షేత్రసం , ఘములతోనఁ
గాళికన్నును నెక్కుడు , గౌరవమున, మోక్షభోగ నివాసంబు , దక్షవాటి. 5

5

వ. లొల్లి దక్షప్రజాపతి భూచరభేదరులగు నవలగీర్వాణుల రప్పించి హాటకగర్భ
కైటభారులఁ బురస్కరించికొని మహాధ్వరంబునేయం బ్రారంభించి. 6

6

గీ. అర్థితో నోషధీశ్వరుఁ , డాదియైన, పెండ్లికొడుకుల నెల్లను , విలువ నంపె
గర్భితనమున జగదీశుఁ , గాలకంతుఁ, విలువఁబంపకమానె న , బృరుదులాఁడు. 7

7

3. మృదునిచే=శివునిచే; కలంగి=కలతచెంది; మధురస్వామి=వ్యాసముని.

తా|| శివుని కోపమునకు గురియైన మా గురువులు (వ్యాసమహర్షి) గంగా
తీరమున నిలుచుండి పృథివిలోని తీర్థముల పర్యటించిన చేసి యిట్లనెను. (అని
సూతుడు వ్యాసుని మాటల చెప్పవారంభించెను)

5. తా||క్షేత్రములలోకెల్లకాళియెక్కువది;అంతకన్నను దక్షరామమెక్కువది.

6. హాటకగర్భ=బ్రహ్మ; కైటభారి=విష్ణువు. 7. అర్థిసోన్=మర్కవసో;
ఓషధీశ్వరుఁడు=చంద్రుఁడు; పెండ్లికొడుకులన్=అల్లుండ్రును; గర్భితనము=పెద్ద
తనము (గర్వము); బిరుదులాఁడు=ప్రతిజ్ఞ పట్టినవాఁడు.

- కం. అజ్ఞానంబున హరున క.వజ్రదలఁచి యతని నొసలి , వ్రాతఫలమునన్
యజ్ఞము నేనెను సురలయ, నుజ్జఁ బురోహితి కప్ప , నులు నమకొనునే. 8
- ఉ. అల్పపుణ్యుని నీక్రియమ , హాక్రతుతంత్రముఁబన్నగదిపా
కల్పనిఁ బాయఁబెట్టి కను , గానక దక్షిణు చేయఁజొచ్చి యా
వేల్పులుఁ దాను దుర్దళల , వేఁగె మహాప్రళయగ్ని రుద్రునిం
బోల్పుగ వచ్చునట్టి పటు , భూరివిభుండగు వీరభద్రుడేన్. 9
- తే. పువ్వముడిచిన పురపీఠి , భూమియందుఁ, గద్దె మోవంగవలసిని , కారణమున
వీరభద్రునిచే దైన్య , వృత్తిసొందె, దక్షిణట్టి మహాభ్యుర , స్థానమునను. 10
- కం. రుదిఁడోయి యమ్మహేశ్వరు, వదపద్మములాశ్రయించి , బ్రతికెం దాసుం
ద్రుదళులుఁ బెద్దలునయ్యె, యదనుసఁజూపుదురునిగ్ర , హనుగ్రహముల్. 11
- సీ. దక్షప్రజాపతి , తస్మలోఁగొని యాత్మఁ, గృహవృత్తి మిగుల ర , క్షించెఁగాన
హరివిరించిపురంద రాది దైవతకోటి, మించి క్రమ్మట గార , విండెఁగాన
నరిగి యంతర్దాన , మందిన తనదేవి, నెడమమేనఁ బరిగ్ర , హించెఁగానఁ
గోపాగ్నిఁ గడుఁబరి , చాపంబు నొందెడు, రిపులకు నధియంబు , లొనఁగెఁగాన
- తే నట్లుదెగసేసి జన్నపు , టిట్టి శిరము, గరిమచెడకుండ దివివేం , గద్దెఁగాన
నయముగలవేల్పు శ్రీ భీమ , నాయకుండు, దక్షపాదంబు త్రిపుంబుఁదరబయంను. 12

7. తా|| దక్షుడు (పూర్వజన్మమున సతీదేవికి తండ్రి) చంగ్రును మొదలైన అల్లుండ్రను పిలిచి శివుని నీలఁచుట మానెను.

8. అపజ్ఞ = అనుమానము. తా|| అతని నుచుటి నాతఁగిలతమట్లుండుటవలన, తెలియక, శివుని కవమానము తలపెట్టి ఇతఁడేవలల మృత్యుపై యజ్ఞము చేసెను. అట్టి పనులు పురోభివృద్ధికి కావు. 9. పన్న గాధపాకల్పని = శివుని; పాయఁ బెట్టి = పెలిపెట్టి; కనుగానక = ఒళ్లు తెలియక. తా|| నీచుబుద్ధితో నిట్లు శివునిపెలివేసి, యజ్ఞము చేయుచు, ప్రళయకాల రుద్రునివంటివీరభద్రునిచే బాధలందెను. 10. ముడిచిన = అలంకరించుకొన్న. తా|| ఆ యజ్ఞము చేసినచోట దక్షుడు, పూవు లలంకరించుకొన్నచోట కట్టెలు మోసినట్లు, వీరభద్రునిచే దైన్యమునందెను. 11. బ్రుదళులు = దేవతలు; అదను = సమయము. తా|| చివరకతడు వెల్లి శివుని పాదము లాశ్రయించినందున, అతడును, దేవతలను బ్రతికిరి. పెద్దలాయాగమయముల కోపప్రసాదముల జూపుదురుకదా. 12. లోఁగని = మన్నించి; రిపులకు = దేవతలకు; అట్లు = కంతము; జన్న పుటిట్టి = యజ్ఞములేడి; గరిమ = పన; నయము = కరుణ. తా|| దక్షుని తప్పును మన్నించి దయతో గృహీంచెను. బ్రహ్మగిడేవతల మఱల రక్షించెను. అంతర్ధానమైనతన భార్య నెడమదేహమున ధరించెను. తనకోపము నకు భయపడు శత్రువుల కభయ మిచ్చెను. మెడతెగనరికిన యజ్ఞ పశువుతలను పస చెడకుండ స్వర్గాన వ్రేలగట్టెను. కాన శ్రీ భీమేశ్వరుడు గొప్పదైవము; దక్షురామముధూమిలో పుణ్యక్షేత్రమునైనవి.

- తే. కాలకూటోపసంహార , కారియతఁడు, త్రిపురదైత్యాధిపతుల మ , ర్థించెనకఁడు
నిగ్రహనుగ్రహ ప్రౌఢినిపుణుఁడతఁడు, సంతతము దేవవేద్యాభుజంగుఁడతఁడు. 13
- తే. ఏమిచిత్రము భీమేశ్వ , రేశ్వరుండు, నిగ్రహనుగ్రహక్రియా , నిపుణుఁడగుట
యతని నిశ్వాసముల మాత్ర , నొనొకాదొ, వేదములును జరాచర , విశ్వజగము. 14
- వ బ్రహ్మావి సంస్తుతుండై నివార్త దేహంబుననున్న మాయారూపిణి, మహాదేవిభువన
మోహిని, దేవకార్య ప్రయోజనంబును, మేనకాదేవి భాగధేయంబును, హిమవం
తుని తపోవిశేషంబును, గారణంబుగాఁ దద్దేహంబున, జన్మింప నియోగించిన
భువనేశ్వరి మహేశ్వరుని దేహంబువలన నిర్ముక్తయయ్యెంగావున దక్షరామంబు
ముక్తిక్షేత్రంబు నాఁజరఁగె. వెండియు. 15
- కం. దక్షిని సవనాగారము, దక్షరామంబు శివుఁడు , దన్మధ్యమంబు
సాక్షాత్కరించియుండుట, మోక్షము భోగంబు వ్రాతె , ముజ్జగములకున్. 16
- తే. ధాత్రి వలయంబుతో భోగ , దములుగొన్ని, మోక్షదంబులుగొన్ని వ , రీక్షిస్తేయ
భోగమోక్షములకు జన్మ , భూమిమైన, దక్షవాటంబు తావు తే , త్రములకెల్ల. 17
- తే. భీమనాథేశ్వరునికన్న , పెద్ద వేల్పు, దక్షవాటంబుకంటె ను , త్రమవదంబు
సప్తగోదావరము తంటె , సతలతీర్థ, సారమగు తీర్థరాజంబు , జగలీతేడు. 18
- కం. అచ్చుమగు భోగమోక్షము, లచ్చోటం దొరకుఁ గరత , లామలకముగన్
విచ్చలవిడి బ్రతికిననుం, జచ్చినఁగడులెప్ప భీమ , శంకరు నగరన్. 19

13. నిగ్రహనుగ్రహములు=శిక్షరక్షణలు. తా|| అతడు కాలకూటము మ్రొగి
నవాడు, త్రిపురాసుల మర్దించినవాడు. నిగ్రహనుగ్రహ సమర్థుడు, అస్పరశల
భోగించువాడును. 14. నిశ్వాసము=నిట్టూర్పు. తా|| ఎవని యూర్ధ్వలవలన వేద
ములు, చరాచర జగత్తు పుట్టినవో అట్టి భీమేశుడు నిగ్రహనుగ్రహ సమర్థుడగుటలో
చిత్రమేమిచ్చును? 15. మేనకాదేవి=హిమవంతుని భార్య; భాగధేయము=భాగ్యము;
నిర్ముక్తయయ్యెన్ = వెడలెను; ముక్తిక్షేత్రము=విడిచిన పుణ్యస్థలము. తా|| బ్రహ్మ
దులు స్తుతింపగా తన దేహముననున్న మాయారూపిణియైన సతిదేవిని మేనకా హిమ
వంతులకు పుట్టలసినదిగా ఆజ్ఞాపించి వదలెను. అందుచే దక్షవాటికకు ముక్తిక్షేత్ర
మని పేరు కల్గినది. 16. సవనాగారము=యజ్ఞవాటిక; వ్రాతె=దుర్లభమా? తా|| దక్షుని
యజ్ఞశాలయైన దక్షరామమున శివుడును సాక్షాత్కరించియుండ ముక్తి
భుక్తులకేమి కొదువ? 17. తావు=స్థానము. తా|| అలోచింపగా భూమిలో కొన్ని
క్షేత్రములు మోక్షము నిచ్చుచున్నవి, కొన్ని భోగముల నిచ్చుచున్నవియున్నై
యున్నవి. కాని దక్షరామమును భోగమోక్షముల నిచ్చునది కాన గొప్పది. 18. ఉత్తమవదము=పుణ్యస్థలము. తా|| భీమేశునికన్న దేవుడు, దక్షరామముకన్న
క్షేత్రము, సప్తగోదావరముకన్న తీర్థమును జగత్తులోలేవు. 19. తా|| భోగమోక్ష
ములు కరతలామలకములైయుండు దక్షవాటికలో బ్రతికినను, చచ్చినను సుఖమే.

- కం. దక్షిణ వారాణశికిని, మోక్ష శ్రీభోగవిభవ , మూలంబునకున్
దక్షరామంబునకు సదృక్షంబగునట్టి పుణ్య , క్షేత్ర(త్వీ)ము గలదే. 20
- సీ. కాలకూట విషాగ్ని , కణికహేలాగ్రాస, కల్మాషిహానిత , కంఠచేతఁ
గుంభినిధరసుతా , కుచకుంభిపరిరంభ, సంభావనాకేలి , శాలిచేత
గగన కల్లోలిని , కల్లోలమాలికా, స్పృలితదాలేందు , మాళిచేతఁ
గుటిలకుండలిరాజ , కుండలాలంకార, విలసితగండమం , డబునిచేత
- తే. ద్రుహిణపంచమమస్తక , ద్రోహిచేత, భీమనాథునిచే జగ , త్వామిచేత
హరునిచేత సనాథయై , యతివయిల్లు, మోక్షభోగనిదానంబు , దక్షవాటి. 21
- వ. అని దక్షరామమాహాత్మ్యం బభివర్ణించుచు. 22
- మ. కినుకంబుట్టినయట్టి మౌనిహృదయ , క్షేత్రంబు శాంతంబుగా
మునిశిష్య ప్రకరంబుతోడ గమనౌ , స్మృఖ్యంబునన్ ముచ్చటల్
తనియం జెప్పుచు వేల్పుచేటి నికట , స్థానంబునం దుండఁగా
వనజాతాపుని మండలంబు దిగియె , న్వారాశి దిక్పీఠకున్. 23
-
20. సదృక్షంబగునట్టి = సమమైన. తా|| భోగమోక్షములకు నిలయమైనదక్షిణాకాశి
యగుదక్షారామమునకు సాటితీర్థములేదు. 21. కాల...కంఠచేతన్ = కాలకూటవిషము
ప్రింగుటచే నలుపుచేయఁబడిన కంఠముకలవానిచే; కుంభినిధరసుతా = సాగ్వతి;
పరిరంభ = కొగిలింత; గగన...మాళి = గంగాతరంగ పంక్తులచే తరచఁబడిన చంద్ర
శిఖను జటలో ధరించినవాడు; కుటిల...మండలుండు = పాపములను కుండలములచే
ప్రకాశించు చెక్కిళ్లు కలవాడు; ద్రుహిణ...ద్రోహి = బ్రహ్మదేవుని యెదవశల
నరకినవాడు; సనాథ = పరిపాలింపబడునది; నిదానంబు = మూలకారణము. తా|| కాల
కూటమును ప్రింగుటచే నల్లనైన కంఠముకలవాడును, పార్వతీస్తనముల నాలింగనము
చేయువాడును, జటాజూటమందలి గంగాతరంగములు తాకెడి చంద్రశిఖకలవాడు,
కుండలములైన పాములచే ప్రకాశించు చెక్కిళ్లు కలవాడు, బ్రహ్మదేవుని యెదవ
శరమును ద్రుంచినవాడునైన భీమనాథునితోకూడిన దక్షారామము భోగమోక్షముల
నిచ్చును. 23. కినుకన్ = కోపమువలన; గమనౌస్మృఖ్యంబునన్ = యాత్రకు సిద్ధ
మగుటను; తనియన్ = తనివిచెందునట్లు; వేల్పు...స్థానంబునంగున్ = గంగయొడ్డున;
వనజాతాపుని = సూర్యుని; వారాశి దిక్పీఠకున్ = పడమటి దిక్కునకు. తా|| శివుని
కోపమువలన కల్గిన మనోవేదన తగ్గునట్లు వ్యాగుడు తనశిష్యులగు మునులతో
చెప్పుచు గంగాతీరముననుండగా సూర్యమండలము పడమటి సముద్రముచీదికిదిగెను.

—♦ సూర్యాస్తమయ వర్ణనము ♦—

తే. అల్లనల్లన గగన ము , ధ్యముననుండి,
వ్రాలె నస్తాద్రి కరుణసా , రథిరథంబు
పశ్చిమాంభోధిమారుతా , స్ఫాలనమునఁ,
గేతనముమీఁది పసిఁడికిం , కిలులు మొరయ. 24

కం. తారావళాంబలము దిగి, వారిజహితమండలంబు , వ్రాలె నవరది
కృరావారంబునకై, పారావతవకగపాద , పాటల మగుచున్. 25

తే. కూడియొప్పారె నస్తాద్రి , కూటకోటి, భానువింబంబు కన్నుల , పండువుగను
విశ్వనాథుని గుడిమీఁది , విమలకాంతి, భానురంభైన హేమకుం , భంబువోరె. 26

కం. చరమాచలశిఖరంబునఁ, దిరమై యొక్కింత తడవు , చినకరుఁడొప్పెన్
వరుణుని శుద్ధాంతంబున, నరవిందాక్షులకు మించు , టద్దంబగుచున్. 27

సీ. నిద్దవాహిని నీటఁ , జిలుబంతి వసుపాడి, శ్రీవికాలాక్షి గై , నేయఁదొడఁగె
మొరనె నంతగ్గేహ , మున విశ్వనాయక, తాండవారంభ ము , స్థిల రవంబు
మందారతరువున్న , మదుపానగోష్ఠీకిఁ, త్రారంభ మొనరించె , తైరవుండు
కొక్కొక్కోక్కోయని , కొమరుసామి రథంబు, కంతంబు పాఁచిక్రేం , కారమిచ్చె

తే. మొగుడఁబాటిన యరవింద , ములను బాసి.
గములుగములుగ మత్తభృంఁ, గములుగూడి
డుంతివిఘ్నేశు చెక్కులు , త్కంతఁజేరె.
సభినవంభైన యవరసం , ఛాగమమున. 28

24. అస్తాద్రికిన్ = పడమటికొండకు; అరుణ...రథంబు = సూర్య రథము; కేతనము = జెండా; పసిఁడికింకిలులు = బంగారుచిలుగంటలు; మొరయన్ = ధ్వనించుగా. తా|| పడమటి సముద్రవాయువులచే రథముమీది బంగారు చిరుగంటలు మ్రోయుచుండ సూర్యరథము మెల్లగా అస్తాద్రికి వ్రాలెను. 25. తారా...అంచలము = ఆకాశపుటంచు; వారి...మండలంబు = సూర్యబింబము; పారావత...పాటలము = పావురపుకొలు వలెలేయెరుపైనది. తా|| పావురపు కొలువలె లేయెరుపైన సూర్యబింబము పశ్చిమ సముద్రముమీదికి వ్రాలెను. 26. హేమకుంభంబు = పసిడికుండ. తా|| పడమటికొండమీది సూర్యబింబము విశ్వనాథుని గుడిమీది పసిడికుండ వలె ప్రకాశించెను. 27. చరమాచల శిఖరంబునన్ = పడమటికొండకొనపై; తిరమై = స్థిరమై; శుద్ధాంతంబునన్ = అంతఃపురమునందు; మించుటద్దంబు = మెలుఁగైనయద్దము. తా|| అస్తాద్రి శిఖరమున కొంచెము నేవు నిలిచిన సూర్యబింబము వరుణుని రాణివాసపు శ్రీలకు అద్దమువలె మెరసెను.

- పం. ప్రమదమదాతిరేకమునఁ , బాళివిలాసవత్తికదంబకం
బుమిసిన తమ్ములంపుఁగఱు , యోయన నింగిలికంబు ధాయచేఁ
గమిసిన దానంపుఁబువు , కాంతికి దాసిన కూర్మి సుట్టమో
కొమరున సంజయంబరము , కొంగున నూన్పెఁ గుసుంభరాగమున్. 29
- తే. సంజకెంపును దిమిరపుం , జంపునలుపు.
గమిచి బ్రహ్మాండభాండంబు గరముమెఱు నె
వరమవరిపాకదళవృంత , బంధమెడలి,
వతనమగు తాటిపంటితోఁ , బ్రతిమటించి. 30
- తే. కామినీవిప్రయోగ దుః , ఖమునఁగుండెఁ,
జక్రవాకంబు సురనదీ , నైకతమునఁ
గాళికా విప్రయోగ దుః , ఖమునఁగుండు,
దాదరాయణమునిసార్వ , భాముకరణి. 31
- కా. ఆకాశాంచలవీధుల న్నిగిడె సం , ధ్యారాగరేఖావతు
పాకోన్ముద్రిత పారిభద్రకళికా , పాండిత్య వై తండికో
-
28. చిటుబంతి పసుపాడి=పసుపుపూసికొని తానమాడి; కై కేయాగోడఁ
గెన్=అలంకరించుకొనసాగెను; మొరసెన్=మ్రోగెను, అంపుగ్గేహమునన్=భోపలి
ఁగుంటిగో; మద్దలరవంబు=మద్దలచప్పడు. పుష్పమధు=పూగేసె; కొనురుసామి
రిధంబు=నెమలి; మొగుడఁబాటిన్=ముడుచుకొనుచున్న; గమూఁగమునన్=
గుంపులుగుంపులుగా; ఉత్కంఠన్=వేడుకతో. తా||సాయంసంధ్యవేళ శ్రీనివాసాగ్రే
గంగలో పసుపునీరు జలకమాడి సింగారించుకొనుచుండెను. సగియలో కేశ్వరనాథుని
తాండవారంభమగుచున్నట్లు మద్దల మ్రోయనారంభించెను. భైరవుడు మంగళాగ
మకరందపానము సేయుచుండెను. నెమలి క్రేంకారముచేసెను. ముడుచుకొనిపోవు
చున్న తామరపూవులవదలి గుంపులు గుంపులుగా తుమ్మెదలు విఘ్నేశ్వరుని
చెక్కిళ్లు చేరుచుండెను. 29. ప్రమద...అతిరేకమునన్=సంతోషాతిశయముతో;
పాళి...కదంబకంబు=వరుణుని భార్యలు; తమ్ములంపుఁగఱు=తాంబూలపు ముఱక;
కమిసిన=కూడిన; సంజ=సంధ్య; అంబరము కొంగునన్=వస్త్రముచివర; కుసుంభ
రాగము=కుసుమపురంగు. తా|| సంధ్యవేళ ఆకాశపుటంపులనున్న యెటుపు, వరుణ
భార్యలు తాంబూలము వేసికొని యుమిసినట్లు ఇంగిలీకపుచాయ కలిసిన దాసనపువ్వు
రంగుతో మెరసెను. 30. సంజకెంపు=సంధ్యారాగము; తిమిరంపునంపునలుపు=
చీకటి లేత నలుపు; వృంతబంధమెడలి=ముచికి పట్టుడి;ప్రతిఘటించి=సాటివచ్చి.
తా|| సంధ్యారాగము, చీకటి నలుపు కలిసి ప్రపంచము, బాగుగానుగ్గి క్రిందికి
పడుచున్న తాటిపండువలెనున్నది. 31. విప్రయోగము=వియోగము; బాదరాయణ
ముని=వ్యాసముని. తా|| గంగలోని యిసుకతిన్నెలపై చక్రవాకము భార్యావియో
గమునకై, కాళీవియోగమునకై వ్యాసుడువలె విచారించెను.

తేనకస్పూర్ణిత చండతాండవరయో * ద్రేకారభిక్తుద్భట

శ్రీకంఠస్థిర దీర్ఘపాటలజటా * శ్రేణీన్ విడంబించుచున్.

32

ఎ. అప్పుడు బాదరాయణుండు సంధ్యాసమయంబు నిరూపించి యమరసింధు ప్రవాహంబునం గాఠించిత క్రియాతలాపంబులు నిర్వర్తించి యొక్క నిర్మలవైకత ప్రదేశంబునం గూర్చుండి పార్వతీవల్లభుండు తనకుఁజేసిన యవమానంబునకు సుల్లంబునం దురస్థిల్లుచుండె నయ్యుపసరంబున.

33

కం. వెల్లిగొనె నభిలదిక్కుల, సల్లని చీకటి నవాంజ * న ప్రతిభటమై
భల్లూకనటావల్లిమ, తల్లి విక్రమదమై య * దత్తస్ఫురణన్.

34

సీ. గిరినికుంజములఁ గుం * జరపుంజ మనుశంకఁ, గంఠీరవంబులు * త్కంఠ నెగయఁ
బల్లంబంబులఁ గిరి * ప్రకరంబు లనుశంక, నెఱుకురాజులు విందు * లెక్కువెట్టఁ
గదలి మధ్యంబునఁ * గాకోల మనుశంక, జలదేవతలు భీతి సంభ్రమింప
నడములఁ గువల కా * ననవాటి యనుశంక, నిండిదిరశ్రేణు * లెదురు కొనఁగ

తే. రజతగిరియందుఁ దాండవా * రంభరభిస, ఘంగివతితపరశ్వధ * పాటి వికట

కందరారుద్ధగజకృత్తి * కంఠశంక, ప్రమథులకుఁ దోచ సంధకా * రంబు ప్రబలె. 35

32. ఆకాశాంచల వీధులన్ = ఆకాశము చివళ్లు; నిగిడెన్ = వ్యాపించెను; పాక... శ్రేణీన్ = రంగువచ్చిన దేవదారు మొగ్గలవంటి, విలేండవాడుల యుద్రేకము కలిగి మహాతాండవ సంరంభమున విడిపోయి ప్రేలాడు శివునియొక్క పొడవైన జటాజూటమును; విడంబించుచున్ = అనుకరించుచు. తా|| ఆకాశపుటంచుల నున్న సంధ్యారాగరేఖలు తాండవోద్రేకమున క్రిందికి వ్యాపించిన శివుని జటాజూటమువలె ప్రకాశించినవి. 33. నిరూపించి = అయినట్లు తెలిసికొని; ఉల్లంబునన్ = మనస్సుతో దురస్థిల్లుచుండెన్ = బాధపడుచుండెను. 34. వెల్లిగొనెన్ = ప్రవహించెను; నవాంజన ప్రతిభటమై = క్రొత్తకాటుకతో సమమై; భల్లూక... విక్రమదమై = ఎలాగుబంటి జటలవలెనుండి; అదభ్రస్ఫురణన్ = ఎక్కువ కాంతితో. తా|| అప్పుడు కాటుచీకటి క్రొత్తకాటుకవలెను, ఎలుగుబంటి జడలవలెను నాలుగు దిక్కుల ప్రవహించెను. 35. ఉత్తంతన్ = వేడుకతో; ఎగయన్ = ఎగురగా; పల్వలము = చిన్న నీటిగుంట్లు; విండులు = విల్లులు; కడలి = సంద్రముయొక్క; కాకోలము = విషము; కువలకానక వాటి = కలువలగుంపు; ఇందిందిరశ్రేణులు = తుమ్మెదలు; రజతగిరి = కైలాసము; తాండవ... కంఠశంక = తాండవమున కారంభించునపుడు శివుని మెడకు కట్టుకొన్న గజాజినమోయను భ్రాంతి. తా|| చీకటి వ్యాపింపగా ముళ్లపొదలను చూచి సింహము లేనుగులను భ్రాంతిపడుచున్నవి. పచ్చికపట్టులనుచూచి అడవిపందులను కొని కోయలు విల్లెక్కపెట్టుచుండిరి. సముద్రమధ్యముననున్న చీకటినిచూచి కాకోల విషమేమో అని జలదేవతలు కంగారుపడుచుండిరి. నదులలో నల్లకలువలనుకొని తుమ్మెదలు పగ్గులెత్తుచున్నవి. కైలాసముపై ప్రమథులునాట్యపుతోందరలో శివుడు మెడకు చుట్టుకొన్న గజాజినమునుకొనునట్లు చీకటి దట్టనగా వ్యాపించెను.

- తే. గాయపెన్నెల యానంద • కాననమునఁ, కాలభైరవు దంష్ట్రీకు • చాలుకొలుపు
విడుఁడు వరాణశిరోమ • వీధిదక్కి. నత్రిఘంటాపథంబున • నడుగునపుడు. 44
- సీ. రోహిణీగాఢోప • గూహనంబునఁ గన్న, కస్తూరికాస్తాన • తంబనంగ
రాహుదంష్ట్రాఘాత • రంధ్రమార్గంబున, లలిదోచు నాకాళ • లపమనంగ
నైర్మల్యమునఁజేసి నడుమఁ గానఁగవచ్చు, తమిచిమ్రుంగిన యంధ • కారమనఁగ
జన్మవేళను మంధ • శైలాభిఘట్టన. సంభవించిన కిణ • స్థానమనఁగ
- తే. విరహపరితాపవేదన • జేగుచున్న, చక్రవాకాంగనల కటా • త్తములయగ్గి
నావహల్లినకటదూప • మనఁగనొప్పు, నుడుగజాధీశివింబంబు • నడిమిమచ్చ. 45
- సీ. కాలభైరవుఁడు ధ • క్కాడిండిముమ్రమోయ, బహుభూతములుఁదానుఁ • బ్రహరిదిరు
జుంద్రికామదు వాని • చాకోరముల్నిక్కి, దేవతాసౌధవీ • ధికల సొంగయ [గఁ
నానందకాననా • భ్యంతరంబులయందు, సిండువారమునఁ బూ • శిధిలపదఁగఁ
గడునివాతముతైన • కలమతంబులయందు, యతులు ప్రాణాయామ • మభ్యసించ

44. అమృత...వృష్టిన్ = అమృతవర్షముతో; మదనాంతకుని = శివుని; ముక్తి
మంటపికకున్ = ముక్తిమంటపమునకు, అలవోకగా = విలాసముగా; ఎరియించును =
బాధించును; మిన్నేటి = గంగయొక్క; చక్ర...సముదయము = ఆడుచక్రవాకములను;
కొదమ...రాణున్ = లేతచంద్రుని; కుస్తరించున్ = సవరించును; ఆనందకాననము =
కాశీలోని యుద్యానము; దంష్ట్రీ = కోట; డాలు కొలుపును = కాంతిచేతూర్పును;
సోమవీధిచక్కి = సోమవీధిప్రాంతమున; అభ్రఘంటాపథమునన్ = ఆకాళ సింహా.
తా|| కాశీనగరముపై కాయపెన్నెల ఒక్కొక్కచోట నొక్కొక్క యందకు
నిచ్చుచున్నది. శివుని ముక్తిమంటపమునకు నమృతధారల వర్షించి అభిషేకము చేయు
చున్నది. విశాలాక్షి పెన్నెలలో విలాసగా చెక్కులనీడ జూచుకొనుచున్నది.
గాంగసైకతములపై నాడు చక్రవాకములను బాధించుచున్నది. విఘ్నేశునిపైబడి
యొకవింతచెల్వ గుమ్మరించుచున్నది. కాలభైరవుని కోరకు కాంతిని హెచ్చించు
చున్నది. 45. గాఢోపగూహనము = గాఢాలింగనము; స్థానకము = పూత; రాహు...
మార్గంబునన్ = రాహువుకోటబెట్టతగిలిన చిల్లుగుండా; లలిన్ = బాగుగా; కమిచి =
పట్టి; మంధ...భుట్టన్ = మందరపర్వతమురాపిడిచే; కిణస్థానము = కాయకాచిన
చోటు; అవల్లిన = కల్గిన; కటదూపము = పొగచూరినందున నల్లనైన మచ్చ; ఉడు...
మచ్చ = చంద్రునిలోనిమచ్చ. తా|| చంద్రుని నడిమనున్నమచ్చ రోహిణిని కౌగిలించు
కొన్నప్పు డంటిన కస్తూరిపూతవలెను, రాహువు కోర గ్రుచ్చుకొని చంద్రబింబము
నకు పడిన చిల్లుగుండా కన్నించు నాకాళమువలెను, స్వచ్ఛముగా నున్నందున
లోనికి క్రుంగిన చీకటివలెను, పుట్టినపుడు మందరపర్వతము రాపిడిచే నేర్పడిన
కాయవలెను, విరహముచే బాధపడు చక్రవాకశ్రీలకంటి నిప్పులయొక్క కణ
దూపమువలెను కన్నడుచుండెను.

- తే. దౌర్జవయసున శీతాంకుఁ , దౌర్జగిల్లెఁ, దఱవిచంద్రాతపమునేల , చఱవికాయ
వంత దురపిల్లి వెన్నెల , వగవివగచి, గంధవతిపట్టి యొకభంగిఁ గన్నుమోడ్చె. 46
- వ. అంత. 47

—♦ సూర్యోదయ వర్ణనము ♦—

- చం. వెలవెలఁబాటెఁ జంద్రుఁడును , విన్నునఁ దారకచక్రవాళముల్
పలపలనయ్యె దీర్ఘికలఁ , బద్మవనంబుల షట్పదాంగనా
కలకలముల్ చెలంగె వెడ , కన్ను మొగిడ్చె లలిం గుముద్వతుల్
తెలతెలవాటె జంభరిపు , దిక్కునఁ దోచె ననూరురాగముల్. 48
- సీ. ప్రథమసంధ్యాంగనా , ఫాలభాగంబునఁ, జెలువారు నిందూర , తిలక మనఁగఁ
గై నేని పురుహూతు , గారాపుటిల్లాయి, వట్టిన రత్నద , ర్మణ మనంగ
నుదయాచలేంద్రంబు , తుదఁ బల్లవించిన, మంజుకంఠేలి ని , కుంజ మనఁగ
శతమన్యుతుద్ధాంత , సౌధకూటముమీదఁ, గనుపట్టు కాంచన , కలశ మనఁగఁ
- తే. గాలమనియెడు నిద్దుండు , గమించి మ్రింగి,
కుతుకమొప్పఁగ నుమినిన , ముటికయనఁగ
గగనమందిరదీపితా , కళిక యనఁగ,

భానుఁ డుదయించె దేదీప్య , మానుఁ డగుచు. 49

46. ప్రహరి దిరుగన్ = గస్తీ తిరుగగా; చంద్రికామధువు = వెన్నెలలోని
యమృతము; ఆని = త్రాగి; చాకోరముల్ = చకోరపక్షులు; నిక్కి = మత్తెక్కి;
సాగయన్ = పరవశముకొగా; సిందువారమునన్ = వావిలిచెట్టునందు; పూ = పూవు;
శిథిపడగన్ = రాలగా; నివాతములు = గాలిచొరని; కలుమతములు = తొలిమతములు;
యతులు = సన్యాసులు; 'ఒడ్డగిల్లెన్' = అతిశయించెను; తఱవిచంద్రాతపము = ముదురు
వెన్నెల; వంతన్ = బాధతో; దురపిల్లి = బాధపడి; గంధవతిపట్టి = వ్యాసముని; ఒక
భంగిన్ = అతికష్టముగా; కన్ను మోడ్చెన్ = నిద్రించెను. తా|| రాత్రియైనందున కొశి
పట్టణమున కాలభైరవుడు ధక్క-డిండిమము మ్రోయించుచు భూతములతో కలిసి
గస్తీ తిరుగుచుండెను. చకోరపక్షులు వెన్నెల త్రాగి మత్తెక్కినవి. ఆనందకౌనన
మున వావిలిపువ్వులు రాలిచున్నవి. గాలిచొరని రాతిమతములలో సన్యాసులు
ప్రాణాయామ మభ్యసించుచుండిరి. చంద్రునికి వయసు హెచ్చినది. ముదురు వెన్నెల
కాయుచుండ వ్యాసుడు మనసులోని బాధతో నెట్టులో కన్నుమూసెను.
48. విన్నునన్ = ఆకాశమందు; తారకచక్రవాళముల్ = నక్షత్రమండలములు; దీర్ఘి
కలన్ = దిగుడుబావులలో; షట్పదాంగనా = ఆడుతుమ్మెదల; వెడన్ = మెల్లగా;
కన్ను మొగిడ్చెన్ = కన్నుమూసెను; కుముద్వతుల్ = కలువలు; జంభరిపుదిక్కినన్ =
తూర్పున; అనూరురాగముల్ = అరుణకాంతలు. తా|| తెల్లవారవచ్చినది. చంద్రుడు
తెలతెలబోయెను. చుక్కలు పల్చునైనవి. సరస్సులందు తుమ్మెదల కలకలములు
హెచ్చినవి. కలువలు ముడుచుకొనుచున్నవి. తూర్పున అరుణరేఖలుకన్పట్టుచున్నవి.

—♦ వ్యాసమహర్షి యాత్రకు వెడలుట ♦—

వ. ఇట్లు సూర్యోదయంబగుటయు వాదరాయణుండు కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వహించి గమనోన్ముఖుండై కాశీవియోగజనితవేదనాభరంబు దుస్సహంబై యంతరంగంబుఁ గుండింప నెట్టుకేలకు నేటికెదురీదువిధంబున శిష్యులం దాసును గనద్దనకనక మణిమయసౌభాగ్య విలాసంబైన యష్టష్టపాణునకుఁ బ్రదక్షిణ ప్రమంబునఁ జను వాఁడై లోలార్క కేశవులకు నభివాదనంబును ధాగీరదికి నంజలిబంధంబును విశ్వనాథునకు వినుతియు విశాలాక్షికిఁ బ్రార్థనంబును మోక్షమంటపంబునను జయ కారంబును నందగ్గేహంబున కామంత్రణంబును గాలభైరవునకు జోహారును దుంతి వినాయకులకు శరణార్థము దండపాణికి దండప్రణామంబును గుక్కుట చతుష్టయంబునకు మ్రొక్కును నకలదేవతాకోటికి నేటికోళ్లును జేసి చనునప్పుడు చంద్ర పయదినప్రయాణంబున.

50

సీ. గంగానదీప్రవాహః కణము మాదవదేవు, దోరంతరంబు శ్రీ, తులసి చిగురుఁ బురుషోత్తమమునందుఁ, బుండరీకాక్షుని, దివ్యపాదాంభోజః క్షేత్ర (తీర్థ) జలము శ్రీ కూర్మమునయందు, శేషాహిపర్యంకు, కంఠంబు క్రొత్తచెం, గల్వదండ సింహాద్రియందు ల, క్షీన్యకంఠీరవ. సార్వభౌము ప్రసాద, చందనంబుఁ

49. ప్రథమ...భాగంబునన్ = ప్రాతస్సంధ్యయను శ్రీముఖమున; కై నేసి = అలంకరించి; పురుషాతు = ఇంద్రుని; రత్నదర్పణము = రత్నాల యద్దము; తుదన్ = చివర; పల్లవించిన = చిగిర్చిన; మంజు...నికుంజము = అశోక పుష్పాద; శత...కూటము = ఇంద్రుని యంత్రపురముమీద; కమచి = పట్టి; ఘటిక = మాత్ర; దీపికాళిక = దీపము. తా|| ఉదయించునట్టిసూర్యుడు ప్రాతస్సంధ్యయను శ్రీ సుదుటపెట్టకొన్న సిందూర తిలకమువలెను, శచీదేవి అలంకరించుకొనుట కై చేపట్టిన రత్నాల యద్దమువలెను, ఉదయగిరిచివర చిగిర్చిన అశోకపుష్పమువలెను, ఇంద్రప్రాసాదముమీది పసిడికుండ వలెను, కాలమును సిద్ధుడు మ్రొంగి ఉమిసిన బౌషధపు టుండవలెను, ఆకాశమును నింటిలోని దీపమువలెను ప్రకాశించెను. 50. వాదరాయణుండు = వ్యాసుడు; సౌధ = మేడలు; అట్ట = మేడవెనుకటియిల్లు; ఆమంత్రణంబు = సెలవు; ఏటికోళ్లు = దండము; కలిపయ = కొన్ని. తా|| ప్రార్థనపాడువగానే వ్యాసమహర్షి నిత్యకృత్యములుతీర్చుకొని కాశిని వదలలేక వదలలేక ఏటికెదురీదునట్లు శిష్యులతో కలిసి కాశిక బ్రదక్షిణక్రమముగ వెళ్లుచు విశాలాక్షి విశ్వనాథులకు, తక్కినదేవతలకు నమస్కారములుచేసి కాశివెడలి, కొన్నిరోజులు ప్రయాణము చేసెను.

తే. గాళికావిప్రయోగోరుఁ, గాడదాప, శాంఠికొదవెను, శిశిరోప, చార మగుచుఁ
జాయతెరువున శ్రీబాద, రాయణునకు, హరిహరధ్యానపూజా ప, రాయణునకు. 51

—* పీఠికాపుర వర్ణనము *

సీ. ఏవట్టణముమ్రోల, నేలేఱు ప్రవహించుఁ, బృథివికి ముత్యాల, పేరువోరె
మున్నుట యణువది, మూర్తిభేదములతో, విహరించు నేపీట, వేల్పుపిండు
పీఠాంబచెలి యోగ, పీఠహంకృతిదుర్గ, ననిచి కాపుండు నే, నగరికెలనఁ
గుంతిమహాదేవి, కూర్మి మేనల్లుడు, మాధవుం డేవీట, మరగినాడు

తే. పెద్దగవళకుం నే పుట, భేదనమున, నెలమివిలుచుండు వ్రీడావి, హీనజఘనుఁ
డట్టి పీఠపురముఁజేర, నరుగుదెంచె, బరమశైవుండు శ్రీ పరా, శరసుతుండు. 52

తే. నారికేళంపుబుట్ట నె, న్నడిమిచాయ, దళములందును బోలె సం, తతముఁ దాఱు
నేటికాసారణులందు, విస్మయముగ, జగతి నెక్కడి వేలేటి, సాటినదులు. 53

సీ. ఏఁపేఁట విరిసీట, నిరుగారునుం బండుఁ, బ్రాసంగవరి చేలఁ, బిసిడిచాయఁ
బరిపాకమున వేరుపనన, పండులతావి, యిందిందిరములకు, విందు సేయు
వేఁడోఁకఁదొలుపారు, వింధ్యాద్రి పవనంబు, పోఁకపువ్వుల తావి, బుక్కిలించు
వేళ్యవాటికలయందు, విహరించు వలరాజు, సనయంబుఁ జెఱుకు వి, ల్లను ధరించు

51. ప్రవాళకణము = నీటిబిందువు; దోరంతరంబు = భుజ మధ్యమందలి; పురుషోత్తము = తేత్రము; శేషాహిపర్యంతు = శేషశాయియొక్క; లక్ష్మీ...భాము = వరాహలక్ష్మీనృసింహస్వామియొక్క; ప్రసాదచందనంబు = ప్రసాదమైన మంచి గంధము; కాళికా...శాంతికిన్ = కాళి వియోగముచే కల్గిన తాపశాంతికి. చాయ తెరువున = నీడవలె. తా|| కాళిని వదలి వ్యాసుడు చాల తీర్థముల సేవించెను. అప్పు డక్కడక్కడి తీర్థప్రసాదముల తనకు మనశ్శాంతి చేకూర్చినవి. మాధవునిమీది తులసిదళము, పుండరీకాక్షుని పాదతీర్థము, శ్రీ కూర్మములోని శేషశాయి మెడ లోని చెంగల్వదండ, సింహాద్రి లక్ష్మీనరసింహస్వామి చందనము నతనికి చలువ చేకూర్చి కాళి వియోగాగ్నిని చల్లార్చినవి. 52. మ్రోల = ముందట; ఏపీటన్ = ఏయూరిలో; వేల్పుపిండు = దేవతాజనము; అనిచి = నియోగించి; కాపుండు = కావలి యుండును; నగరికెలనన్ = నగరము ప్రక్కన; పెద్దగవళున్ = గోపురములవద్ద; పుటభేదనము = పట్టణము; వ్రీడా...జఘనుడు = దిగంబరుడు (భైరవుడు); పీఠపురము = పురము. తా|| భూమికి ముత్యాలపేరువలె నే నగరముముందు ఏలేరు ప్రవహించునో, ఎచ్చట దేవతలు మున్నుటయణువదిరూపముల తిరుగుదురో, ఏ నగరికి పీఠాంబకు చెలియగు శుంకారదుర్గ కావలియుండునో, కాంతి మాధవు డెచటనుండునో, భైరవమూర్తి యెచ్చట నుండెనో వ్యాసుడు అట్టి పీఠపురమును చేరెను. 53. నారికేళంబు...చాయన్ = కొబ్బరితోటలమధ్యన; వేటికాసారణులు = బోదులు. తా|| కొబ్బరితోటలలో ఆకుల సందునుండి ప్రవహించుచున్నట్లు ఏలేరు బోదుల గుండా ప్రవహించుచుండును.

తే. నారదంబుల వలపు పొ • స్తులఁ బెనంగి, వివికిలామోదములతోడ • వియ్యమందుఁ
బాటచివున్న కేటకి • పరిమళములు, పొదల విలసిల్లుఁ దీరికా • పురమునందు. 54

వ. వెండియు నెవఁఖండమండలంబగు మహిమండలంబునకు మకరకుండలాలంకారం
బునుం బోలె భీమేశ్వరమండలంబుపొరువునఁ ద్రిలింగోత్కలతలంబులనంది వింధ్యా
చలపాదంబునఁ గేదారకుంభకోణార్కస్థానంబులకుపమానంబునఁజాలి యేలేటి మేటి
కాలువలవలన నదీమాతృకంబులగు పంటవలంతి సలిలధౌతలధౌత శలాకాశల
సంకోచకరణంబులై యంకురించినవియును, గొదమపనరు తెక్కల పక్కిఁజాలు
పుక్కిలించి యుమియంజాలు చాయలేర్పడం బనరుపాటునవియును. దక్షిణామ
రామాజనంబుల చిటుపిక్కల చక్కఁదనంబు నెకనక్కెంబాదు బిగువు పొట్టలం
గనుపట్టునవియును, బుధికనాసాపుటికుటీరంబులకుఁ గుటుంబకములగు కమ్మద
నంబునీని పాటుకుడిచి నుందరీప్రాయంబున నామువలచునవియును, బిదియాటు
వన్నె కుండనంపుఁదగఁడుఁ దెగఁడుచుఁ బండి యుద్దండ కేదారవలయ కుముదపం
దంబు లాఘ్రాణింపఁబడఁబోలెఁ గైవ్రాలునవియు నైకలమకాలిశారదా ముఖాది
ప్రిహిసన్యంబులవలనను, నిరంతరనారి కేళచ్ఛదచ్ఛాయాచ్ఛన్న హరిదంతరంబుల
భుజింగవల్లిమితల్లి కాలింగిత క్రముకకంతోపకంతంబులఁ గ్రీడించు క్రోడదళనదన్త
స్వాదిష్టవననఫలరససారణి పరంపరా సంపూర్ణచంపకద్రు మాలాచాలవలయం
బులు, వనదేవతావిలాసతాళ వృంతాయమాన రంభాపలాళసంభారంబులు, దిలకతిలకి
తంబులు, విదేశవిచికిలంబులు, గోరకితకురువకంబులు, నిబిడ రసకేసరంబులు,
నఖిలభువనాభి రామంబులైన యారామంబులవలనను గన్నులపండువై కుంతి
మాధవదేవునకు విశ్రాంతి ప్రదేశంబును, హంకారిణి మహాదేవికి విహారసంకేత
భవనంబును, బీతాంబికాలక్ష్మి కాటకూటంబును, హేలాసానికి హాలాపాన గోష్ఠి
మంటపంబును, ననందగి భూతదేతాళ డాకినీ ప్రేతరంక భైరవ వ్రాతనిర్మిత
ప్రాకార ప్రవహాట్టకుట్టిమంబగు పీఠాపట్టణంబుఁ బ్రవేశించిరంత. 55

54. విరిసీటన్ = పూసీటితో; ఇరుగారునున్ = రెండు సమయముల (తొలకరి-
పైరులలో); ప్రాసంగువరి = ఒకరకపు ధాన్యము; వేరుపనన = వేరునంటికాయ
పనన; తావి = సువాసన; ఇందిరిరములు = తుమ్మెదలు; నేఁబోఁకన్ = తెల్లవారు
జామున; వలరాజు = మన్మథుఁడు; నారదంబులన్ = నారింజలను; వివికిలామోదముల
నోడన్ = మల్లెల (దమనముల) వాసనలతో; పొదలన్ = వ్యాపింపగా.
తా|| పూదేనెతో నేటికి రెండుసార్లు ప్రాసంగువరిచేయ పండును. పరువై ముగ్గిన
వేరుపనసపళ్ల సువాసన తుమ్మెదల కొనందము కల్గజేయును. వేకువవేళల వింధ్యా
ద్రిప్తెనుండివచ్చు పల్లగాలి పోకపువ్వులగాలితో కలియును. వేళ్ళవాటికలంకెల్లప్పు
డును మదనుడు విల్లు చేపట్టియేయుండును. మల్లెలు, పొన్నలు, మొగలిపువ్వుల
పరిమళములు నెల్లవేళల నాపురిని గుబాళించుచుండును.

- సీ. త్రపుసపుష్పలతామ , తల్లివదోలికా, కారవేల్లకుడుంగ , కములతోడఁ
గూప్పొండ వృంతాక , కోలకచించికా, కాయమానకదంబ , కములతోడ
చాకినీ మూలకచ్చత్రాక , సారణీ, ధాన్యాక మేఘనా , దముంతోడఁ
విప్పల్లుపోదకి , పీతవలాండుక, వాస్తుశాఖాకోటి , వాటితోడ
- తే. రాజనలతోడ శృంగ బేరములతోడఁ, జిఱుగడఁపుఁ బెండలములతోడఁ , జేమతోడ
నొప్పునాలుగు పొలములం , దువవనములు, భువనసారము పీఠికాపురవరమున. 56
- ఉ. హోటకపానసాత్రయము , నారఁగఁబండిన మాతులుంగమున్
భేటము లోహదండము నొ , గింధరియించి పురోపకంఠశృం
గాటకభూమి భాగమునఁ , గాపురముందెడు పీఠికాంబకుం
గైబద్దెత్తవైరి స్రీయ , కాంతకు మ్రొక్కె నతంబు భక్తితోన్. 57
- శా. అంతర్వాణి భజించెఁ గుక్కుటపత్ని , హోలాహల గ్రీవునిన్
చాంతస్వాంతుఁడు గొల్చె దానవచమూ , సంహారిణిన్ హంకృతిన్

55. వింధ్యాచల పాదంబునన్ = వింధ్యపర్వతముప్రాంతమున; నదీమాతృక
ములు = నదీజలములతో పండెడిభూములు; పంటవలంతి = భూమి; పక్కిఁదాలు = పక్షి
రంగు; రామాజనములు = స్త్రీలు; పథిక... పంటుంబకములు = బాటసారులకు హితవైన;
ఈని = కలిగి; పాలుకుడిచి = పాలుపోసికొని; నామువలచునవి = సొంపుగానున్నవి;
కుండనంపుఁడగడు = బంగారుకేసు; కుసుదపండములు = కలువప్రోగులు; కైవ్రాలు
నవి = నేలకువ్రాలునవి; వ్రీహిసస్యములు = వరిచేలు; నిరంతర = దట్టవైన; నారి...
ఛన్న = కొబ్బరియాకుల నీడచే గప్పబడిన; హరిదంతరంబులన్ = ప్రదేశముల;
భుజంగవల్లి = తాంబూలపుతీగలు; క్రముక... కంఠంబులన్ = పోకతోటల ప్రక్కన;
క్రోడ... వలయంబులు = పండులుకొరికిన రుచియైన వేరు పనసపళ్లె రసముల కౌల్ప
లతోనిండిన సంపెంగమొక్కిలబోచెలుకలవి; వన... సంభారములు = వనదేవతల
వింజామరలవలె నున్న అరటియాకులకలవి; విదేశవిచికిలములు = విదేశపుమల్లెలకలవి;
కోరకిత = మొగ్గతోడిగిన; కీసరములు = పొన్నలు; ఆటకూటము = విహార ప్రదేశము;
హేలాసాని = హేలాంబ; హోలా... మండపము = పానశాల. 56. త్రపుస = చేదు
దోస; పటోలికా... తోడ = పొట్ల, కారకరపాదులతో, కూహ్మండ = గుమ్మడి;
వృంతాక = నీరువంగ; కోలక = మిర్యము; చించికొ = చింత; కాయమాన = పందిరి;
శాకిని = పెరుగుతోటకూర; మూలక = ముల్లంగి; చత్రాక = పుట్టగొడుగు; సారణి =
గొంతెనుగోరుచెట్టు; ధాన్యాక = ధనియము; మేఘనాదము = చిట్టికూర; ఉపోదకి =
దుంపబచ్చలి; పీత = పసుపు; పలాండుక = నీరుల్లి; వాస్తుశాఖా = ఆకుకూర; శృంగ
బేరము = అల్లుము. తా|| పితాపురమున భూసాగము మంచినీ కనుక దోస, వంగ;
మిరియము మొదలైనవి చక్కగా పండును. 57. మాతులుంగము = మాదీపులపుచెట్టు;
భేటము = డాలు; లోహదండము = ఇనుపకట్ట; పుర... భూమి = గ్రామకంఠమున;
కైబద్ద... కాంత = లక్ష్మి; నతంబుభక్తి = ఎక్కువభక్తి. తా|| ఆ గ్రామకంఠమున
కొవలియున్న పీఠాంబకు వ్యాసుడు మ్రొక్కెను.

- జింతించెన్ మునిసార్వభౌముఁడు పుర • తేత్రాధిదైవంబులం
గుంతిమాధవుఁ బూజచే నెఱుపివా • తప్పబోవు పహరంబులన్. 58
- తే. హేల నేలాతరంగిణీ • కూలనిలయ, బాల బాలరుణోశోక • పల్లవోష్ఠి
వేల వేలావనోద్దేక • విష్ణుతిలాల, నేల నేలాయనకపాదె • ఋషివరుండు. 59
- ప. అనంతరంబ యొక్కింత మార్గాంతరం బవిక్రమించి. 60

—♦ కుమారారామవర్ణనము ♦—

- కా. ఆలోకించె మహామునిండుఁడు గుమా • రారామమున్ వింధ్యకు
శ్రీహరిపాంతధరాలలామము బహు • క్రిడాపనశ్యామమున్
బ్రాలేయాచలకన్యకాధవజటా • గారాసనార్దేందురే
భాలానాయకహేమకూటకలధా • తాహాలకగ్రామమున్. 61
- సీ. కొమరేటి కల్యాణ • కమలపండంబుల, సౌరభ్యభారంబు • సంతరించి
నారితేజాటవీ • నవపుష్పకుహళికా, విరతికన్నెటికంబు • వీడుకొలిపి
యప్పరకాంతావి • హరహాటకహర్యు, శశికాంతమణిగవా • క్షములఁదూటి
భీమనాయకదేవు • పేరురంబునఁగ్రాలు, భుజగహారములకు • భుక్తివెట్టి
- రే. రాజనారాయణస్వామి • రమ్యభవన, తార్ద్యకేతవవతికి న • ర్తనముగఱపి
పొల నె సద్వపరిశ్రాంతి • పొడవడంగ, మానివరుపైఁ గుమారవ • నానిలములు. 62

58. అంతర్వాణి=పండితుడు; ఋషి...ఉపహారంబులన్ = స్తోత్రములతో. శా|| వ్యాసుడచ్చట కుక్కుటేశ్వరుని, హంకారాణిదేవతను, కుంతీమాధవుని స్తుతించెను. 59. హేల, బాల, వేల, ఏల=దేవతలు; ఏలాతరంగిణి=ఏలేఱు. శా|| ఆ ఋషి ఏలానిదేవతలను స్తుతించెను. 60. మార్గాంతరము=కొంతదారి. 61. వింధ్య...లలామము=వింధ్యకు దగ్గఱభూమి; ప్రాలేయ...గ్రామమున్=శివుని జటలలోని చంద్రరేఖకు స్థానమైన బంగారుమేడల సముదాయము కలది; కుమారారామము=సామర్లకోటవద్దనున్న భీమవరము. తా|| అతడు కుమారారామము (చాళుక్య భీమవరము, సామర్లకోటవద్ద నున్నది) చేరెను. అది వింధ్యప్రాంతమున నున్నది. దాని చుట్టు నుద్యానవనములున్నవి. శివుని తలమీది చంద్రుని వెన్నెలచే తెల్లనైన మేడలు కలది. అనగా నెల్లప్పుడును వెన్నెలలు కలది. 62. కమల...భారము=పద్మముల సువాసన; కుహళికా=పొకపొత్తి; పేరురంబునన్=పెద్దలోమున; క్రాలు=ప్రకాశించు; తార్ద్యకేతవపతి=బిష్ణువు; పొలసన్=వీచెను; అధ్వ...పొడవు=మార్గాయాసము. తా|| కొమరేటిలోని పద్మముల వాసనగల్గి, కొబ్బరి పువ్వుల తావిగల్గి, భోగ్యశ్రీల విహారప్రాసాదముల తిరిగి, భీమేశ్వరునికి 'సోకి, గౌజనారాయణస్వామి జెండాను కడపెడి గాలులు వ్యాసునికి తగిలి మార్గాయాసమును పోగొట్టినది.

- తే. బాదరాయణుఁ డత్యంత , భక్తినియతి, దివ్యవాహినిఁ గొమరేటఁ దీర్థమాడి
శిష్యవర్గంబుఁదాను ద , ర్పించి మ్రొక్కి, కాశ్యకునకుఁజాచక్య భీ , మేశ్వరనకు. 63
- ప. వెండియుఁ గొంత దవ్వువని. 64

—♦ సర్వపుర వర్ణనము —

- కా. కాంచెన్ సర్వపురాధి దానిముఁ ద్రిలింగ , గజ్జోజి వైకుంఠమున్
ముంచెన్ నారదకుండికాజలముల , న్మోదంబుతో దేహమున్
జించెన్ గాశివియోగ దుఃఖము మహా , జేత్రంబు పీఠించి ద
ర్పించెన్ సమ్మని లోచనోత్సవముగా , శ్రీ భావనారాయణున్. 65
- సీ. శ్రీ సుదర్శన శంఖ , చిహ్నంకితముగాక, యెప్పుడు మిన్నికయున్న , యిట్లులేదు
బహులోభ్యవుండ్ర నం , పదలేక వృథయైన, పాలలేఖలతోడి , ప్రజయులేదు
వైష్ణవోత్తమ భాగ , పతస్సాత్త్వికులగోష్ఠి, వెలియైనవాటికా , వేదిలేదు
సలినేక్షణుఁడు భావ , నారాయణస్వామి, చప్పించి పరదైవ , తంబు లేదు
- తే. పరమగీర్వాణయాగవై , భవము నెలవు, నిధిల కల్యాణగుణకేలి , నిలయ మనఘ
దివ్యములు నూటయెనిమిది , తిరువతులకు. బరమపదమైన శ్రీసర్వపురమునందు. 66
- మ. శనివారోత్సవ మాచరించె ముని శి , వ్య వాతముందానుఁ గ
మ్మనివణ్ణారముతోడ బూరెగమితో , మందెంగ దండంబులొ
ననుగుంబా నెముదోడఁ బొందుకలమా , హారంబుతో నేతితో
ఘనరంభాపలఖండశంకరలతోఁ , గారుణ్యపాథోధికిన్. 67

63. తీర్థమాడి=స్నానముచేసి; తా|| వ్యాసుడు శిష్యులతోకూడి భక్తితో
కొమరేటిలో స్నానముచేసి భీమేశ్వరు దర్శించెను. 64. దవ్వు=దూరము.
65. త్రిలింగజ్జోజి=తెలుఁగుదేశము; నారదకుండిక=నారదకుండము; చించెన్=
తగ్గించుకొనెను; సమ్మని=వ్యాసర్షి. తా|| అక్కడినుండి సర్వపురమున కేగెను.
అని భూలోక వైకుంఠమే. అట నారదకుండములో తానమాడెను. భావనారాయణ
స్వామిని దర్శించెను. దానితో కాశివియోగ వృథ తగ్గినది. 66. మిన్నికయున్న=
ఊరకున్న; బహుల...సంపద=ఎక్కువనామములు; గోష్ఠివెలియైన=గోష్ఠిలేని;
వాటికొనేది=వాడలందలి యరుగు; నెలవు=స్థానము. తా|| అచ్చట శంఖచక్ర
చిహ్నములులేని యిట్లులేదు. నామములులేని మొగములేదు. భగవద్భక్తులగోష్ఠిలేని
అరుగులేదు. భావనారాయణస్వామి తప్ప వేరుచైవములేదు. నూటయెనిమిది పుణ్య
జేత్రములకది నిలయమైనది. 67. శిష్యవ్రాతము=శిష్యసంఘము; పణ్యారము=
నానపప్పు (సిండివంట); గమి=సమూహము; మందెంగ=గోధుమభూరి; పాసెము=
పాయసము; రంభాఫల=అరటిపండు; కారుణ్యపాథోధికిన్=దయాసముద్రుడైన
దేవునికి. తా|| అచ్చట వ్యాసముని శిష్యులతో కలిసి పంచభక్త్యుములతోను స్వామికి
శనివారోత్సవము చేయించెను.

- తే. ద్వాదశాక్షర దివ్యమం , శ్రమసం బాన్దె, జెంగలువ పువ్వుదండ ల , క్షీదవునకు
శ్రీమదష్టాక్షరమున న , ర్పించె దపసి, భావనారాయణస్వామి , బసిడివిరుల. 68
- వ. అనంతరంబ కతిపయప్రయాణంబుల దుల్యభాగాతీరంబున. 69
- చ. చేతోమోదమెలర్చు గడ్డెదుర గం , చెన్ భారతామ్నాయ వి
ద్యాతంత్రగ్రథనాజ్ఞనంభవుడు వే , దవ్యామః దభ్యర్హిత
జ్యోతిర్నింగమయస్వరూపుల జటా , జూటావనార్దేందులన్
వాతాపీల్వలవైరి గొతమనదీ , వాన్వంగమేఘానులన్. 70
- తే. వేదశాఖావిధానం , వేదియతడు లలితవిల్వత్రి చాఖాప , లాశనమిది
సంగమేశఘదోద్భవ , శంకరులకు, నర్చనముసేయుఁ బ్రణవపం,వాక్షరముల. 71
- వ. మతియుఁ దుల్యభాగాతీరంబున సాంపరాయణగ్రామంబుచేరువ విల్వాటపి వాటిఁ
గపట భిల్లుండైన చలిగొండ తేని యల్లుని ముక్తీశ్వరు బర్పించి. 72
- ఉ. వేదవిధానముం బరిధ , విందిన పుణ్యుడు వేడ్కఁ బూన్పె ది
ల్వీదశఘాజనంబు గడు , రెన్నంగఁ గూరిమి శిష్యవంత్రితో
నాదిమభిల్లు నిత్యకరు , జామృతపూరముఁ జల్లు పుండరీ
కోదరభిల్లు సృప్తకరి , యూతపుమల్లునిఁ గొండయల్లునిన్. 73
- తే. సదియునార్వన్మెదింగాడుఁ బరిహసించు, నవనవారగ్వద ప్రసూ , సములు గోసి
సాంపరాయణమహాగ్రామ,సవిధనిలయు, నభవుఁబూజించెఁబుండరీ,కాక్షమూర్తి. 74
68. పూస్సెన్ = ధరింపజేసెను; పసిడివిరులన్ = బంగారు పువ్వులతో.
తా॥ స్వామికి ద్వాదశాక్షరము మంత్రముతో చెంగల్వదండవేసి, అష్టాక్షరీ మంత్ర
ముతో బంగారుపూల పూజచేసెను. 69, తుల్యభాగ = నది. 70. ఎలర్చన్ = ఎక్కువ
కాగా; భారత...సంభవుడు = భారతస్థు; అభ్యర్హిత = గౌరవింపబడిన; జటా...
ఇంగులన్ = జటులలో చంద్రరేఖలు కలవారు; వాతాపి...శాశానులన్ = అగస్త్యేశ్వర,
సంగమేశ్వరులను. తా॥ అటునుండి వ్యాసుడు తుల్యభాగాతీరమున వెళ్లుచు దారిలో
అగస్త్యేశ్వర, సంగమేశ్వరుల దర్శించెను. 71. లలిత...సమితిన్ = అందమైనమారేడు
దశములతో; ఘటోద్భవశంకరుడు = అగస్త్యేశ్వరుడు. తా॥ వ్యాసుడు దేవతలను
బిల్వదశములతో ఓంకారయుక్తమైన పంచాక్షరీ మంత్రముతో పూజించెను.
72. కపటభిల్లుడు = మాయాకిరాతుడు; చలి...యల్లుని = కివుని; ముక్తీశ్వరుడు =
అక్కడి దేవుడు. 73. పరిధవించిన = నడపిన; అనిమభిల్లుడు = మొదటియెఱుక వాడు;
పుండరీకోదర భిల్లుడు = విష్ణుపురాణముగా కలవాడు; కొండయల్లుడు = కివుడు.
తా॥ వ్యాసుడు సాంపరాయణ గ్రామమున ముక్తీశ్వరుని మారేడుదశములతో
పూజించెను. 74. నవ...ప్రసూనములు = క్రొత్తతొలపువ్వులు; సవిధనిలయుడు =
దగ్గరలోనున్నవాడు; పుండరీకాక్షమూర్తి = వ్యాసుడు. తా॥ అచ్చట మేలిమి
బంగారురంగురేలపువ్వులతో పుండరీకాక్షుని పూజించెను.

- కం. పంచబ్రహ్మంబుననున్, బంచాక్షర మంత్రమునను • బంచాననుని
బంచమవేదం బబి నిర్మించినముని పూన్యై బుండ • రీకకళికలన్. 75
- ప. ఇవిద్ధంబునఁ గాలకంఠనకుఁ బ్రభాతకాలపూజ నిర్వర్తించి సాత్యవతేయుండు
గమనోన్ముఖుండై యున్న సమయంబున. 76
- సీ. ఎవ్వఁడు వింధ్యాద్రి • నిజ్జీంకులింకించె, గంభీర హంకార • గర్జనమునఁ
బ్రజవ పంచాక్షరో • పనిషత్ప్రపంచంబు, యెవ్వఁడు శివునిచే • నెఱిగికొనియె
గడసిల్లుధరయొడ్డ • గెడవైన నెవ్వఁడు, త్రాసుపైఁ గల్గెచం • దమునవంచె
నంభోలేడింటి • నాపోశనంబై, కలిగించెనెవ్వఁడు • క్రమమృతంగ
- తే. భీమనాథేశ్వరుండు గౌరిఁ బెండ్లియాడి, దక్షిణముఖకల్యాణ • దర్శనమున
వర్చనము వత్సరింబు నె • వ్వనిఁజూచు,నతఁడు గగనాగ్రమాణిక్యఁపరుగుదెంచె. 77
- తే. మలయదుర్ధరగిరిగుహ • మందిరుండు,
రామపద్మజలస్నాన • భౌతమఱుండు
కలుషితాంభుః ప్రసాదైక • కతకఫలము,
కోమలియుఁ దాను నేతెంచె • గుంధభవుండు. 78

75. పంచాననుడు = శివుడు; పంచమ వేదము = భారతము; కళిక = మొగ్గ. తా|| పంచబ్రహ్మ, పంచాక్షరీ మంత్రములతో వ్యాసుడు శివుని తెల్లతామర మొగ్గలతో పూజించెను. 76. కాలకంఠుడు = శివుడు; సాత్యవతేయుడు = వ్యాసుడు. 77. ఇజ్జింకులు = మిక్కిలి ఇంకుట; గగనాగ్రమాణిక్యము = అకసనుచివర మాణిక్యమువలె మెఱయువాడు; ఆపోశనము = అరచేతిలో పోసికొని త్రాగుట; కెడవు = పతనము. తా|| ఒక్క హంకారముతో వింధ్యపర్వతమునణచినవాడు, శివునివద్ద పంచాక్షరీ పనిషత్తుల నేర్చినవాడు భూమి తలక్రిందుకాకుండ దక్షిణపుదిక్కున త్రాసులో కల్గెవలె నున్నవాడు. (అన్నిటికన్న అగస్త్యుడు బరువు; అగస్త్యునికన్న వసిష్ఠుని కమండులువు బరువు) అని సామెత. ఒకప్పుడు వసిష్ఠ విశ్వామిత్రుల తారతమ్య పరీక్షరాగా బ్రహ్మ వారిని వెల్లి అగస్త్యుని తీర్పుచెప్పటకై తీసికొనిరమ్మనెను. విశ్వామిత్రుడు వెల్లి అగస్త్యుని రమ్మని కోరగా అతడు 'నేను వచ్చినచో భూమి యొరిగి పోవును. దాని నాపగలిగినచో వత్తు'ననెను. అందులకు తగిన సామర్థ్యములేక విశ్వామిత్రుడు వెడలిపోయెను. అంతట వసిష్ఠుడు వెల్లి తన కమండులువును అగస్త్యునిస్థానెఱుఁచి అగస్త్యునితోడ్కొని వచ్చి తగవు తీర్పించుకొనెను. అట్లు అగస్త్యుడు భూమికి దక్షిణదిక్కున బరువు గానున్నవాడు.) ఏడు సముద్రములు నాపోశనముపట్టి మఱల నిండించినవాడు, భీమనాథుని కేటేట దర్శనమిచ్చునట్టి ముని. (ఏతెంచెను)

- కా. ద్వీపాంతోద్భవుఁడైన సంయమికులా • ధీకుండు కాలోచిత
వ్యాపారంబులు దీర్చి రేపకడ ద • జెరామయాత్రోద్ద్యమం
బాపాదించుచు నోక్రియానగర వ • ర్యంతార్థమార్గంబునన్
లోపాముద్రయుఁ దాను వచ్చు ముని నా • లోకించె బొడవ్వలన్. 79
- తే. ద్వాదశక్షేత్రయాత్రాది • ధాననియతి, భీమమండలఁ జరియింపఁ • బృథులభక్తిఁ
గుక్కుఁజేశ్వరు దర్శింపఁ • గోర్కిపుట్టి. యట్టి పీఠాపురంబున • నరుగువాని. 80
- ఉ. తేవులు భీమలింగము గు • టించి జపం దొనరించి విచ్చలున్
మావటిదాఁకఁ దీర్థముల • మజ్జనమాడుచు నుండు వానిఁ దీ
తాపురి కుక్కుఁజేశ్వరుని • దాయఁగఁ బోయెడువానిఁ చుల్కభా
గాపగ చెంత శంకరగృహం • టఱి చిల్వననాంతరంబునన్. 81
- వ. అప్పరమమాహేశ్వరుం గనుంగొని సాత్యవతేయుండు ప్రత్యుత్థానంబుచేసి యెదు
ర్కొనియె నతండును. 82
- సీ. ధన్వంతరిపుండ్రాంశ • ఫాలప్రదేహని, రుద్రాక్షమాలికా • రూఢవక్ష
సుపవితకృష్ణాక్షి • నోత్తరాంగునిఁ బల్ల. వారు జాంచితజటా • వటలధారుఁ
-
79. మలయ...మందిరుండు = మలయ, దుర్ధర(దర్ధర) పర్వతముల నుండువాడు. తామ్ర...మలుడు = తామ్రపర్వతాలో స్నానముచేయుటచే పవిత్రుడైనవాడు; కలుషిత...ఫలము = కలగినసేరు తేరుటకు ఇండుపకాయంటివాడు; కోనలి = భార్య (హాపాముద్ర) తా|| అగస్త్యుడుదక్షిణదిశనున్న మలయదుర్ధర(దర్ధరగిరియని కాళిజాను చెప్పెను.) గుహల దిరుగువాడు, తామ్రపర్వతాలో స్నానముచేయువాడు, కలగినసేరిని తేర్చువాడు (శరత్కాలము వచ్చుటతోనగస్త్యు నక్షత్రోదయమగును. అప్పటినుండి సేరు తేలును) నైనఅగస్త్యుని భార్యయగు లోపాముద్రతోకూడివచ్చెను. 79. ద్వీప... అధీకుండు = వ్యాసుడు; రేపకడ = ఉదయముననే; బొడవ్వలన్ = దూరదూరాన. తా|| వ్యాసమునికొల్మకృత్యములు నిర్వర్తించుకొని, ప్రొద్దుననే దక్షరామమునకుప్రయాణ మగునన్నాహమతో వెళ్లుచు నొంకొరమార్గము దారిలో సపత్నీకుడైనచ్చు నగస్త్యుని దూరమునుండియే చూచెను. 80. నియతిన్ = నియమముతో. తా|| అగస్త్యుడు ద్వాదశక్షేత్రయాత్రలు చేయు నియమముతో భీమమండలమున సంచరించుచు కుక్కుఁజేశ్వరుని దర్శింపగోరి పీఠాపురమునకు వెళ్లుచుండెను. 81. తేపు = ప్రాతఃకాలము నిచ్చలున్ = ఎల్లప్పుడును; మజ్జనమాడుచు = స్నానముచేయుచు|| తుల్యభాగాపగ = తుల్యభాగానది. తా|| ప్రొద్దుననే భీమేశ్వరజపముచేసి, నిత్యమును సాయంకాలము వరకు తీర్థస్నానములుచేయు నలవాటులో ఈనాడు కుక్కుఁజేశ్వరుని వద్దకు బోవుచునున్న అగస్త్యుని తుల్యభాగానదీతీరముననున్న మారేడుతోటలో వ్యాసుడు చూచెను. 82. ప్రత్యుత్థానము = ఎదురుగాలేచి వెళ్లుట.

దామ్రపాత్రాంగుళీ , దర్శమూలపవిత్రం, దరుణకింకుకలతా , దండధారుఁ
బ్రావృషేణ్యవిసీల , పాథోధరశ్యాము. సాలవృక్షప్రాంకుఁ , జారుదేహుఁ
తే. ఐరమ భాగవతోత్తమ , ప్రథమగణ్ధ్య, విమలమహేశ్వరాచర , వీధిపథికు
నఖిలనీవరముష్టింపచాగ్రవరుని, బులిననంభవుఁ బొడగాంచె , గలకజుండు. 83

ఉ. యోజనగంధనందనుడు , సూర్యశివట్టియు నిర్హిరోద ని
ర్యాజనిరంకుళ ప్రణయ , వైభవనంపద సౌంధు మానసాం
భోజములం దలిర్ప ముని , పుంగవు పొండ్పాదుఁగోఁగించి వి
భ్రాజితలీలఁ జిల్పిరి ప , రసరముం గుళిలప్రసంగముల్. 84

కం. వినయము భక్తియు సంధ్రమ, మును సౌహార్దంబు హృదయ , ముల మొలతేరన్
వినులి యొనర్చి రగస్త్వన, కును వైశంపాయనాది , కులు మునిశిష్యుల్. 85

వ. అనంతరం బాతుల్య భాగతీర విద్యతరువనాంతరంబున శశికాంతశీతల శిలాతల
ప్రదేశంబున నాసీనులై యిల్వలాసురదమసుండును బరాశరనందనుండును గొంత
తద విష్ణుభావినోదంబులఁ బ్రొద్దువుచ్చి రస్స డగస్త్వడుసాత్వవతేయునకిట్లులనియె. 86

—* అగస్త్యుండు వ్యాసమహర్షిఁ గాశీ వచ్చుటకుఁ గారణంబడుగుట —
తే. అననమునందు వైవర్ధ్య , మగ్గలించె, గమ్మఁగవయందు దైన్యంబు , గానఁబడియె
నార్తి నేదేనియొకటి నీయంతరంగ,మూనియున్నది యిదియెట్లుఁలొక్కొయనము. 87

88. భస్మ...ప్రదేశుని = మొగమున మూడురేకుల విభూతిపెట్టుకొన్నవాని;
ఉత్తరాంగుడు = వైదేహముకలవాడు; తరుణ...ధారున్ = మోదుగదండమును ధరించిన
వాడు; ప్రావృషేణ్య...శ్యామున్ = కౌరుమబుచ్చవలె నల్లనివాని; అఖిల...వరునిన్ =
నీవారబియ్యము గుప్పెడు వండుకొనువారిలో శ్రేష్ఠుని; పులినసంభవున్ = ఇసుక
తిన్నెపై పుట్టినవాని (వ్యాసుని); కలశజుడు = అగస్త్యుడు. తా|| మొగమున విభూతి
రేఖలు, మెడలో రుద్రాక్ష దండలు, ఉపవీతముగా కృష్ణాజినము, తలపై జటలు,
చేతిలో రాగికమండలువు, దర్భపవిత్రము; పాలాశదండమును కలిగి, నల్లనిరంగు
కల్గిన సాలవృక్షపుటెత్తుననున్న శరీరము కలిగి మహర్షిశ్రేష్ఠుడైన వ్యాసుని అగస్త్యుడు
చూచెను. 84. యోజనగంధినందనుడు = వ్యాసుడు; ఉత్సృజిపట్టి = అగస్త్యుడు.
తా|| వ్యాసాగస్త్యు లొకరివొకరు కాగిలించుకొని గౌరవప్రతిపత్తులతో కుళలప్రశ్నలు
వేసికొనిరి. 85. సౌహార్దము = మైత్రి; మొలతేరన్ = పుట్టగా. తా|| వైశంపాయ
నుడు మొదలైన వ్యాసశిష్యులు వినయము భక్తి యుట్టిపడునట్లు అగస్త్యునకు
నమస్కరించిరి. 86. ఇల్వలాసురదమనుడు = అగస్త్యుడు. తా|| తరువాత నా మారేడు
తోటలో చల్లనిరాతిపై కూర్చుండి వారు కొంతసేపు ఇష్టాగోష్ఠిలో కాలక్షేపము
చేసిరి. 87. వైవర్ధ్యము = తెల్లపోవుట; అగ్గలించెన్ = పెరిగెను. కన్నుగవ = రెండు
కన్నుల; అర్జిన్ = బాధతో; అంతరంగమూని = మనసునంటి. తా|| నీముఖమున వెల
వెలబాటు హెచ్చగుచున్నది. కన్నులలో దైన్యము కన్పడుచున్నది. నీ మనస్సులో
నేలైన బాధయున్నచో ఆనెట్లు వచ్చినది?

- సీ. లోలార్కునకు నీకు లోలోన నేమేని, బోటిపుట్టదు గదా , మాట మాట
వెనకయ్య శ్రీడుంతి , విఘ్నేశ్వరస్వామి, దిక్కరించడు గదా , తెగువ నిన్ను
నాకొన్న నిన్ను మఁద్యాహ్నకాలంబున, నరయకుండదు గదా , యన్నపూర్ణ
నెవమేమియును లేక , నీయెడఱమ్మునఁ, బాటిఁదప్పఁడు గదా , భైరవుడు
- తే. ఎట్టుపాసితి మిన్నేటి , యిసుకతిప్ప, లెట్టుపాసితి వాస్తలం , బేసుకొను
లెట్టుపాసితి పవిముత్త , హట్టుభూమి, యెట్టుపాసితి విశ్వేశు , నిండుదరుని. 88
- కం. కాశీనందన కంఠే. కాచార శిరములకు విరులు , కల్పించునొకో
లీలావనాంతరమునను, మాలోపాముద్రయిదిన , మల్లినట్లుల్. 89
- చ. ఆమందాకిని యాత్రివేణి వలనం , బా చాహ్యకక్ష్యైస్తలం
బామధ్యంతరకక్ష లావిమలది , వ్యఙ్గోత్పర్జుంభిణ
శ్రీమద్విశ్వపతికలింగము మదిం , జింతింపఁ గాశీ మహా
గ్రామందిప్పుడు నాకనుగవకు సా , జెక్కారముం గైకొనున్. 90
- చ. ఆనందంబున నర్థ రాత్రములఁజం , ద్రాలోకముల్ కాయఁగా
నానైకతవేదికాస్తలములన్ , నల్లికులన్ శంభుఁ గా
సీనాథున్ దరుచేందుశేభు శివున్ , శ్రీకంఠునిన్ దాడుడు
నైన్లెల్లం బులకాంకురప్రకరముల్ , నిండార మిన్నేటిలోన్. 91
88. పోటి = స్పర్ధ, మాటమాటన్ = మాటపైమాటవచ్చి; వెనకయ్య =
వినియారుడు; అకొన్న = ఆకలిపేసిన; ఆరయకుండను = ఉపేక్షింపదు; ఎడఱమ్ము
నన్ = వేళాకోళమున; పాటిన్ = మర్యాదను; ఏనుకొనులు = పంచక్రోశమును;
ఆవిముత్తహట్టుభూమిన్ = కాశిని. తా|| లోలార్కునకును నీకును మాటమాట రాలేదు
గదా! డుంతిగణపతి నిన్ను సాహసించి ధిక్కరించలేదుగదా? మధ్యాహ్న వేళ
ఆకలిపేసిన నిన్ను అన్నపూర్ణ ఉపేక్షింపలేదుగదా? భైరవుడు కారణము లేకయే
వేళాకోళమునకు మర్యాదతప్పి మాట్లాడలేదుగదా? ఆ పంచక్రోశమును, ఆ కాశీ
నగరమును, గంగాసైకతముల నెట్లు వదలితివయ్యా? 89. కంఠేకాలుడు = శివుడు;
విరులు = పువ్వులు; మల్లినట్లుల్ = మల్లెతీగలు. తా|| అక్కడి లీలావనములో లోపా
ముద్రవేసి మల్లెతీగలు, శివునకు, పార్వతీపుత్రునకు తలపై పూలు చల్లుచున్నవా?
90. త్రివేణి వలనంబు = గంగా యమునా సరస్వతులు కలిసినచోటు. తా|| ఆ గంగ
ఆ త్రివేణి సంగమము, ఆ విశ్వేశ్వరుని ఆలయము లోపలిభాగములు ఆ విశ్వేశ్వర
లింగము, అబ్బ! అవన్నియు కాశిని తలపగనే కన్నులకు కట్టినట్లు కనపడుచున్నవి.
91. చంద్రాలోకముల్ = వెన్నెలలు; శ్రీకంఠుడు = నీలకంఠుడు; మేన్లెల్లన్ =
ఒళ్లంతయు; మిన్నేటిలోన్ = గంగలో. తా|| నేను బ్రహ్మానందముతో అర్ధరాత్రము
లందు వెన్నెలలు కాయుచుండగా, గంగాసైకతములలో కాశీవిశ్వేశ్వరునిగూర్చి
పాడుకొనుచు ఒడలు గరిపొడచున్నట్లు తిరుగువాడను.

- కం. గంగాయమునాతీరో, త్పంగమునఁ బ్రయాగను న్న • దాశివు విశ్వే
కుం గూర్చి తపము చేసితి, నంగుష్ఠము ధరణి మోపి • యతిఘోరముగన్. 92
- తే. విస్మయము నాకు మదిలోన • విస్తరిల్లెఁ, జరమధర్మజ్ఞ కాశికా • పట్టణమున
నుండు మూఢాత్ముఁడైనను, నొండుకడకుఁ, బోవఁ దలఁపఁడు నీ కెట్లు • బుద్ధిపుట్టె? 93
- వ. అనినఁ బారాశర్యుండు వాతాపిదమనున కిట్లనియె. 94

—♦ వ్యాసులు తాను గాశిక బాసిన కారణంబుఁ జెప్పట —♦—

- ఛం. సమధిశతకృషీశ్వరులు • తైమినిపైలసుమంతు లాదిగా
శమదమసద్గుణాన్వితులు • సాధులు శిష్యులు లోడఁ గూడిరాఁ
గ్రమమున క్షేత్రయాత్రకు ధ • రాతలమం దభిలంబు ద్రొక్కె భా
వము భిషక్తియు క్తముగ • వచ్చితిఁ గాశిక బుణ్యరాశికన్. 95
- కం. ఏమిశకునమునఁ జొచ్చితి, మో మన్మథదమను వీ డ • హోరాత్రంబుల్
మేమేడునాళ్లదనుకను, స్వామీ! యుపవాసముండి • జడిసితిమి మదిన్, 96
- కం. గేహములకేగి 'భిక్షు, దేహి' యన స్వీట నొక వ • తివ్రతయైనన్
సౌహార్దంబునఁ దెడ్డెం, డాహారము పెట్టదయ్యె • నా దినములలోన్. 79
- శా. శ్రీ విశ్వేశ్వరదేవదేవుని కృపా • శ్రీచే దివోదాసు బా
హువిశ్రాంతబలంచేత ధవళ • న్యాయప్రజాపృద్ధినో
పై విశ్రామముగల్గి సుస్థిరతరం • బై యుండి భాసిల్లెఁగా
నీ వారాణశిరోనఃభిక్ష కఱవ • య్యెం జూడుమీ కుంభిజా. 98

92. తీర్థోత్సంగమునన్ = గట్టుదరిని; అంగుష్ఠము = బొటనప్రేలు. తా|| ప్రయాగలో గంగా యమునలు కలిసినచోట కాలి బొటనప్రేలు నేలమోపి విశ్వేశ్వరు గూర్చి తపము చేసితిని. 93. ఒండుకడకున్ = మఱొకచోటికి. తా|| నాకిది ఆశ్చర్యముగానున్నది. ఏమిటందువో? కాశిలోనుండు పరమమూఢుడైనను మరొక చోటికి పోవనొల్లే? నీకెట్లు బుద్ధిపుట్టినదయ్యా? 94. వాతాపిదమనుడు = అగస్త్యుడు. 95. త్రొక్కె = తిరిగి. తా|| కపిశ్వరులగు తైమిని సుమంతపైలాదులగు శిష్యులు కూడిరాగా నేను క్షేత్రముల దిరుగుచు క్రమముగా కాశిక చేరితిని. 96. మన్మథ...వీడు = కాశి; ఏడునాళ్ల దనుకన్ = ఏడురోజులవఱకు. తా|| ఆ కాశిని ఏ అపశకునమున జేరితిమోకాని స్వామీ! ఏడురోజులవరకు అహారాత్రము లన్నము దొరకక ఉపవాసము చేసితిమి. 97. వీటన్ = నగరిలో; సౌహార్దము = మంచుమనసు; తెడ్డెండు = గరిటెడు. తా|| ఆ రోజులలో ఇంటింటికివెళ్లి 'భిక్షుదేహి!' అని యెంత పిలిచినను ఒక్క అమ్మయైనను గరిటెడన్నమునుకూడ పెట్టలేదు.

కా. వైశంపాయనుఁ డెంతయున్ సుదీపదె , న్వాడె స్సమంతం దరి
 క్లేశం బందిరి ప్రైలక్షైమినులు దుః , భించెన్ మదిన్ దేవలం
 దాశాంతంబులు చూచె దాల్పుడు దుదరో , దగ్గఱుదాక్షోభచే
 గాశీపట్రులు విప్రవాటికల భి , కైలబ్ధి లేకుండుటన్.

29

తే. అక్కటా యేమి చెప్ప విం • ధ్యాద్రిదమన, కాశిలో నేడునాళ్లు ని • హ్మోరణంబి
శిష్యులును నేనుని ట్రుపా • వెంబు వడితి, మమర గంగానదీ నైకతములయందు. 100

వ. అష్టమదివసంబునం దరుణోదయ కాలంబున గంగాపులి నోత్పంగంబులం గుర
ళయనంబున మేలుకాంచి యభ్యుదితంబైన మార్తాండమండలం బాధండలదిగావేదం
డకంత గైవేయకనకఘంటికాశంకారంబును జోచె నుదయగిరి శిథిరతటనవిధం
బునఁ గుంతుమరజ్జన్వరేణువినరంబును దోని నిగనిగనునుడిగిగీలుకొని కోమల
జీలుఁగుడిగికొనలు గగనతల మలమికొనుకొలది మణితర్జ్జికాంభుః ప్రహంబున
నఘమర్జ్జణస్నానంబాపరిచి, యస్త్రీరవాసిజనవిరచితవాళికాలింగంబులకుఁ దీతా
ర్చనాశింభులింగంబులకును మంత్రాక్షరపుష్పపూర్వకంబుగా నభివాదనంబుఁజేసి
పంచట్రపాత్ర పంచాక్షరీమంత్రప్రధానంబులు జపియించి సిద్ధముని పరంపరానంకులం
బైనఘంటావళంబునం గంగాజహిర్దేహ దేహాశీ విధాగంబునునంతర్దేహసౌదామిణీ కాట్ట
పట్టిమప్రపఘంబులును గడిచి, లోలార్క కాలభైరవ తుంకివిదాయక విశాలాక్షీ
ప్రముఖ పరివార దేవతాకోటికే నేటికోట్ల సమర్పించి, విశ్వేశ్వరు విరూపాక్షు సక్షీణ
మోక్ష లక్ష్మీసామ్రాజ్య నింహాసనారూఢుం దారకోపదేజదేవికు దాక్షిణ్యపుద్బా
తరుణాతటాక్షవిజృంభేక్షినిఁ బ్రదక్షిణక్రమదండప్రణామపురస్కరంబుగా నేవించి,
ముక్తిమంతులంబునఁ గొంతతడవుండి మధ్యాహ్నకాలంబగుట నిరూపించి, భిక్ష
సాతంబులఁ గేలఁబూని, యతికఠోరజఠరజ్ఞుడాగ్ని తానంబునకుఁ దోడగు రహస

98. నివోదాసు = ఒకప్పుడు కాశీనేనిరాజు; విశ్రామము = విశ్రాంతి; కుంభజుడు = అగస్త్యుడు. తా|| విశ్వేశ్వరుని కరుణకలది, పూర్వము నివోదాసుడను రాజు ధర్మముగా పరిపాలించినప్పుడు న్యాయముకీరవై ప్రసిద్ధి పొందినది, శాశ్వతమైన కాశీపట్టణములో భిక్షుకణవైనది. అగస్త్యమునీ! చూడు ఎంతవని జరిగినదో? 99. సుడిపడెను = బాధపడెను =; ఆకాంతంబులు = దిక్కులు; ఉదర...క్షోభ = మందుటాకలిబాధ; విప్రవాటికలన్ = బ్రాహ్మణ గృహములందు. తా|| ఇడుగో ఈ వైశంపాయనుడు తల్లడిల్లిపోయినాడు, సుమంతుడు వాడిపోయెను. పైల జైమి నులు మహాబాధపడిరి. దేవలడు దిక్కులుచూచెను. చాల్కొట్టుకున్నాడ కాశీపురిలోని బ్రాహ్మణ గృహములలో భిక్షు దొరకకపోవుటచే చాల దుఃఖించెను. 100. నిట్రు పానెంబు = కటికి యుపవాసము. తా|| ఓ అగస్త్యా! ఏమిచెప్పుదును? కాశీలో ఏడుగురోజులు నిష్కారముగా కటికిఉపవాసముచేసి గంగానదిలోని ఇసుకతిన్నెలలో కాలక్షేపము చేసితిమి.

మయ ప్రపంచ కిరణకాండ ప్రకాండంబులు నెత్తి మండింప 'లేదు, నడువుండు, పొండు, కూడ'దను విషేధవాక్యంబులు చెవులు నిండికొన విప్రవాటంబులఁ బ్రతిగి హంబును బరిభ్రమించి విసికి విసిమాలి వేసరి యలసి యారటఁబొంది పొలసి జూకించి తూలి దూఁచటిలి యుల్లంబునఁ గ్రోధం బుద్ధమించిన.

101

౯. కుక్షిప్రోద్భవనిష్ఠరక్షిధితదు • ష్క్రోధాంధకారంబునం
జటోరెండును జిమ్మచీకలులుగా • సంరంభి కుంభద్గతిం
బ్రేక్షచ్చాత్రులు భీతిఁబొందఁ గడు ను • ద్రేకించి హట్టంబునన్
భిక్షపాత్రము రాతిమీద శతధా • భిన్నంబుగా వైచిత్వన్.

102

101. గంగాపులి నోత్సంగంబునన్ = గంగయిసుక తిన్నెల్లపై; కుశశయ నము = దర్భపక్క; ఆఖండల... తంకారము = తూర్పుదిక్కునెడి యెనుగు మెడలోని బంగారుగంట; ఉదయ... సవిధమునన్ = సూర్యుకొండభిరముదగ్గర; కుంకుమ... విసగంబు = కుంకుమపుష్పాది; నిగ... జిగి = నిగనిగమను కాంతి; గీలుకొని = కలిగి; కోమల... కొనలు = మృగుజైన కాంతులు; అలిమికొనుకొలదిన్ = వ్యాపించుచుండ; అఘమర్షణ స్నానము = మంత్రములతోడి స్నానము; వాలుకొలింగములు = ఇసుకతో చేయబడిన లింగములు; ఘంటాపథము = నలువీధుల మొగ; బహిర్గేహ = వెలుపలియిల్లు; దేహశీవిభాగములు = ద్వారములు; అట్టకుట్టిమ ప్రఘణంబులు = మేడవెనుకటియింటి చప్టా ప్రదేశమును, తలవాకిటనున్న చిన్న గదులను; ఏటికోళ్లు = నమస్కారములు, తారకోపదేశదేశికుడు = తారకోపదేశముచేయు గురువు (శివుడు); కొంతతడవు = కొంతసేపు; నిరూపించి = తెలిసికొని; కేలఁబూని = చేతపట్టి; తపన... ప్రకాండంబులు = మండుసూర్యుని కిరణములు; విప్రవాటంబులన్ = బ్రాహ్మణవీధులలో; పరిభ్రమించి = తిరిగి; విసిమాలి = మిక్కిలి విసిగి; ఆరట = పరితాపము; జూకించి = వగచి; దూపటిలి = దప్పి గొని. తా|| అ నాడెన్నిదవరోజు. తెల్లవారినది. సూర్యుడుదయగిరి నెక్కిను. మేము మణికర్ణికలో అఘమర్షణస్నానముచేసికొని, అక్కడి జనులు చేసిన వాలుకొలింగముల కర్చనలు, అభిషేకములుచేసి; అందరిదేవతలకు మ్రొక్కి, విశ్వేశ్వరాలయమునకు ప్రదక్షిణములు చేసి, భిక్షపాత్రలు చేబూని కడుపులో ఆకలిమంట, దానికితోడు పైన ఎండమంట బాధించగా ఇంటింటికి తిరిగితిమి. ఎక్కడవిన్నను 'లేదు, నడవండి, పొండి' అన్న మాటలే. అవి వినలేకచెవులు చిల్లులుపడినవి. విసిగి వేసారతిమి. నేను తూలిపోయితిని. మనస్సులో పట్టరాని కోపము పుట్టినది. 102. కుక్షి... కారంబునన్ = కడుపులోని యెక్కుడాకలియును కోపాంధకారమచే; చక్షుల్ = కన్నులు; సంరంభకుంభద్గతిన్ = తత్తరపాటుతో; బ్రేక్షచ్చాత్రులు = చూచుచున్న శిష్యులు; హట్టంబునన్ = నడివీధిలో; శతధాభిన్నంబుగాన్ = వందయుక్తులగునట్లు. తా|| కగుపులలోని ఆకలిమంటతోవచ్చిన కోపావేశపు చీకటితో కన్నులు రెండును చీకట్లు క్రమిల్లవవి. వాడావిడి పోయినది. నాస్థితిని చూచుచున్న శిష్యులు హడలిపోయినారు. వెంటనే నేనానడివీధిలో చేతిలోని భిక్షపాత్రమును వందయుక్తులగునట్లు నేలనువేసి కొట్టితిని.

- కం. అటు పౌరవీధి చక్కటిఁ, బటుకునఁ బడవైచి క్రోధఁ, పరిపాటి మెయిం
గటములదరంగ భూకుటి, నిటలములను జెమటనీరు, నిండ ఘటిల్లన్. 103
- కం. ఏమియని చెప్పుదును లో, పాముద్రా ప్రాణనాథఁ, ప్రజ్ఞా విభవం
బేమోయి చెడిపోవగ, నామది నెన్నుండు లేవి, నైచ్చము పొడమెన్, 104
- సీ. ఏలా విచారింప, నిందురేఖామౌళి, వివిధమౌక్తికధాతు, విశ్వనాథు
నేలా వితర్కింప, హిమశైలశేఖరో, ప్రిషకౌశేయంబు, సిద్ధ తటిని
నేలా వరీక్షింప, నిభరాజ వదనుని, దుంతి విఘ్నేశు మం, దూకజతరు
నేలా విరోకింప, ప్రీతాకళాకూన్య, కటిఁ గాలపైరవు, వెటురనాథు
- తే. నిఖిలకైవల్యకల్యాణ, నిలయమైన, కాశిపైఁ గూడుచేతుండు, కారణమున
నలిగి శపియింపఁగాఁ బూని, యందుకొంటి, ధృతకమందలు భాగీర, వీజలంబు. 105
- ఉ. 'కోపము సంహరింపు ముని, కుంజర'యంచు లలాటదేశసం
స్థాపితపాణిపద్మయుగ, సంఘటితాంజలిబంధులై మహా
తాపన శిష్యబృందములు, ధర్మపథంబును దెల్పి చెప్పగా
శాపజలంబు పూనితిఁ బ్ర, శాంతివిహీనత నేమి చెప్పుదున్. 106
- వ. ఇవిధంబున నప్రవాసరోపవాసాయాన సంభూతరోషావేశంబున నంగుళీపవిత్ర
సనాథంబైన హస్తంబున మణికర్ణికాజలంబులు ధరియించి యిట్లని శపియింప
నుద్యోగించితి. 107

103. అట=అట్లు; పౌరవీధి చక్కటిన్=నడివీధిలో; క్రోధ...మెయిన్=కోపముచే; కటములు=చెంపలు; భూకుటిన్=కనుబొమ్మలందు; నిటలము=మొగము. తా|| అట్లువేయగా ఆ కోపము తగ్గక నా కనుబొమ్మలదరినవి. మొగమున చెమట పట్టినది. 104. ప్రజ్ఞా విభవంబు=తెలివి, నైచ్చము=తేలికతనము; పొడమెన్=పుట్టెను. తా|| ఓ మునీ! ఏమి చెప్పుదును? నా తెలివేమైచెడిపోయినదో కాని అప్పుడు ఎక్కడలేని సీచభావము ఆవహించినది. 105. హిమ...కౌశేయంబు=హిమవత్సర్వతమునకు తలపాగావంటిది; సిద్ధతటిని=గంగ; మండుకాజతరుడు=కప్పవంటి పొట్టకలవాడు; ప్రిశా...కటిన్=దిగంబరుని; వటుకనాగున్=బ్రహ్మచారిని తా|| విశ్వనాథునిగాని, గంగనుగాని, దుంతిగణపతినిగాని, దిగంబరుడైన కాలభైరవునిగాని తలపక కూడులేని కారణాన మోక్షనిలయమైన కాశిపై కోపించి శపించుటకై కమండలువులోని గంగాజలము నందుకొంటిని. 106. లలాట...బంధులు=మొగమున దోసిలులు కీలించినవారు. తా|| నా శిష్యులప్పుడు 'మునీశ్వరా! కోపమునుపసంహరింపు'డనుచు మొగములపై దోసిలులాగ్ని ప్రార్థించిరి. అయినను శాంతిలేక శాపాదకము చేపట్టితిని. 107. సప్త...అవేశంబునన్=ఏడురోజులపాసము చేసినందున కల్గిన కోపావేశముతో; అంగుళీ...సనాథము=తర్రసీపవిత్రముతో కూడినది; ఉద్యోగించితిన్=ప్రయత్నించితిని.

—♦ వ్యాసులు కాశిని శపియింపఁబూనుట ♦—

శ్లో. మాభూత్తైపురుషీ విద్యా, మాభూ త్తైపురుషం ధనమ్

మాభూ త్తైపురుషీ భక్తిః, కాశ్యాం నివసతాం నదా.

108

తే. అని శపింపఁగఁ బూను న , య్యవసరముని

సేమి చెప్పుదు నోసంయ , మీంద్రవంద్య

యుదిలగొని కంపమందుచు , నుండెఁ గాని

శాపజలమందుకోఁ గేలు , సాఁగదయ్యె.

109

ప. ఆ సమయంబునఁ గాశికానగర సోమవీధికాభవనవాటికా మధ్యంబున నొక్కయింటి మచ్చెకంటి పంచాశద్వర్షదేశీయ పలితసారంబైన వేణికాభారంబు గైవడ ముడునలి చక్రవాకంబులతో నెకనక్కెంబాడు పీఠగుఛన్నుల వ్రేఁగుఁడనంబునఁ దనతనూ వల్లి జలదరింపఁ గంకణ రుణరుణత్కారంబు దోరంబుగాఁ గ్రక్కున గోపుర ద్వారంబు బోరుతలుపు వాయందట్టి యందియల రవళితోడం గూడి మట్టియల మ్రోఁత త్రిభువనంబులును రుణగోసం దేరుగడువయోలం జరణపల్లవంబుఁ జొఁచి యసంగద్వజపటకతోరపాతినచ్చాయాదాయాదంబులైన వెడఁదకన్నులు తలఁచుట్టునుం బలిసి పొలయ కలమధుర వీణాక్వాణపాణింధమందైన యెలుంగునెత్తి 'యో బ్రాహ్మణోత్తమా : శాప ముపసంహరించి యిటు ర'మృతి నన్నుఁ జేరఁబలిచిన. 110

108. త్రైపురుషీ = మూడుతరములవరకు; విద్యా మా భూత్ = చదువు లేకుండుగాక ! త్రైపురుషం = యుగ్గురివరకు; ధనంమాభూత్ = డబ్బు లేకుండుగాక ! త్రైపురుషీ = పురుషత్రయమువరకు; భక్తిర్మాభూత్ = భక్తిలేకుండుగాక ! కాశ్యాం = కాశియంగు; నివసతాం = నివసించువారికి; నదా = ఎల్లప్పుడును. తా|| 'కాశిలోనుండు వారికెల్లపుడును మూడుపురుషములవరకు విద్య, ధనము, భక్తియు లేకుండుగాక !'

109. అయ్యవసరమునన్ = అప్పుడు; ఉదిలగొని = భయపడి; అందుకోన్ = అందుకొనుటకు; కేలు = చేయి. తా|| అని శపింపదలపగా ఊరక చేయి కంపించుచుండెనేకాని సీతినందుకొనుటకై చేయి సాగుటలేదాయె. ఏమి చెప్పుదును ? 110. ఒక్కయింటి మచ్చెకంటి = ఒక యిల్లాలు; పంచాశద్వర్షదేశీయ = ఏఁబదియేండ్లది; పలితసారము = నెరసిన; వేణికాభారము = కొప్పుముడి; కైవడ = చేతులపై పడగా; పీఠగు = ప్రేలాడు; వ్రేఁగుఁడనము = బరువు; తనూవల్లి = సన్నని శరీరము; తోరంబుగా = ఎక్కువగా; గ్రక్కునన్ = తొందరగా; గోపురద్వారము = సింహద్వారము; పాయందట్టి = తీసి; అందియలరవళి = అందెల చప్పుడు; రుణగోసన్ = బాధపడగా; అసంగ...దాయాదంబులు = మన్మథుని జెండామీది చేపలవంటి; వెడఁదకన్నులు = విశాల నేత్రములు; తల...పొలయన్ = ముఖము నాక్రమింపగా; కల...పాణింధము = మధురమైన వీణాధ్వనివంటి; ఎలుంగు = కంఠధ్వని. తా|| అప్పుడు కాశిలోని సోమవీధి మధ్యలో నొక్కయిల్లాలు; ఏఁబదేండ్లుండవచ్చు; కొప్పు భుజమమీదికి పడుచుండగా, స్తనములభారముచే నడుము నణకుచుండగా, తటాలున తలుపు తెరచి, ఈవలకు కాలు చాపి వీణవంటి ధ్వనితో 'ఓ, మునీంద్రా ! శాపముపసంహరించి యిటుర'మృనిపిలిచినది.

- ఉ. సంతసమంది యే నపుడు , శాపజలంబులు పాఱఁజల్లి వే
దాంతవచోమహోపనిష , దర్శమయిన్ కుభిరూప వృద్ధసీ
మంతినిఁ గాఢికానిగర మధ్యనివాసిని విశ్వనాథు ఁ
ద్ధాంతము డాయఁజోయితిఁ బ్రి , యంబును భక్తియునుం దలిర్పఁగన్. 111
- అ. డాయఁజోయి యప్పు, డాయమ్మ యెవ్వరో, యేకులంబునదియొ, యెఱుంగకయును
నే జోహారునిడితి , హృదయంబు నేరుచు, నెదురు ప్రాభవంబు , నేర్పరింప. 112
- వ. అంత నన్నుం జేరఁచిలిచి యక్కాంత యిట్లనియె. 113
- తే. భిక్ష లేదని యింత కో , పింతురయ్య ? కాశికాపట్టణముమీఁదఁ , గానినేయ :
సీమనశ్చుద్ధిఁ దెలియంగ , నీలకంఠుఁ, డింతచే సెనుగాక కూ , డేమి బ్రాఁతి. 114
- తే. శ్రీ విశాలాక్షి బంగారు , త్రెడ్డునండు. నమృతపాయన మొనఁగు న, ధ్యాగతులహఁ
గాఢికాపురి మధ్యాహ్న , కాలమనఁగ, వినియు నెఱుంగవె యాలిభ్య , వేశలండు. 115
- ఉ. ఏడు దినంబు లిన్నమున , కెడ్డము పుట్టిన యంతమాత్రలో
నేడుచుచున్నవాఁడవు ము , నీశ్వర నేఁడును నీడు దీరతల్
పాడఱిపోయెనే శివుని , భార్యకుఁ గాఢికే బుణ్యరాశికిం
గాడు నొనర్పఁ జూచెదవు , కంఠపుఁ గ్రోధము పెచ్చులెచ్చఁగన్. 116

111. ఏను = నేను; పాఱఁజల్లి = పారపోసి; పెదాంత...మయిన్ = ఉపనిష
దర్శస్వరూపిణి; వృద్ధసీమంతిని = ముసలవ్య; విశ్వనాథు కుభ్రాంతము = విశ్వనాథుని
భార్య; తలిర్పగన్ = సొచ్చుకొగా. తా|| నేనపుడు చేతిలోని శాపోదకముల
నావలపారజల్లి కాశిమధ్యనండు నా యన్న పూర్ణను డాయబోయితిని. 112. ఆయమ్మ =
అమ్మ; ఏకులంబునది = ఏకులమునకు చెందినది; నేరుచున్ = సమర్థమగును; ఎదురుప్రాభ
వంబున్ = ఎదుటివారి గొప్పదనమును; ఏర్పరింపన్ = స్థాయి తెలిసికొనుటకు. తా|| అప్పు
డాయమ్మ యెవ్వరో? ఏకులముదో? ఎరుగకపోయినను దండము పెట్టితిని. ఎదుటివారి
శక్తి నిర్ణయించుటకు మనస్సే సమర్థమైనదగుచుండును. 114. కానినేయడు = కన్య
కకు పుట్టినవాడు; కూడు = అన్నము; ఏమిబ్రాతి = దుర్లభమా? తా|| బిచ్చములేదని
కాశిమాద నింత కోపింతురయ్య? విశ్వేశ్వరుడు నీ మనశ్చుద్ధి తెలిసికొనుటకై యిట్లు
చేసెనుగాని యిక్క డన్నమే దొరకదా? 115. అతిభ్య వేశలండు = సంతర్పణము
లలో; తా|| 'కాశిపురిలో మధ్యాహ్న వేశల అభ్యాగతులకు అన్నపూర్ణ బంగారు
తెడ్డుతో భిక్ష పెట్టు'నని అతిభ్యసమయాలలోనైనను వినలేదా? 116. ఎడ్డము =
అడ్డంకి; పాడఱిపోయెనే = పాడైపోయా? కాడు = శ్మశానము; కంఠపుఁగ్రోధము =
కంఠమువరకునున్న కోపము; పెచ్చులెచ్చగన్ = ఎక్కువకొగా. తా|| ముసింద్రా!
ఏడురోజులన్నము దొరకనంతమాత్రాన ఇంతగా ఏడ్చుచుంటివే? కుత్తుకంబటి
కోపముతో శివుని క్షిప్తభార్యయు, పుణ్యరాశియునైన కాశిని కాడుచేయదలచితివే?

- ఉ. క్రొన్నెలపువ్వుదాల్చునకుఁ , గూరిమిభోగపురంద్రి కక్కటా
యిన్నగరిలలామమున , కిపరిపాటికి నిట్టికోప మే
లన్న : మటించె దో మునికు , లాగ్రణి నిక్కమువో 'బుభుక్షితః
కిన్నకరోతిపాప'మను , కేవలసీతిఁ దలంచిచూడఁగన్, 117
- తే. కాశిమైఁ గోపగింపఁగఁ , గాదు సీతు. నెంతకోపించునో యింత , కిందుమోళి
విప్రుఁడవు గాన నేరము, వెదకఁ దగదు, భిక్షుఁ గొనరమ్ము మాటలుపెక్కులేల. 118
- వ. అనిన నన్వాలుఁగంటికి నిట్లంటి. 119
- శా. తల్లీ : యిన్నిదినాలకేనియు సుధా , ధారారసస్థందియై
యుల్లింబున్ సుఖియింపఁజేయు పలు కె , ధ్లోవింటి నివ్వీటిలోఁ
బెల్లాఁకొన్నతనాన నే నొక్కడనే , భిక్షనకున్ వత్తునో
యెల్లన్ శిష్యులఁ గొంచు వత్తునొ నిజం , బేర్పాటుగాఁ జెప్పుమా. 120
- తే. ఈవు పెట్టిన భిక్ష మే , మిందఱమును
బంచుకొని చేయువారము , ప్రాణరక్ష
నాతి యందఱవియును బ్రా •ణములుకావె ?
నాయదియె ప్రాణమని వత్తు , నా ? భుజింప. 121
- వ. అనిన మందస్మిత వదనారవిందయై యయ్యిందుబింబానన యిట్లనియె. 122
- శా. అంతేవాసులు నీవుఁ గూడుకొని మ , ధ్యాహ్నాభిషేక క్రియల్
శాంత స్వాంతత జాహ్నువిం జలిపి పె , ల్పన రిండు నే నింతలో

117. క్రొన్నెల...దాల్చు=శివుడు; కూరిమి...పురంద్రి = ముద్దుభార్య; ఈ పరిపాటికిన్=ఇంతమాత్రమునకు; నిక్కమువో=నిజమేమో? బుభుక్షితః=ఆకలిగొన్నవాడు. కింపాపం=ఏ పాపమును; న కరోతి=చేయదు? తా|| కాశి విశ్వేశ్వరునకు ప్రీయభార్య. దానిపై నీవు కోపించితివి. 'ఆకలివేసినవా డేపాపముచేయదు? అన్నది నిజమునుమా? 118. కాదు=మంచిదికాదు; ఇందుచూళి=శివుడు. తా|| కాశిపై నీవు కోపగించకూడదు. ఇంతకంతగా శివుడు కోపించునో? బ్రాహ్మణుని నేరము లెన్నరాదు; కాని రమ్ము భిక్షు నైకొమ్ము. ఇక మాటలెందుకులే? 119. వాలుగంటి=శ్రీ. 120. సుధా...స్థంది=అమృతమును స్రవించునదై; పెల్లాకొన్న తనానన్=మిక్కిలి ఆకలివేయుటచే. తా|| అయ్యో! ఇన్నాళ్లకీ నగరిలో అమృతోపమానములైన మాటల వినగలిగితిని. మనస్సునకు సుఖము కల్గినది. ఆక లెక్కువగా నున్నందున అడుగుచున్నాడను. 'నే నొక్కడనేరానా? శిష్యులందరిని తీసికొని రానా? వైనముగా చెప్పతల్లీ!' 121. ఈవు=నీవు; నాతి=శ్రీ; నాయనియె=నాడే. తా|| అయ్యో! అందఱివిన ప్రాణములేకద! నీవుపెట్టిన భిక్షాన్నము నందఱమును పంచుకొని తిందుము. నా ఒక్కనిదే ప్రాణమా మఱి?

సంతగ్గేహమునన్ సమగ్రముగ మీ కాహారము లేవగఁ గ

ల్పింతున్ భోజనమిష్ట మిందఱకుఁ దృ • ప్తిన్ బొందఁగాఁ బెట్టెదన్. 123

కం. ఆకొంటి రిన్నిదినములు. పోకంతయు భిక్ష పీటఁ • బుట్టక యునికిన్

ఆకట దూకట నలిగితి, రేకట వాయంగ భిక్ష • లిడియెద రండి. 124

వ. అనిన నేమును వియల్లోకకల్లోలినికిం జని యాప్లవనం పాపరించి యుభయ పవిత్రం

బులు ధరియించి వేదంబులు పఠియించుచువచ్చి యమ్మచ్చెకంటి యింటి మొగసాల
గూర్చుంటిమి. 125

కం. మున్నులు శిష్యులును నే, నన్నెలఁతుకతోడ మాట • లాడిన యయ్య

భృగ్నృతసౌధముమీఁదను. సున్నము నిగిడించినట్టి • జోడరగులపై. 126

వ. ఉండి యాసార ప్రసారంబులు చేయు శంఖశిజనంబులచేతను మారాఁ యెజింగిం
చిన నబ్బోటి హాటకమయందైన గొడుగుపావలు గిలుకలు గులుకరింపఁ గుసుమ
కోదండ నమ్మోహనకాండంబునుఁ బోని యొక్క రెండవవయసు తాంబూలకరంద
వాహినిఁ బ్రదండపట్టుకొని యేతెంచి రండు విచ్చేయుండని నబహమానంబుగాఁ
దోడ్కొనిపోయి చంద్రికాసంతాళకౌశేయశతసహస్రసందానితవితానోప శోభితం
బును, గాలాగురుభూపధూమవాసనాననాథంబును, గర్పారచితరంగవల్లీ వేల్లితం
బును, గన్తూరికాలేపనమరభిశికాంతమణిశిలాకుట్టిమంబును నగు చతుశ్శాలా
భోజనమందిరంబున వృద్ధానుపూర్వకంబుగ నుచితాసనంబులం గూర్చుండ నియ
మించిన.

127

123. అంతేవాసులు=శిష్యులు; మధ్యాహ్నభిక్షేక క్రియలో=మధ్యాహ్నాక
స్నానములు; శాంతస్వాంతతన్=ప్రశాంతమైన మనసుతో; జాహ్నవిన్=గంగలో;
పెల్చన్=వెంట నే; అంతగ్గేహమునన్=లోపలియింటిలో; భోజనమిష్టము=ఇష్ట
మైన భోజనము. తా|| నీవు శిష్యులును కలిసి గంగలో స్నానముచేసి రండు.
ఇంతలో వేగముగా అహారములు కల్పింతును. ఇందఱకు మృష్టముగా కడుపార
పెట్టెదను. 124. పోకంతయు=పోకచెక్కయంతయైనను; పీటన్=నగరమున;
పుట్టకయునికిన్=పుట్టనందున; ఆకటదూకటన్=ఆకలిబాధతో; ఏకట=బాధ;
పాయంగన్=పోవునట్లు. తా|| ఈ నగరిలో ఇన్నాళ్లును పోకంతైన భిక్షాన్నము
దొరకనందున ఆకలిగొన్నారు; మీబాధ తీరునట్లు భిక్షపెట్టెద; రండు. 25. వియల్లోక
కల్లోలిని=గంగ; ఆప్లవనము=స్నానము; మొగసాల=సావడి. తా|| మేము గంగలో
స్నానముచేసి వేదము చదువుచు ఆ మొగసాలలో కూర్చుంటిమి. 126. అభృగ్నృత
సౌధము=ఎత్తైనమేడ; సున్నము నిగిడించినట్టి=వెల్లవేసిన; జోడరగులపై=రెండ
రుగులమీదను. తా|| మూడువందల శిష్యులు నేనును ఆమెతో మాట్లాడిన ఆ మేడ
యొక్క సున్నముకొట్టిన అరుగులమీద కూర్చుండి.

కం. మొగి విరిసి కఱకుగూడక, పగులక వెడలుపును నిడుపుఁ • బిసిమియుఁ గల లేఁ,
డిగురరఁటాకులు పెట్టిరి, దిగదిగ నడ్డేవియాజ్ఞ • దివ్యపురంధ్రుల్, 128

ప. అనంతరంబ. 129

తే. అర్చనలు చేసి గంధ • పుష్పాక్షతముల, ధూపమిచ్చెఁ గాలాగురు • ధూమరేఖఁ
గప్పురంబు నివాళించెఁ • గమలనేత్ర, పంక్తిపంక్తికి నేతెంచి • బ్రాహ్మణులకు. 130

ఉ. ఇందఱుఁ గూడి శాంతి పతి • యింపుడు మజ్జన మాచరింపుఁ డ
ద్దేందుకళా కిరీటునకు • నీ యమృతాన్నము లీ పదార్థముల్
మందగతిం భుజింపుడు న • మస్తజగత్పతి కాళికాపురీ
మందిరి వికృతాయతుఁ డు • మావతి ప్రీతి వహించుఁ గావుతన్. 131

ప. అని పంక్తిపంక్తి నడుమ నిలుచుచుఁ నయ్యింతి భక్తిక్రద్ధా తాత్పర్య విశ్వాస పూర్వ
కంబుగా నుద్వేగిర్వాణపర్గంబులఁ బ్రార్థించుచు నాపొకనంబులు వోయింపనుండె

127. ఆసారప్రసారములు = రాకపోకలు; శంభలీజనము = దాసీజనము; పావలు = జోట్లు; రెండవ...వాహిని = యావనవలియగు తాంబూల పాత్రధారిణి; కై దండపట్టుకొని = చేయి గూతగొని; చంద్రికా...శోభితము = వెన్నెలతో సమమైన పట్టుబట్టల చాందినీలతో శోభించెడిది; కాల...సనాధము = అగురుధూపపాసనలుకలది; కర్పూర...వేల్లితము = కర్పూరముతో రచించిన మ్రుగ్గులుకలది; కస్తూరికా...కుట్టి మము = కస్తూరిపూతతో ఫరిమళించు చంద్రకాంతపుతాల చుప్టాకలది; చతుశ్చాల = మండువా; వృద్ధానుపూర్వంబుగన్ = పెద్దవారు మొదలుగా. తా|| లోపలికి వచ్చి పోవుచున్న దాసీలచే మా రాక తెలిపితిమి. అప్పుడామె బంగారు గొడుగు, పావలు ధరించి యొక తరుణి తాంబూలపుపాత్ర పట్టునామె బుజముపై చేయివేసికొని వచ్చి 'లోపలికి రమ్మ'ని మమ్ములను తోడ్కొని వెళ్లెను. లోపల కొన్నివేల వెన్నెలలు వలె నొప్పు చాందినీలుకలిగి, అగరుధూపపాసనలు కలిగి, కర్పూరపు మ్రుగ్గులు పెట్టి కస్తూరిపూసిన చంద్రకాంతపురాలు పరుషబడిన మండువాలో పెద్దలు ముందు, పిన్నలు తర్వాతగా, తగిన పీటలపై కూర్చుండుచున్నది. 128. మొగి = మొత్తము; విరిసి = వికసించి; కఱకుగూడక = పెళుసుగాలేక; పసిమి = పచ్చదనము; దిగదిగన్ = చరచర; దివ్యపురంధ్రుల్ = దివ్యస్త్రీలు. తా|| అంత దివ్యస్త్రీలువచ్చి, విరుగక, చిట్లక చక్కగానున్న ఆరటాకులు వేసిరి. 130. అర్చన = పూజ; నివాళించెన్ = హారతిచ్చెను. తా|| ఆమె పంక్తిపంక్తికి వచ్చి మాకు పూజలుచేసి గంధములిచ్చి; ధూపములువేసి, కప్పురపు నివాళులిచ్చినది. 131. శాంతి = శాంతికై చెప్పు మంత్రములు; మజ్జనము = అభిషేకము; మందగతిన్ = మెల్లగా. తా|| 'అయ్యా! మీరు శాంతి పతింపుడు! శివున కభిషేకముచేయుడు! కాళివిశ్వేశ్వరప్రీతిగా నీ పదార్థముల భుజింపుడు!'

నప్పు డేను బైలనుమంతు జైమిని వైశంపాయనాది శిష్యప్రకరంబు నెమ్మనంబుల
విల్లని వితర్కించుచుంటిమి.

132

ఉ. వండిన చొప్పునుం బొగవు , వాననయుం బొగపాటు చందమున్
భండనమృత్తి సంపదయుఁ , వానవిభూతియు సర్వమంగళం
బండజయాన రిత్తప్రియ , మాడెడు నేడును భోజనంబు రే
కుండుట గాననయ్యె నని , తోత్పలగంధియు నేమిమాయయో.

133

ఉ. చల్లని సౌమ్యదృష్టియుఁ బ్ర , సాదము మాధురియు స్వవేకము
స్వెల్లఁదనంబు మౌగ్యమును , నిర్మలినత్వముఁ జూడవచ్చినం
గల్గె యొకింతయేనిఁ బొడ , గావఁగరా దరఁటాకుఁజూచినన్
యుల్లనె గుండె యొగిరము.. శాకములుం బొడగానరామికిన్.

134

తే. పాత్రసంపద్ది కాజ్యంబు , పస్తరించి, యూరకుండిరి యిదియేమి , యొక్కొప్పీడు
కానరావిప్ల రాకపాఁకములు నెదుర, మనకు నిజమయ్యె నలచంద, మాచుముటిక.

135

మ. అవుగాకేమి నిజంబు తేటపడఁగా , నర్పించె గంధాక్షరా
చి విశేషంబుల శాంతిపాఠమును సం , దీనించె విశ్వేశ్వరున్
శివు సుదేశము చేసి మ్రొక్కి వివిధా , శీర్వాదముల్ గైకొనెం
ధవకాంభోరుహనేత్ర యంతయును మి , థ్యాదృష్టి గానేర్చునే.

136

132. అన్యుంతి=ఆ శ్రీ; తాత్పర్య=ఆసక్తి; ఉర్విగీర్వాణవర్గమును= బ్రాహ్మణులను; ఆపోశనము=భోజనముమంచు త్రాగు నీరు. తా|| అని యెంతో ఛక్రితాత్పర్యములతో ఆపోశనములు పోయుటకు సిద్ధముగా నున్నది. 133. చొప్పు= రీతి; పొగవు=తాంబూలు; పొగపాటుచందము=పొగవచ్చినరీతి; సర్వమంగళంబు= సున్న; రిత్తప్రియము=ప్రియమైన ఉత్తమాటలు; అసితోత్పలగంధి=శ్రీ. తా|| “వండినట్లులేదు, పోవువాసనలేదు, పొగవచ్చుటలేదు. వంటగిన్నెలు కన్నడవు. ఈమెయోత్రము ప్రియముగా మాట్లాడుచున్నది. ఈవేళకూడ భోజనము లేదేమో? ఇదేమిమాయయో? 134. ప్రసాదము=దయ; వెల్లదనము=స్వచ్ఛత; చూగ్యము= అచూకత; ఓగిరము= అన్నము; పొడగానరామికిన్ = కనపడకుండుటచే. తా|| ఈమెయొక్క ప్రశాంతమూర్తి, చల్లనిదృష్టి చూచినచో కల్ల-కపటములు లేనట్లే యున్నది. కాని అరటాకుకేసి చూచుసరికి గుండె జల్లుమునుచున్నది. అందే వియు లేవుగా. 135. అజ్యము=నేయి; పస్తరించి=అభిఘరించి; చందమామఘుటిక= చందమామను పట్టగోరుట (అలభ్యము) తా|| వడ్డనసేయవారు పాత్రశుద్ధికి నేతినభిఘరించి యూరకుండితేకాని పదార్థములేవియు వడ్డింపలేదు. ఇప్పుడు నిజముగా చందమామనుచూచి గుటకలు మ్రంగినట్లుండవలసినదేమో? 136. మిథ్యాదృష్టి= అసత్యము; కానేర్చునే=అగునా? తా|| అయ్యో! ఈమె భక్తితో పూజించినదే. ఆ దీవనలందినదే. శాంతి చెప్పించినదే. ఇదంతయును అబద్ధమే అగునా?

- కం. కానీ యాదివసంబును, నే నిన్నటి యట్లకాక , యేమనఁగ నపో
సానంబులు వడ్డించిరి. మానవతీజనులు లీల , మహిదివిజలకున్. 137
- తే. పోసిరా యెల్లవారి కా , పోశనములు. నారగింపుఁడు రెండు మీ , కమ్మతమస్తు
ప్రొద్దుపోయెనుజుండని , బుజ్జగించి, మ్రొక్కి యంజలియెత్తె నఁమ్ముడుకవణఁతి. 138
- శా. ఆముత్తైదువ యాజ్ఞ విప్రనికరం . బాపోశనం బెత్తినన్
సామర్థ్యం బది యెట్టిదో నిఖిలమున్ , సంపూర్ణమై పత్రపా
త్రీమధ్యంబునఁ బిండివంటకములుం , దివ్యాన్నముల్ పక్షనీ
సామగ్గిరుచిమత్పదార్థపయము , ల్పంధిలై నొక్కొమ్మడిన్. 139
- ఉ. పప్పును బిండివంటలును , బాయసముల్ మృతముల్ గుడంబులుం
గుప్పలుగాఁగఁ జుట్టునను , గూర్చుఁగఁ గూడిన యేడుఁజ్రాల తె
ల్లప్పురభోగివంటకము , గమ్మని తాలిపు సొజ్జెపిండితో
నొప్పలుగా భుజించిరి బు , ఛోత్తము లాఁకటిచిమ్చు పెచ్చునన్. 140
- కం. తరుణి యిది యన్నపూర్ణ, పరమేశ్వరి గాని యితర , భామిని గాదం
చరవాయి గొనక మెనఁగిరి, పరమ మునీశ్వరులు పంచ , భిక్ష్యెన్నంబుల్. 141
- శా. ద్రాక్షపానకఖండశర్కరలతో , రంభాఫలశ్రేణితో
గోక్షీరంబులతోడ మండెఁగలతో , గ్రాన్నేతితోఁ బప్పుతోఁ

137. అపోసానంబులు = అపోశనములు; మహిదివిజలు = మునులు. తా|| “కానిండు ఏది కానున్నదో?” అనుకొనుచుండగనే స్త్రీలు వచ్చి మాకు ఆపోశనములు వడ్డించిరి. 138. అమృతమస్తు = భోజనముముందు నీరు త్రాగునపుడు చెప్పేడిమాట. ముడుక పణతి = ముడుసలి స్త్రీ. తా|| ‘ఆఁ, అందఱికి ఆపోశనములు వడ్డించిరా? బాగున్నది. ఇక ‘అమృతమస్తు, పుచ్చుకొనండి’ అనుచు ఆ ముసలవ్యచేయెత్తి మ్రొక్కినది. 139. పత్రపాత్రీమధ్యంబునన్ = ఆకులలో; పక్ష...చయముల్ = ఆకురుచులుకల పదార్థములు; సంధిలైన్ = ఒసగూడెను; ఒక్కొమ్మడిన్ = ఒక్కసారిగా. తా|| మే మామె చెప్పినట్లు ఆపోశనములు లోనికి పుచ్చుకొనగానే ఆ మహత్త్వ మెట్టిదోకాని ఆరటాకుల నిండుగా దివ్యరసాన్నములు, పిండివంటలు ఒక్కసారిగా నిండిపోయినవి. 140. ఏరు...వంటకము = ఏరిన తెల్లని కర్పూరభోగి బియ్యపుటన్నము; బుఛోత్తములు = మునులు. తా|| పప్పు పాయసము, పిండివంటలు తెల్లని కర్పూరభోగుల అన్నము కుప్పలుతెప్పలుగా వచ్చినవి. మేము ఎక్కువ ఆకలి బాధతో మన్నండున చరచర భుజించితిమి. 141. అరవాయిగొనక = సందేహింపక; మెనఁగిరి = తినిరి; పంచభక్ష్యములు = భక్ష్య, భోజ్య, లేహ్య, చోష్య, పానీయములు. తా|| ‘ఈమె అన్నపూర్ణా పరమేశ్వరియే; కాని మరొకతె కాదు’నుచు అందఱును నోరు మెదపకుండ తినిరి.

నక్షయ్యంబగు నేరుఁబ్రాలకలమా • హారంబు నిశ్శంకతం

గుఱ్ఱన్ నిండఁగ నారగించితిమి య • ఊద్రఊదాకాంతికిన్.

142

ఆ. ఎవ్వఁ డే పదార్థ • మెంతేనిఁ జింతించు, నతని కా పదార్థ • మంత గలిగి

యరఁబియ్యాకు మీఁద • నవతారమై యుండు, నిట్టి మహిమ చూడఁమెన్నఁదేని. 143

ఉ. వేయపుగిడ్డియుం బరుస • వేదియుఁ గల్పకుజంబుఁ దోడ రా

లాలితపాదనూపురరు • శంకుశనాదము బల్లసిల్లఁ బైఁ

జేలచెఱంగు దూలఁగ వి • శృంఖలవృత్తిఁ జరించుచుండె నీ

లాలక యన్నపూర్ణ యమృ • తాన్నముఁ బెట్టుచు నన్నిపంపుంన్.

144

వ. ఇవ్వీధంబున నాజ్యధారా ప్రవాహంబును, శర్కరాక్షోపనికతాచితంబును, బాయ

సాహుస సంవన్నంబగు కలమాన్నపూర్ణంబును, ద్రాక్షగోక్షీర క్షేద్రపుండ్రేభింబు

మండితంబును, రంభానారకేళఫలపాకకాక సాకల్యకల్యంబును, షాడబి రసావళి

పానక ప్రచురంబును, శరచ్చంద్రచంద్రికాధవళదధిసమ్మర్థంబును వైన భోజ

నోత్సవంబు వైశంపాయనమనః ప్రమోదసంవత్సంపాదనలంపటంబును, సుమంతు

సంరోషకారణంబును, బైలరసనాతపఃఫలంబును, కైమినికామనాకామధేనువును,

దేవలముదావహంబును, రోమహర్షణహర్షోత్కర్షావహంబును, సూతకౌతూహల

హేతుభూతంబును, నస్త్యస్త్యనోరథవిహార మంటావధంబునువై ప్రవర్తిల్లఁ దద

సంతరంబి.

145

142. రంభాఫల = అరటిపళ్లు; మండగ = గోధుమపూరి; ఏరు... ఆహారము = ఏరినకలమయ్యపుటన్నము; కుఱ్ఱన్ = ఊట్టలు; అక్షుద్ర... కాంతి = ఎక్కువమైన ఆకలి తగ్గుట. తా|| ద్రాక్షాపానకము; కండచక్రైర, అప్పుడుకొచిన నేయి, పప్పు, అవుపాలతో కడుపార నిశ్శంకముగా తింటిమి. 143. చింతించున్ = తలచును; అవ తారమై = మెలిచి. తా|| ఎవరేది కావలెననుకొన్న అది అంతయు వచ్చి అరటాకు మీద పుట్టుచుండెను. అట్టిమహిమ మెన్నడును చూడదు. 144. వేలుపుగిడ్డి = కామధేనువు; పరుసవేది = స్వర్ణవేది; కల్పకుజము = కల్పవృక్షము; తోడరాన్ = కూడరాగా; నూపుర = అందెలయొక్క; ఊజేలచెఱగు = పైలచెగు; తూలగన్ = జాఱగ; విశృంఖలవృత్తిన్ = స్వేచ్ఛగా; నీలాలక = శ్రీ. తా|| ఆ అన్నపూర్ణ కల్పవృక్షము, కామధేనువు, స్వర్ణవేది వెనుక వచ్చుచుండగా కొలి అందెలు గల్లు గల్లున మ్రోయుచుండ, పైట ఇటునటు నూగుచుండ స్వేచ్ఛగా పంక్తులమధ్య తిరుగుచు అన్నము వడ్డించుచుండెను. 145. శర్కరా... అంచితము = పంచదార యిసుకతిన్నెలుకలది; గోక్షీర = ఆవుపాలు; క్షేద్ర = తేనె; పుండ్రేభు = నామాల చెఱుకు; రంభాఫల = అరటిపళ్లు; షాడబరసావళి = భక్ష్యములు; పైల... ఫలము = పైలని నాలుకపుణ్యము; కామనా = కోరిక. తా|| నేతిప్రవాహములు చక్రైర ఇసుకతిప్పలు. తెల్లని పెరుగుగడ్డలు బోలెడుగా మా కందఱికి, మనస్సుప్తిగా ఆ సంతర్పణము ఎంతో హాయిగా జరిగినది.

- ఆ. హస్తములను గడిగి , యాచమనక్రియా, వ్యాప్తిదీర్చి దేవి , యజ్ఞ మేము
విమలసౌధమధ్య , వేదికాస్థలమున, విశ్రమించియున్న , వేళయందు. 146
- వ. అభ్యంతర భవనంబునందుండి. 147

— విశ్వనాథుండు పార్వతితోడ వ్యాసానుబంధిన వేదికకడకు విజయముచేయుట —

- సీ. చంద్రబింబానన , చంద్రరేఖామౌళి, నీలకుంతలభార , నీలగళుడు
ధవళాయతేక్షణ , ధవళాఖిలాంగుండు, మదనసంజీవని . మదనహరుండు
నాగేంద్రనిభయాన , నాగకుండలభారి, భువనమోహనగాత్ర , భువనకర్త
గిరిరాజకన్యక , గిరిరాజనిలయుండు, సర్వాంగసుందరి , సర్వనరుండు
- తే. గౌరి శ్రీ విశ్వనాథుండు , కనకరత్న, పాదుకలు మెట్టి చట్టలు . పట్టికొనుచు
నేగుదెంచిరి యొయ్యార , మెసకమెనంగ, విహరణక్రిడ మాయున్న, వేది కపుడు. 148
- తే. జయయు విజయయు నొకవంక , సరస రాదు
నందికేళుండు ముందర , నడచి రాడు
ప్రథమదంపతు లేమి సం , భ్రమములేక
యరుగుదెంచుట యద్భుత , మయ్యెమాకు. 149

- శా. గౌరిం జూచినయప్పు , డంచితమహా కారుణ్యసంపత్తియుం
దారానాయకమౌళిజూచినపుడు , ద్యుత్రోధసంరంభముం
దోరంబై యపు డంతరంగముల సం , తోషంబు సంత్రాసముం
బూరించె వ్విను మేమి చెప్పుదు మహా , పుణ్యాత్మ కుంభోద్భవా. 150

146. ఆచమన... తీర్చి = ఆచమనములుచేసి; వేదికాస్థలమునన్ = అరుగ్నపై.
తా|| తర్వాత మేము చేతులు కడిగికొని ఆచమనముచేసి (ఇది శిష్టాచారము) ఆమె
అజ్ఞప్రకారము మేడమధ్యనున్న అరుగుమీద విశ్రమించితిమి. 147. అభ్యంతర
భవనము = లోపలియిల్లు. 148. మదన సంజీవని = మన్మథుడు జీవించుటకు కారణ
మైనది. (పార్వతి); మెట్టి = తొడిగికొని; చట్టలుపట్టుకొని = చట్టాపట్టాలుగా ఒండొ
రల భుజములపై చేతులు వేసికొని; ఎసకమెనంగన్ = అతిశయింపగా; విహరణ
క్రీడన్ = విహరించునట్లు. తా|| అంత అన్నపూర్ణా విశ్వేశ్వరులు రత్న పాదుకలు
తొడిగికొని చట్టాపట్టాలు వేసికొని ఒయ్యారముగా వచ్చిరి, 149. జయ, విజయ =
దాసీలు; సరసన్ = కూడ; సంభ్రమము = హడావిడి. తా|| ఇటునటు జయ విజయలు
లేరు. నందికర్పరంబు ముందులేడు. వారట్లు వచ్చుట మాకాశ్చర్యము వేసినది.
150. అంచిత... సంపత్తి = ఎక్కువదయ; తారా... మాళిన్ = శివుని; ఉద్యుత్రోధ
సంరంభము = ఎక్కువ కోపావేశము; తోరంబై = ఎక్కువై; సంత్రాసము = భయము.
తా|| అందులో గౌరిని చూచినప్పుడు దయారసము, శివుని మొగమున కోపాటోప
మును కన్నుడుటచే మా మనస్సులలో సంతోషము, భయము నొక్కపారిగా కల్గినవి.

తే. కాశి శివునకు భుద్ధాంత • కాంతగాన
దానిపై నల్లి కోప పా • త్రంబ వైతిఁ
గాశి గౌరికి నవతియోఁ • గాన నేను
దానిపై నల్లి ప్రేమ పా • త్రంబ వైతి.

151

వ. అనంతరంబి యేము ప్రవృత్తానంబు చేసి యా పురాణ దంపతులకుఁ బ్రణామంబు
లావరించి మడిసంతులం జేతులిడి యొక్క కెలన నిలిచి యుండితిమి. పార్వతీ
వరమేశ్వరులు ఘేదికాస్తలంబున విజయంచేసి కూర్చుండి రప్పడు చంభుండు కోప
సంరంభంబున నా దిక్కు చూచి దిక్కురించి యిట్లనియె.

152

—◆ చంభుండు వ్యాసుని శిష్యులతోడఁ గాని వెడలిపోయ్యును ◆—

సీ. ఓరి దురాత్మః ! నీ • వారముష్టింపచా, భాన ! యోజనగంధి • ప్రభకుపుర్రః
దేవరన్ద్రాయ దు • ర్భావనాపరతంత్రః ! బహుసంహితాస్పృహ • పాతకతనః !
భారతగ్రంథ గుం • భివపండితంబునన్యః ! నీవా మడియన • త్నికి నశేష
కైవల్య కల్యాణ • ఘంటాపథమునకుఁ, గాశికాపురికి • నిష్కారణంబు

తే. శాపమిచ్చెదనని యనా • చారసరణి
నడుగువెట్టినవాడ వ • హంకరించి
పొమ్ము నిర్భాగ్య మాయూరి • పొలము వెడల
యెచటికేన్ శిష్యులును నీవు • నీక్షణంబు.

153

151. భుద్ధాంతకాంత=భార్య; కోపపాత్రము = కోపింపదగినవాడు; అత్రి=కోపించి. తా|| అందుకు కారణమున్నది. శివునకు భార్యయైన కాశికై కోపించినందున శివునకు కోపమును, సవతిపై కోపించినందున గౌరికి సంతోషమును కల్గినవి. 152. ప్రవృత్తితానము=ఎదురుగాలేచివెళ్లుట; పురాణదంపతులు=ప్రాచీనకాలపు జంటలు; మడిసందులన్=చంకలలో; ఒక్కకెలనన్=ఒకప్రక్కన; విజయంచేసి=వచ్చి; నాదిక్కు=నావైపు. 153. నీవారముష్టింపచాభాసుడు=విడికెడు నెవ్వరిభాగ్యమును వండుకొనితిను మునులట్లున్నవాడు; దేవర...తంత్రుడు=అన్న చనిపోయిన వెనుక వదిలెను కలిసినతడు; బహు...పతనుడు=వృథాగా వేదములు వల్లించినవాడు; భారత...మన్యుడు=భారతమును రచించుటతో పండితుడననుకొనువాడు; అశేష...పథము=సమస్తమోక్షమంగళములకు రావబాటుయైనది; అనాచారసరణిన్=అనినీతి మార్గమున; అహంకరించి=పొగరెక్కి; పొలము=ప్రదేశము; ఎచటికేన్=ఎచ్చటికైనను; ఈ క్షణంబు=ఈక్షణమే. తా|| ఓరి దురాత్మా ! మహర్షి వేదము వేసికొన్నవాడా ! నీవు సత్యవతికి పెండ్లికానిక్రితము పుట్టినవాడవు; దేవరన్ద్రాయమున తమ్ముల భార్యలవద్దకేగినవాడవు; వృథాగా ఎన్నో వేదములు చదివినాడవు; భారతమును ప్రాసేధినను గర్వము మెచ్చుగా కలిగిన నీవు నా భార్యకు, ఘంటాపథముగా మోక్షమునిచ్చుకొలికి నిష్కారణముగా శాపమిచ్చునుకొనితివే? ఎంత అనాచారము ! ఎంత అహంకారము ? నిర్భాగ్యుడా ! పో నీవు నీ శిష్యులు కలిసి ఈ యూరి సరిహద్దులు దాటి పొమ్ము!

కం. పోక నడగొట్టితేనియు, రాకింతుఁ జూమి మొగంబు , రాచట్టువయిం

శ్రీకాళిక నిందించిన, నీకింతట నేలపోవు , నీచచర్చితా.

154

కం. వడి విడువక యివ్వడువున, నుడువతిమకుటుండు చెవుల , కొనరని నుడుగుల్

నొడివిన నే నయ్యిడువుర, యడుగులఁ బడి కాళివెడలి , యరిగెడు వేళన్,

155

చం. వెఱవకుమో కుమార : వడి , వేలవిధంబులనైన నిన్ను నే

మఱవ మఱేడకుం జనుట , మాని నుఖంబునఁ దక్షవాటికన్

దుఱుగలి గొన్న సమ్మదము , లో గమనింపుము భీమనాయకుం

డఱుగొఱచేని వేల్పు నిధి , లాభ్యుదయంబులు నీకు నయ్యెడున్.

156

వ. అనిన నంబవచనంబులు చిని విశ్వేశ్వరదేవ రచితస్వర్గార్ మహాపుద్రవ సంభూత

వేదనాదూయమాన మానసుండనియ్యను భవానికృపాపాంగపీడవిడేపదాక్షిణ్యం

బున నొక్కింత యంకిలిదెలిసి ఇవ్వనహితుండనై యెన్నఁదెన్నఁడు భీమేశ్వరుఁ

దర్శింతునో యని యువ్విష్ణురి యేతెంచుచున్నవాఁడఁ బరమమాహేశ్వరుండనైన

నిన్నుం గనుంగొంటి నింక నా మనోరథం బవ్యాహతగతిం బ్రవర్తింపఁగలయది. 157

తే. అనవధానత నావగిం , జంతనూవె, పర్వతంబంత యవరాధ , భరము కొలిపి

కాళి వెడలంగ మొత్తినఁ , గానిబొంది, తిరుగుచున్నాఁడ నిది యేను,దిక్కుమాలి. 158

154. పోక = వెళ్ల క; నడగొట్టితేనియన్ = నిలిచినచో; రాకింతుఁజూమి = కొట్టింతునునుమా; రాచట్టుపయన్ = రాతిమీద. తా॥ పోక, ఇంకను నడయాడి తివా? నీ మొగము రాతిమీదవేసి రాపింతునునుమా! కాళిని నిందించిన ఫలము నీకింతటితో పోవునా? 155. వడి = వేగము; ఇవ్వడువునన్ = ఈరితిగా; నుడుగుల్ = మాటలు; నొడివినన్ = పల్కుగా; అడుగులబడి = కాళ్లపైబడి. తా॥ అనుచు చరచర ఇవుడు చెవులు వీనలేని మాటలు పలుకగా, నేనా యిద్దరికాళ్లమీద పడితిని. ఇక కాళినుండిబయల్దేరనుంటిని. అప్పుడు 156. మఱేడకున్ = మఱియొక్కడకును; దక్షవాటిక = దక్షరామము; తుఱుగలిగొన్న = అతిశయించిన; గమనింపుము = వెళ్లుము; అఱుగొఱచేని = తక్కువలేని. తా॥ 'ఓ కుమారా! భయపడవలగు. నిన్ను నే మరువను. ఎక్కడికిని వెళ్ల వలదు. దక్షవాటి కేగును. అక్కడ భీమేశుడు అఱుమఱిక లేనివాడు. నీకు మేలు చెకూరును.' 157. విశ్వేశ్వర... మానసుడు = ఇవునిచే చేయ బడిన తిరస్కారమువలన బాధచే కుములుచున్న మనస్సుకలవాడు; అంకిలి = సాధక బాధకములు; అవ్యాహతగతిన్ = అడ్డులేనిరీతిగా. తా॥ అనిన అంబమాటలతో విశ్వేశ్వరుని లోపమువలన కలిగిన బాధ సగముతగ్గినది. శిష్యులతో కలిసి ఎన్నడు భీమేశుని సందర్శింతునా? అని యువ్విష్ణురచు వచ్చుచుంటిని. మహేశ్వర భక్తులలో శ్రేష్ఠుడవైన నిన్ను చూచితి; నింక నాకొరక అడ్డులేక తీరును.

- తే. కడుదయాకురు దేవతా • గణమురెల్లఁ. గాలభైరవు చిత్తంబు • కఠినపాక
మీరసము పెద్ద డుంతివి, ఘ్నేశ్వరునకుఁ. గాళి మనబోంట్లకెల్లను, గానిబ్రతుకు. 159
- కం. అని కుంభసంభవునకును, దన వృత్తాంతంబు చెప్పి • దైన్యమునొందెన్
గనుఁగవ వశ్రుణుదొరుఁగఁగ, ననముఁడు సత్యవతిసూనుఁ, డని చెప్పుటయున్. 160
- ప. అటమీఁది వృత్తాంతం బెయ్యది యని యడిగిన. 161
- మ. స్మర జిహ్వాధరదిక్కరిద్రుహిణయో • షానందికాభావగా
శరద్రాత్రమువల్లభ ప్రతిభట • స్నాయస్పరతీర్తి ని
ర్భరగర్భిదయభూర్భువస్వస్వరభిల • బ్రహ్మాండభాండోదరా :
యరివేదండఘటావిఘట్టనకతో • రాబోపకంఠీరవా : 162
- కం. అనమనమవిషమనమర, ప్రసృమరరిపు సుభటనిటల • పట్టవిఘట్ట
వ్యసనదృఢదోఃకతారా. కుసుమశరాసనసమాన • కోమలమూర్తీ. 163
- సగ్విణీ, రామమాంబాసుతా • రాజవిద్యాధరా
కామితారైకనం • కల్పకల్పద్రుమా
వేమనజ్జోజీభి • ద్వీరభద్రేశ్వరా
స్వామికార్యాభిర • జ్ఞక్రియాదక్షిణా. 164

గద్య. ఇది శ్రీ కమలనాభపాత్ర మారయామాత్యపుత్ర సుకవిజనవిదేయ శ్రీనాథనామదేయ
ప్రణీతంబైన భీమేశ్వరపురాణం బను మహాప్రబంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

158. అనవధానతన్ = ముందువెనుకలాలోచించనందున; చూచె = కదా;
గాసి = కష్టము. తా|| మనసునిబ్బరము లేనందున ఆవగించంత తప్పు కొండంతై నన్ను
కాళి వెడలగొట్టించినది. ఆ బాధతో దిక్కులేక తిరుగుచున్నాడను. 159. దయా
కుడు = దయాశీలుడు; ఈరసము = ఈర్ష్య; కానిబ్రతుకు = బ్రతుకచోటుకానిది.
తా|| దేవతలందఱు దయాశీలురైననేమికి కాలభైరవునిచిత్తము కఠినమైనది. డుంతికి
ఈర్ష్య యెక్కువ. ఇక కాళి మనవంటివారికి కానిదైపోయినది. 160. అని వ్యాసు
డగస్త్యునితో కన్నుల నీరు గ్రమ్మునట్లు తన కథనెల్ల చెప్పెను.

శ్రీరస్తు

శ్రీమహా గణాధిపతయేనమః

శ్రీనూణిక్యాంబాసమేత శ్రీభీమేశ్వరస్వామినేనమః

—००००—

శ్రీ భీమేశ్వర పురాణము

తృతీయాశ్వాసము

—००००—

భీమేశ్వరకరుణ

లాభసముజ్జృంభిమాణ , లక్ష్మీవిభవా

ప్రాభవకశ్యవమునివం

శాభిరణః బెండపూడి , యఃన్నామాత్మా.

1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాది మహామునులకుం జెప్పందొడంగె.

2

గీ. అవ్వధంబున బాష్పధా , రాకులాక్షః

దగుచు సత్యవతీసూనుఁ , దడలుటయును

నెలఁతయును దాను గన్నుల , నీరునించె

గరుణ చిత్తంబు లో నుబ్బు , గలశభవుడు.

3

వ. అనంతరంబ యంతరంగంబున సంతాపంబు డిందుపఱచుకొని సత్యవతీనందనుండు కమండలాజలంబులు కన్నులఁ దడుపుకొని నిట్టూర్పు నిగిడించి కాళికావియోగ శ్లేశంబున సమానవ్యసనుండైన కుంభసంభవున కిట్లనియె.

4

ఉ. ఈవును నేనబోలెను ము , నీశ్వర భాగ్యము లేమిఁజేసి కా

శీవీరహాగ్నితాపమునఁ , జేడ్పడినాఁడవు చెప్పవయ్య నా

త్రోవ మహాత్మ దక్షపురి , దూర్జటి శంభుఁడు భీమనాథుఁ డా

ర్యావిభుఁ డాశ్రయాద్దుఁడగు , నా ? నను నేలికొనం దలంచునా ?

5

3. అడలుటయును = బాధపడగా; నెలఁత = భార్య; ఉబ్బన్ = ఎక్కువకొగా; కలశభవుడు = అగస్త్యుడు. 4. డిందుపఱచుకొని = తగ్గించుకొని; సమానవ్యసనుండు = సమమైనబాధ కలవాడు; 5. ఈవు = నీవు; నేనబోలె = నావలె; లేమిజేసి = లేనందున; చేడ్పడినాడవు = బాధపడితివి; ఆర్యావిభుడు = పార్వతీపతి.

- మ. జగతీమాళివతంసభూషణము వి , శిష్యాతమం గాళికా
నగరంబు న్నెడఁబాసి నీకును జగ , న్నాన్వైకచారిత్ర యీ
చిగురుండోడికి నాకునుం గటకటా , చేట్టుటు వాటిల్లె ని
ముగురం గూర్చిన ముండదైనమునకున్ , మోమోట లేదో సుమీ ? 6
- నీ. నిండి పాటుచు నుండు , నే నిదాఘములందు. దళకొత్తు సప్తగో , దావరంబు ?
షట్కాలశంభు పూ , జావిదానములకు, బల్లవప్రసవద , రృలును గలవె ?
కాంతాజనంబులు , కమియార నిడుదురే. పురములోఁ దక్కల , పుణ్యభిక్ష ?
ఘనతపంబునకు వి , ఘ్నుంబునేయరుగదా, యమరేంద్రుడొసఁగిన , యప్పురసలు ?
- తే. కాలభైరవవిఘ్నేశ , కార్తికేయ, వీరభద్రాదిపరివార , వీరగణము
స్వాగతము సేయునే కార్య, సాధకులకు, దక్షవాటికయందు వా, చానిదమన ? 7
- ఉ. ముక్కు మొగంబుమాడ కొక , మోసపుమాటకు విశ్వనాయకుం
దెక్కడితైనఁ బొమ్మనుచు , నెఱ్ఱనిచూపుం జూచె నల్కతో
ధిక్కరణంబు సేయఁ జను , దెంచితిఁ గానినుండి నాకుఁ దా
దిక్కయి భీమనాయకుఁడు , దీర్చునొకో యవమానదుఃఖముల్. 8
- తే. నన్నుఁ గన్నతల్లి , యన్నపూర్ణామహా, దేవి విశ్వనాథ , దేవు తరుణి
గలుతుచెప్పి తన్నుఁ , గొలువంగఁ బుత్రైర, పచ్చినాఁడ , నేలవలదె తనకు ? 9
- నీ. భీమేశ్వరేశ్వర , శ్రీ మహాదేవుండు, కరుణించునె నన్నుఁ , బరమహైవ ?
సప్తగోదావరో , తృంగధాముండు నన్ను, నాదరించునె యిల్వ , లాసురారి ?
సప్తసాతాక వి , ష్కంఠిమూలస్తంభి, మూరడించునె నన్ను , నుపరతాత్మ ?
దక్షిణాంభోరాశి , తటమేదినిభర్త, రక్షించునే నన్ను , బ్రహ్మవాది ?
- తే. స్వాగతము సేయునే నాకుఁ , జంద్రమాళి, కాంక్షితంబిచ్చునే నాకుఁ , గాళగళుండు ?
కాళిలోఁ బద్ధ మానభం , గంబువాయఁ, గుప్తరించునె నను భూలి , కుంభిజన్మ ? 10
- ఉ. దోసము పెద్దలేదనక , ధూర్జటి నిఘరరంథహంక్రియా
భ్యాసముమై నదల్చి యద , యస్థితిఁ గాళివెలార్చె నింక నే
నా సరిసంయమీంద్రుల న , నాథక నేమెయిఁ జూతు దక్షవా
టీసదనుండు ప్రేమ ఘటి , యింపక తాను మపేక్షచేసెనన్. 11

6. జగతీ...భూషణము = భూమికి శిరోభూషణము; 'పెడఁబాసి' = వదలి;
చేట్టుటు = బాధ. 7. నిదాఘములు = గ్రీష్మములు; ప్రసవ = పువ్వులు; కమియార =
గుప్పిలినిండార; కార్తికేయ = కుమారస్వామి, వాతాపిదమనుడు = ఆగస్త్యుడు.
8. తీర్చునొకో = తీర్చునుకదా! 9. పుత్రైరస = పంపగా; 10. ఉపరతాత్మ = మునీ!;
కాళగళుండు = శివుడు; కుప్తరించునె = ఉపరించునె.

—♦ కలశభవుఁడు పారాశర్యునకు దక్షరామమహిమంబు చెప్పట —♦

- వ. అనినఁ బారాశర్యునకు నత్తపోధనవర్యుం డిట్లనియె, 12
- మ. వితతాష్టాదశసంహితాగమకథా , వీధీసహస్రంబు భా
రతతంత్రంబులంబు నీయది యపా , రంభై నయామ్నాయసం
తతి నీచే వివరింపఁగాఁబడియె వి , ద్యావర్తనా నీవు నీ
షీతిలోఁ గానని త్రేత్రములే గలవె ? యీ , చింతాభరం బేటికిన్. 13
- వ. భీమలింగంబు మాహాత్మ్యంబు నీ వెఱుంగనియదియునుం గలదె ? దక్షరామపుణ్య
త్రేత్రం బభిలషురాజప్రసిద్ధంబు కాదే ? నీమనోవిషాదంబునంజేసి యెఱుంగని
వాఁడవుబలె నడిగెదవుగాక, యైన నడిగిన యర్థంబు చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 14
- కా. యోక్షస్తానము భోగిభూమియును నై , మున్నూఁబు త్రేత్రంబులన్
సాక్షిద్రవ్యహృదయదంబునంగ నవర , స్వర్గంబునా నొప్పుగున్
దక్షరామము భీమనాయకమహా , ధామంబు లోకత్రయా
చక్షుః ప్రాహుణకాయమానమషమా , సంవత్సముద్దామమై 15
- తే. రాజవంశజాఁడగు భగీరథునివెనుకఁ, బాటుతెంచిన వదలేఱు , పాటియగునె
నప్తమునిరాట్రుతాప సం , ప్రాప్తమైన, నప్తగోదావరంబుతో , సారమహిమ. 16
- సీ. దక్షప్రజాధినా , ధమహాధ్వర క్రియా, దీక్షాధిగమపుణ్య , దేశమునకు
బ్రహ్మవిష్ణుపురంద , ర ప్రధానసువర్స, వరమసంయమిసభా , భవనమునకు
దాక్షిణ్యజీయోగ , దహనార్చిరున్మేష, సామిధేనీమంత్ర , జాతమునకు
వీరభద్రధుజావి , హారహేలాసమా, రంభనాటక నాట్య , రంగమునకు

11. నిష్ఠుర...మైన్ = కఠోరమగు హుంకారముతో; అదయస్థితిన్ = దయలేక; వెలార్చన్ = వెడలించెను; అనాభతన్ = గిక్కులేక; ఏమెయిన్ = ఎట్లు. తా|| ఎక్కువ దోషములేకుండా అని మన్నించుక రుద్రుడు పరుషముగా హుంకరించు నలవాటులో నన్నదల్చి కాక వెడలగొట్టినాడు. భీమేశుడుకదా దయచూడకపోయి నచో ఇంక నేను నాతో సరియైన మునుల నేమొగముపెట్టుకొని చూతును ?

12. పారాశర్యుడు = వ్యాసుడు. 13. వితత...సహస్రంబు = పదునెన్నిది పర్యములును, కథలునెన్నోకలది; ఆమ్నాయసంతతి = వేదములు. తా|| భారతము పగునెనిమిది పర్యములు నీవు రచించినవేకద; వేదముల విభజించితివి. విద్యావర్ధనా! నీవు చూడని త్రేత్రము లున్నవా? ఇంత చింతేటికి ? 14; అర్థంబు = విషయము.

15. లోక...సముద్దామము = ముల్లోకముల జనుల నేత్రముల కతిథియగు శోభ కలది. తా|| దక్షరామము మూడువందల త్రేత్రాలలో భోగహోక్షముల నిచ్చునదై సాక్షిత్వ బ్రహ్మపదమా అన్నట్లు మూడులోకములవారికిని కన్నులపండువుగా నుండునది. 16. వదలేఱు = గంగ.

తే. నమృతమయదివ్యతేజస్వ్యః, యంభులింగ, కాంకభీమేశ్వరేశ్వరః, స్థానమునకు
దక్షవాటంబునకు మోక్షధామమునకు, భోగజన్మస్థలమున కేపురము సరియే? 17

వ. వెండియుఁ జందఱునుత్పతప్రతిష్ఠుండును, నాభండలముభనిభిలబద్ధిర్బుద్ధుఁ డిభామణి
మయాబిశీష్మిరిత చరణారవిండుండును. సప్తపాతాళభువనవిష్కంభవిల్పేద సమా
సాదితావిర్భావుండును: దివ్యామృతస్వయంభూరుజ్జ్యోతిర్లింగమయ మూర్తిధరుండు
నైన. భీమేశ్వరుండు భోగమోక్షప్రదాన దీక్షధురంధరుండై యందుననించుచుండు;
సమృహదేవుచేత నప్రుణ్యక్షేత్రంబు భీమమంచలంబనఁ జింగెండు యోజనంబుల
మేర తై నల్పకల్యాణ మండపంబును భోగలక్ష్మీవిలాస భవన పుండరీకంబునునై
కుండలాముఖ సంపేద్య శార్దూల క్షేత్రంబులు మొదలుగాఁగల కాభోజరాధాక్షేత్రం
బులం గలిగి దక్షిణజలధివేలావనోపకంఠంబున వేదంధవచనకుండా కాండబుళికి
తోన్ముత్తన ప్రగోదావరసలిలధారాయుదత్కారవృంహిత బ్రహ్మాండ గోళంబును.
చుల్కధాగ్రుహహం లహరికామోషముమముమాయమాన దిగ్విభాగంబును, నేలా
సదీ చూతృకాయమాన కేదారక్షేత్రసంపర్దితానెక ప్రహేళిక సంపత్సంపన్నంబును,
ఫలభరితనారికేషండమండిత ప్రాధసీతాపురోపకంఠసీమా బహిర్భాగంబును.
మాతృకాయమాన గోదావరీక్షేత్ర పుణ్యాగ్రహార పరంపరాభూనిలింప సంపత్సం
పాదితా ధ్వరక్రియాసమాహూతాది దేవతాతదంబ సంబాధ సంపరితంబును, గౌల
తేయ వాహినీ స్రాంత సంరహ్యమాన మునిమండలంబును, సహకార శాంధార
ఫలరసాస్వాదమోదమానపుంసోక్తిలకుటుంబ సంతనాళకోమల సుహృత్కార
కోలాహల స్రవించితపంచమంబును, హరిసంశంబునుండోలె బలభద్రప్రద్యుమ్నా
నిరుద్ధపురుషోత్తమాధిష్ఠితంబునునై. చుహాక్షేత్రంబన, చుహాలింగస్థానంబున,
దక్షిణకాశియనఁ, గళ్యాణనిలయంబనఁ, గైలాసప్రతిదింబంబన, సనశ్వరమహేశ్వ
ర్యంబును, సప్రతిమవైభవంబును, సవాత్మానన గోచరంబును, నసంఖ్యాత ప్రమత
గణనమా కీర్తనంబునునై, యశేషకల్యాణనిలయందై యొప్పు నమృహస్థానంబునందు. 18

17. సుందర ప్రధాన సుపర్యవ=ఇంద్రాదిదేవతల; నానాయకీ...జాతము=
సతీదేవి యోగాగ్నిస్వామి బయల్వెడలుటకు అగ్నియైతేజ మంత్రమైనది; మోక్ష
ధామము=మోక్షనిలయము. 18. చండ...ప్రతిష్ఠుండు=సూర్యునిచే ప్రతిష్ఠింపబడిన
వాడు; అభండల...అరివిందుడు=ఇంద్రాదిదేవతల కిరిటనులందలి మణులచే చిత్ర
వర్ణముకలిగింపబడిన పాదములు కలవాడు; విష్కంభ=అడ్డంకు; వేదండ...
గోళంబు=వినియకుని తొండముతో సుక్కిరింపబడిన సప్తగోదావరజలముల
చప్పుడుతో ప్రతిధ్వనించు బ్రహ్మాండము కలది. సండ=తోటలు; భూనిలింప=
బ్రాహ్మణులు; అదిదేవతా...సంచరితము=దేవతలచే క్రిక్కిరిసి తిరుగాడబడినది;
కాంతేయవాహినీ=కాంతేయనది; అనశ్వర=నశించని; అసంఖ్యాత=లెక్కలేని.

- సీ. పాటలంబగుజటా • జూటంబునడునట్టు. పూచచుక్కలరాజు • పొడవుమాపు
వెడఁద యైన లలాట • వీధీవిటంకంబు. కట్టెట్టకొవ్వేడి కన్నుగూర్చు
గంబునన్నిట యైన • కంఠప్రదేశంబు, గరళకూటముఛాయ • గ్రాచి యుమియు
గడుమనోజ్ఞములైన • కర్ణపార్శ్వంబుల, బెనుపాచుపోగులు • బిత్తరించు
- తే. భీమమండలికా పుణ్య • భూమియందు, వివిధకైవల్యకళ్యాణ • వేది ననఁగ
గీటవక్షసరీస్పన • క్రిమిచరాది, జంతుకోటికీ బ్రాణాన • సానవేళ. 19
- సీ. ఒకచోటఁ గోటివ • య్బుడురాజకోటిర, విభ్రాజితోత్సంగ • వృద్ధగంగ
యొకచోటఁ బీతాంబి • కోన్మత స్తనభద్రా, స్ఫూలజర్జరితక • త్లోల యేల
యొకచోటఁ జటులన • క్రతుశీరహారీన, తోయగర్భాభోగ • తుల్యధాగ
యొకచోటనప్పుచో • నికరసంసేవితాం, తరము శ్రేసప్తగో • దానరంబు
- తే. నమరు నాగరఖండసి • ధౌతజాతి, నాగవల్లీసమాక్రాంత • పూగఖండ
మండితోద్యాసనాటికా • ఖండవిభవ, పాత్రమగుభీమమండలి • క్షేత్రమునకు. 20
- సీ. త్ర్యంబకాచలభి • గ్రమునందునుదయించి, పొదలి యారాధవర్త • భూమిఁదఱిసి
మలఁగిదండకవనీ • మవ్యధాగముననా, ప్రసవజాచల • ప్రప్తమొఱసి
పట్టిన శ్రీవీర • భద్రేకు సేవించి, క్షేత్రసోమేళుమం • దిరము దాసి
యేచియనంతభో • గేశ్వరస్థానంబు, రుద్రపాదములపై • ద్రోవగాఁగ
- తే. గోటిపల్లీకు కోమలాం • మ్రులకుమ్రొక్కి, కుండలాముఖక్షేత్రంబు • గుప్తరించి
భీమమండలి డాపల • బెట్టుకొనుచు, గౌతమీగంగ లవజాద్రి • గొఁగిలింఁచె. 21

19. నడునట్లుపూచ=నడిప్రదేశముననున్న బాలుడు; వెడఁద=వికాలము; కట్టెట్టకొవ్వేడికన్ను=లలాటనేత్రమైన అగ్ని; క్రాచి=వెచ్చచేసి; పెనుపాప పోగులు=పెద్దపాములను చెవులకమ్మలు; బిత్తరించు=ప్రకౌశించు; సరిస్పృశ=సర్పము. తా|| మోక్షనిలయమైన దక్షిణాతికలో జంతువులకు ప్రాణావసానసమయమందు శివుని రూపము వచ్చును. అందుచే జటాజూటమునకు పువ్వైన చంద్రలేఖయు లలాటమున మూడవకన్నును, కంఠమున గరళఛాయయు, చెవులకు సర్పకుండలములును వచ్చును. 20. కోటి...ఉత్సంగ=కోటిపల్లిలోని శివునిచే ప్రకౌశించు; ఏల=ఏలినది; నాగరఖండ=గోరింటలు; జాతి=జాతి; నాగవల్లీ=తమలపాకులతీగ; పూగఖండ=పోకచెట్లతో. 21. త్ర్యంబక...అగ్రమున=త్ర్యంబకగిరి శిఖరమున; పొదలి=వృద్ధిపొంది; తఱిసి=సమీపించి; మలఁగి=వంకరతిరిగి; దండకవనీ=దండకారణ్యము; ప్రస్థము=ప్రాంతము; పట్టిన=పట్టినను గ్రామమండలి; డాపలన్=ఎడమవైపున; లవజాబ్ధిన్=ఉప్పునముద్రమును; కాగిలింఁచెన్=కలిసెను. తా|| గౌతమీనది త్ర్యంబకాచలశిఖరమునపుట్టి, ఆర్వావర్తమును (వింధ్య కుత్తరదేశము) సమీపించి, దండకారణ్య భూములందు మలపులు తిరిగి, ప్రసవణపర్వత ప్రాంతములు తాకి, పట్టిననుగాని శ్రీ వీరభద్రుని సేవించి, భీమేశ్వరునిగుడి తాకి; అనంతభోగేశ్వరస్థానముమీదుగారుద్రపాదములనుతాకి, కోటిపల్లిశ్వరుని పాదములని, కుండలాముఖక్షేత్రముగుండా, భీమమండలమునకు కుడివైపునుండి ప్రవహించి లవణసముద్రములో కలిసెను.

- తే. నీలుకడఁగోళ్లఁగూడిము , స్నిటిఁగవయు
మొగులుబడి వాహినులకెల్లు , మొరయవచ్చు
వాద్దరేఁడింటికివలపు , వనితయైన
మంగళోత్సంగగౌళమీ , గంగయెదుర. 22
- ఉ. ఎక్కడజూచినం సరసి , యెక్కడఁ జూచిన దేవమందిరం
బెక్కడఁ జూచినం దటిని , యెక్కడఁ జూచినఁ బుష్పవాటిరల్
ఎక్కడఁ జూచిన న్నది చు , హీవలయంబున భీమమండలం
బెక్కడ యన్యమందలము , ఎక్కడ ఛావని చేసి చూచినన్. 23
- తే. బ్రహ్మహర్షాదులగు మహా , పాతకములు
దాత్రిజనులకు నిమిష మా , త్రమునఁబాయు
భీమనాథమహాదేవు , పెండ్లివాఁటి
దక్షిణముఖమండప , దర్శనమున. 24
- తే. కార్తికేవేళ భీమఁం , కరునినగరఁ
దూఱు నెవ్వఁడు చిచ్చుట , లోరబంబు
సతఁడు దూఱఁడు ప్రాణని , ర్యాదవేళ
ఘోరయమవట్టబడ్డార , లోరణంబు. 25
- తే. ద్వాదశత్రపుణ్యక్షే , త్రములతోడ, రమ్యమగు సప్తగోదావ , రంబుతోడ
వరదభీమేశ్వరేశ్వరా , వాసమైన , దక్షవాటంబుకాఱు , దామమమరు. 26
- తే. అప్పురంబు ప్రభావంబుఁ , జెప్పనేల, తిరిగిపాఱంగయోజన , త్రితయభూమి
వాపికాకూపగర్తవ , ల్వలతటావ, క్షేత్రజలములు భాగీర , థీజలములు. 27
-
22. నీరుకడన్ = వానకాలమున; ముస్నిటిన్ = సంద్రమును; కవయు = కలిసెడి;
మొగులుబడివాహినులు = వానకాలమునమాత్రమే ప్రవహించు సెలయేళ్లు; మొర
యుట = మాట్లాడుట; వాద్దలు = సంద్రములు. తా|| వానసీతితో బయల్దేరి సంద్ర
ములో కలియు సెలయేళ్లు, నిత్యప్రవాహము కలిగి ఏడుపాయలుగా సముద్రములో
(దానినే సప్తసముద్రములనినాడు. సప్తసాగరయాత్ర అనికూడ ప్రతీతియున్నది)
కలిసిన గౌతమి ముందేమి మాటాడకలవు? 23. సరసి = కాలము; తటిని = నది.
24. కార్తికేవేళ = కార్తికపూర్ణిమనాడు; చిచ్చుట లోరణము = జ్వాలాలోరణము.
తా. కార్తిక పూర్ణిమనాడు భీమేశ్వరుని నగరాన జ్వాలాతోరణము దూరినచో
ఇక సతడు యమపట్టణద్వార తోరణము దూరడు. 26. కళ్యాణధామము = మంగళకర
స్థానము. 27. యోజనత్రితయ = మూడామడ; వాపికా = దిగుడుబావి; గర్త =
గోయి; పల్వల = చెలమ; భాగీరథి = గంగ.

- సి. పంచాక్షరీమంత్ర , పారాయణంబులు, జనియించు శారితా , సముదయములు
నీలకంఠస్తోత్ర , కోలాహలప్రౌఢిఁ, జూపు నున్మత్తపుం , స్కోకిలములు
శతరుద్రసచ్చృతి , స్వాధ్యాయపాఠంబుఁ, బిరిధవింఘఁ గిశోర , బంభరములు
వ్రణవాక్షరాభ్యాస , పరిపాటిఁ బాటించు, నానావిధంబుల , నమిలిపిండు
- తే. సప్తగోదావరాంబు ని , ర్వురసహస్ర, సారణీనేకసాంతత్య , సంప్రవృద్ధ
వివిధతరుగుల్మవల్లికా , వేలమైన, తత్పురోద్ధానవీధికాం , తంబునందు. 28
- సి. నిఖిలపుణ్యక్షేత్ర , వివహంబునందును. నత్యంతమాశ్రయం , బవంగ నెగడి
యైంద్రసంపదకల్ల , నాధారభూత మై, దక్షనియజ్ఞంబు , తానకమయి
ద్వాదశపుణ్యక్షే , త్రములతో సంధిల్లి, భోగమోక్షవిహార , భూమి యగుచు
నియమయాత్రామాత్ర , నిశ్శేషదోషావహరణం బొనర్చు స , మర్మగుచు
- తే. సిద్ధవిర్మలనిరవధి , శ్రీస్వయంభు, ధన్యభీమేశ్వరేశ్వర , స్థాణులింగ
వైవత్తితినంభవ , స్థానమైన, దక్షవాటంబు వర్తింపఁ , దరమె చునకు. 29
- కం. దక్షిణకాశీనగరము, దక్షిణామంబు చిమ , ధామము ధన్య
త్కుక్షిక్షోణీమందల, రక్షమణి దానిఁ బొగడ , బ్రహ్మకు వశమే. 30
- సి. భీమేశ్వరేశ్వర , శ్రీమహాదేవుండు, హిమధామమాళి వి , శ్వేత్యరుండు
సప్తగోదావర , సలిలప్రవాహంబు. పాక్షాత్కరించిన , జహ్నుకన్య
రిరుచుట్టుమాల్వోఁ , దిరమైనగణపతి, యేకాంతడుంతి వి , ఘ్నేశ్వరుండు
దక్షిణంబుననున్న , దండపాణీశుఁ డూహింపంగ దండపా , ణీశ్వరుండు
- తే. భైరవస్వామి శ్రీకాల , భైరవుండు, నంది నందీశ్వరుం డేమి , నందియంబు
దక్షిణంబు కాశికా , స్థలముగాదె, తీవ్రకరతేజ సత్త్వ , తీతనూజ. 31
28. కారిక = గోరువంక; ఉన్మత్తపుంస్కోకిలములు = ముదించిన మగకోకి
లలు; శతరుద్రసచ్చృతి = నమకమను వేదము (దీనితో రుద్రాభిషేకముచేయుదురు)
కిశోరబంభరములు = తుమ్మెదపిల్లలు; నమిలిపిండు = నెమళ్లుగుంపు; నిర్భర... వేలము =
అనేకప్రవాహములైన కాలవలతో తడుపబడి నిత్యము పెరుగుచున్న చెట్లు, పొదలు
కలది. తా. దక్షిణామమున నెల్లప్పుడును రుద్రసంబంధమైన పారాయణంబు జరుగు
చుండుటచే ఆవన్నియు ఆక్కడి పక్షులకు వచ్చినవని చెప్పాచున్నాడు. గోరు
వంకలు పంచాక్షరీమంత్రమును, కోకిలలు నీలకంఠస్తోత్రమును, తుమ్మెదలు నమక
మును; నెమళ్లు ప్రణవమును ఉచ్చరించుచుండును. గౌతమి యెల్లవేళల ప్రవహిం
చుచు ఆక్కడి యుద్ధానములోని చెట్లను, తీగలను పెంచుచున్నది. 29. నెగడి =
వృద్ధిపొంది; ఇంద్రసంపద = ఇంద్రుని సంపత్తు; తానకము = స్థానము; స్వయంభు =
స్వయముగా నుద్భవించిన. 30. ధన్యత్...మణి = ధన్యముగా చేయబడినమధ్య
భూమికలది. 31. తా॥ భీమేశ్వరుడే విశ్వేశ్వరుడు; గోదావరియే గంగ; గణపతియే
డురిగణపతి; దండపాణియే కాశిలోని దండపాణి; భైరవుడే భైరవుడును; నంది,
నందీశుడైన దక్షిణాక్షిక కాశికా!

- వ. మఱియు భీమేశ్వరమండలమునకు సీమాసంవిభాగంబు. 32
- తే. జంభరిపుదిక్కునకు సీమ , సలిలరాశి, పల్లిమమునకు సీమత్రయం , బకతనాజి
ద్యుమ్నపతిదిక్కునకు సీమ , తుల్యభాగ, దక్షిణమునకు వృద్ధగౌ , తమియెసీమ. 33
- తే. భీగమోక్షమహైశ్వర్య , యోగకాంక్ష, భీమమండలిఁగావృంధఁ , ద్రియమువృద్ధ
మర్త్యయోని జనింపంగ , పుదిఁదలంఁత్రు, వివిధగంధర్వకిన్నర , విబుధపరులు. 34
- తే. భీమమండలికాపుణ్య , భూమియందుఁ, దేజరిల్లెడు వండ్లెండు , క్షేత్రములకు
జాతరలు నేయు నప్పర , స్సతులతోడ, నాకముననుండి యేతెంచి,నముచివ్విరి. 35
- సి. ఏడురసాతల , క్రోడంబులును విని, రేబింది వెడలిన , పెద్దవేల్పు
మార్తాండుచే నభో , మణిచేత రవిచేఁ బ్రితిష్ఠఁ బొందిన మహా , విష్ణుమూర్తి
న వ్రద్దు లరుదేర , సప్తగోదావరం, అవగాహనము చేసి , నట్టిప్రోడ
తొలుమామయగుదక్షి , నెలదోఁటనడుచక్కి, విహరణదొనరించు , వేద్యకాంఠు
- తే. విశ్వపతి భీమనాథేశ్వ , రేశ్వరుండు, రరయై యుండి భోగమో , క్షములనిచ్చు
భక్తజనులకు నట్టివై , భవపదంబు, మండనము మేదినికి భీమ , మండలంబు. 36
- సి. ఎచ్చోటఁ దాఁ జాతె , నిజ్జిరూపముఁ దాల్చి, యతిసాధ్వసంబుతో , సధ్వరంబు
పాటిల్లె నెచ్చోట , భాషావధూటికి, నతిజగుస్సితమైన , యంగవిక్రతి
యెచ్చోట ముచ్చిచ్చు , నేడెసినాల్కలు, కొండనాల్కలదాఁరఁ , గోతపదీయ
నెచ్చోట నులివేఁడి , యెండఁ బండులుదాలి, పూపారుగవదనంబు , దోసివడియె
- తే. దక్షుఁ డెచ్చోటఁబొట్టేలి,తల ధరించెఁ,జిందువందయ్యె నెచ్చోట , నిందుఁడనుచుఁ
జెప్పుదురు వీరభద్రుని , జృంభణంబు, భీమమండలి నుండు ప్రాఁ,బెద్దమునులు. 37
- వ. నీవు విశ్వేశ్వరదేవవిరచితావమాన మన శృంగంబున డన్సి భిన్నుండవై యున్న
వాడవు; నిన్ను విడిచి పోవుట నాకు నుచితంబు గాదు; నీవు నేనునుగూడి ద్వాదశ
పుణ్యక్షేత్రయాత్రాప్రసంగమునఁ గుక్కుఁజేశ్వరదేవు దర్శింపగలవార మీవేళ

32. సీమాసంవిభాగము = హద్దులవిభాగము. 33. జంభరిపుదిక్కు = తూర్పు;
త్ర్యంబకతనాజి = గౌతమి; ద్యుమ్నపతిదిక్కు = ఉత్తరము; వృద్ధగౌతమి = గోదావరీ
పాయలలోని గౌతమిపాయకు వృద్ధగౌతమియనిపేరు ప్రసిద్ధమైయున్నది. 34. తా||
గంధర్వకిన్నర దేవతలు భీగమోక్షముల ననుభవించు కోరికతో మర్త్యులై భీమ
మండలమున పుట్టగోరుదురు. 35. జాతర = యాత్ర; నముచివైరి = ఇంద్రుడు.
36. ఏడురసాతలక్రొడములు = సప్తఅధోలోకములు; వినిశ్చేదించి = పగులగొట్టి;
పెద్దవేల్పు = అదిదేవుడు; నభోమణి = సూర్యుడు; అరుదేరన్ = తేగా; అవగాహ
నము = స్నానము; ప్రోడ = గొప్పవాడు; తొలుమారు = మొదటిమారు; నడుచక్కి =
నడిచుచేతము; వైభవపదము = వైభవస్థానము; మండనము = అలంకారము.

దక్షరామంబునకు మగిడి పోదము చెమ్మని యతండును దానును లోపాముద్ర
యును శిష్యమండలంబును గదలి యిష్టాలాసంబులఁ బ్రోద్దపుచ్చుచుంజనిచని. 38

సీ. తుల్యభాగాతటి, ద్రుమమండలం బైన, సాంపరాయపురంబు, సరణిఁ బట్టి
మాతాటవీవాటి, శోభమానం బైన, పులుగు ర్నిసోమేళు, వలసలించి
యోంకారపురిఁద్రుకా, బోపరిష్ఠితులైన, హరిహరబ్రహ్మల, నభినుతించి
శీలామహాగ్రామ, నింహాసనస్థున, కురగహాసన కెడు, రుండి మ్రొక్కి

తే. యరుగువారు మునుల్ పరా, శరనుతునకు
దక్షవాటిఁ బ్రవేశింపఁ, దగినయట్టి
కుభముహూర్తంబునకుఁ గాల, శుద్ధిదెలియఁ
దలఁచికూర్చుండిరొక వివి, క్రిష్ణంమున. 39

వ. అప్పుడు కాలశుద్ధి విమర్శించి మైత్రావరుణుండు పరాశరనుతున కిట్లనియె. 40

తే. గార్గ్యసిద్ధాంతమత ముషః, కాలరలన, శకున మూనుట యది బృహ, స్మృతిమతంబు
విప్రజనవాక్య మరయంగ, విష్ణుమతము. సర్వసిద్ధాంత మభిజిత్తు, సమ్మతమగు. 41

తే. అసురపురములు సాదించె, నంధకారి, యమరపాథోధి మథియించి, రమరవరులు
దివ్యసింహాసనంబెక్కె, దివిజభర్త. సిద్ధమధ్యాహ్నవేళాభి, జిత్తునందు. 42

వ. ఇంక నొక్క విచారంబు. 43

తే. నాభిమండలమిచ్చోటు, నడుముగాన, భీమమండలికాపుణ్య, భూమినెల్ల
నిచ్చటనెయుండివీక్షింతఁమే, మునీంద్ర. యాకసంబెక్కి యోగవిద్యాబలమున. 44

37. పాతెను = పరుగెత్తెను; ఇట్టి = జింక; అస్వరము = యజ్ఞము; భాషావ
ధూటి = సరస్వతీదేవి; అంగవికృతి = అవయవ వికారముకల్గుట; ముచ్చిచ్చు =
త్రేతాగ్ని, ఏజేసినాల్కలు = అగ్ని కేడు నాల్కలుండును; నులివేడిబోసినడియె =
నూర్పునికి పట్లరాని నోరు బోసియైనదో; చింగువందు = అల్లరి; ప్రాచెద్దమునలు =
ఎక్కువవయస్సున్న మునులు. 38. మనశ్శల్కంబు = మనస్సులోనిబాధ; మగిడి =
మరలి. 39. సరణి = త్రోవ; చూత... మానంబు = మామిడితోటలలోఁబోలించునది;
వలపలించి = కుడివైపుననుండునట్లుచేసి; ఉరగహారుడు = శివుడు; పరాశరనుతుడు =
వ్యాసుడు; వివిక్తస్థలము = విజనప్రదేశము. 40. విమర్శించి = పరిశీలించి; మైత్రా
వరుణుడు = అగస్త్యుడు. 41. ఉపాకౌలము = నూర్బోదయమునకు ముంగు రెండు
ఘడియలకౌలము; ఉసుట = పనిచేయుట; అభిజిత్తు = మధ్యాహ్న సమయమున
రెండు ఘ. లు. 42. అసురపురములు = త్రిపురాసురులు; అంధకారి = శివుడు;
పాథోధి = సముద్రము; దివిజభర్త = ఇంద్రుడు. 43. విచారము = అలోచన. 44.
నాభిమండలము = మధ్యమండలము.

- కిం. భద్రగతి నేను లోపా, ముద్రయు నిర్మద్రయోగః ముద్రాశక్తిం
రుద్రవిహారాలయము సముద్రములోఁ గూడఁ జూతుఁ మోమునిపర్యా. 45
- తే. ఇపుడు ఘటితాద్వయం బయ్యెనినుఁడు పొడిచి, దవ్వవాలదివోటికి, దక్షవాటి
తేవలము మంచినడతైనఁ , గీసవెల్లి, రెండు జాములు నిట నూర , కుండనేల. 46
- వ. ఈ యొంకారపురపుణ్యక్షేత్రంబునం ద్రిహుటదివ్యభవనవాటంబున మునిసంఘం
బుండునది; మనము నభోమండలంబున కెగసి ముహూర్తమాత్రంబునఁ గన్తుల
పండువులుగా భీమమండలి పుణ్యక్షేత్రంబు గనుఁగొంద మనుటయుఁ బాదాశర్కుండు
సపహమానంబుగా నమ్ముటంచిన. 47

—♦ వ్యాసాను లాకసంబుననుండి భీమమండలంబుఁ గనుఁగొనుట —♦

- మ. పరమర్ష ల్పుతరోమహర్షమున లో , పాముద్రయుం దారు సం
బరమధ్యంబున నావహం బను జగఁ , త్రాడుప్రవాహంబుమైఁ
బరిలంఘించిరి భుక్తిముక్తిరమణీ , ప్రత్యగ్రతీతాస్వయం
వరశౌధంబగు భీమమండలము స , ర్వంబున్ విలోకింపఁగన్. 48
- వ. ఇవిధంబున నావహస్కంధగంధవాహప్రవాహమధ్యంబునఁ దపః ప్రభావావ
ష్టంభంబున నిలిచి కుంభసంభవుండు బాదరాయణున కిట్లనియె. 49
- సి. ఆంధ్రభూభవనము , ధ్యము పుండరీకంబు, సప్తగోదావర , జలము తేనె
బ్రహ్మసంపేద్యాది , బహుతీర్థములు రేకు, లవరులు చారుది , వ్యస్థలములు
నాళంబు లవశాద్ధి , వేలావిభాగంబు, రక్షాణాభోగమో , క్షములు తావి
దక్షవాటీమహా , స్థానంబు కర్ణిక, హంసంబు దీమనా , యకుటుం శివుఁడు
- తే. గొతమీసింధుకౌంతేయ , కణ్వనదులు, తుల్యభాగయు నేరేణు , తుమ్మికోనలు
భువనసంభావ్యమైన యీ, పుణ్యభూమి, యనఘ సంసారతాపశాంత్యైషధంబు. 50

45. భద్రగతిన్ = బాగుగా; నిర్మద్ర...శక్తిన్ = గొప్పచైన యోగశక్తివలన;
రుద్రవిహారాలయము = భీమమండలము. 46. ఘటికాద్వయము = రెండు ఘడియలు
(48 ని.) ఇనుడుపొడిచి = పొడుపుపొడిచి; దవ్వ = దూరము; కీసవెల్లి = కొద్దితక్కువ.
47. ఎగసి = ఎగిరి. 48. తారు = తాము; జగత్ప్రాణప్రవాహము = గాలి. తా|| లోపా
ముద్రలో సహా ఋషు లాకాశమున కెగిరి, అక్కడ పోడి అవహమను గాలిలోనికి
భీమమండలమును చూచుటకై ప్రవేశించిరి. 49. గంధవాహ = గాలి; తపః...అవష్ట
భంబునన్ = తపశ్శక్తివలన వాయు స్తంభనచేసి. 50. అకరులు = కింజల్కములు;
కర్ణిక = తామరపూవుమధ్యముననుండు గిమ్మ; తుమ్మికోనలు = తుమ్మిపువ్వులవంటివి.
తా|| ఆంధ్రభూమికి మధ్యదేశమే తెల్లతామరపువ్వు. అందు గోదావరీ జలము తేనె.
తీర్థములు రేకులు, దివ్యస్థలములు కింజల్కములు, సముద్రపునీడ్డు నాళము. కల్యాణ
భోగమోక్షములే పరిమళము, దక్షవాటిక కర్ణిక; భీమేశుడు = హంస, తక్కిన నదులు
తుమ్మిపూలవంటివి. ఈ పుణ్యభూమి సంసారమువలని తాపశాంతికావధమువంటిది.

- సీ. సర్వంసహకుఁ గానె , సమకట్టుపుట్టంబు, గగనంబునకు నెల్లెఁ , గలువ నెఱ్ఱ
యవటంబు మేఘవా , హనుగంధకరటికి, నభ్యవహార మా , ర్వాగ్నిశిఖకు
వంటిల్లు యామిని , శ్వరకళామాళికి, దరిచోటు నిభిలబ్ధం , చారకులకుఁ
గూటకచ్చసనాయ , కునకు నిశాంతంబు. మరుజనకునికిని , మనికిపట్టు
- తే. ఘనతరోద్దండపాతీన , కమతనత్ర, చిమితిమింగిలచక్రవి , క్రమహార
ఘమఘమారంభి గంభీర , ఘోషఘటిత, లబ్ధికాప్రతికాక్షోప , లబ్ధియల్లి, 51
- సీ. జనమేజయారబ్ధి , సర్వాధ్వరాహూత, చక్షుశ్చివస్సహ , స్రములఁ బోలి
బ్రహ్మాండమండల , ప్రాసాదసంఘార, హరిమణి స్తంభసం , హతులనంగ
జంభారిదో స్తంభ దంభోళిభండితాం, జనతై లిఖితపుం , జములఁ దెనఁగి
సంహారనయయ్యుం , దూమాటచోద్ధూత,కాలాంబువాహనం , ఘములఁగెలిచి
- తే. యాడుచున్నవి తీండ్రిల్లి , యంబరమునఁ, జేయుచున్నవి త్రిభువనా , శ్లేషకంబు
నట్టినాభుని తూఁగుట , యృలలుగంటె, వేనచేలు పయోరాశి , వీచిఘటలు, 52
- కా. 'కాశిం జచ్చిన యంతఁ గాని నడయం , గారాని కైవల్యమ
శ్లేశం బొనటు వేద్యనాయకునిచే , లీలాగతిం జేరు రా
రో శీఘ్రంబున మర్త్యులార' యను నా , రూపంబునన్ మ్రోయు నా
కాశాస్ఫారనగోలమీజలధిసం , గస్తానకల్లోలముల్. 53
- మ. అదె సంవేద్యము; కోటిపల్లి యదె; ద , కైరామమన్ పట్టణం
బదె; యత్రంకషసౌధకూటఘనహే , లావాస ముచ్చాయనం

51. సర్వంసహ = భూమి; కానె = నడుముకు చుట్టుకొనుబట్టి; నెఱ్ఱ = శయ్య; అవటంబు = చెలమ; మేఘ...కరటి = ఇంద్రుడను నేనుగు; ర్వాగ్నిశిఖ = బడ వాగ్ని; అభ్యవహారము = ఆహారము; యామిని...హాళి = శివుడు; కూట...నాయకుడు = ఆదికూర్మము; నిశాంతము = ఇల్లు; మరుజనకునికి = విష్ణునకు; మనికిపట్టు = నివాసము; ఘనతర...ఉపలబ్ధి = పెద్దవై నచేపలు, తాచేళ్లు, మొసళ్లు, తిమింగిలములు నెగురగా నగు ఘమఘమయను చప్పుళ్లచే ప్రసిద్ధునించు దిక్కులు కలది; అట్టి = సంద్రము. 52. చక్షుశ్చివస్సహస్రములు = పాముల మండలు; హరిమణి = ఇంద్రునిమణి; దంభోళి = వజ్రము; తీండ్రిల్లి = బలిసి; త్రిభువనాశ్లేషకము = ముల్లోకముల సంఘనవి; కంటె = చూచితివే; పయో...ఘటలు = సంద్రములోని కెరటముల పంపులు. తా|| సమద్రములోని కెరటములు జనమేజయుడు చేయు సర్పరూపమున కాహూతములైన పాములవలెను, బ్రహ్మాండమను ప్రాసాదముయొక్క ఇంద్రుని స్తంభముల వలెను, ఇంద్రుడు వజ్రముతో శరికిన కొంటుకపర్వతపు శిఖరములవలెను, ప్రళయ కాలమున లేచు కాలమేఘములవలెను, ముల్లోకముల ముట్టుచు నాకాశమున ఆడు చున్నవి. అనిగో విష్ణుమూర్తి ఊర్వోలయ; చూచితివా?

పద సౌంపారెడు భీమలింగము మహా • ప్రాసాదభూమిధరం
బిదె; సప్తదినదీప్రవాహ మిదె; సం • వీక్షింపు మేకాగ్రతన్.

54

సి. అదె పట్టినస్థాన • మందుండు వీరభద్రేశ్వరస్వామి య • ర్థేందుమౌళి
యదె పుండరీకాద్రి • యచట మార్కండేయునిలువేల్పుముక్కంటివెల నెందొల్లి
యదె కుమారారామ • మాహర్మ్యరేఖయ, చాళత్యభీమేశు • సదనవాటి
యదె కుక్కుచేశ్వరం • బయ్యుపాంతము మేడ. హంకాచిజీదేవి • యోలగంబు

తే. వాడె మాయంటివేల్పు ప • ల్మలపురమున
నుండులింగంబు ఫణిరాజ • కుండలుండు
సప్తమునిసిందుసంగమే • శ్వరుండు వాడె
కుండలాముఖ మదె చూని • కులవరేణ్య.

55

కం. అని చూసి చెప్పి కుంభిజుఁ, డినుఁ గనుఁగొని కుభముచూర్చు • మిదె యేతెంచెన్
మనము దిగవలయు ననుచును, మునిమండలి మ్రోల దిగిరి • ముగురుం ధరకున్. 56

వ. అనంతరంబు కుంభపులిసనంబివులు సంబవులు దొడిగికొని, తదలి, తదశికారామం
బుల రామణీయకంబును, సుల్లనిత బిల్వచిరిబిల్వవిటవంబుల పొల్పును, ద్రాక్ష
రుద్రాక్షఖర్జూరకేసరసరళపున్నాగనారంగంబులరంగంబును, అవంగలంగలవలీమ
శ్రీవల్లీమతల్లి వేల్లనంబుల యుల్లాసంబును, ఘంటాకురంటక ఝంటికాకంటక
ఫలకపిట్ట లోద్ర జంబూజంధీరపారిభద్రద్రదాదృకాంత్రలిగుల్మ లీలాహేవాకంబు
నుద్రేపంబును, గోమలతరతమాలమాలాకారకాకోట విటవీషండంబుల మొందును.
జెఱకుముఱంబును, బ్రాసంగుమిసిమియుఁ, జెంగల్వకాచిలేవయుఁ గుసుమవాటి
యెసవంబును, సుభయపార్శ్వంబులం గల ఘంటామార్గంబునునా నెడనెడంగుసుమ
ధారారంభ సంధారకుసుమగుచ్ఛచ్ఛాయావిభానిత సంధ్యారాగ సరభసంబును, గండి
యందంబును, బెసరసిరియును, మినుమునలుపును, గోధూమ శ్యామక వరగ
యును, మాషలోరసమున్నేషంబును, నేనియేపును, ననంతినన కేతనంబును; నువ్వు
మవ్వంబును, గుళత్తకుద్ధా ర్థమానవృద్ధియుఁ, బ్రత్తిసంప్రతియు, బొబ్బర యుబ్బ

56. ఆకాశాస్థాన = ఆకాశమునంటు; గౌతమీసంగ = గౌతమీసాగర
సంగమ ప్రదేశము. తా; 'కౌశిలో చచ్చినగాని నొరకని ముక్తి ఇచ్చట తేలికగా
గొరకును. వేగ గండోయి! మనుజులారా!' అన్నట్లు గౌతమీసాగర సంగమ
ప్రదేశమందలి కెరటము లాకాశమునంటుచు ధ్వనించుచున్నవి. 54. సంపేద్యము,
కోటిపల్లి = తేత్రములు; అభ్రంశ... వాసము = ఆకాశమునంటు మేడలపైనుండుటను;
ఉన్నాయసంపదన్ = ఎత్తులో; భూమిధరము = కొండ. 55. పుండరీకాద్రి = రాజ
మండ్రవద్దనున్న కొండ; సదనవాటి = దేవళము; ఉపాంతము మేడ = దగ్గరలోని మేడ;
పల్వలపురము = పలివెలయను గ్రామము; కుండలాముఖము = తేత్రము. 56. మని
వాండలి = మునిమండలము; మ్రోలన్ = ఎగుట; ముగురున్ = ముగ్గురును.

రంబును. సందసందర్శంబును. యవయావనాశప్రియంగుగుళుజతిలపరిస్పూర్తియు,
దవ్విందలనందడియు, గంఠెకొఱ్ఱతఱును, గనగసలివయును, జెంగలిండు
జాంగలి జేత్రంబుననేత్రంబులకు నింపుసొంపు సంపాదింప నసంతాంతరాంతంబులు.
తరతరంబు తరళతర తరంగరింఛోకాంచలంబులం జెంగులందువాళించుచు నతిశిర
సలిలశీకరనికర నిరతకరణపరిణతింగోల్పిపోకమోఁడల పూవుఁజాలల నెత్తావికిం
దావలంబులై కేవలంబు పొలయు సప్తగోదావర సమీరణంబులు నాసికా పుట
కుటీరంబులకుఁ గుటుంబకంబుగా మందమందగమనంబున నహిమకరబింబం
బంబరవీధి సౌధకూటంబున హాటకకలశభంగిసంగీతరంఘికౌలఁది నభిజిద్వేళవేలావ
నోపకంఠకంఠాల కారహారధామంబైన దక్షరామంబుఁ బ్రవేశించి రంత.

57

—♦ వ్యాసాగులు దక్షారామంబుఁ బ్రవేశించుట ♦—

కం. ఇటు కృష్ణద్వైపాయన, ఘటజన్ములు భీమనాయ , త స్వామిమహా
కటకము ముక్తివధూటీ, కటకాభరణంబుఁ జొచ్చి , కడు వేడుకతోన్,

58

తే. తర్జికారాంబికామహా , కాశిగుడికి, సందముగ నూలుపట్టిన , యట్టిదాయ
సూర్యవీధికిఁ జనిరినం , శుద్ధమతులఁ. బిల్పిమద్వారమునకునై , పరమమునులు.

59

వ. అప్పుడు ఘటోద్భవుం డమ్మహాస్థానంబు సత్యవతీసూనునకుఁ జూపి వెండియు
నిట్లనియె.

60

సీ. లీలావిలాసలా , లితలోకహర్షంబు, గోమేధికాకృష్టి , గోవురంబు
గోపురస్థితకాత , కుంభకుంభకతంబు, దివ్యరత్నవిబద్ధ , దేవగృహము
దేవగోహాక్షిర్ణ , దివిజాప్సరశ్రేణి. యఖిలవస్తుప్రపూ , ర్ణావణంబు
వివిధావణస్వర్ణ , వేదికాధ్యాపిత, యక్షగంధర్వవి , ద్యాధరంబు

57. సంబవులు = పావుకోళ్లు; కదళికారామములు = అరటితోటలు; కీసర =
పొన్న; సరళ = తెల్ల తెగడ; పున్నాగ = సురపొన్న; నారంగ = నారింజ; లుంగ =
మాడిఫలము; ఘంటా = పోకచెట్టు; కురుంటక = గోరింట; కంటకఫల =
పనస; కపిత్థ = వెలగ; లోఁద్ర = లాద్దుగ; జంబీర = నిమ్మ; పారిభద్ర =
దేవదారు; చెఱకుముఁకము = చెఱకు ఎక్కువగా నుండుట; ప్రాసంగు = వరి;
శ్యామాక = చామలు; మాషతోర = మినుపచేల; అనంతి = ఉండక; కుళుత్త = ఉలవ;
సౌబ్బర = అలసంజె; తివ్విందల = రాగులయొక్క; అహిమకరబింబము = సూర్యబిం
బము; హాటకకలశభంగిన్ = పసిడికుండవలె; అభిజిద్వేళన్ = మధ్యాహ్నమున.
58. కటకము = దుర్లము; ముక్తివధూటీ = ముక్తికాంఠ. 59. సూర్యవీధి = ఒకవీధి,
ఆటిచాయన్ = వలె.

- తే. శంఖభరీమృదంగని • స్నానపటహ, యుల్లరీవేణువీరది • శబ్దనివహ
కలకలోద్వేజితాశేష, కల్మషంబు, నయనదాగ్ధంబు దక్షిణానందవనము. 61
- సీ. మల్లుమల్లనిరత్న • కంకణంబులు మ్రోయ, గంధహానియాలు కనవునూడ్చు
లక్ష్మీకెంగేలీలి • లారవిందమ్మనల, గలయంపి చిలికించుఁ గమ్మఁచేసె
దామ్రవర్తియుఁ దాను • తారకావళగంగ, వలిముత్యముల రంగ • వల్లఁదీర్చు
నదివాసమును జేయు • యముని పుద్గంతంబు, ధూపార్తిమహిసాక్షి • ధూమముటిర
- తే. సప్తపాతాళనాగేంద్ర • చంద్రముఖులు, ఫణమణిజ్యోత్స్న దివియంగంబము లగుదురు
సోమమకుటుని గారాలు • జోటియైన, దక్షవాటికిఁ బ్రతిమహో, త్వవముసంబు 62
- మ. ధనకోటివినిబద్ధ కేతవళత • ద్రాఘిష్ఠ వైశ్యాలయం
బసువేలధ్వనితార్థదానవిధిఁబం • తారావచేత్యాగృహం
బనిమేషాక్షినిరీక్షితేశ్వరమహా • ద్యక్షోటి బృందారం
బనుసంధ్యాగజభోకపాలంబు ద • జెరామ మధ్యన్నద్రు. 63

61. కృష్ణ = రచింపబడిన; గోపుర... శతంబు = గోపురమంగున్న పసిడికరండలు

కలది; దేవగృహము = దేవాలయము; దేవ... శ్రేణి = దేవాలయమంగున్న దేవతలు, అప్పరసలు కలది; అఖిల... అవణంబు = వస్తువులతోనిండిన బజారుకలది; స్వర్ణ సేనికా ధ్యానిత = బంగారువేదికలపై కూర్చున్న; శంఖ... వీణా = వాద్యవిశేషములు; శబ్ద... కల్మషంబు = వాద్యధ్వనిచే పొగొట్టబడిన పాపముకలది; దక్షిణానందవనము = దక్షిణకొవ్వరి దక్షిణవాటి. 62. గంధహానియాలు = వాయుదేవుని భార్య; కలయంపి = శుద్ధినిరు; కమ్మఁచేసె = పూదేసె; వలిముత్యములన్ = అలముత్యములతో; రంగవల్లి = మ్రుగ్గులు; సప్త... ముఖులు = పాతాళములందలి నాగేంద్రుల భార్యలు; ఫణ... శ్లోత్సన్ = పడగలమీది మాణిక్యకాంతులతో; నివి బంకంబులు = నీస స్తంభములు; సోమ... శ్లోటి = శివునికిల్లాలు. తా|| దక్షాగ్రామమున ప్రతి మహోత్సవ మనను దేవతల భార్యలు వచ్చి యూడిగములు చేయుదురు. వాయుభార్య కన పూడ్చును; లక్ష్మీ కన్యకదేవి చల్లును; తామ్రవర్తి, గంగ వచ్చి మ్రుగ్గులు పెట్టును. యమునిభార్య ధూపము వేయును; నాగవనితలు పడగలమీది మణులు వెలుగుచుండ నీస స్తంభములవలె నుండురు. 63. ధన .. అలయంబు = ధనకోటులచే కట్టింపబడిన శౌండాలచే పొడువైన బజారు కలది; అనువేల... గృహంబు = ఎప్పుడును చప్పుడగు చున్న దానవేశను తెల్పు గంట చప్పుడుకల వేశ్యాగృహములకలది; అనిమేష... బృందారకంబు = కనురెప్పవేయక చూడబడు నీశ్వరరూపకల బ్రాహ్మణులు కలది; అను... పాలకము = ప్రతి సంధ్యవేళల వచ్చు లోకపాలకులు కలది. తా|| దక్షా గ్రామమున పెద్ద అంగడి యున్నది. వేశ్యలగుండ్లలో సైతము దానమిచ్చువేళ మ్రోయించు గంట రెప్పడును మ్రోగుచునే యుండును. బ్రాహ్మణు లెప్పుడును నీశ్వర దర్శనము చేయుచునేయుండురు. లోకపాలకులు ప్రతి సంధ్యవేళను వచ్చు చుండురు.

- తే. మొగులుముట్టిన సురసదృఢః, మూర్ఖబిధిః; గోటిపడగలః బొలుపాడుః, గూటకోటి
పట్టణము నిజాంగుళి, పల్లవముల, నెట్టుకొని పాపములః బాయః, దట్టుకరణి. 64
- సీ. ఎచ్చోటకీత్రంబు, లేకారుజనుల కిచ్చామాత్రభోగమో, క్షప్రదములు
కీర్తింతురెద్దాని, కీర్తి గింపర్వులు, గాంధర్వమున యక్ష, గానసరణి
జంకించు నెద్దాని, శబలసౌధోపరి, ధ్వజపటంబులు దేవతాగృహముల
వనీయింతు రెద్దాన, వాలఖిల్వామలు, తపసులష్టాశీతి, దశశతములు
- తే. నెద్ది యమరేంద్రుపురలక్ష్మి, కింకపెద్ద, యజ్ఞిశ్రీదక్షవాటిమ, హాపురంబు
నద్భుతంబుంచిమాచిరి, యాచిమునులు, సత్యవతిసందనుడు, గుంభఃసంభివుండు. 65
- సీ. దక్షిణరాసం, త్రయతీర్థమొక్కటి, యోగాగ్ని నెందేని, సురి నెగారి
యభిలేష్ట సంసిద్ధి యందు పెండవతీర్థ, మొందేని సుమగాంచె, నిష్టసిద్ధి
సోమేశ్వరం బుండు, సొరిచి మూడవతీర్థ, మొందేని సప్తము లి, జ్ఞింతులింప
హైమవతం బుండు, రదినాలుగవతీర్థ, మొందేని హిమవంతుః, డొందెవరము
- తే. సప్తగోదావరంబు పంచమసుతీర్థ, మధిల భుజములు నెందేని, నావహిల్లుః
బంచతీర్థంబులివియాడి, పంచజనుడు, సాయుఃబంచేంద్రియాద్భుత, పాతకములు. 66
- సీ. శిష్టమునిలోక విబుధాభి, సేవ్యమైన, యిమ్ముహూర్తము శక్తి, నేమి చెప్పు
వానిపైఁజాఱివెడలెడు, వాయువేనిఁ, జీమతైనను కైవల్య, సిమనోనగు. 67
- వ. అని దక్షరామ మాహాత్మ్యంబు వర్ణించుచుఁ బ్రదక్షిణక్రమంబున భీమేశ్వరు దివ్య
మందిరంబు పరిసరించి సప్తగోదావరంబునకు డిగ్గి కృతస్నానులై రప్పుడు సాత్య
వతేయుండు భంభసంభవునకేట్లనియె. 68

64. మొగులు ముట్టిన = మేఘములుకల; సుర...పిఫి = స్వర్గపిఠిని; కోటిపడగ
లన్ = కోటి జెండాలతో; కూటకోటి = మేడల యంచులతో; నిజ...పల్లవములన్ =
తనప్రేక్షతో; పాయదట్టుకరణిన్ = వెడలద్రోచునట్లు. తా|| ఆకాశమునంటు మేడ
లతో నాపట్టణము తన ప్రేక్షతో పాపమును వెడలద్రోచుచున్నట్లున్నది. 65.
సీ. కారు = బాధపడు; గాంధర్వమునన్ = సంగీతముతో; శబల...పటంబులు =
చిత్రపటములైన జెండాలు; దేవతాగృహములన్ = స్వర్గమందలి దేవతల యిండ్లను;
తపసులు = మునులు; అష్టాశీతిదశశతములు = 88 వేలు. 66. ఉరిసన్ = విడిచెను.
సారిది = వరుస; అఘములు = పాపములు; పంచజనుడు = మనుజుడు. తా|| అచ్చట
పంచతీర్థములు కలవు. 1. గౌరి యోగాగ్నిని విడిచిన ముక్తతీర్థము, 2. పార్వతిఇట్టార్
సిద్ధిసాందిన సిద్ధతీర్థము; 3. పాపములుపోవు సోమేశ్వర తీర్థము; 4. హిమవంతుడు
వరుములందిన హైమవతము; 5. భుజములుచేకూర్చు సప్తగోదావరము. వీటి నైదిం
టిలో స్నానముచేసిన మునులు పంచేంద్రియ కృతపాతకములును పోవును. 67. శిష్ట...
సేవ్యము = శిష్టులగు మునులు, దేవతలచే సేవింపబడునది; కైవల్యసీమ = ఉన్నత
నానాము. 68. వలసరించి = కుడివైపుననుండునట్లుచేసి.

- తే. ద్వాదశక్షేత్రవలింగ • దర్శనంబు, మొదలఁ జేయంగవలయుట • ఋఖ్యపక్ష
మాసతీదగు నాకు నీ • వామపూర్వి కంఠులింగంబు లవియెవ్వి • కుంభజన్మ. 69
- కం. ఇటమున్నదక్షవాణీ, కటకంబునయందుఁ బెద్ద • కాలంబుననిం
చుటఁ దీర్థంబులు నీకున్, ఘటసంభవ యాడినవియె • కావె తలంపన్. 70
- వ. అనిన విని యగస్త్యుండు సాత్యవతేయున కిట్లనియె. 71
- తే. పూర్వజన్మకృతంబైన • పుణ్యరాశి, పాకదళఁ బొందు నెప్పుడ, పాపటఁగాని
సకలసంసారదురితని • స్తారమైన, శివకణగోష్ఠి చెవులకుఁ • జెలుపుగాదు. 72
- వ. అని పలికి సత్యవతీసూనునకుఁ గుమారవక్త్రంబునఁ బాను విన్నప్రకారంబున
మైత్రావరుణుండు ద్వాదశీర్థమాహాత్మ్యంబు నిట్లని చెప్పందొదంగె. 73
- నీ. ఇంద్రేశీర్థంబు • ఋషినవాకీర్థంబు, సిద్ధేశ్వరము సర్వ • సిద్ధికరము
యోగీశీర్థంబు • యోగలక్ష్మీదాయ, కాలేశ్వరము భిక్ష • కల్పతరువు
శివసేశీర్థంబు • శాంతిదాంతవిదాయ, వీరభద్రేశంబు • విశ్వసుతము
బ్రహ్మేశీర్థంబు • బ్రహ్మర్షి నేవ్యమ, వైశ్వర్యదము కపా • లేశ్వరంబు
- తే. కుక్కుటేశంబు కాశికఁ, గొంతవెలితి, సోమనాథేశ్వరము ముక్తి • సూచకంబు
శ్రీ మహేశ్వరతీర్థంబుఁగివునిమెచ్చు, త్రిభువనాభ్యర్చితము రామతీర్థమనఘ. 74
- కం. గూఢములు నిగూఢంబులు, గూఢాగూఢములు నగుచుఁ • గోటుల సంఖ్యల్
గాఢమహేశ్వరభిక్షుని, రూఢిం దీర్థములు గలవు • రుద్రునివాటిన్. 75
- తే. గరుడగంధర్వయక్షకి • స్మయలచేత, దివిజభేదపరైత్యదా • నపులచేత
ద్వాదశక్షేత్ర తీర్థమ • భ్యంబునందు, భక్తి శివలింగకోటి ని • ల్పంగఁబడియె. 76
- కం. ద్వాదశతీర్థరసరివే, ధోదరమున బీమనాథుఁ • డుజ్జ్వల తేజః
ప్రాదుర్భావుం దొప్పగు, నాదిత్యుండు బరిధిసడుమ • నమరెడుభంగిన్. 77
- తే. ద్వాదశక్షేత్రవిరచన • త్రములపోడి, దక్షవాణిక యనెడి కెం • దమ్మివిరికి
సప్తగోదావరంబు ని • ర్చరము తేనె, సడుమ రాయంచ శ్రీభీమ • నాయకుండు. 78

69. అసతిశాదగున్ = అజ్ఞయియ్యదగును; అనుపూర్విన్ = క్రమముగా.
70. దక్షవాణికటకంబున = దక్షరామమున. 72. పాకదళన్ = పరిణామమున;
అపాపటఁగాని = అప్పుడుగాని; దురితనిస్తాగము = పాపములు పోగొట్టునది; చెలువు =
హితవు. 73. కుమారవక్త్రంబునన్ = కుమారస్వామివలన. 74. శివసేశ = యముడు
ప్రతిష్ఠించినయాశుడు; కొంతవెలితి = కొంతెగురెత్తున; మెచ్చు = హితవైనది.
77. ద్వాదశ... ఉదరమునన్ = పండ్రెండు తీర్థములమధ్యను; పరిధి = అకౌశమున
నూర్చునిచుట్టున కట్టెడు గుడి. 78. వికచసత్రములు = వికసించిన రేకులు; కందమ్మి
విరి = ఎట్టతామరపువ్వు; నిర్ధరము = ప్రవాహము; రాయంచ = రాజహంస.

తే. తైమమీశానలింగం ఐ , పారతేజ, మక్షయం బ్రహ్మప్రస్థం ఐ , నాదనిధన
మమృహాఙ్గోర్వి రత్నదీ , పాంకురంబు, కనకగర్భాండభవన వి , వ్యంభమునకు. 79

చం. అమృతవయోవిధానమున , యం దుదయించె గళానమృద్ధిఁ ద
స్సమర సుధాకరుండు నిజ , మారంగఁ జూచిన దక్షవాటికా
రమణుండు భీమనాథుడు , రాజభిభద్రుండు గావినాఁ
డమరమునీంద్రసంఘము క , రాంబుజముల్ మొగుడంగ నేర్చునే. 80

తే. విమలపాథోధిఁ బుట్టినయమృతమూర్తి, భీమనాథుఁ డుమా స్వామి, కేమిచోద్య
మహారహంబును వాదనే , వాసురత్త, భక్తజనలోకభవరోగ , భంజనంబు. 81

తే. భీమనాథునిఁ ద్రిభువన , స్వామినాథుఁ, బార్వతీనాథు రశ్వత్కృ , పాననాథు
దక్షవాటాధినాథు వే , దక్షరైక, నాథునానాథుఁగొలుతుశ్రీ , నాథునాథు. 82

సీ. భవు భవానిభర్త , భావసంభవవైరి, భవరోగభంజను , భాలనయను
భోగప్రదుని భోగి , భోగిరాజవిభూషు. భూనభోభివ్యాప్తు , భువనవంద్యు
భగవంతు భక్తుని , భవితాంగరాగుని, భానుకోటిప్రభా , భానమాను
భాగిరథీమౌళి , భగద్యుగ్విపాటను, భూరభాంగుని భద్ర , భూతిదరుని

తే. భామినీసువిలాసార్థ , వామభాగు, భక్తితోడభిజింపరో , భవ్యమతులు
భావనాభాజుల తతండు , ఫలములొనఁగు, భాగ్యసౌభాగ్యవైభవ , ప్రాభవములు. 83

కం. తేజితవిష్ణుశిలీముఖుఁ, దేజుప్రదు దక్షవాటి , తీర్థైకమహా
రాజాధిరాజరాజును, రాజకళాధరు భజింప , రారోవిబుధుల్. 84

79. తైమసు = భీమసంబంధమైన; అప్రధృప్యము = అదలించరానిది; కనక...
విష్కంభమునకు = బ్రహండమును నింటికి; రత్నదీపాంకురంబు = రత్నదీపమువంటిది.
80. అమృత...యంబు = అమృతసముద్రమున; కళానమృద్ధి = కళలసంపదతో; తన్న
మగన్ = పెంపుగా; సుధాకరుండు = చంద్రుడు; రాజభిభాభరణుండు = చంద్రుడు
శిశోభూషణముగాకలవాడు; కరాంబుజముల్ = చేతులను పద్మములు; మొగుడంగ
నేర్చునే = ముడుచుకొనునా? (శోడింతురా) తా|| భీమేశ్వరుడు సంద్రమున పుట్టిన
రాజశ్రేష్ఠుడు కనుకనే మునుల చేతులనెడి పద్మములు ముడుచుకొనుచున్నవి.
మునులు నమస్కరించుచుండిరి. 81. అహరహంబును = ప్రతిదినము; పాద...భంజ
నంబు = పాదనేచేయు భక్తుల సంసారరోగమును పోగొట్టువాడు. 82. శశ్వత్కృపాస
నాథుడు = ఎన్నవదయకలవాడు. శ్రీనాథునాథున్ = కష్టపునకు ప్రభువు; శ్రీనాథు
డను కవికి ప్రభువు. 83. భావసంభవవైరి = మదనువైరి; భోగి = భోగముకలవాడు;
భోగిరాజవిభూషుడు = సర్వాలంకారుడు; భూనభోభివ్యాప్తుడు = భూమ్యాకాశముల
వ్యాపించినవాడు; భవితాంగరాగుడు = విభూతియే అంగరాముగాకలవాడు; భగ
ద్యుగ్విపాటనుడు = భగవిద్యుష్టిని పోగొట్టినవాడు; భామినీ...భాగుడు = భార్యచే
శోభించు నెడనుభాగముకలవాడు; భావనాభాజులకున్ = భావించువారికి.

కం. రారో వ్రీయభుద్ధాంతవ, రారోహాసహాలు విబుధు, లంబుజహంః

ః క్షీరామలదేహుని ద, క్షీరామపురీనివాసు, నభవునిఁ గొలువన్.

85

ఉ. నందివినాయకాదిగణ, నాథులు గూడి ధృతా త్రుశస్త్రిలై
యొందఱు పాలెముందురు మ, హీధరకన్యకు సావధానులై
నందివినాయకాది గణ, నాథులు గూడి ధృతాత్రుశస్త్రిలై
యొందఱు పాలెముందురు మ, హాప్రభువీటికి దక్షవాటికిన్.

86

నీ. ధానుమండలములు, పండ్లెంచునుదయించి. పరపాశబిత్తెండ, గాయకుండ
సంపంభముననేడు, యుద్ధూనిలంబులు, పెగ్గలం బగు మ్రోల, విసరకుండఁ
బుష్కలావర్తకం, బులులొనుగాగల, క్రోమ్యేఘములు వృష్టి, గురియకుండఁ
బరపి లంఘించి న, ప్రమహార్జవంబులు, విన్నుంచి పెనుపెల్లి, విరియకుంప

తే. నాజ్జివెట్టిందుఁ బ్రమథనా, యకులచేత, విశ్వపతియైన భీమేశ్వ, రేశ్వరుండు
దక్షవాటికి నాత్మకు, ధాంతమునకు, నవహితస్వాంతుఁ డగుడుఁ గా, లాంతవేశ. 87

తే. భైరవుం డర్ధరాత్రంబు, ప్రహరీఁ దిరుగుఁ
వాయకుండును సెదరేయి, బ్రమథగణము
గవనికాపులవారుది, క్షాలవరులు
దక్షవాటికి భీమేశ, ధామమునకు.

88

చ. అని ప్రసంగించి శివలింగార్చనాపరాయణుండైన పైత్రాపరుణుండు త్రిలింగవిషయ
మంగళాలంకారంబగు భీమేశ్వరమండలంబునఁ బండ్లెంచుశివలింగస్థానంబులు
వివరించువాడై యిట్లనియె.

89

తే. ఉత్సవం బుత్సవము దప్ప, కుండసురలు, చక్ర రాత్సవ్యమున దక్ష, వాటమునకు
శాంభవిభక్తి మర్త్యవే, షంబు దాల్చి, భీమలింగంబుఁ ద్రిభువన, స్వామిఁగొలువ. 90

84. తేజిత...ముఖన్ = విష్ణుపుబాణముకలవాని, రాజకళాధరున్ = చంద్ర
కళాధరుని. 85. విబుధులు = దేవతలు; అంబుజ...దేహుని = సదృశము, హంస, పాలు
వరి తెల్లని దేహముకలవాని. 86. పాలెముందురు = కొనవీరియుండుగు; సావధా
నులై = శ్రద్ధతో. 87. కరపాళిన్ = కిరణ సముదాయముతో; బిత్తెండ = గట్టియెండ;
పెగ్గలంబగు = ఎక్కువైన; పుష్కలావర్తకములు = ప్రళయకాలమేఘములు; విన్నుంచి
= ఆకాశమంటి; పెనుపెల్లి = పెద్దప్రవాహము; అత్మకుద్ధాంతము = తనభార్య; అవ
హితస్వాంతుడు = శ్రద్ధకలవాడు; కొలాంతవేశన్ = స్రవ్యకాలమున. తా|| ప్రళయ
కాలమున సైతము దక్షవాటికి శివార్ధము రాకుండ భీమనాయకుడు చూచును. 88.
పాయకి + ఉండును = పాయకుండును; గవని కాపులవారు = ద్వారపాలకులు;
ధామము = నివాసము. 89. త్రిలింగవిషయ = తెలుగుదేశమునకు. 90. శాంభుని
శక్తి = శివునిశక్తి.

కం. తాండవమాడుఁ గుమారశిఖండి మహాత్మవమువేళ , గంభీరములై
డిండిమనిర్హోషంబులు, పండువుపండువున నులుము , భంగి వహింపన్. 91

తే. మర్త్యభామలు వివిధ , భామలును గలసి
యుత్సవములందు సైత్రించు , చున్న చువుడు
చక్షవాటంబు వీట ధే , దంబు డెలియు
దృట్టిమేషానిమేషప్ర , ప్తివలన. 92

శా. అరేందూపంరత్ననిర్మితమహా , హర్మ్యాగ్రహగంబులం
చార్కొన్ తారక మందలంబుగని ము , గృప్తీలు రేలప్పురిం
గర్కంధూఫలనన్నిభంబయిన ము , క్రాజాలమన్ చింతచే
దర్కింపం దిలకించి నవ్వుదురు గం , ధర్వాంగనాపల్లవుల్. 93

తే. చక్షమునిరాజు నంతరు , ద్వానవనము, చక్షవాటంబు శివుని యు , త్రమపురంబు
చహూత్రైవల్యఫలధర్మ , పాదపంబు, డినిఁ గాతురు చుట్టును , దిరిగి నురలు, 94

తే. గౌరి యొక్కతె యాకాశ , గంగయొకతె
కాశి యొక్కతె చక్షిణ , కాశి యొకతె
నలుగురును శంభునకు లోక , నాయకునకు
రాణివాసంబు లమరాగ , రసముపేర్చి. 95

91. కుమారశిఖండి = కుమారస్వామియొక్క నెమలి; నిర్హోషంబులు =
భవసులు; ఉలుముభంగి = ఉరుచురీతిని. తా|| ఉత్సవవేళలలో డిండిమయై మోతలు
విని ఉరుములుకొని కుమారస్వామి నెమలి నాట్యమాడును. 92. వీటన్ = పట్టణ
మండు; దృక్...ప్రదీప్తి = కనురెప్పపాటువేయుట, వేయకపోవుటవలన. తా||
ఉత్సవములలో దివ్యవనితలు మర్త్యవనితలు కలిసి యాడు మంగురు. అప్పుడు రెప్ప
పాటు కలవారు మనుష్యశ్రీలనియు, లేనివారు దేవతలనియు గుర్తింపవలయునెకాని
లేకున్న భేదము తెలియుట కష్టము. 93. అర్క...భాగంబులన్ = సూర్యకాంత
మాణిక్యములచే నిర్మింపబడిన మేడల వైభాగములందు; తార్కొన్ = సూరిమించు;
తారకమండలము = నక్షత్రమండలము; ముగ్ధశ్రీలు = ఏమియు తెలియనిశ్రీలు;
రేలు = రాత్రులందు; అప్పరిన్ = ఆయూరిలో; కర్కంధూఫలనన్నిభంబు = రేగుపల్లి
వంటి; ముక్తాజాలమన్ = మత్తాలతోరణములను; చింతచే = ఆలోచనతో; తర్కిం
పన్ = ఊహింపగా; తిలకించి = తెలిసికొని; గంధర్వాంగనాపల్లవుల్ = గంధర్వశ్రీల
విభులు. తా|| ఆ పట్టణములోని మేడలచాలయెత్తుగానున్నందున నక్షత్రములుముత్తాల
గాలరులవలె నుండును. గంధర్వులుకూడ వాటికి దాదాపుననే సంచరించుచున్నందున
అక్కడి శ్రీల సంభాషణల వినుచు నవ్వుచుందురని ఆతిథియొక్కగా వర్ణింపబడినది.
94. చహూత్రై...పాదపంబు = మోక్షమును ఫలమునిచ్చు ధర్మవృక్షమైనది. 95. తా|| శివు
నకు 'గౌరి, గంగ, కాశి, చక్షవాటి' యీ నల్గురును భార్యలు.

- వ. ఒక్క సమయమున దక్షరామమున కేతెంచి భీమమండలంబునందు. 96
- కం. శోభనముహూర్తమున భుజ, గాభరణుఁ బ్రతిష్ఠచేసి, యప్పించి మహా
మైత్రవమొనర్చి పొందె మ, నోభిమతము విబుధనాథుఁ, డధికస్ఫురణన్. 97
- తే. దేవతాభర్త శంభుప్ర, తిష్ఠచేసి, సురగణంబుల రోకపా, బురసు జూచి
యనియె మీరును భీమనా, యకుని వీట, నిర్దళివలింగములఁ బ్రతిష్ఠింపవలయు. 98

— ♦ ఇంద్రుఁడు దేవతలకు శివలింగమూహాత్మ్యంబుఁ జెప్పట ♦ —

- సీ. శ్రీకంధరుని బ్రతి, ప్తించు నెన్నఁడు వాఁడు, పాపియైనను శంభు, పదముఁ గాంచు
శివలింగవదయాత్ర, శివలింగసంవీక్ష. శివలింగసంస్పృష్టి, శివసమర్ప
నాకరోకాధిరా, తైత్తికతారణములొ, నయమార సాధార, దస్థలములఁ
గళ్యాణభోగమో, క్షనివాసమైనయీ, దక్షవాటీపుర, స్థానభూమిఁ
- తే. జెప్పనేటికి సకల సం, నిద్రిఁ గోరి, దక్షిణాంభోనిధానంబు, తటమునందు
సంప్రతిష్ఠింపుఁ దీశానుఁ, జంద్రమౌళి. విశ్వలోకాధినాథు నో, విబుధులార. 99
- కం. నిద్రించు మీ కభీష్టము, నిర్ద మిది యమర్త్యులార, శ్రేణుమున జటా
రుద్ధశశి మహోపనిష, త్నిందాంతరహస్యమును బ్ర, తిష్ఠింపుఁ దిశన్. 100
- తే. దర్శనముకంటె మేలు సఁ, స్పర్శనంబు, సంస్పృశించుటకంటె న, ర్చనముఁ నెన్న
యర్చనము సేయుకంటె న, నంతఫలద, మనిరగచని బ్రతిష్ఠించుటమరులార. 101
- సీ. సకలలోక ప్రపంచమును లింగమయంబు, త్రిజగంబు లింగప్ర, తిష్ఠితంబు
సంభవస్థితిలయ, స్థానంబు లింగంబు, లీనార్థగమకంబు, లింగ మనఁగ
లింగప్రసాదంబు, లేక నిద్రింపవు, భోగమోక్షంబు లే, యోగములను
లింగాజ్ఞావెలిగాఁగ, లేకమాత్రంబును, సంపదించదుపో తృ, ణాంచలంబు
- తే. మంటినైనను లింగంబు, మలిచికొలుఁడు, ఇమిడినైనను లింగంబు, నేర్పికొలుఁడు
పేడనైనను లింగంబు, డెట్టికొలుఁడు, నిటనైనను లింగంబు, నిలిచి కొలుఁడు. 102
- వ. అని యునన్యనించి యింద్రుండు తానును రోకపాఠకులును దివిజాలును దమ తమ
పేర శివలింగంబులఁ బ్రతిష్ఠించిరి. 103

97. భుజగాభరణున్ = శివుని; మహా-అభిమతము = కోరిక. 98. దేవతా
భర్త = ఇంద్రుడు; వీటన్ = పట్టణమునకు. 99. శ్రీకంధరుడు = శివుడు; శంభుపదము =
కైలాసము; సంస్పృష్టి = ముట్టుకొనుట; సమగ్న = పూజ; దక్షిణాంభోనిధానము =
దక్షిణముద్రము. 100. జటారుద్ధశశి = జటలంగు కట్టబడిన చంద్రుడు కలవాడు;
101. అనితగళుని = శివుని. 102. లీనార్థగమకంబు = లయముగల యను నర్థమిచ్చునది.
వెలిగాగ = లేకందు; మంటినైన = మట్టితోనైన; మలిచి = చేసి; కొలుడు = కొలువుడు.
103. దివిజాలు = దేవతలు.

మ. హిమధామార్జజటాకిరీటుఁ దభివుం • డింద్రదేశ్వరుం డింద్రుచే
నమరవ్రాతముతోడఁ గూడఁగఁ బ్రతి • స్థాంతంబునం భిక్తినం
భ్రమతాత్పర్యసమగ్రుచేఁ గయికొనెన్ • జాభోధివద్వాసగా
విమలస్వర్ణసరోజపూజ హృదయా • విదూతసంతుష్టుఁడై. 104

ఉ. ఆగమమంత్రతంత్రములు • సాంగములై నడువంగ సర్వవి
ద్యాగురుఁడైన పెగ్గడ బృ • హస్పతితోడుగ వీతిహోత్రది
గ్భాగమునం బురందరుఁడు • భిక్తిఘటించిన వాసవేశ్వరున్
భోగివిభూషణుం గొలుచు • పుణ్యుల కబ్బును భోగమోక్షముల్. 105

తే. ఇంద్రుఁడేఁపేట జాతర • కేగుదెంచి, సప్తగోదావరమున ను • స్నాతుఁ డగుచు
భుజగభూషణు నింద్రేశుఁబూజనేయు. ధవళమందారతరువున్నదామములను. 106

కం. ఇంద్రప్రతిష్ఠితం డగు. నింద్రేశ్వరుఁ గొలువ నెవ్వఁ • డేకాగ్రతమై
రుంద్రమతిన్ ప్రసాదింపువు. నం ద్రిషవణమాడునతఁడు • నాకం బెక్కున్. 107

శం. సకృదాలోకనమున మఱి, సకృదరచ్చన సక్పదుపాస • సకృదానతులన్
సకృదాలయప్రదక్షిణ. సకృజ్జపంబుల మహేంద్ర • శంభుఁడుమెచ్చున్. 108

తే. బంద్రవదభోగ మెవ్వఁడే • నభిలషించు, నాతఁ డింద్రేశ్వరేశ్వరు • నాలయమునఁ
బ్రణవసందాక్షరీమంత్రపాఠనియతి, నమ్రహాఫల మొందుఁ దత్త్వార్థ మిదియు. 109

తే. స్నానదానాగ్నిహోత్రదీ • ఙ్గవిధాన, మంత్రవాదములై నక • ర్మంబులోకటి
కోటిగణితంబు శ్రీదక్ష • వాటియందు. సప్తగోదావరేంద్రేశ • సవిధభూమి. 110

వ. అటమీద నిర్దేశ్వరస్థానంబు నిర్దలింగాధిష్ఠితంబు ధర్మార్థకామమోక్షపురుషార్థ
సంసిద్ధితై యానిర్దలింగంబు నిర్దలచేతఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడి నిర్దసాధ్యగంధర్వ గీర్వాణ
విద్యాదరారాధ్యంబై యుండు నా స్థానంబు దక్షయజ్ఞ ప్రాగ్వంశక్షేత్రంబు. 111

104. హిమ...కిరీటుడు = శివుడు; అమరవ్రాతము = దేవతాసమాహము; కయికోనెన్ = స్వీకరించెను; పాశోధి...పూజ = మందాకినిలోని బంగారుతామర పూలపూజ. 105. పెగ్గడ = మంత్ర; వీతిహోత్రది గ్భాగమునన్ = అగ్నియమూల; పురందరుడు = ఇంద్రుడు; భోగివిభూషణుడు = శివుడు. 106. ధవళ...దామములు = తెల్లని మందారమాలలు; జాతర = ఉత్సవము. 107. రుంద్రమతిన్ = మంచితెలివితో; సప్తసింధువునన్ = సప్తగోదావరమున; త్రిషవణము = త్రికాల స్నానము; నాకంబు = స్వర్గము. 108. సకృదాలోకనము = ఒక్కసారి చూచుట; సకృదుపాస = ఒక్కసారి యుపాసన చేయుట. 109. నియతిన్ = నియమముతో; తత్త్వార్థము = నిజము. 110. సవిధభూమి = దగ్గర. తా|| ఇంద్రేశునికి దగ్గర స్నానము, దానము, అగ్ని హోత్రము, దీక్ష, మంత్రపురశ్చరణలు కోటిరెట్లు ఫలితము నిచ్చును. 111. ప్రాగ్వంశక్షేత్రంబు = యజ్ఞశాల ప్రాంతగృహమున్న క్షేత్రము.

౧౦. జపహోమదానయజ్ఞము, లుపవాసాదివ్రతంబు, లాక్కొక్కటి రో
టివరిమితంబులు సిద్ధి, శవదంబున సాధకులకు, సత్యం విరయన్. 112
- వ. మఱి యోగీశ్వరంబును స్థానంబునందు యోగీశ్వరేశ్వరుండు సనకసనందనాది
యోగీశ్వరులచేతఁ బ్రతిష్ఠితుండని చెప్పంబడును. 113
- గీ. అది భవాత్తితరణి, యదిసాధకవ్రాత, కల్పవృక్ష మది జ, గత్రస్థిద్ధ
మది యుపాసకులకు, నణిమాదితైశ్వర్య, లాభమునకుఁ గరతలంబుపనిఁడి. 114
- సీ. మంకణుం డను మహా, మూనియోగీశ్వర, శ్రీమహాదేవుని, శివు భజించి
బ్రహ్మ సాక్షాత్కార, పర్యంతమైనప్రదోధసంపదముక్తి, పౌలయుఁగాంచె
నొకమాటు సప్తనిం, ధూదతంబులఁ గ్రుంకి, నరుఁడు యోగీశ్వరే, శ్వరునిగాంచ
నణిమాదికాష్టవి, వైశ్వర్యసంసిద్ధి, పొందు యోగీశున, ధేందుధరుని
- తే. సప్తగోదావరమునీట, జలరహర్ని, పుష్పగంధాక్షతంబుల, బూజచేసి
కలిభవంబైన కలుషంబుఁ గ్రాచిపుచ్చి, మర్త్యుఁడొందును వేగం బమర్త్యపదవి. 115
- వ. పుణ్యము యమేశ్వరలింగంబు యమప్రతిష్ఠితంబు సకృద్దర్శనమాత్రంబున మర్త్యుం
డు యమభయంబునం బాయ వెండియు. 116
- సీ. యజ్ఞతటాకంబు, నందుఁ గ్రుంకులు వెట్టి, బ్రహ్మర్షిపితృత్వప్తి, బ్రహ్మరించి
యమలింగసన్నిధి, నష్టోత్తరసహస్ర, సంఖ్య మృత్యుంజయ, జపముఁ జేసి
జపవిదానమునందు, సరవిమృత్యుంజయ, నవమృత్యుభయశాంతి, వర్ధి నడుగ
సవమృత్యుదేవతా, హంకారభవమైన, సంత్రాస మొందఁడు, సాధకులకు
- తే. శ్రాద్ధపిండోదకాదివి, శ్రాణనముల, శ్రీయమేశ్వరశీర్ధానఁ, జేసి మనుజుఁ
డుద్ధరించును నరకకూ, పొదరముల, బెగ్గడిలు నేడుతరముల, పితృగణముల. 117
- కం. శ్రీకాళేశ్వరుసన్నిధి, నేకాంతము జపమువేల్చి, యిగియు శ్రాద్ధం
బేకైకము కోటిగుణం, బై కలిగించును సమగ్ర, మైన ఫలంబుల్. 118
-
112. సాధకులకు = మంత్రాదిసాధనచేయువారికి. 114. భవాత్తితరణి =
సంసారసాగరమును దాటుటకు సాధనము; కరతలంబుపనిఁడి = చాల సులభమైనది.
115. ప్రబోధసంపదన్ = జ్ఞానముతో; ముక్తిపౌలము = ముక్తిని; సప్తనింధూదకంబు
లన్ = సప్తగోదావరజలములందు; అర్ధేందుధరుడు = చంద్రకళాధరుడు; కలిభవము =
కలియుగమున పుట్టిన; గ్రాచిపుచ్చి = పోగొట్టి; అమర్త్యపదవి = స్వర్గము. 117.
క్రుంకులు = స్నానము; బ్రహ్మర్షి పితృత్వప్తి = బ్రహ్మ, బుధి, పితృతర్పణములను;
ప్రస్థరించి = చేసి; సరవిన్ = వరుసగా; విశ్రాణనము = ఇచ్చుట; నరకకూపొదరము
లన్ = నరకకూపములందు; బెగ్గడిలు = బాధపడు. 118. కాళేశ్వరుడు = యమేశ్వ
రుడు; వేల్చి = హామము; ఈగి = దానము.

- తే. వీరభద్రాచిదేవతా • వీరగణము, శంభులింగంబు నిలిపెఁ బ్ర • శస్త్రవేళ
దక్షవాటిఁదదాఖ్యసం • స్థాపనమున. వీరభద్రచేఁడయ్యెన • వేల్పుతోఁడు. 119
- కం. శ్రీ వీరభద్రలింగము, నేవించిన మానవుండు • చిరకాలమునం
గేవలగాణాపత్యముఁహవిభవము నొందు శివుని • యాస్థానమునన్. 120
- తే. వీరభద్రచేదేవతా • విభునియాజ్ఞఁ, గలుగుధర్మార్థ కామమోక్షములు జనుల
శక్షయంబైన దక్షవాఁటాభిదాని. భోగమోక్షరమాజన్మ, భూమియందు. 121
- తే. అగ్నిహోత్రంబు దాన మ • ద్యయనజపము, లాదియగునిత్యనైమిత్తికాదివిధులు
బహుఫలంబుల నొనఁగు స • ద్భక్తియుక్తి, దక్షవాటిఁవీరభద్రస్థలమున, 122
- ఉ. యాగతటాకర్తృమున • యందును నంబుధిసార్యభామది
గ్భాగవిభూషణం బయిన • పద్మినియందును దీర్ఘమాడి ని
ష్ఠాగరిమంబునం ద్రిపుర • శాసను దక్షపురోపకంఠధా
త్రిగృహమేదిఁ గొల్పఁడు ప్ర • తిష్ఠితభర్గుని వీరభద్రునిన్. 123
- వ. తొల్లి బ్రహ్మాదులగు దేవతలు సురేంద్రవిహితవిభవుండైన భీమనాథేశ్వరు దర్శించు
వేడుకంజేసి బ్రహ్మతోకంబునుండి భోగమోక్షత్రయంబైన దక్షరామంబునకు వచ్చి
సప్తగోదావరంబునఁ బంచతీర్థంబులాడి పండ్రెండు దివ్యలింగస్థానంబులు దర్శించి
యమృతమయస్వయంభూజ్యోతిర్లింగమూర్తి నిఖిలదేవతాచక్రవర్తియగు భీమేశ్వ
రేశ్వరు దర్శించి పరమానందకందశతస్యాంతులై యిట్లనిరి. 124

—♦ బ్రహ్మాదులు భీమేశ్వరు వర్ణించుట ♦—

- కా. ఆహా : యంతమనోహరంబగునె ద • జెరామ మివ్వీటిలో
నీహారంకుకాకిరీటుఁడు భవా • నీభర్త దివ్యాప్సరో
వ్యాహంబుల్ ప్రతిసంధ్యముం గొలువఁగా • నున్నాఁడు గోదావరీ
వాహిన్యభిసమీరపానకలనా • వర్జిస్తు కేయూరుడై. 125

119. తదాఖ్యసంస్థాపనమునన్ = ఆతనిపేరుతో స్థాపించినందున; వేల్పు
తోడు=శివుడు; తా|| వీరభద్రాచి వీరులు తమపేరుతో ప్రతిష్ఠించిన లింగమే వీర
భద్రేశ్వరుడయ్యెను. 120. కేవల...విభవము=గణపతి పదవిని. 121. దక్ష...
భూమి=దక్షరామమును భోగమోక్షములిచ్చుచోటు. 122. అధ్యయనము=వేద
పఠనము; సద్భక్తియుక్తిన్=మంచి భక్తితోకూడి. 123. అంబుధి...విభూషణము=
పడమటదిక్కుననున్న; పద్మిని=తటాకము; దక్ష...మేధి=శివుడు. 125. ఇవ్వీ
టిలో=ఈ నగరిలో; నీహార...కీరీటుడు=శివుడు; దివ్య...వ్యాహంబుల్=అప్స
రసలు; ప్రతిసంధ్యమున్=ప్రతిసంధ్యవేళలను; గోదావరీ...కేయూరుడు = గోదా
వరీ, సముద్రములమీదనుండి వచ్చుగాలి తిని పెరిగెడి (సర్పములు) భుజకీర్తలు
కిలవాడు.

- కం. ముంగిటను సప్తసింధువు, చెంగటఁ గ్రతుసరసి నడుమ , శ్రీభీమమహా
లింగము దక్షరామము. సంగతి నెన్నంగఁ బురము , జగతిం గలదే. 126
- తే శివశివా : యెంత భాగ్యంబు చేసినారో, దక్షవాటిపురీమహా , స్థానజనులు
కన్నులారంగ విడిచి , చున్నవారు, భీమనాథేశ్వరేశ్వర , స్వామిమూర్తి. 127
- చం. అహహా : దయారసానుగత , మైన మసింబున దక్షవాటికా
గృహపతి భీమనాయకుఁడు , కీటపతంగసరిస్వపాళికిన్
సహజగళత్సమీరమగు , సంకటకాలము వీనులం దను
గ్రహమొనరించునదై మదు , రంబగు చాంకమంత్రరాజమున్. 128
- సీ. భీమనాథేశ్వర , శ్రీమత్సహలింగ, భాస్వత్పరబ్రహ్మ , భవనమునకు
గల్పాంతసమయభీ , పరసాగరౌదృత్య, భీతప్రియోపమ , హాతరికిని
ద్వాదశక్షేత్రతి , ప్థవలాశముండల, వ్యాకోచనివపుండ , రికమునకు
జంబూలచుచ్చీప , సర్వసర్వసహా, పాటీరలేపనై , పథ్యమునకు
- గీ. శివకళత్రమునకు శివ , క్షేత్రమునకు, శివునిమూర్తికి శ్రీసదా , శివునికిర్తి
కితరత్తిర్థంబు సరిపోల్చు , నెట్లుచచ్చు, దక్షవాటంబునకు మహా, స్థానమునకు. 129
- కం. మంకణమహామునీశ్వర, సంకల్పనితీర్థకల్ప , శాఖికి భువనా
లంకృతికి దక్షవాటికి, శంతరనటనటననాట్య , శాలకు జేజే. 130
- కం. కాశీప్రతిబింబమునకుఁ, గాశీప్రతినిధికిఁ గాశి , కాప్రప్రతికినిం
గాశీప్రతిమకు దక్షిణ, కాశికి శ్రీదక్షవాటి , పటరంబునకున్. 131
- కం. మోక్షస్థానంబునకున్, దక్షరామమున కమృత , ధామంబునకున్
దక్షధ్వరక్రియోచిత, దీక్షక్షేత్రమున కభివు , దేవికి జేజే. 132
- చ. అని నమస్కరించి శతానందుండు. 133

126. ముంగిటన్ = ముందటవానికిలిలో; గ్రతుసరసి = యజ్ఞ గుండము. 128.
గృహపతి = యజమానుడు; కీటపతంగసరిస్వపాళికిన్ = క్రిములు, పక్షులు, పాముల
కును; సహజగళత్సమీరము = సహజముగాపోవుచున్న గాలి కలది; సంకటకాలము =
ప్రాణాపాన సమయము. 129. కల్పాంత...తరి = ప్రళయకాలమందు వచ్చు
భయంకర సాగరమునచూచి భయపడిన జనులకు 'తెప్పవంటిది; ద్వాదశ...పుండరీ
కము = పండ్రెండు క్షేత్రములు, తీర్థములునను రేకులు వికసించిన క్రొత్తతామర
పువ్వు; జంబూనైపథ్యము = జంబూద్వీపమునకు మంచిగంధపుబూతవంటిది; శివకళ
త్రము = శివుని భార్య. 130. మంకణ...శాఖి = మంకణుని శోరికలుతీర్చునట్టిది; శంకర...
శాల = శివుడను నటునికి నాట్యశాల; జేజే = దండము. 131. ప్రతిబింబము, ప్రకృతి,
ప్రతిమ = సరియైనది; కటకము = పట్టణము. 132. అమృతధామము = ముక్తిక్షేత్రము.
133. శతానందుడు = బ్రహ్మ.

- మ. శివలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠచేసి కణకన్ శ్రీసప్తగోదావరాం
బువులం జేసెను మంత్రపూర్వకముగాఁ బుణ్యాభిషేకంబు వై
భవముల్ పెక్కువిధంబులం జరపె శ్రీ • బ్రహ్మేంద్రుం డంబుజో
ద్భవపండుఁ డది యాచిగాఁ గరుణమైఁ • బాలించు భక్తావళిన్. 134
- వ. అంతదేవనీధ్రసాధ్యవిద్యాధరగంధర్వోరగాదులును దమతమ నామదేయంబుల లింగం
బులఁ బ్రతిష్ఠించిరి తదనంతరంబు. 135
- సి. బ్రహ్మప్రతిష్ఠితు • బాలేందుశేఖరుఁ బురుహూతుఁ డతిభక్తిఁ • బూజచేసె
నలువయర్పించె నా • నావ్రకారంబుల. హరిహయస్థాపితం • డగుమహేశు
దక్షవాటికఁజూచి • దక్షప్రజాపతిఁ బొగడె నల్మోర్ల నం • భోజభవుఁడు
ప్రణమిల్లె దక్షుఁడు • భారతీభర్తకు నాత్మప్రళంసకు • నణఁగి మదిని
- తే. వేల్పులందఱు దారును • నిల్పినట్టి శంభులింగంబులకు మ్రొక్కి • చనిరి వివికి
సరనిజాననుచే నను • జ్ఞాదులగుదు, నత్కలోకంబునకు నర్చి • జనియె విధియు. 103
- రం. బ్రహ్మప్రతిష్ఠితుండగు, బ్రహ్మేశ్వరదేవుఁగొలుచు • భాగ్యాధ్యులకుం
బ్రహ్మక్షత్రాదులకును. బ్రహ్మచ్యుతశంభుభవన • పదవులు గలుగున్. 137
- కం. అవ్యయనత్రుతదానత, పోధ్యానసమాధిమంత్ర • పూజాదిమహా
విద్యనుసంధానమున నుసాధ్యంబులు లేవు బ్రహ్మ • శంకరుపదవిన్. 138
- వ. మఱియుఁ గపాలేశ్వరస్థానంబు. 139
- ఉ. చిక్కటి కాలభైరవుని • చేరివిభాతృకపాలపాత్రయే
చక్కటియందు జాతిపడె • సప్తనదీరటభీమభూమియం
దక్కడ నుద్భవించిన శ • శాంకకీరీటుఁ గపాలి శంభు న
మృక్కప్రతిఁ గొల్చు మానవుల • మానుగఁ జేరవు పాతకాఘముల్. 140
- తే. ఆకపాలమోచనాభిధానం బైన పుణ్యతీర్థరాజ • మునను జలువఁ
గడిఁదిఁ గోటిఫలముఁ • గాంచునొక్కొక్కటి, దానహోమయజ్ఞాతంత్రవిదులు. 141
-
134. కణకన్ = పూనికతో; కరుణమైన్ = దయతో; 136. పురుహూ
తుడు = ఇంద్రుడు; నలువ = బ్రహ్మ; హరిహయస్థాపితుడు = ఇంద్రునిచే స్థాపింపబడిన
వాడు; నల్మోర్లన్ = నాలుగుముఖములతో; అంభోజభవుడు = బ్రహ్మ; తారును =
తామసాదు; విధియు = బ్రహ్మయు. 138. బ్రహ్మశంకరు పదవిన్ = బ్రహ్మేశ్వరుని
పదవియందు. 140; చిక్కటి = పట్టుకెట్టి; కాల...పాత్ర = కాలభైరవునిచేతిలోని
బ్రహ్మకపాలపాత్ర; చక్కటియందు = ప్రదేశమందు; కపాలిశంభున్ = కపాలీ
శ్వరుని; సమృక్కప్రతిన్ = సుచిక్క క్రితో; పాతకాఘముల్ = పాతకములగుంపులు.
141. కడిగి = రాప్ప.

- చం. అట వరుణేశ్వరం బన న • నాదిఁ బ్రచేతసుచేత వాహిని
తటమునఁ దొంటి నిల్పఁబడి • దక్షమహేశకరారవిందనం
పుటమునకున్ వరాటకము వోరె • వెలింగెడు బాలతారకా
విటమకుటావతంసునకు • విశ్రమకారణ మై తపోనిధి, 142
- తే. వరుణలింగంబునకుఁ దీర్ఘ • వారిధార, చేయిపుటముల నభిషేక • విధియొనర్చు
వఱపుదోసంబు వాయంగ • వానగురియుఁ, గొండ్రలంబడు నారణికోటులెల్ల, 143
- ఉ. కుక్కుటపక్షిసంఘము ల • కుంతితభక్తిఁ బ్రదిక్షిణంబు న
వ్యుక్క్కుతిఁ జేసి యెవ్వని ర్చ • పాతికియంబున మోక్షసత్పదం
దెక్కి సమస్తలోకముల • కెల్లఁబ్రయుం దరుదేందు శేఖరుం
గుక్కుటనాటదేవు ఘటి • కుండలునిం గొలుపుండు హునిపుల్, 144
- తే. ఒక్కవక్షంబు పెంతయు • నుర్విమోవ
గుడిఁ బ్రదిక్షిణ మొనరించు • కుక్కుటముల
కక్షయంబగు మోక్షమే • యయ్యయొనఁగె
నట్టిశివుఁ గుక్కుటేశ్వరు • నాశ్రయింతు, 145
- చం. చరణాయుధేశ్వరేశ్వరు, శరణాగతవల్పుతరువు • సంపూర్ణమహా
చరణావరుణాలయనిం, గరుణామృతకీరణధరుని • దర్శింపవనా, 146
- చం. కోణార్కక్షేత్రము వా.రాణి కేదారతీర్థ • రాజము కుంభి
కోణంబు కుక్కుటేశ.స్థాణుస్థాలంబు మోక్ష • ధామము పెండున్, 147
- తే. అపట దాసంబుహోమ • మధ్యయనవిదులు
శ్రాద్ధమును రేవతాసమ • ర్చనయు వ్రతము
లోక్కటొక్కటి కోటిగు • ణోపలబ్ధి
సంభవించును సతతంబు • సాధకులకు, 148
- వ. మఱియు సోమేశ్వర తీర్థంబు సర్వదేవతా నమస్కృతంబు, 149

142. అనాదిన్ = ముందుగా; ప్రచేతసుచేతన్ = వరుణునిచేత; వాహినితిటము
నన్ = నదియొడ్డున; తొంటి = మున్నగా; దక్ష...సంపుటమునకున్ = దక్షేశలింగము
నకు; వరాటకము = తామరపూస; బాల...వతంసునకున్ = శివునకు. 143. వఱపు
దోసంబు = అనావృత్తికోషము; కొండ్రలన్ = చేలబా; ఆరబకోటులు = చాల
పైరులు. 144. కుక్కుటపక్షి = కోడి; ఘటికుండలుడు = పాములు చెవులపోగుగా
కలవాడు. 145. తా|| ఒక్కరెక్కలుమాత్రమే భూమిపై మోయునట్లు తిరుగుచు
ప్రదిక్షిణముచేసినందున కుక్కుట పక్షులకే అక్షమోక్షము లిచ్చినయ్యాయైన
శివునాశ్రయింతును. 146. చరణాయుధ = కోడి; కరుణావరుణాలయంబు = జయ
సముద్రుడు; దర్శింపవనా = అన్నా ! దర్శింపవా ?

- కం. అమృతమయుఁ డైనసోముఁడు, సమయంబున నే మహేళు, సంస్థాపించెన్
విమలమదాజ్యోతిర్లింగము సోమేశ్వరుని గరళ • కంఠ భుజింతున్. 150
- సీ. సోమతీర్థమునందు • సుస్నాన మొనరించి, శ్రీసోమశంభు భ • జింఘ ధన్యుఁ
దీపాజన్మమునయందు, నేపాప మొనరించె, బాప మెద్ది యొనర్చెఁ బ్రాగ్భవమున
నది యశేషంబును • నాక్షణంబునఁజూసి, దేహాంతమునఁగూడుఁ ద్రిపురహరునిఁ
ద్యాగంబు భోగంబు • దానంబు సత్యంబు, భాగ్యంబు కీర్తి సౌ • భాగ్యలక్ష్మి
- తే. బుద్ధి తత్వేన సత్యంత • వృద్ధిఁ బొందు. సతతధర్మంబు నిచ్చు నాక్షయఫలంబు
దతఫలంబులు పితౄర్హ్యఁ దైహికములు, సత్య మిది సోమనాథప్రసాదమహిమ. 151
- కం. సురులును విద్యాధరులును, గరుదోరగకిన్నరులును • గంధర్వులు కిం
పురుషులు యజ్ఞులు సోమేశ్వరదేవునిఁ గొల్తు రధిక • వరభక్తిమెయిన్. 152
- వ. మఱియు మాహేశ్వరతీర్థంబు సర్వదేవనమస్కృతంబు మునిసిద్ధదారణ విద్యా
ధరులచేతఁ బ్రార్థితంబై నయది పితృపితృదానం బేకవింశతికులంబునకుఁ దృప్తి
కరంబు. 153
- తే. సప్తగోదావరంబును • సారత్తీర్థ ముత్తమోత్తమ మంతు • మర్త్యుండు చేయు
క్రాద్ధతితర్పణాదు లాక్షయఫలములు, తత్సదా సేవనము శివస్థానదంబు. 154
- తే. దత్త మిష్టంబు హౌత మధీ • తంబు నరుల. కచట నక్షయఫలముఁ జే • యంగఁజాలు
క్రాద్ధపితృదానాదిసకలవిధులు. నందు ఫలియించు నగ్గయఁయందుఁజోలె. 155
- కం. మఱి రామేశ్వరతీర్థము, కఠింతున కాటవట్టు • కామితఫలముల్
తఱుఁగని ధాన్యములగుచును, నెఱయంగ ఫలింతు నందు • విష్ణయఁ గలుగున్. 156
- కం. శ్రీరుద్రపాదయుగళి, శ్రీరామేశ్వరసమీప • సీమం విత్పురు
జ్జ్వారంభం బొనరింప న.పారఫలప్రాప్తిచెందుఁ • బంచజనులకున్. 157
- తే. ప్రథిత మగు సప్తగోదావ • రంబునకును, నభివునకు భీమనాథునకంతరమున
నేమి సుకృతంబు చేసిననేకతంబు. వేయ విధముల ఫలియించువేయనేల. 158

149. సర్వ...కృతంబు = అందఱిదేవతల చేతను ననుస్మరింపబడినది. 150. అమృతమయుడు = అమృతస్వరూపుడు. 151. ఇహజన్మము = ఈ జన్మ; ప్రాగ్భవము = క్రితముజన్మ; తత్వేన = అతని సేవచే; తతఫలంబులు = ఎక్కువఫలముకలవి; తౌప్రిర్హ్యైహికము = పితృక్రాద్ధములు. 152. ఏకవింశతికులంబునకు = 21 కులమునకు. 153. తత్సదా సేవనము = దాని నెల్లప్పుడు సేవించుట; శివస్థానదంబు = శివుని స్థానము నిచ్చునది. 154. దత్తము = దానముచేయబడినది; ఇష్టము = యాగము; హౌతము = హోమము చేయబడినది; అధీతము = జపింపబడినది; అగ్గయఁందువోలె = ఆగయలోవలె. 155. కఠింతును = శివుడు. 156. పంచజనులు = మానవులు. 157. ప్రథితమగు = ప్రసిద్ధమైన; అంతరమునకు = మధ్యలో; ఏకతంబు = ఒక్కచే.

- సి. వినుము పారాశర్య , వేవేలమాడలఁ, బనియేమి త్థిముల్ , పదియు రెండు
నని చెప్పనేల ద , జెరామమండలిఁ, దీర్ఘంబుగాని ప్ర , దేజమెద్ది
సప్తగోదావరో , త్వంగస్తలమునకుఁ, గాళి కేదార మ , జయవటంబు
తరముగా కితరతీ , ర్థములు సాటియె, భోగమోక్షములకుఁ , బుట్టినిల్లు
తే. రుద్రవాటిక భీమేశ్వ , రునినివాస, మందు రామేశ్వరస్థాన , మఖ్యదికము
రామతీర్థంబునందు సా , రంబుసాటి. ధర్మ మర్థంబు రుద్రసా , దస్తలంబు. 159

—♦ అగస్త్యుండు వ్యాసునకుఁ బంచతీర్థంబుల వివరించుట ♦—

- వ. మఱియుఁ బంచతీర్థంబులు వివరించెద నవహితుండవై యాచర్థింపుము. 160
చం. అహిపతికంఠంబుండు చన , యల్లుడుగా మదిఁ గోరి నిష్ఠతోఁ
దుహినదరాధరేంద్రుండు చ , తుర్లశదివ్యమహాద్విముల్ నుడు
స్సహముగఁ జేసె నయ్యోడఁ బ్ర , చండతపం బచటన్ శివుం డను
గ్రహమున నుద్భవించె నని , క్రచ్చణఁ బల్కుఁ బురాణసంహితల్. 161.
కం. అదియాదిగఁ దీర్ఘంబులు, పదియును రెండయినదీర్ఘ , పాటిజారం
బదియ పడునెక్కువై యున్నది సప్తతటంబునందు , న స్మనివర్యా. 162
చం. లంకించి యరుంధతిపతి, మంకలునకుఁ జెప్పె ననుఁగెను , మామకు గిరికిన్
సంతల్పసిద్ధిదుండగు. శంకరుఁ డభిలాష్టిపారి , జాతంబుచున్. 163
కం. గిరిసార్వభౌమకన్యా, చరగ్రహణనుమంగతైక , కౌతుకసంస
త్పరిపూర్ణహృదయు శంకరుఁ, గరుడాకించరుని నుచగ , చంకణుఁగొలుచున్. 164
కం. నీహారభూధరేశ్వరు, నీహారమణీయమూర్తి , నిందురర హిమాః
నీ హార హీర కుముద ను, ధాహార సమానకాంతి , నభివర్ణింతున్. 165
సి. భూధరేశ్వరతీర్థ , మునఁ గృతస్నానుడై, భూధరేశ్వరుఁగొల్పు , భోదమనుఁడు
నిత్యమంగకుండు నిర్మిద్రభిద్రుండును, లక్ష్మీవిలాసైక , లక్ష్మయుతుండు
నగుఁ దీర్థములలోన , సత్యత్రయం బైన, తీర్థంబు భుక్తిము , క్తివదంబు
మంగళమంగళా , త్పరము రక్షాణక, క్షాణస్వరూప మీ , యాస్సదంబు

159. అగస్త్యంగస్థలము = తీరము; తరముగాక = సాటిగాక. 161. అహిపతి
కంకణండు = శివుడు; తుహిన... ఇంద్రుడు = హిమవంతుడు; చతుర్... అర్జునుల్ =
14 దివ్యసంకత్సరములు; ప్రసందతపంబు = భూగతపస్సు; క్రచ్చణ = హితవుగా;
162. తీర్థపాలీజాతంబు = తీర్థముల వరుస. 163. లంకించి = ఆరంభించి. 164. గిరి...
హృదయున్ = పార్వతీపరిణయమున సంభోషించినవాడు. 165. నీహార...మూర్తి =
హిమవంతునికి మనోహరమైనమూర్తి; ఇందుకర...కాంతిన్ = వెన్నెల, మంచు,
ముత్యాలహారము, ముత్యపుచిప్ప, కలువ; దేవతలతో సమమైన కాంతిలవాని.

- తే. ధరణీధరనాయకసకుఁ బ్ర • త్యక్త మైన, యవ్వీరూపాక్షునగర మ • ధ్యాహ్నువేళ
భోగఘంటాన్వసము విన్న • భూజనులకు, నవల వినవచ్చు ముక్తికఁబ్యాణఘంట. 166
- మ. హిమవద్భూధరసార్వభౌమవరవి • శ్నేహోపహరక్రియా
క్రమసంతాడితఘంటికాఘణఘణ • త్కారంబు విన్నట్టి యు
త్తమపుణ్యుండు వినండు ప్రాణపవనో • త్రాంతివ్యథావేళ దు
ర్లమవైవస్వతవాహ్యఘోరమహిష • గ్రైవేయఘంటాధ్వనుల్. 167
- తే. క్రాద్ధపిండప్రదానాది • సకలవిదులు, నొక్కటొక్కటికిటిగు • తోదయమునఁ
దృష్టి గల్పించు దివి పితృ • దేవతలకు, ధరణీధరరాజశంభుత్పిఠంబునందు. 168
- తే. సప్తగోదావరముఁ దెచ్చి • సప్తమునులు, సప్తసప్తీందుశిఖిలో • చనుని నిలిపి
రమ్మహాశంభులింగ ను • క్షృర్భితులకుఁ, గామితార్థప్రదానైక • కల్పకంబు. 169
- రం. ఒకమాటు జలకమార్చిన, నొకమాటొకపువ్వు మోళి • నునిచిన నొకమా
టకుటిలమతి గుడిఁ దిరిగిన. సకలేష్పితముల నతండు • సంపాదించున్. 170
- తే. భీమనాథేశ్వరునిసార్వ • భూమియందుఁ, బంచశవలింగములకు నా•స్పదములైన
పంచతీర్థంబులును నాడు•పంచజనులు, పాయదురు పంచభిధమహా•పాతకముల. 171
- తే. అందు వాపితటాక కు • ల్యాదులందుఁ, దీర్ఘమాడ వివేకి బుద్ధిం దలంపఁ
బంచతీర్థంబు లందిచ్చుఁ • బంచజనుల, కాత్మసలిలావగాహపుఁజ్ఞాతికయము. 172
- వ. అగస్త్యేశ్వర, రామేశ్వర, నాథేశ్వర, గణేశ్వర, పాతాళైరవేశ్వరులను దేవతాసం
చకంబుఁ బంచతీర్థంబులను దర్శించి మానవుఁడు పండ్రెండు పుణ్యతీర్థంబులు
దర్శించిన ఫలంబులందు మూలస్థానేశ్వరలింగం బాదిమూలం బద్ధివ్యలింగంబు
దర్శించి భీమమండలంబునందు శివలింగస్థానంబులెన్నిగల వన్నియు దర్శించిన
ఫలంబు గైకొను వెండియ. 173

166. బోధఘనుడు = ఎక్కువ తెలివికలాడు; నిర్నిద్రభద్రుడు = నిత్యమంగళములు కలాడు; ఆస్పదంబు = చోటు; ఆవ్వీరూపాక్షునగరన్ = దక్షిణానుమున. 167. హిమవత్... కారంబు = హిమవదీకుని గుడిలోని నైవేద్యవేళ వాయించు గంట చప్పుడు; ప్రాణ... వేళ = చనిపోవునప్పుడు; దుర్లమ... ధ్వనుల్ = చినరాని యునుని వాహనమగు దున్నపోతు మెడలోని గంటచప్పుళ్లును. 168. దివిన్ = స్వర్గమున. 169. సప్త... విలోచనుని = సూర్యచంద్రాన్ని నేత్రములుగాకల శివుని; అభ్యర్థితుల కున్ = పూజించువారికి. 170. మాళిన్ = తలపై; ఉనిచినన్ = ఉంచినను; గుడిఁ దిరిగినన్ = ప్రదక్షిణము చేసినను. 171. పంచజనులు = చూనవులు. 172. వాపి = బావి; తటాక = కొలను; కుల్య = కొల్వ; అంగు + ఇచ్చును; ఆత్మ... అతికయము = తమలో స్నానముచేసిన ఫలము.

- తే. సప్తగోదావరము భీమ , శంకరునిని. నాకురేకస్వయంభుఁ డి , నాసాణి
కుద్రపాదంబులును సమా,దూడభక్తి,దలతురెవ్వాడు వారపో,ఎన్వమతులు. 174
- వ. అని దక్షరామమాహాత్మ్యంబును భీమలింగమహిమంబును సప్తగోదావర ప్రళయి
ద్వాదశతీర్థప్రభావంబును బంచితీర్థప్రయోజనంబును వినిపించి కుంభసంభ
వుండు. 175
- తే. భీమనాకునిఁ ద్రిభువన , స్వామిఁ గొలువఁ
బోదమే యిష్ట మద్వాహ్న , భోగవేళ
నదెవిజ్ఞంభించె నాట్యసౌ , ధాంతరమున
నృత్యజగరుంకృతమృదంగ , నిన్వనంబు. 176
- వ. అని వలికి అనంతరం బయ్యిరువురు రాజమార్గంబున. 177

—♦ అగస్త్యవ్యాసులు భీమేశ్వరాలయంబుఁ బ్రవేశించుట ♦—

- సీ. త్రిపురసంహారంబు , దివిజనాయకభుజా, స్తోభదంభోళిసం , స్తోభనంబు
గరళకూటమహాగ్ని , కవికనాటోపంబు, దక్షధ్వరక్రియా , ధ్వంసనంబు
మత్స్యలాంఛనదర్ప , మథనసంరంభంబు, దేవదారువనప్ర,దేశవిష్కృతి
మరులింగమూర్తివి , స్ఫురణవిలాసంబుఁ, గాత్యాయనికర , గ్రహజాకేలి
- తే. గండవేదండదానవ , ఖండస్థంబు, దండపాణిజలంధరాం , ధవవధంబుఁ
బాడు గందర్వసతులచే , భరిత మైన, మొగలివాకిలి సొచ్చి ర,ముద్దునిఱుషభులు. 178
- సీ. పంచాంగకుద్దిగాఁ బరిధవించుచు భృంగి. మతినాటనెందేని , ప్రతిదిసంబు
త్రిదశవర్గంబు ముప్పదిమూడుకోట్లును, నేరదేశముననెందేనియుండుఁ
బలుకుపూఁబోడి యర్వదినాల్లకళలతో, విహరించు చెందేని , విద్యమాపు
సాని యీశానియై , సవరించు నెందేని, మహితపింఛాలిల , మరులు వీరి
- తే. నెద్ది తైలాసశిఖరికఁ , బెద్దయద్ది, పాలమున్నీటి కెయ్యది , ప్రసవభూమి
చంద్రలోకంబునకు నెద్ది , సాటియట్టి, భవునికళ్యాణ(విద్ది)మండ , వంబుఁ గనిరి. 179

174. వారపో = వారేకదా! 176. నృత్య...నిస్వనంబు = నాట్యమందిర
మునకేయు మద్దల చప్పుడు. 178. దివిజ...స్తోభనంబు = ఇంద్రుని వక్రముమేలు
నోగొట్టుట; మత్స్య...సంరంభంబు = మన్మథ గర్వభంగము; విహృతా = విహారము;
గండ...ఖండసంబు = గజాసుర సలహారము; మునిముషభులు = మునిశ్రేష్ఠులు. 179
మతినాడున్ = తెలివిగా నాట్యముచేయును; త్రిదశవర్గంబు = దేవతలు; ఏకదేశము
నన్ = ఒక్కచోట; పలుకూపూబోడి = సరస్వతి; సాని = రాణి; కుశాని = సార్వతి;
మరులున్ = తిరుగును; పెద్దయద్ది = పెద్దదానవసము; పాలమున్నీటికి = క్షీరనిముద్ర
మునకు; ప్రసవభూమి = పుట్టినచోటు.

- ఉ. దానికిఁ దూర్పుచిక్కున ను , ధాతరబింబసహస్రకోటి శో
దానిభకాంతితో గగన , భాగము రాయుచు భీమనాయకే
శానమహాట్టహాసరుచి , సంపద సొంపువహించి నట్టిశ్రీ
భానుజవైరిమండపము , భివ్యమునీంద్రులు గాంచి రయ్యెడన్. 180
- వ. అనంతరం బా బహిర్గేహప్రదేశంబున. 181
- తే. నిఖిలపరివారదేవతా , నివహమునకు, వందవమొనర్చి రుత్తర , ద్వారకూమి
శశికామండనునకును , శంకరునకుఁ, జేసి రభివాదనంబులు , సిద్ధమునులు. 182
- ఉ. తండుభుజార్గళాకలిత , తప్తమహాకలధౌతమంటికా
మండితవేత్రదండపరి , ముద్దనభీతివశాత్పలాయితా
భండలముభ్యుదైవతని , కాయమునంయమిభాగదేయముం
భండకుతారుమోసల ను , ఖంబునఁ జొచ్చిరి తైవపుంగవృత్. 183
- వ. ప్రవేశించి భక్తైక్యద్వానుపూర్వకంబుగా సంతర్పనన ప్రదక్షిణంబుచేయునప్పుడు
తిరుచుట్టు మాలికయందు. 184
- సి. నణఁకుగుబ్బలిరాచ , వారికూరిమికన్య, భీమయ్య కుద్దాంత , భానుఁ గొలిచి
కంధరంబుననుండి , గంధసింధురమైన, గుఱ్ఱవేల్పుఁ గుమార , గురుని గొలిచి
తైవల్యనిధికి దు , గ్లామహాదేవికి, సర్వమంగళకు సం , జలిమిచించి
యాశాతటీసట , లీళాటికాకటు, నటుకత్తైరవు నిష్ఠ , పరదుఁ జూచి
- తే. నలువనేపించి యిందిరా , నాథుఁ గాంచి, యితరపరివారదేవతా , వితతి కెల్ల
నేటిక్కొచ్చియెక్కిర , మ్రేటిమునులు, మృదువిహటకత్తైలంబు , మీఁదినిలువు. 185
- శా. సందర్శించిరి భీమనాథుఁ ద్రిజగ , తృప్తమోహనాకారు న
ర్థేందూత్తంసుని దక్షిణాద్వింహరి , హేలావిహారక్రమా
స్పందాయాగతగంధహాపరిష , త్పానాతిరేకస్ఫుర
త్తుందిస్వాంగక దండకూకతలకా , స్తోత్రేష్ట బాహర్గళన్. 186

180. సుధా...కాంతి=కొన్ని వేలకోట్ల చంద్రబింబములకాంతి; రాయుచు =అంటుచు; భీమ...సంపదన్=భీమేశుని అట్టహాసకాంతి; భానుజవైరి=యమునకు శత్రువు (మృత్యువులేనివాడు). 181. తండు...నికాయచు=తండుడను ప్రమథుడు చేతితో పుచ్చుకొన్న బంగారుగంట గల్గిన దండముతోడి బెబ్బలకు జంకి పారి పోయెడి ఇంద్రాదిదేవతలకులది; సంయమిభాగదేయము=మునుల యుద్వప్తము; భండకుతారుడు=శివుడు; మోసలన్=మోసలను. 182. తిరుచుట్టుమాలిక=గుడిచుట్టుప్రదేశము. 183. వణకు...కన్య=హిమవంతునికూతురు; కుద్దాంతభాను=భార్య; కరధరము=కంఠము; గంధసింధురము=పసుగు; గుఱ్ఱవేల్పు=వినాయకుడు; ఆశా...కటున్=దిగంబకుని, ఏటికోట్లు=నమస్కారములు; మృదుని=శివునియొక్క; హటక...నిలువు=బంగారుగుడిపై అంతస్తు.

౬౦. దృష్టించి భక్తిపరతను, సాష్టాంగం దెరఁగి యమ్మ , హాచేవుని నా
శిష్టమునుల్ పూజించిరి, యష్టాపదనిర్మితంబు , లగుకుసుమమలన్, 187
౬. కేవలభక్తిసంపదలు , గీలుకొనన్ హృదయాంబుజంబులన్
దేవరకుం గృహినిధికి , దేవలిఖామణి కర్తి సప్తగో
దావరవాహినీరసక , తామరసంబులఁ బూజచేసె మై
త్రావరుణుండు దామను బ , రాశరసూసుఁడుఁ గూటి వేడురన్. 188
- వ. అన్యుడు పారాశర్యంబు పెన్నిదానంబుఁగన్న పేదయుం బోలెఁబరమానందంబునుం
బొంది కుంభసంభవుం జూచి మునింద్రా నీ ప్రసాదంబున భీమమండలంబవలోకి,
చితి. ద్వాదశక్షేత్రతీర్థంబులు చూచితిఁ, బంచతీర్థంబులాడితి, దక్షరామంబుఁ గంటి,
భీమేశ్వరు దర్శించితి, దన్యుఁడనైతిఁ గృతార్థుండనైతి నింక నీవు పత్నిసహితం
బుగా నేవలనైన నుండి తపంబు నేయుము. నేనును విశ్వనాథ విరచితావమాన
భేదంబువాయ నీ స్వామిని నేవించెద నని వలికి సముచిత ప్రకారంబున నమ్మి
హాత్ముని వీడుకొలిసి యనంతరంబ శిష్యులుం దానును, 189

—♦ వ్యాసుఁడు భీమేశ్వరార్చనంబు సలుపుట ♦—

- సీ. పంచతీర్థములాడి , భవలింగసన్నిధిఁ, బ్రాసాద పంచాక్ష , రము జవించి
సొరిది నల్ దిక్కుల , సోమేశ్వరములందు, భక్తిఁ బ్రదక్షిణం , బాచరించి
కుక్కురచేళ్లరు కేళ , కూళి నుద్భవమైన, మదేకర్ణిర నొనర్చి , మజ్జనంబు
నోంకారపురత్రికా , దోదరస్థితలైన, హరిహరప్రహ్వల , సభినులంచి
- తే. తుల్యగోదావరీనదిఁ , దోయనిధిని, సప్తగోదావరంబున , స్నానపూడి
యాచరించు శివార్చనం , బనుదినంబు, దక్షవాటిరనుండి సత్యవతినుతుఁడు. 190
- కం. భీమేశ్వరమహిమంబున, నామోదముతోడ నోల , లాడుచు నుండున్
భీమేశ్వరచరణారుణ. తామరసంబులకు సంత , తముఁ బ్రణమిల్లున్. 191
- సీ. మాతృగర్భాగార , జాతభేదమువాయ, హరునిగర్భాగార , మాత్రయించుఁ
బరమేశ్వరార్చనా , పరత నించుర తన్ను. నత్యంతధన్యుఁగా , నాత్మదలఁచు
హర్షించిహర శివ , త్ర్యంబకాచలగర్భ,భవయంచు రోమాంచపటలిదాల్చుఁ
గరతాళకలన శం , కరగీతములువాడు, లక్ష్మణిమానంబు , బాజ్జగించి

186. దక్షిణ...అర్ధశున్ = దక్షిణసముద్రమునగిరినుండి వచ్చు గాలిని యధే
చ్ఛముగా త్రాగినందున బలిసిన సర్పములే కంకణములుగాగల భుజములు కలవాని.
187. దృష్టించి = చూచి; ఎరగి = నమస్కరించి; అష్టాపదనిర్మితములు = బంగారుతో
చేయబడినవి. 188. అర్థిన్ = బాగుగా; తామరసంబులన్ = పద్మములతో; పరాశర
నూనుడు = వ్యాసుడు. 189. ఏవలనైన = ఎక్కడనైనను; వీడుకొలిపి = సాగనంపి.
190. సొరిదిన్ = వరుసగా; కేళకూళిన్ = చేరువుగా; నోయనిధి = సముద్రము.

- తే. 'భీమ భీమేశ్వరేశ్వర , భీమనాథ, దక్షవాటిపురాధ్యక్ష , దర్పకారి
సప్తగోదావరోత్సంగ , జయమహేశ, నన్నురక్షింపు' మనుచుచి • స్తుతమునేయు. 192
- కం. బాలోన్మత్తపికాచద, శాలంబనమునఁ జరించు • నంగడిపిథిన్
ప్రీతాకూన్యతఁ గంతే; కాలునిపాదములమీఁదఁ , గలుగువెరాళిన్. 193
- సీ. పరిరంభి మొనరించు , వాహోద్వయంబున, దేవదేవునిసుధా • దివ్యమూర్తిఁ
దాకించుకొను జటా , స్తబకంబు విరియంగఁ, బావపట్టముతోడ , పాలతలము
గురుదక్షపురిలోడఁ , గూడఁ బట్టణమున, కంగప్రదక్షిణం , బాచరించుఁ
దాతాకటైరవ , ప్రముఖనానాదితా, పరివారదేవతా , ప్రతతిఁదెలుచుఁ
- తే. గాళికాపట్టణద్రోహిఁ , గావు మభవ, విశ్వసతిదూషితుని బ్రోవు • విశ్వనాథ
కల్లచేసితి పక్షింపు, కాలకంఠ, యమచుఁ ద్రార్థించు భీమనా, యతునిఁ దవసి. 194
- సీ. అమముల కొండుప్రా , యభీత్తములులేవు, నిన్నుఁజూచుటకంటె • వీలకంత
నీమండలంబున , నిధిలజంతువులకుఁ, దారకం బల భ్రాంతి , దళను దోచుఁ
గలియుగంబునయందుఁ , గడుదుర్లభంబులు, భవదీయదర్శన , స్పర్శనములు
నీదక్షవాటికా , నిలయంబునందుండు, జనులకు భోగమో , క్షములు వలఁతి
- తే. శిష్యులును నేను మిమ్ముఁగొల్పేదము భక్తి, విశ్వసతికోపమునఁగాళి , వెడలివచ్చి
తరసి రక్షింపు మమ్ము ద , యార్ద్రహృదయ, శాంతభీమేశ్వరేశ్వర, స్వామినాథ. 195
- వ. అని మఱియుఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు భక్తికృష్ణాతిశయంబున. 196

— ♦ వ్యాసు లీశ్వరు నులించుట ♦ —

- సీ. దేవదేవునకు నా , దికి నాదియగువాని, కంవికావతికి ద , క్షిధ్వారి
కహితపురత్రయా , ద్యక్షసంహరునకు, హరిబోచనాంబుజా , భ్యర్చితునకు
బ్రహ్మాదిదేవితో , పాన్యనస్మార్తికి, నమృతమూర్తికిని స్వ , యంభువునకు
నిగమార్థవిద్యోప , నిషదంగనామోళి, మంబితశ్రీవర , జాంబుజునకు

192. మాతృ... ఖేదము = తల్లికడుపునపుట్టుటవలని బాధ; రోమాంచపటలిన్ = గరిపాటును; కరతాళకలనన్ = చప్పట్లు చరచుచు; 'దర్పకారి' = మన్మథునిశత్రువు.
193. బాల... ఆలంబనమునన్ = పిల్లవాడు, పిచ్చివాడు, పికాచులయవస్థపట్టి; ప్రీతాకూన్యతన్ = సిగ్గులేక; విరాళి = వియోగవృద్ధి. 194. పరిరంభము = కాగిలింత; వాహోద్వయము = రెండుచేతులు; జటాస్తబకము = జడలగుంపు; ప్రతతి = సముదాయము; తెలుచున్ = ప్రార్థించును; కల్లచేసితిన్ = పొరపాటుచేసితిని. 195. అఘములు = పాపములు; ఒండు = మరొక; తారకంబు = తారకమంత్రము; అలభ్రాంతి దళను = తెలివితప్పినవేళ; వలఁతి = జేలిక; వచ్చితి + అరసి = వచ్చితరసి.

తే. భోగమోక్షంబు లతిపాప • బుద్ధులకును, గురుదానొనఁగెడు ప్రత్యక్ష • రిల్పకాశి
కథిలగంధర్వయక్షిని • ద్వాదిదివ్య, వంద్యునకు మ్రొక్కెదను భిక్షవత్సలునకు. 197

సీ. శ్రీభీమనాయక • శివనామధేయంబుఁ. జింతింపనేర్చిన • జిహ్వాజిహ్వా
దక్షవాటిపురా • ధ్యక్షమోహనమూర్తిఁ, జూడంగనేర్చిన • చూపుచూపు
దక్షిణంబుదితట • స్థాయిపావనకీర్తిచే నింపనేర్చిన • చెవులుచెవులు
తారకబ్రహ్మవి • ద్వాదాతయౌదల, విరులు పూర్వఁగనేర్చు • కరముకరము

తే. ధవళకరశేఖరునకుఁ బ్ర • దక్షిణంబు, నర్థిఁ దిరుగంగనేర్చిన • యడుగు లడుగు
లందికానాయకధ్వాన • హర్షజలధి, మధ్యమునఁ దేలియాడెడు, మనసుమనసు. 198

ఉ. మాటలు పెక్కులేటికిని • మందరభూధరమంథనక్రియా
పాటలఘూర్ణమానజల • భామహోదధికాలకూటనం
ఘాటత్పపీటనంభవం • భావికటస్ఫుటవిస్ఫులింగవి
స్ఫోటవవిక్రసద్భవన • భూతభియాపహ నాశ్రయించెదన్. 199

సగ్గర. కాక్షింభర్వంబుదీర్ఘం • గడుపున కిడుదుం • గాలసంప్రాప్తభిక్ష
స్వీక్షింతుం బోధకక్తి • నిష్కయముల మదిన్ • నిస్పృహత్వంబు దాయన్
దక్షరామాధినాథున్ • ధవళవరకరో • త్రంసజాటివిటంకు
స్వీక్షింతున్ భీమనాథుం • ద్రిభువననమితున్ • నేత్రముల్ తృప్తిపొందన్. 200

కా. అష్టాశీతనహస్రసంయమిజన • వ్యాక్తిర్జీర్ణీరద్యయా
జాక్షోదంచితన ప్రసింధునలిల • స్రోతోపగాహాక్రియా
తుష్టస్వాంతుఁడనై టిజింతుఁ గరుణా • దుగ్ధాద్వి భీమేశ్వరున్
దృష్టాదృష్టపలప్రదానవిభవా • ధిష్ఠానచేతస్కునిన్. 201

ఉత్సాహము. యక్షసిద్ధసాధ్యభేది • హోర గడుదక్షిన్న రా
ధ్యక్షమణికిరీటకోటి • తరుణకిరణమంజరి
ప్రేక్షణీయచరణమలు • భీమనాథ దేవునిన్
దక్షవాటికాపురైక • ధాము నాశ్రయించెదన్. 202

197. నిగమార్థ...అంబుజాడు = ఉపనిషద్విద్యులన్న శ్రీలక్ష్మిరీతిములచే చుంబిం
పబడిన పాదపద్మములు కలఁడు; కల్పకాశి = కల్పవృక్షము. 199. మందర...భయా
పహున్ = మందరపర్వతముచే మణింపగా వచ్చిన కలకూటపు నిప్పుచే భయపడిన
లోకులను చిటికెల్లా రక్షించినవానిని. 200. కాక్షింభర్వము = పొట్టనింపుకొనుట;
కాబ...భిక్షన్ = వేళకుదారికిన భిక్షును; బోధకక్తిన్ = తెలివిచే; నిస్పృహత్వము =
కోరిక లేకుండుట; ధవళ...విటంకున్ = చంద్రకిరణభూషితమైన జటాజూటముకల
వాని; ద్రిభువననమితున్ = మూల్లోకములవారిచే నమస్కరింపబడువాని.

ఉత్సాహము. నిష్ఠతో భటింతు భీము , నిం భుజంగహారునిన్

నిష్ఠునిన్ రవీష్టనంప్ర , తిష్ఠునిం గరిష్ఠ భూ

యిష్ఠ దక్షవాటికాష్ట , లీళ దేవతాకుల

జ్యేష్ఠునిం వనిష్ఠముఖ్య , శిష్టమునిజనార్పితున్.

208

లయగ్రాహి.

నీమమునిమొక్కెదను , హేమగిరిచాపునకు, సామజలంధరము, శామరవిరోధి

గ్రామమదహారి కభి , రామశుభినిర్మలను, ధామయశరీరునకు, గామితవిత్తిర్ణ

శ్రీమహిమశాలికి జ, రామరణదోషవరి, శామకనిజాంఘ్రియుగ, శీమృతికి దక్ష

రామపురధామనకు, గోమలజటామకుట, ధామహిమధామనకు, భీమునకుభిక్తిన్. 204

సి. కొలుతు నద్వోడాతు, గోమలైందవతను, బెదగుబ్బలిరాజు , బెండ్లికొడుకు

నేనింతు శ్రీవామ , దేవు మహాదేవు. నేడుతోకంబులు , నేలుతోని

చెలుతు, దత్తురుపు నిం, దీవరవరనీల, చారుకంధరుని బి , శిల్పిల్లాటు

బ్రణుతింతు నీరాసు , ఫాలనెద్రానల, జ్వాలానమాబీధ , శంబరారి

తే. సర్గసంసారకూమ్యుని , సంస్తుతింతు, సర్గసంసారహేతువు , సంస్కరింతు

సర్గసంసారయాపిని , సంక్రయింతు, వభవు భీమేశ్వరేశ్వరు , నభిలపింతు. 205

సి. ఎవ్వనియాజ్ఞ నీ , రేడుతోకంబులు, వర్తింతు నట్టిదే , వరకుగాక

గ్రహతారకములు ని , క్కముగ నెవ్వని యాజ్ఞ, వర్తిల్లునట్టిదే , వరకుగాక

మనువులువదున్గాలు , రుసు యదాజ్ఞాయుక్తి, వర్తింతురట్టిదే , వరకుగాక

భువనపాలకులు య , ద్రూలతాజ్ఞాయుక్తి, వర్తింతురట్టి , దేవరకుగాక

201. అష్టాశీసహస్ర=38వేల; సంయమిజనవ్యాకీర్ణ=ముసులచే నిండిన; తీగద్వయా=రెండుతీరములను; జుష్టోదంచిత=కలిసెడు; సప్త...క్రియా=సప్తగోదా వరజలస్నానముచే; తుష్టస్వాంతుడు = సంతోషించినమనస్సుకలవాడు; కరుణా గుగ్ధాబ్ధి=కరుణాసముద్రుడు; దృష్ట...చేతస్కునిన్ = అదృష్టఫలమునిచ్చుమనస్సు కలవాడు. 202. ఖేచిహర=ఖేచరులు; మణికిరీట...కములన్ = మాణిక్య కిరీటముల కాంతులచేమాడనొప్ప పాదకమలములు కలవాని. 203. భీమునిన్ = శివుని; తిష్ఠుడు = శాశ్వతుడు; రవీష్టసంప్రతిష్ఠుడు = సూర్యుని కోరిక తీర్చినవాడు. 204. నీమము = నియమము; హేమగిరిచాపుడు = మేరువు విల్లుగాకలవాడు; సామజ = గజాసురుడు; గ్రామమదహారి = త్రిపురసంహర్త; కామిత...శాలి = కోరికల నిచ్చువాడు; జరా...మృతి = జరామరణములను దోషముల నుపశమించు పాదద్వంద్వమును మృత్యుదేవత కలాడు (అతని పాదగుల ధ్యానించినవారికి జరామరణము లుండవు) హిమధాముడు = చంద్రుడు. 205. కోమలైందవతనున్ = రేత వెన్నెలవంటి శరీరముకలాడు; పెద్ద... కొడుకు = హిమవంతుని యల్లుడు; పశ్యిల్లలాటుడు = లలాట నేత్రముకలాడు; శంబరారి = మన్మథుడు; సర్గ = సృష్టి.

- తే. దూర్జటికిఁగాక భీమనా • ఘనకుఁగాక, నిఖిలకారుణ్యకల్యాణ • నిధికిఁగాక
యన్యదైవంబులకు నేల • యధిపతికి, సంఘటింపఁ గరాంబుకాంజలిపుటంబు. 206
- కం. తమియింపు భీమనాయక, కమలభవాద్యమరరాజ • కాంచనమకుటీ
సముదయమణిఘటిరేఖా, కమనీయపదాంబుతోప • కంఠోద్దేహ. 207
- కం. కావుము దక్షరామపు, రీవల్లభి భీమనాథ • త్రిజగదధీరా
తైవల్యభోగలక్ష్మీ, ప్రావీణ్యప్రదకటాక్ష • భక్తాధీనా, 208
- కం. కృపగల్గి భీమనాయక, యపరాధము నైపు అండ్రి • వాదువా కావో
కృపగల్గి సుతుఁడు చేసిన, యపరాధము తండ్రినైపు • అర్హంబె కదా. 209
- వ. అని ప్రార్థించి భక్త్యావేశంబున గద్గదస్వరకంఠండును దాష్షికులలోచనంబును
రోమాంచపటలకంచుకితనిధిరావయవుండును నై వెండియనును. 210
- సీ. గుంకకూటవినిల • తంతాయ శంభవే, మదనాంతకా యొన్న • మశ్వవాయ
కాద్రవేయాధిప • గ్రైవేయభూషాయ, మధుభిక్షుభా యొన్న • మశ్వవాయ
దుంభినీధరసుతా, కుచకుంభవరిరంభ, మహలోలుషా యొన్న • మశ్వవాయ
వేదాదినిశ్శేష • విద్యావధూమౌళి, మణికలాపా యొన్న • మశ్వవాయ
- తే. గంధదంతావళజలంధ • రాంధకారి, విబుధపరిపంథివాహినీ • నిమిషవర్గ
వింశఘోరాంధకారసం • భారకిరణ, మాలినే శాశ్వతా యొన్న, మశ్వవాయ. 211
- వ. ఓం జయజయ దేవదేవ గంధర్వనీధ్య విద్యాధరచారణకిన్నర కింపురుషు లహం
పూర్వికాసంపుల్లపుటంబు లగుచేతస్సంపుటంబులం బుటబుట సగుభక్తివిశేషంబుల
శేషాహిరటకభూషావిశేషాభిరామంబు లగు మీ కోమల శ్రీపాదరీసలయంబుల
ఘనస్పృహమణికోటీర కోటీవిటంక సంచానిత మందారమాలికామకరందబింబుధారా
ధోరణీప్రవాహంబుల నహారహంబును నభిషేకించురు; కంఠేతాలా ! మీ కంఠ
మూలంబునం గలుపదండతైవడిం గనుపట్టు రాకాకాలరూపిషమషికళంక పంక
చ్చాయాచ్చటాగుకుచ్చంబులవలన నిఖిలలోక సందక్షణంబు నిగమవ్యాఖ్యాతంబు;
మహానటా ! మీ జటాజూటపటలంబున దిగిన వియద్గంగా నిర్దురప్రోతశ్వలా కా
నికాయంబులఁ ద్రిలోకే కంఠోపకంఠంబులు తారహారవల్లీమతల్లిభంగి నంగీకరించు;
శంకరా ! నీవు సంకర్షణరూద్రావతారంబునఁ బాతాళగోళంబు వెడలి విషదహనవిన్య
206. ఈశేడు=14; యదాజ్ఞాయుక్తిన్ = ఎవనియాజ్ఞచే; కద...పుటంబు=
దోసిలి. 207. కమల...ఉద్దేశా=బ్రహ్మోదేవతల కిరీటములందలి మణులచే నండ
మైనపాదప్రాంతముకలవాడా! 209. నైపుట=మన్నించుట. 210. రోమ...అన
యవుడు=గరిఖాడిచిన అభిలాషయవములకలవాడు. 211. కాద్రవేయ=సర్పములు;
కుంభినీధర=పర్వతము; మహా=ఉత్సవము; విబుధ...మాలినే = రాక్షససేనల నెడి
చీకటికి కిరణమాలయైనవాడు.

లింగవికటదంష్ట్రాబంకకీటకీటత్కారఘోరంబును జిహ్మలంబును నగువదనగహ్వరంబునఁ బుండరీక కవచాండపిండంబు లొండొండనణంగఁ గవిసి మ్రింగుదు; దూర్జటిః నిలయపర్జన్యగర్జాదంబరంబును విడంబించు కహకహట్టహాసంబునన్ విట్టుదట్టించి యవష్టంభసంభారదుర్వారగర్వారంభసముజ్జృంభితుండగు జంభారిభుజార్గళవిజృంభణంబు హస్తధృతదంభోశితోదనస్తంభించితి; ధనదనభాః నిఖిలకకుభివధిసరిధివలయంబులఁ గలయఁ గనత్కనకనఖశలాకానికాయచ్ఛాయాదాయాదంబులగునముజ్జ్వలజ్వాలాజాలంబులు విజృంభింప ననలస్తంభ దివ్యలింగాకారంబున నావిర్భవించి నిలుపుభూభువన చక్రవాళ వర్చంతం బాక్రమించి పెరిగినప్పుడు విరించి రాయంచయుఁ గైటభారి కిటియును నై యెగసియుడిగియును దుదమొదలుఁ దెలియరైరి; రుద్రాః నీవు భద్రదేవద్రుమాటవీ వాటియందు దినమొలదూఁబఱదిండిమిండజంగంబవైయుపులపుణ్యాంగనల యీలుపు లపొంగరంగస్థలిలాస్యలంపటంబులగు టటాక్షపీక్షణంబుల హరించుచు ఖిణ్ణులక్రీడను నటించితి; చండీశ్వరాః నీవు మేరుకోదండంబునఁ బుండరీకాక్ష కాండంబు దొడిగి కుండలిజ్వాలావల్లరీ యుల్లరుంకారంబునఁ బంకరుహభవాండంబు బీటగిల్ల నికాటపుటభేదనంబు లొక్కయేటున చటచ్చట నేసితివి; నీలలోహితాః యహరహోవధిసంధ్యా సమయారంభంబుల నుద్దేశదినాసానంబుల సానందంబుగాఁ బరిధవింపు జగయంకారంబైన యారభటితాండవసముద్దండ పాదభ్రమణవిభ్రమంబునఁ ద్రివిధవనభయంకరంబు గావించితి; సర్వజ్ఞాః నిర్వికల్పంబు నిరస్తసమస్తోపాధికంబును సత్యజ్ఞానానందంబునకు నికేతనంబును నగు నిష్కళంకస్వరూపం బగువేదానువచనశాంతిదాంతిశైలివణ నిదిధ్యాసనదులగుసాధనంబుల నిర్జిరోధనిరవగాధనిరపభోధకజ్యేషవిభాగంబునందక్షిభవించి ముముక్షులు లాభలక్ష్యంబును నభీక్షణంబును నభీప్సితంబును ననుభవించురు; భగ్గాః భార్గవభృంగ్వంగీరసప్రధాననానామనిసమూహవిహితచరితామర్షణ స్నానాహ్నికౌఘయు నిజజలావగాహోపహానిఖిలామయు జాహ్నువీనపత్నియు నగు గోదావరీమహానది నీకుంగేలీవిహారం బగు కేళాకూళి; నిటలనయానాః గిటగిటని నడుగునడుగునడుఁకునడుములు, వెణఁదలగు తెలికన్నులును నెలీతురులును, వలుదకుచములును గలిగి ననవిత్తునకుఁ బనగలవనీండి మేఱుంగు ములుకులనం గలికిచిలుకల కొలుకులగువినరుహదళనయనలు మునురుకొని బలసి నిలిచి కొలువఁ బ్రతిసంక్రమణ వారోత్పవాదులయందుఁ జేరోలగం బవధరింతువు; శర్వాః నీవుశిర్షరీసార్యభాము నొక్కహజ్జానగుజ్జరూపంబునమట్టితివి; కుసుమశరసుధనాః వినరుహభవుని కిసలయోష్ఠి నానికాతిలప్రసూనంబు నఖశిఖరాగ్రంబున మొదలంటంబిడిమితి; పృషభధ్వజాః నీవు పూషుండనుపేరి రవి వండ్లురాలఁ గ్రుద్దితి; యాశ్వరాః నీవు వైశ్వానరుని సప్తజిహ్వపల్లవంబులు పెల్లగిలగిల్లితి; విరూపాక్షాః నీవు దక్ష ప్రజాపతి కంఠంబున మేషంబుకల నిల్చితి; మృగవ్యాధాః నీవధ్వరమృగంబునుస్త

కంబు నభస్తలంబున వ్రేలంగట్టితి; ముక్కుంటి; నీకు మ్రొక్కెదను: 4వ: నీకు
 నవాంజలి: భవా: నీకు నభివాదంబు: పాండురాంగా: నీకు దండంబు: రాజకేథరా:
 నీకు జేజే: హరా: నీకు జోహారు: గిరిశా: నీకు వరినస్య: యష్టమూర్తి: నీకు
 బ్రతిష్ఠ: యాశానా: నీకుదాస్యంబు: త్రిపురహరా: నీకుహనస: మృదా: నీకు
 శరణు: మృత్యుంజయా: నీకు బ్రహ్మ: ప్రమథాదిపా: నీకు నారాదనంబు: వినాశీ:
 నీకు నమస్కారంబు: కైలాసనిలయా: నీకు గోపులు: పశ్యల్లాటా: నీకు నేటి
 కోట్ల: గౌరీమనోహరా: నీకు నమస్కారంబు: జయజయ జలంధరాంతకా: గంధ
 నింధురాదిదనుజకంధరాపీతధమనీగళితరక్తధరాభిష్ట ప్రచండభండపరణభండివాల
 శూల ప్రముఖబహువిధప్రహరణవరంసరాభీలమహాకారా: జయజయ జగత్సం
 భారకుంభకల్పనాకుంభకారా: కుంభీనసభూషణభీషణభూత ప్రేతపిశాచకాకినీ దాకినీ
 ప్రౌఢపరీవారా: జయజయ వియద్వాయుధరణీతరణీతభానుబృహద్వాను సలిం
 యజమానమూర్తి కర్పితాష్టభేదప్రపంచిత విశ్వప్రసంపదపంచదనన పంచాక్షరీ
 మూలమంత్రకారణ పాంచభౌతవస్యవహారా: నిర్మల జ్యోతిర్లింగయమంగళా
 కారా: జయజయ: సప్తపాతాళ భువనవిష్కంభనిర్భేదనసమాసాదితావిర్భావదావజ
 సంహారా: సర్వమంగళాకుంభకలశపాళికేళీతూలికాకారమకరికాముద్రికా భీమముద్రి
 తోర: ప్రదేశ: మహేశ: జయజయ భద్రభావనాసులభస్యభావనాతీతపావనాకార భా
 వశ్యనిగ్రహా: శ్రీమన్మహాదేవ: దేవదేవతారాధ్య: దక్షిణాదీపురాధ్యక్ష: ఆపద్భాంతి
 దివాకరా: పరమదయాకరా: జయజయ శ్రీభీమేశ్వరా: నమస్తే నమస్తే నమస్తే
 నమః.

212

మ. అనుచుం దాండవ మాడుచుండె ఓవళి , క్త్యావేశలీలార్పటి

స్మృనిశార్థాలము దక్షవాతినడుమ , స్లోలజ్జటాభాగుడై

వినిపించెన్ నళరీరభారతి వభో , వీధీవిటంకంబునన్

‘నినురక్షించెను భీమనాయకుడు కా , నీనా: సుఖం బుండుమీ.

213

తే. కాచె నీతప్పుకల్మష , కంధరుండు, శిశిరకరశేఖరుండు ర , క్షించె విన్ను

భీమనాథుని ద్రిభువనస్వామిఁగొలుము. కార్యసంసిద్ధిఁ బొందెడు,కానినేయ.’ 214

వ. అని యివ్వీధంబున నళరీరవాణి పలికిన విని యయ్యంతర్వాణి శర్వాదీవల్లభుండలంచి
 పునః పునః ప్రణామంబునాచేషి నితాంతసంతోషతరంగితాంతరంగుండై.

215

సీ. మైల : దక్షిణామ , పతిభీమనాథుండు, మనపాలికల్పర , క్షౌజమయ్య

నోసుమంతుండ : దక్షి , బోద్వానవాటికా, నిలయుండు మనపాలి , ఫలమునుస్వె

212. అనాంపూర్విక = నేను ముందనుమాట; 213. స్మృనిశార్థాలము = ముని శ్రేష్ఠుడు; లోలజ్జటాభాగుడు = ఊగుమన్న జటలుకలవాడు; కానీనుడు, కానినే యుడు = కన్యకాసుకుడు (వ్యాసుడు); 214. కల్మషకంధరుడు = శివుడు; శోలుము = సేవింపుము. 215. అంతర్వాణి = పండితుడు.

జైమిని : దేవతా • సార్వభౌముఁడు విరూ,పాక్షిండు ప్రత్యక్ష • మయ్యెఁజువ్వె
దేవల : సప్తగో • దావరత్తీరైక, వాసుండు మనివంక • వ్రాలెఁజువ్వె

తే. ధారతాదివిహగ్రంథ • పారవశ్య, యోయిజనిమేజయుండ : యా • యక్షగమనుఁ
డంబికాభిర్త యథిలక, శ్యాణములును, మనకుఁగృహనేయగలఁడు స, మ్మదముతోడ. 216

వ. ఇంకఁ గృతార్థలమైతి మని శిష్యవర్గంబునుం దామను దక్షరామంబున నభిరామం
లైన పరమజ్ఞానానందసుఖం ఇనుభవించుచుండె, 217

కం. శ్రీరామాయణమును ద, క్షరామాయణముఁ గలిమి, లాపహములు స
త్సారమణులు వాల్మీకికిఁ. దారశర్యునకు వినుతి • పాత్రములయ్యెన్. 218

వ. అని చెప్పిన విని యభినందించుటయు భీమేశ్వరుమాహాత్మ్యంబు వినువేడుకం బర
మేశ్వరుం డుద్భవించిన విధంబును సప్తములు సప్తగోదావరంబుఁ దెచ్చిన విధం
బును సాస్వామినిఁ బ్రతిష్ఠచేసిన భంగియు, నెఱింగింపవే యని ప్రార్థించిన. 219

శా. గాంధర్వోపనిషన్మతంగ రసవ • త్కావ్యాసుసారానుధౌ
రంధర్యాపరభోజరాజ రమణీ • స్రవ్యుమ్న దోర్విర్యగ
ర్వాంధారాతివదూధిసీపరివృథ • ప్రాణానిలాహారవా
తాంధ్రకూరకృపాణ రాజహితకా • ర్యారంభిపారంగతా. 220

కం. దక్షరామవధూటీ, వక్షరహమృగమదాది • వాంఛితవిధిన
ద్వక్షకవాటబాంధవ, రక్షవిధివక్షపంజ • ర కృపాజలదీ. 221

పంచచామరము. అభంగవీరవిక్రమార్క • యాజిగాండివాయుధా
ప్రభాతకాలభాసునన్ని • భప్రభావిభాస్వరా
యిభద్విడుగ్రవిక్రమాః స • మిద్ధనర్తనత్రుమ
న్నభస్సరిత్పయఃపుషధ్ధ • జాచ్చవిస్ఫురద్యశా. 222

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభిపౌత్ర మారయామాత్యపుత్ర సుకవిజనవిదేయ శ్రీనాథ
నామధేయప్రణీతంబైన భీమేశ్వరపురాణం బను మహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.

216. ఉక్షగమనుడు = వృషభవాహనుడు. 218. దక్షరామాయణము = దక్ష
రామచరిత్ర (భీమఖండము) కలిమిలాపహములు = కలిదోషమును పోగొట్టునవి.

శ్రీరస్తు
శ్రీమహా గణాధిపతయేనమః
శ్రీమాణిక్యాంబాసమేత శ్రీభీమేశ్వరస్వామినేనమః

—o—o—o—

శ్రీ భీమేశ్వర పురాణము
చతుర్థాశ్వాసము

—o—o—o—

దామ యశేషదిశా

సౌధాగ్రస్పటికకుంభ , సందారకళా

సాదీయస్థితకీర్తిబు

దాధార యరేటియన్న , యామాత్యమణి.

1

వ. అక్కభకుండు హౌనక్కాది మహామునుల కిట్లనియె.

2

గీ. దాదరాయణునకుఁ గుంభ , భవుఁడు చెప్పి

నట్టి యాత్రాత్రమం దిది , యనఘులార

యమరమునినారదుఁడు మునీం , ద్రాదులకును

సర్వజెప్పినపరిపాటి , యదివినుండు.

3

వ. మీర లడిగినయర్థంబుఁ బర్యాయత్రమంబున వినిపించెద.

4

తే. పోయె వారణాశికి బాద , రాయణుండు, శిష్యులును దామ గైవల్య , నిద్రిఁగోరి

మనము పోదము గాకంచు, మనసు నేడ్క, నరిగి రభ్యర్చితులు వనిష్ఠాదిమునులు.

5

కం. యాత్రాణిగీషఁ బుణ్య, తేత్రంబులమీఁదఁ దీర్థ , నేవాపరులై

మైత్రాపరుణబృహస్ప, త్యత్రిభరద్వాజముఖ్య , లగుమునిబుషభుల్.

6

ఉ. కాశికి నేగుడెంచి మణి , కర్ణిరయందుఁ బ్రయాగయందు నా

కాశనదీప్రవాహమునఁ , గాయఘు భొప్పుగఁదోఁగి శంభు వి

శ్వేతు శకాంకశేఖరు న , వేకవిధంబులఁ గొల్చి సంతత

క్షేత్రవినాశహేతువునఁ , గేవలతాసుఖ మిచ్చఁ గోరుచున్.

7

కం. కేవలతాయకరంబును, భావలతావాటిమలయ , పవనాగమమై

కేవలతాలీలావతి, కే వల తాకాశి మరగు , కృతమతి మనసా.

8

4. అర్థంబు = విషయము. 5. అభ్యర్చితులు = పూజ్యులు. 7. పోఁగి = మునిగి.
8. కేవలతాసుఖము = మోక్షసుఖము.

- వ. అని కాశీనగరంబునందుఁ గైవల్యాపేక్షఁ దెద్దగాలం బుండ నిశ్చయించి 'సాత్త్వ' ,
తేయు వెదకి యెచ్చటం గానక. 9
- కా. కాశీస్థాననివాసులన్ యతుల భి , జెప్పత్తులం గాంచి పా
రాశద్భుం దెటఁ బోయె నంచు నడుగం , బ్రహ్మవిహీనాత్మకుం
దాకుండు దెటఁబోయెనో యెఱుంగ మ , య్యా మీరు పోపొందు వి
శ్వేశ్వరోహి నెఱుంగ నేమివని వా , దెచ్చోటికిం బోయెన్. 10
- వ. అని సాత్త్వతేయుండు చేసిన యపరాధంబు తేటవడం జెప్పిన. 11
- తే. కూడుపెట్టక యేన్నాళ్లు , కుతిలపఱచి. గానిసేయుట యిది తప్పు,గాదె తనకు
నెదురు కెదురేల కోపించె,నిందుధరుండు.అకట గ్రుడ్డెట్లు వాదరా,యణునిమీద. 12
- రం. ద్వైపాయనముని వెడలం, ద్రోపించిన కోపగాఁడు , ధూర్జటి యీ కా
శీపతి మనలను ననుకం, పాపదుఁడై యిచట నేల , బ్రతుకఁగ నిచ్చున్. 13
- వ. కృష్ణద్వైపాయనుతోడిద లోకంబుగాక యనుచు నమ్మునితోకంబు కాశికానగరంబు
వెలువడి శాఖోపశాఖల నతని చొప్పుపట్టికొని దక్షరామంబు ప్రవేశించి. 14
- తే. తీర్థయాత్రాక్రమంబులు , తెలియలేక, నారదుండు నానపురా , ఇజ్జాదగుట
నతనిఁ బూజించి యందఱు,నడిగి రప్పు.దత్రిజమదగ్నిభృగువని,స్థాదిమునులు. 15
- మత్తకోకిలము, నీవెఱుంగనితీర్థముల్ ధర , జీతలంబున లేవు న
చ్చావ మొప్పుఁగఁ జెప్పు దైవత , తాపసోత్తమ తీర్థయా
త్రావిధానము దక్షవాటిక , థాక్రమంబును సప్త గో
దావరప్రథిమంబు భీమన , దాశివోద్భవు లీలయున్. 16
- వ. అని యడిగిన నారదుం డిట్లనియె. 17
- తే. అఖిలతీర్థోత్తమోత్తమం , ఐనఘటార, పావనం బైనసప్తగో , దావరంబు
తనకుఁదాన మహానదీ,తటమునందు, నెలమినున్నాఁడు భీమేశ్వరేశ్వరుండు. 18
- తే. సప్తగోదావరంబు వి , ర్దురమనంగ భీమనాథేశ్వరస్వామి , వెలువనఁగ
ధర్మపరులార శక్తిభే , దంబ గాని, యర్థభేదంబు లేదు వ , దార్థసరణి. 19
- తే. విమలమతి సప్తగోదావ , రమునఁగ్రుంకి. సప్తసప్తప్రతిష్ఠత్రై , సన్నుఁడైన
భీమనాథేశ్వరేశ్వర,స్వామిఁ జూచు, మనుజులకుఁ బాయస సప్తజ,స్మయలయఘము. 20

10. కుంకుండు = మొద్దు. 12. ఏన్నాళ్లు = ఏడురోజులు; కుతిలపఱచి =
శాధపెట్టి; గానిసేయుట = నాశనముచేయుట; గ్రుడ్డెట్లు = కన్నెట్లు (కోపము). 13.
ద్రోపించిన = ద్రోయించిన. 14. శాఖోపశాఖలన్ = గుంపులు గుంపులుగా. 16.
ప్రథిమంబు = గొప్ప. 19. తా|| సప్తగోదావరము నదియని భీమేశుడు జేవుడునని
శబ్దములు పేరుతప్ప అర్థ మొక్కటే. మోక్షమిచ్చుటలో రెండు నొక్కటే. 20.
సప్తసప్తప్రతిష్ఠన్ = సూర్యప్రతిష్ఠచే.

- వ. సప్తగోదావరస్నానమంత్రద్యయ శ్లోకములు. 21
- శ్లో. సప్తగోదావరం తీర్థం సర్వతీర్థోత్తమోత్తమమ్
అత్రసన్నిహితో దుద్రో భీమనాథేశ్వరేశ్వరః. 22
- శ్లో. నమస్తే భీమనాథాయ, సప్తగోదావరాంభనే
పాపేందనాగ్నయేతుభ్యం, నిమజ్జామి హర త్వయి. 23
- ఉ. అతతథిక్తిభావమున, నాదియుగంబున సప్తసంయుము
ల్గొతినుముఖ్యులైందవత, కాధరు భీమయదేవు థక్తి వి
స్పీతిఁ బ్రతిష్ఠదేసి యథి, షేతజలార్థము తోడితెచ్చి ర
స్వీతసమస్తతీర్థమయి, విశ్రుతి కెక్కిన సప్తసింధువున్. 24
- మ. తనతీరంబునఁ బాయకున్నఁ బనపా, థఃపూరముల్ గ్రోలినం
దనవీచీతతిఁ చేరినం దనమరు, ద్రావతంబునేవించినం
దనుఁగి ర్తించిన లోకపావనునిఁగా, ధన్యాత్మకఁగాఁ బుణ్యుఁగా
నొనరించున్ నరు సప్తసింధు వది యం, హోభంజన ప్రాధిమన్. 25
- తం. చూడుం డాస్వాదింపుం. డాడుఁడు భీమేశ్వరేశ్వ, దాకృతిఁ దటిగి
చూడారత్నము జడధి. క్రోడాభరణంబు సప్తగోదావరమున్. 26
- సి. పాతాళశ్రీకాల, భైరవస్వామికి, నందికి నభివాద, నం బొనర్చి
నాకుల్యేక్షురదేవు, నకుఁ దాండవాకార, గణనాయకునకును, బ్రహ్మచేసి
కొమరసామిని విష్ణుఁ, గొల్చివిరూపాక్ష, నాగేంద్రులకు వంద, నంబునడిసి
నీహరగిరినంద, నికిమహాలింగంబు, భీమనాథేశ్వర, స్వామి కెరఁగి
- తే. మధ్యుదేకాదశేంద్రియ, మదవికార, సంభృతములైయనన్వైర, సాధ్యములయి
జన్మజన్మాంతరంబులఁ, జాగుచుండు, కల్మషంబులఁదాయుఁడత్తణమునంద. 27
22. తా॥ సప్తగోదావరమునుతీర్థ మున్నీర్థములలో నుత్తమమైనది. ఇచ్చట
భీమేశుడు నిత్యసన్నిహితుడు. 23. తా॥ భీమనాథునికి దండము; పాపములను
కట్టెలకు నిప్పువంటి సప్తగోదావరజలమునకు నమస్కారము; నీలో మునుగుచుంటి;
నా పాపముల బోగొట్టుము! 24. సప్తసంయుములు = సప్తరులు; అస్వీతసమస్త
తీర్థము = అన్ని తీర్థములుకూడినది; సప్తసింధువు = సప్తగోదావరము. 25. పాథఃపూర
ముల్ = నీరు; వీచీతతి = కెరటములు; మరుద్రావతంబు = గాలి; అంహోభంజనప్రాధి
మన్ = పాపములు బోగొట్టునేర్పులో. 26. జడధిక్రొడాభరణంబు = సముద్రపు
కాగిటనలంకారమైనది. 27. కొమరసామి = కుమారస్వామి; నీహరగిరినందని =
హరకృతి; ఎరగి = నమస్కరించి; అనన్వైకసాక్ష్యములు = ఇతరులచే సాధ్యము
కానివి.

- కా. జ్ఞానాజ్ఞానకృతంబులైన యమముల్ • సర్వంబునొక్కెత్తున
న్మాను న్మానవకోటి కుద్ధురగతి • స్పృహపగతీరసం
ప్థానావాసుని రామనాథుని జటా • ధూటాటపీవాటికా
ప్థానాదిష్టితదుర్లకంఠ నవము • గ్రన్థిగ్రాసీర్తిద్యుతిన్. 28
- తే. ద్వాదశక్షేత్రశివలింగ • దర్శనమున, నెట్టి సుకృతంబు నిద్రించు • నట్టిసుకృత
మాక్షణంబున నిద్రించు • దక్షవాటి, రామనాథేఁగఁన్నులాఁగంగఁగనిన. 29
- తే. ద్వాదశక్షేత్రత్పియా • త్రాభివృద్ధి. నిద్రితేంద్రియమైనేయ • నేర్పిరేవి
పాపములుచేసినట్టిని • ర్భాగ్యులైన, దాయఁ బోవరు జమువిస • బ్ధణముగవిని. 30
- ఉ. దక్షిణకాశికాసహిన • ధామకిరీటునిదిక్కు సీమగా
దక్షపురంబునందు బహు • ధామములన్ శివలింగముల్ సహ
స్రాక్షహతాశనాదివిని • ధామరముఖ్య ప్రతిష్ఠితంబులై
లక్షలసంఖ్యలున్నవి య • లక్ష్యములయ్యును గానవచ్చియున్. 31
- సీ. వలవ దగ్నిష్టోమ • వాజపేయాదుల, ధూమపానముఁజేసి • దుఃఖపడఁగఁ
దీర్ఘసేవార్థమై • దేశాంతరంబులు, గాలుచేడ్చడఁ దన • కేల తిరుగ
సశ్వగోమహిషరూప్యసువర్ణవస్త్రంబు, లెన్ని పెచ్చించిన • నేమివలము
సంతతంబును గృధ్ర • చాంద్రాయణాదుల, వరటుచునుంట యె • వ్యరికిమెచ్చు
- తే. దూరముననుండితలఁచిన • దురితహరుని, జేరికొలిచిన సకలార్థ • నిర్దికరుని
సంత్యమావస్థ మోక్షదీ,క్షైకగురుని, భీమనాథేశ్వరేశ్వర • స్వామిఁగొలుఁడు. 32
- సీ. నేఁ గొమ్ముచేనుఁగు • నే విహగంబును, నేస్త్రైకోమంబు • నేను గొఱియ
నేను బరంబును • నేను గర్కటకంబు, నే నచ్చత్తలంబు • నేను నక్క
నేను మండూకంబు • నేను గింజుళికంబు, నేను గీటంబు • నే వానరంబు
నే శుకకీటంబు • నేఁ బుండరీకంబు, నే ఖంజరీఖంబు • నేను దోమ
- తే. నేను మానిషిమున్నంచు,నేతతమున, నొందారులతోదుతనుజెప్పుకొందు రుబునుఁ
దారకబ్రహ్మమణిపేటి • దక్షవాటి, సంభవించినప్రత్యుద్ధి • చంద్రధరులు. 33
- తే. అఖిలత్పిప్రదేశంబు • లదవు లిండ్లు, యజ్ఞవాటిక,వల్లకా • దమవిభేద
మించుకయులేదు భీమనాథేశ్వరమి,జంతువులు శంఖు బగుడుడు,చచ్చినపుడు. 34

28. ఒక్కెత్తునన్ = ఒక్కసారిగా; జటా...ద్యుతిన్ = జటాజూటముననున్న
కీర్తికలవాని. 30. జనుని...గవిని = యనుపురద్వారమున. 31. అలక్ష్యములు =
కన్నడనివి. 32. వరటుచు = శుష్కించుచు; 33. కింజుళికము = వానసాము; ఖంజ
రీటును = కాటుకపిట్ట; మున్నంచు = క్రితముజన్మలోనని; యుబున్ = కబుర్లలో;
ప్రత్యుద్ధచంద్రధరులు = తుక్తవచ్చి శివరూపమును ధరించిన నూతన శివులు.

- కా. సాక్షాద్దక్షిణకాశికానగరి ద , క్షప్తాన మవ్వీటిలో
మోక్షార్థార్థరదీక్ష నక్షయసుఖం , ఋం బ్రాణికిన్ సత్కృపా
వీక్షనంతలితాసురాగుండగుచున్ , విశ్వేకుచందంబునం
ద్ర్యక్షుండీకుడు వీమనాకుఁ దొంగుం , ద్రాణావసానంబునన్. 35
- కా. శ్రీభీమేశ్వరపాదపీఠవిభవ , శ్రీప్రసన్నగోదావర
వ్యాకుగ్నోర్వివరంపరాఘమఘమ , ప్రారంభికోలాహల
క్షోభోద్వేజితపాతకాఘము జగ , మృదావతంసంబు ల
క్షీభద్రాసన మొప్పు దక్షనగరి క్షేత్రంబు భాత్రిష్ఠలిన్. 36
- వ. అని నారదుండు చెప్పిన విని తపోధనులు భీమనాథుమాహాత్మ్యంబునకు దక్షరాఘ
ప్రభావంబునకు సప్తగోదావరమహిమంబునకు విస్మయంబుందియు దర్శించియు
నమస్కరించియు ధన్యులై యాత్మారాము లమ్మహారామంబునఁ జరియించువారు
సునగుచు సత్యవతీసుతుం గాంచి దక్షరామాయణుండైన బాదరాయణువలన
సప్తాంజ్ఞాస్థానంబున మఱియుం గల యశేషవిశేషంబు లెఱింగి. 37
- చం. అటఁజనియొక్కచోటఁ గమలాసనబంధముపూని వాహిని
తటమున నిల్వకాననల , తాగృహమధ్యమునందు నాసికా
పుటశిఖరాగ్రదృష్టి యగు , పుణ్యుని గాంచిరి మౌనిపుంగవుల్
ఘటమున నుద్భవించిన య , గర్జున యశోనిధి నిల్వలాంతకున్. 38
- వ. తదనంతరంబి యతనిలో సల్లాపంబుల నపనయించి తీర్థమాహాత్మ్యంబుడిగిన
నతం దిట్లనియె. 39

—♦ అగస్త్యుండు తీర్థమాహాత్మ్యంబుఁ జెప్పడు ♦—

- సి. జహ్నుకన్యాతీర , సన్నివేశమునకు, దక్షిణాంభోరాశి , తటముసాటి
రమనీయమణితర్జి , కాప్రవాహమునకు, సప్తగోదావర , జలముసాటి
కటకరక్షకుఁ డైన , కాలభైరవునకుఁ, బ్రకటపాతాళభై , రవ్రుండుసాటి
విశ్వాధిపతియైన , విశ్వనాథునకును, భీమనాథేశ్వర , స్వామిసాటి
- శే. మోక్షవిభంబునకు సాటి , మోక్షలక్ష్మీ
భోగమహిమంబునకుసాటి , భోగమహిమ
వారణాశి శ్రీదక్ష , వాటమునకుఁ
దారతమ్యంబుఁజరిప్పవ , ధర్మమగునె. 40

35. ద్ర్యక్షుండు = శివుడు; మోక్షార్థార్థరదీక్షన్ = మోక్షమునకై తారక మంత్రో
పదేశమును. 36. శ్రీ...ఓఘము = భీమేశుని పాదపీఠమును తాకు గోదావరీతరంగ
శబ్దములచే తోఁల్పించు పాతకములంకరిని; జగ మృదావతంసంబు = లోకములో
గొప్పది. 38. కమలాసనబంధము = పద్మాసనము. 39. అపనయించి = మాని.

- తే. తరమే వర్జింప నస్తగో • దావరంబు
సలిలకల్లోలశిఖరహా • స్తంబులైతి
పాతకంబులజంకిందు • బహువిధముల
ఘుమఘుమారంభహంకార • మోషమెనఁగ. 41
- వ. అని కుంభసంభవుండు చెప్పిన విని యమ్మహాత్మువీడ్కొని నగర ప్రదక్షిణ పూర్వ
కంబుగా భీమేశ్వరు దర్శించి కృతార్థులై యొక్కరమ్యస్థలంబున నమ్మహాముసులు
గూర్చిండిరి; యనంతరంబ, 42
- ఉ. ఆమునిమండలంబునకు • నంజలి ఐంధముతోఁ బ్రదక్షిణ
గ్రామనమస్కృతులీ గడపి • గారవమార్గఁగ మంకణుండు ఋ
క్సామయజుర్విశారదుఁడు • శైవపురాణకథారహస్యగో
ష్ఠీముదితాంతరంగుఁడు వ్ర • సిన్దఁడు భక్తి దలిర్ప ని ట్లనున్. 43
- సి. పరమపుణ్యుడ నైతి • భాగ్యవంతుడ నైతి. ధన్యుడనైతి నా • తనసుమండెఁ
దీర్ఘంబులన్నియుఁ • దిరిగిమాడఁగఁజాల, నొక్కజన్మముననీ • యుర్విలోన
ద్విగోళముల సర్వ • తీర్థంబులనునాడి, తీర్థభూతత్వవ్ర • తివ్రఁగన్న
మిమ్మందఱను గంటి • మీకృపాబలమున, నేనుదీర్ఘమనైతి • నింతనిజము
- తే. భీమనాథమాహాత్మ్యంబు • పెంపువినఁగ, వేడ్కయగుచుండు నాకునీ • వేళయందుఁ
బ్రార్థనముచేసివేడెద • భవ్యులార, యానతీదగు నాకు మీ • లోన నొకఁడు. 44
- వ. అనిన విని యందఱు వసిష్ఠమహామునిం బ్రార్థించిన సకల మునిజానుమతంబునఁ
కుంభసంభవుని నియోగంబున నప్పుడు మైత్రావరుణుండు మంకణున కిట్లనియె. 45
- కం. భీమ మగుగరకమాటము, భూమియు గగనమును దిశలఁ • బొడచూపినచో
భీమగతి మ్రింగెఁ గావున, భీమేశ్వరుఁ డయ్యె నితఁడు • విరుదాంకమునన్. 46

—◆ తీరసాగర మధనకము ప్రారంభము ◆—

వ అనిన విని మంకణుండు వంకజాననసంభవునితో మునిందా దక్షవాటికాదీశ్వరుండు
కాలకూటంబు నెబ్బంగి నుపసంహరించె నక్కడాక్రమంబు పరిపాటిందెటద
నాకెరింగింపవే యనుటయు నతం దిట్లని చెప్పు దొణంగెఁ దొల్లిజలంధరాంధక
మహిషాసుర బిడాలాక్షధూమాక్ష గంధసేంధురాసురవిద్యున్మాలితారక బలిదాణ
పొలోమనివాకకవకాలకేయాదులగు రాక్షసులును బాకశానన పావకవరేకరాజవల
లాశిప్రాచేతనవవనపౌలస్త్యవకువతి వ్రధాను లగు వేల్చులును దమలోన దాయాద

41. సలిల...హస్తంబులు = కెరటములను చేతులు. 43. శైవ...అంతరం
గుడు = శైవపురాణకథల వినుటచే సంతోషుడైనవాడు. 45. మైత్రావరుణుండు =
వసిష్ఠుడు. 46. భీమము = భయంకరమైనది; విరుదాంకమునన్ = విరుదుపేరుతో.

సంబంధంబునం బొడమిన వైరాసుబంధంబునం బరస్పరవిడిగీసుపై రోషంబున నెదురువేలంబులు పెట్టి కట్టునకాసుపై ప్రతిఘటించి దెట్టయి నెట్టుకొని యున్న నమయంబున.

47

- సీ. దివ్యాయుధములైదు, ధృతిచేతనంబులై, శత్రుసంహారంబు, సంస్తుతింపఁ బులుఁగుతేఁడుకరాజ్ఞఁములురెండుమొగిడించి, భూలతాదేశంబుఁబొలుపునర య సౌఖ్యకాయనికులై, సనకాది యోగీంద్రు, లనురాగపీఠజం, బభిలషింప నూరు రంభాస్తంభి, యుగళంబుపైనుంచి. లక్ష్మీ శ్రీపాదప, ల్లవములొత్తఁ
- తే. బన్నగాధీశభోగ త, ల్పంబు మీదఁ, దత్పజారత్న దీప్తి మై, తపకుఁ జూపఁ బాలమున్నీటిలోనిద్రఁమేలుకొన్న, హరికిఁ బొడచూప నేతెంచె, హరిహాయుండు, 48
- వ. ఇట్లు చనువెంచి. 49
- తే. ఒంటి నేతెంచి మంతనం, బుండి నిలిచి, చక్రధరులొడ హితకార్య, చరచచేసి యేగ దేవేంద్రుడిరుచెవి, నెఱుంగకుండ, నిద్రసంతకల్పాదై యాత్మ, శివరమునకు. 50
- వ. తదనంతరం బాశ్రమస్నారాయంబుండును. 51
- రం. ఓవెఱ్ఱలార యేటికి, నీవెడఁగు విచారములు న, హింసఁగ రాదా యేవారి కైన మేలా, చావు లతర్కితము బుగ్ర, సంగ్రామములన్, 52
- తే. కుడిచిహ్నార్పుండి మీరేల, కొఱుతయైన, కుమ్ములాడెద రో యన్న, దమ్ములార గొట్టెకొవ్వయు నెలగడ్డెఁగొటికినట్లు, కటరటా మీవివేంబుఁగాడుపడఁగన్. 53
- ఉ. భద్రము మీకుఁగాపలె న, పారముగా సురలైత్యులార యీ విద్రవ ముజ్జగింపుఁడు వి, వేరము పారము దమ్ముకుండఁగా భద్రసువర్ణపీఠికల, పైఁ గొలుపుండి త్రిలోరరాజ్య ము చ్చిద్రముగాఁగనేలుట వి, శేషమొ చచ్చుట తా విశేషమో. 54
- వ. అది గావున సుదాపానంబున జరామరణంబు లుజ్జగించి స్థుభం బనుభవింపుఁడు; కీరసముద్రమథనంబునం గాని సుధారసంబు సంభవించుడు గావున. 55
-
47. ప్రాచేతస=వరుణుడు; పాలస్త్య=కుబేరుడు; ఎదురు వేలంబులు= ఎదురుగా నిల్పండి; కట్టుపకాసులై=యుద్ధమునకు సిద్ధమైనకూరులై. 48. పులుగు లేడు=గరుత్మంతుడు; సౌఖ్యకాయనికులు=సుఖముగా నిద్రించిరి. 49. అనిప్రశ్నించు వారు; ధృతిచేతనంబులు=ప్రాణులుకలవి; పన్నగ...తల్పంబు=అదిశేషుని శరీర మనుశయ్య; తత్పజారత్నదీప్తి=అతని పడగలమీది రత్నకాంతిలో; మై=శరీరము; పాలమున్నీటిలో=కీరసముద్రములో; హరిహాయుడు=ఇంద్రుడు; 50. ఇరు నెవి=రెండవవాడు. 51. అతర్కితములు=అనుకోకుండ వచ్చునవి. 52. నెల గట్టెన్=బాణమును; గాడుపడగన్=పోగా. 53. విద్రవము=సంరంభము; అచ్చిద్రముగాగన్=సంపూర్ణముగా.

శా. కీరాంబోది ఘడింపఁ గావలయు న , కీణప్రతాపప్రభా
వారంభంబున నాదికచ్ఛవము మూ , లాభారకుండంబుగా
సారోదారము మందరాచలము చంఁ చన్మంథదండంబుగా
గారూర రసాతలాధిపతిదృ , క్కర్తుండు సూత్రంబుగన్. 56

గీ. అనిన శౌరివల్కు , వినినమ్మతించి యా , దేవతలును బూర్వ , దేవతలును
నమ్మతమధనమునకు , నారంభమొనరించి, రుల్లమునఁ బ్రమోదఁమున్నతిల్ల, 57

శా. బాహుస్తంభిచోష్ఠయంబున ముర , ప్రధ్వంసి లంఘించి యు
త్సాహంబొప్పుఁగ నెత్తె మందరమహీ , ధ్రంబుద్వలిం గూటనం
దోహంబుల్ ద్రుహిణాండకర్పరము ను , న్మూలింప చిక్కిమలం
గ్రాహింపం బతయాచునిష్ఠరమహా , గండోపలధ్వానముల్. 58

సీ. కపటకచ్ఛవమైన , తైటభాంతకువీఁపు, కొమరు మీతిన చుట్టి , కుదురుగాఁగ
నారసాతలమూల , మైనమందరమహా , ధరణీధరంబు మం , భానకముగ
చందశూకాన్వయా , ధృఢిండువాసుకి, తతపర్విగహణసూ , త్రంబుగాఁగ
నావహప్రహాదు , లగుమారుతంబులు, తగులఁగట్టినయాక , త్రాళ్లుగాఁగ

తే. బలిపురోగములగు దైత్య , పరివృథులును, దివిజనాయకుఁడాదిగా , దేవతలును
దరిచి రంభోధి ఘుమఘుమఁద్వానరవము, భువనగోళంబుదిక్కులఁచెపుడువడఁగ. 59

ప. ఇచ్చిధంబున సురాసురపూహంబు లుత్సాహంబులు మదంబులు ముదంబులు
శౌర్యంబులు దైర్యంబులు క్రౌర్యంబులు వీర్యంబులు హంకారంబులు హంకారంబు
లుల్లాసంబులు ప్రహాసంబులు బలంబులు చలంబులు జవంబులు రవంబులు నదల్పులు
విదల్పులు వీటలు తాఁకులు జూఁకులు కూఁకులు మూఁకులు వీఁకులు తెగింపులు నగిం
పులు నింపులు సొంపులు పెంపులు గుంపులు వరువులు మురువులు గెఱయ మెఱయ
బాహువస్తంభనంబంబ విజ్ఞుంభణంబునఁ దరతరంబు తరువందరువఁ దరిత్రాడు
పాఁవతేనియొడలి మలకలుపురులు విడి తరులువడి దిద్దిరం దిరుగు మందరగిరి
కందరాఘాతంబులం గలగుండువడి కరిమకరితిమింగిల మత్స్యకచ్ఛవ ధుళికుళీరం
బులు సవ్యావసవ్యయాతాయాత పరిభ్రమణంబులచేత విచేతనావస్థఁ బరిభ్రమించి

56. మంథదండము = కవ్యపుకర్ర; గారాము + అరన్ = ప్రేమి హెచ్చుగా;
రసా...కర్ణుండు = వాసుకి; సూత్రంబుగన్ = త్రాడుగా. 57. పూర్వదేవతలు =
రాక్షసులు. 58. మురప్రధ్వంసి = విష్ణువు; మహీధ్రము = కొండ; ద్రుహిణాండ
కర్పరము = బ్రహ్మాండము; దోహంబుల్ = శిఖరపంక్తులు; గ్రాహింపన్ =
గ్రహించుగా; పతయాశు...ధ్యానముల్ = పడబోవు గండుఠాలచప్పుళ్లు. 59. దండ
శూక = సర్పము; అకత్రాళ్లు = కవ్యమునకు రాటికి గట్టివ్రత్రాళ్లు; దైత్యపరివృథులు =
దానవశ్రేష్ఠులు.

యంతర్మగ్నంబులయిన పక్షక్షోణీధరంబులు చెక్కలు ముఱుచుకొని మ్రుంగి
యణంగి తరంబులనొడుగ దుగ్ధావంబు మూర్తమానంబయ్యె నప్పుడు భుజంగ
పుంగవదన నాసానిష్ఠాతనిష్ఠరవిషవిశ్వాసవవన చారానందుజిణంబున నభి
న్యంధ జ్వలనంబు ప్రజ్వలించెనో యన భుగభుగధ్వనితోడం గూడి సుడిగొన
నెగయు క్రొంటొగల వెంబడి విస్ఫులింగంబు లాస్పాటించి దిక్కులంజూట పుచ్చం
జిచ్చు పెచ్చుపెరిగి కోమలతమతమాలపల్లవంబుల యల్లాసంబు సుల్లనందాచు
నల్లనినాలుకలు విషం బుమియుచుంగమియుచు భృంగ సంకాశంబును సింహిమూల
నన్నిభంబును గల్పాంతినమయవహ్నికల్పంబును గాలమృత్యు ప్రతిమంబును
యుగాంతాగ్నివర్షంబును నై ఛటచ్చటాళప్రంబులతో ననహృదిష జిహ్వాలరలాపం
బులు బ్రహ్మాండకర్పరంబు నప్పళింప నివ్వులు చెదరి చదలు చిరికొల్పు సుల్కా
పాతంబులు దోలెదిక్కులం జురజురస్కురావెక్కె సప్తపాతాళభువనచక్ర
వాళంబు పురపురం బొక్కచెక్కనంబులు కోలాహలాధీలంబులు హాలాహలం
బుద్యవించిన.

60

సీ. సంకజప్రతివుండ • బ్రహ్మాణ్య మొనరించె, చాలనన్నిభభుజా • స్తంభిమై
తరిత్రాడువిడిచిబ్బం • దాంకాసురకోటి, పంచబంగాళమై • పాటిపోయె
హాహానినాదకో, లాహలోత్తలమై, త్రైలోక్యమునుభీతి • చల్లదిల్లె
గనకవర్షంబైన, నైటధాసురవైరి, పొగచూరినల్లనై • దొగ్గుపడియె

తే. బెటిచ బ్రహ్మాండధాండంబు • చిటిలెదిక్కు

లురలెపాతాళభువనంబు • బుదిచెనభము

మేటి దాటిజనికకాల • కూటవిషము

చిచ్చు విడివడి యంతంత • పెచ్చుపెరుగె.

61

వ. అప్పుడు మిసిమింతుడునుంగాక పయోధిప్రాంతంబున దక్షవాదంబున హాటక
సింహాసనాసీమండయిన లలాటలోచను భవబంధమోచను సోమశేఖరుని శరణంబు
సొచ్చి హరివిరించి పురందరాది బృందారకు లిట్లనిరి.

62

చం. అభయము పార్వతీశ యభ, యంబు మహేశ కళాంతశేఖరా
యభయము కూలపాణి యభ, యంబు మదాంధకృతాంతమర్దనా
యభయము ఫాలనేత్ర యభయంబు కృపామయదివ్యమానసా
యభయము భీమనాథ యభ, యం బభయం బభయంబు శంకరా.

63

60. పూర్వమానులు = గుంపులు; జూక = కంగాడు; పింక = పొంగు; తరిత్రాడు
= కవ్యపుత్రాడు; చదలు = అకౌశము. 61. అబ్రహ్మాణ్యము = సంపదమునుజేక;
పంచబంగాళమై = అదృశ్యమై; పెటిలెన్ = గ్రేటెయిన్; ఉరతె = విడిపోయె; ఉదిరి =
భయపడె; చిచ్చు = మంట. 62. మిసిమింతుడునుంగాక = అలసినవాడుకాక;
హాటక = బంగారు.

తే. అనిభయప్రాంతలగుచు క , క్రాదిసురలు. బలిపురోగములగుదైత్య , పరివృథులును
శరణుహచ్చిన నభయహ, స్తంబుసాచి, వెఱవకుండుడు మీ'రనివిశ్వవిభుడు. 64

—◆ శివుడు హాలాహలము మ్రింగుట —◆

మ. పటుహంకారమహోష్టహాసరలనం , బాతాళభూస్వర్గసం
కటనన్నాహసముద్భవం బయినయా , కాకోలకాలాగ్ని ధూ
ర్జటి హస్తాబ్జమునందుగైకొనియె నా , జ్వాలాకులశ్వేళ మ
ప్పటివేళ మదభృంగమయ్యె శశిభృ , త్పాణ్యాబ్జమధ్యంబునన్. 65

కం. కటకమగువిషము విషధర, కటకం బగు కేలఁ బూని , కాతూహలియై
ఘటికాసంసిద్ధుడు రస, ఘటికయునుంబోలెశివుడు , గుటుకన మ్రింగెన్. 66

కం. అపుడు హిమాచలకన్యక, యువగూహానిమాచరించు , నొఱపునఁ జూడెం
ద్రిపురాంతకుకంఠంబునఁ, దపనీయద్భాయనొప్పు , తనదోర్వల్లెన్. 67

ఉ. చుట్టిబిగించిపట్టి పుర , సూదన యీ గరళాగ్ని గంధరా
ఘట్టమునందు నిల్చు మది , గాక దిగంబడనిచ్చితేని లో
పట్టుననున్న లోకముల , భస్మమునేయు వెలార్చితేని వె
ల్గుట్టుననున్నలోకముల , భస్మముచేయు నిజంబు చెప్పితిన్. 68

వ. అనుటయు. 69

శా. శంభుం డంబికపద్మఁ గైకొని జగ , త్వరతజ్జార్జంబు నం
స్తంభించెన్ నిజకంఠగోళమున వి , శ్వక్షోభసంత్రాస సం
రంభారంభవిజృంభణోద్భటకలా , రౌద్రంబుఁ గాకోలముఁ
జంభారాతి మణిప్రకల్పితవిశే , పానిర్విశేషంబుగన్. 70

వ. అప్పుడు మహాదేవుని దేవత లిట్లని స్తుతియించిరి. 71

65. తా|| శివుని హంకారము, మహోష్టహాసముతో, పాతాళభూస్వర్గముల
బాధకల్గించిన హాలాహలమును శివుడు చేతిలోనికి తీసికొనగా, అప్పుడది తుమ్మెద
వలె మెరసినది. 66. కటకము = చేను; విషధరకటకంబగు = సర్పములు కంఠములు
గాగల; ఘటికాసంసిద్ధుడు = రసకట్టులోనిద్దుడు; రసఘటిక = పాదరసపుమాత్ర.
67. ఉపగూహానము = కాగిలింత; దోర్వల్లి = తీగవంటి చేతులు. 68. పురమాదన =
త్రిపురాసురహారా! కంధరాఘట్టము = కంఠప్రదేశము; వెలార్చితేని = వెలువడనిచ్చి
నచో. 70. విశ్వ...రౌద్రంబు = జగత్తునకు భయముపుట్టించు మంటలుకలది; కాకో
లము = హాలాహలము; జంభ...నిర్విశేషంబుగన్ = ఇంద్రునిమఱి. పెట్టుకొన్నదాని
కంటె భేదము లేకుండునట్లు.

—♦ శేవత శిష్యుని స్తుతించుట ♦—

- పీ. సచరాచరం బైన • జగము రక్షించితి, హాలాహలానలం • బారగించి
శరణాగతత్రాణ • పరతంత్రధావంబు, నిఖిలలోకేశ్వర • నీతె యొప్పు
భువనైకరక్షణ వ్యవహరిచిహ్నుకు, గుణతయ్యె నిరంత • రోదచిహ్ను
త్రైలోక్యభీమంబు • గాలరూటము మ్రింగి, రైకాంతిభీమాఖ్య • గాలరంత
- తే. యఖిలదిక్పాలకులును నీ • యాజ్ఞవారు, నీదునిశ్వాసపవనంబు • విగమరా
యమరకులసార్వభౌమ లో • కాభిరామ, దక్షవాటిపురిలేలి • ధామ భీమ. 72
- తే. దేవదేవ మహాదేవ • దివిజవంశ్య, సర్వలోకైకరక్షణ • చతుర శర్వ
హాలహలరూపంపర్క • నిలకంత, మ్రొక్కెదము నేనికిని నికుఁగముఁడవుద, 73
- మ. బహిరంతస్థితరోచరక్షణరణ పారిణ తైలాత్మజన్
బహిరంతస్థితరోచరక్షణరణ • పారిణినిదేవర
స్మహానియస్థిరసత్కృపాగుణనిధా • నం బైనదాడెయజే
స్మహానియస్థిరసత్కృపానిధి నిను • న్నర్జితు మే మీశ్వరా. 74
- తే. సంహరించితి భువనశో • షకమువిషము, సభయమిచ్చితి రక్షించి • తఖిలజగము
శాంతమయ్యె నదిష్ట మిష్టంబు ప్రబురె. దక్షిణార్జితటావని • ధామ భీమ. 75
- రం. ధరణీయు గగనము దిక్కులు, దరికొని మండెడు విషాగ్ని • దక్షణమాత్రం
గరమున ధరించి మ్రింగిన, నిరుపమధృతి నీక యొప్పు • నిలగ్నీవా. 76
- ఉ. అయతనతక్కుసామహమ • హాలహాలాగ్నిభయంబు నిమహో
పాయముదేవక బాపిరి వి • ప్రాల్లలవాడవు దక్షవాటిరా
నాయక భీమలింగ శమ • నం దొనరించితి గార యంతకుం
గోయిలవన్నె జెంది మఱి • గొక్కెరవంకర దోపె లోకముల్. 77
- ఓం. లోకత్రయైకసంరక్షకల్పన రూపరింప • సదృకులుజేల్పుల్
నీ కితరులు లే రధికులు, లేకుంటుంట జెప్పనేల • లేఖాధ్యక్ష. 78
- తే. మమ్ము రక్షించి తని యేల • మాటిమాటి, రభినులింపంగ దక్షవా • టాదిసాధ
తల్లిదండ్రులు రక్షింప • బలవతులదె. ప్రజల భీమేశ జహావిహోపద్రవముల. 79
- నీ. శ్రీభీమనాయకా • శవ మమ్ము రక్షింపు, విశ్వైకనాథ డే • వియును నీవు
శ్రీనీలకంధరా • శేషాహిభూషణ, మమ్మురక్షింపు మ • మ్మయును నీవు

72. త్రైలోక్యభీమము = ముల్లోకములకు భయంకరమైనది; భీమాఖ్య = భీముడను పేరు. 75. భువనశోషకము = లోకముల నెండించునది. 76. ధృతి = ధైర్యము. 77. ప్రాల్లలవాడవు = ధైర్యవంతుడవు. 78. లేఖాధ్యక్ష = శేవదేవా!

- రక్షింపు మమ్ము శ్రీ దక్షవాటిశ్వరా, నేదాంతవేద్య దే , వియును నీవు
దక్షిణాంబుధితీ , ధామ నిర్జితకామ, మమ్మురక్షింపు మమ్మయును నీవు
- తే. వేద్యరక్షింపు దేవ దే , వియునునీవు, ప్రతిభరక్షింపు గిరిశ యంబయును నీవు
దుర్గపాఠోభివ విని, ర్ధూమధామ, కాలకూటాగ్నిసంహారకారి యభవ. 80
- కం. శరణము భజింతు మభవుని, శరణము భజియింతు మర్ద , చంద్రాభరణా
శరణము భజింతు మీరుని, శరణము భజియింతు మద్ర , జావల్లిభునిన్. 81
- తే. సిరియు వాణీయు మొదలైన , సురపురంద్రు, లఙ్ఘగడుపునుజల్లగా , నభిలషించి
నియమమునఁ గొల్తు రెవ్వనినిత్యకలన, నట్టిభీమేశ నినుఁ గొల్తు,మహారహంబు. 82
- సీ. విశ్వంబుసృజియించు,విధి మహేంద్రుఁడుగొను, వివిధాధ్వరముల హావిర్విభాగ
మగ్నియాహుతిమోయ,నమరసంఘమునకుఁ, జావపుణ్యంబులే,ర్పణచయముఁడు
ప్రత్యవాయములచే , బ్రతుకురాక్షసలతి, వర్షించుఁబర్జన్య , వరుణమూర్తి
గ్రహపక్రవాళంబు , గాలియెప్పుడుమోచుఁ, గొండునంత్యప్తిలగ్గునఁబితరులు
- తే. నవనిధానములును యక్ష,నాథుఁడేలు, నానదాశివుఁ డీశానుఁడై తనద్యుఁ
బరఁగనెనాజ్ఞనింద్రియ,ప్రతతినడుచు, నట్టిభీమేశ్వరుఁడు మాకు,నభయమొసగు. 83
- సీ. వరుణఁడెవ్వనియాజ్ఞ , వారాశిఁబాలించు, గాలియెవ్వనియాజ్ఞఁగంపమొందు
నవనిధానములుచింతారత్నసురభులు, యక్షరాజెవ్వని , యాజ్ఞనేలు
నెవ్వని యాజ్ఞ నఁరేల్పెందుగ్రహంబులు,చిదలమార్గంబున , సంవరించు
లైలకాసినవాద్రి , సహితమో నీధాన్రి, సహినాథుఁడెవ్వని , యాజ్ఞఁ బాలు
- తే. నట్టి భీమేశు వేదవే , దాంతవేద్య, సర్వకేయూరు దేవతా , సార్వభౌము
సప్తగోదానరోత్పంగ , నన్నివిష్టు, నాశ్రయింతుము నిమ్ముఁజంఁద్రార్ధమౌశి. 84
- వ. దేవదేవ మహాదేవ సదాశివ యాశ యాశాన తత్పురుష యఘోర పద్యోజాత వామ
దేవాజ్ఞాన పంచవదనమూర్తివిశేషప్రకృతి ప్రధానకారణ! మీకు సాష్టాంగ
నమస్కారంబు. 85
- కం. సీమహిమార్జవమునకును, సీమాంతము గలదె రాజ , శేఖర దక్ష
దామపురధామ శంకర, భీమేశ్వర నీలకంఠ , పేళలకరుణా 86
- వ. అని యనేకప్రకారంబుల బృందారకదైత్యులు తన్నుఁ బ్రస్తుతింపఁ గాలకూటంబు
హరించినపంచానన్దుండగు భీమేశ్వరుండు హరి విరించిపురందరాదుల నాలోకించి
యిట్లనియె.

80. గిరిశ = శివా ! 81. అద్రిజావల్లిభుడు = పార్వతీపతి. 82. సురపురం
ధ్రులు = దేవతాశ్రీలు; అట్లు = మెడ; అహారహంబు = ప్రతిదినము. 83. ప్రత్యవా
యము = దోషము; చక్రవాళము = మండలము; లగ్గునన్ = మేలుగా, 84. నిధాన
ములు = నిధులు; చింతారత్న సురభులు = చింతాసుతీ, కామధేనువును.

— శివునియాజ్ఞను సురాసురులు విఘ్నేశుని బూజించి పాల్కుడనితరిగిరించు
చంద్రానులఁబడయుట. —

- తే. మనము విఘ్నేశు నేవింప, మఱచినార, మతని నేవింపకున్న నేలాపరించు
నఖిలకార్యంబులును నవశ్యముపలించు, నర్థిఁగార్యాప్తమిథవచ్చి, ననునరింప. 88
- మ. అని యంథోధితబోపకంతమున ద, జెరామమధ్యంబునఁ
ఘనునిం దాండవవిఘ్ననాయకు మహా, కాయన్ సముత్తప్తకాం
చనసంకాశు ననేకరత్నభుచిత, స్వర్ణాగ్రసింహాసనం
బునఁ గూర్చుండఁగఁబెట్టి భక్తిపరతం, బూజించి రవ్యగ్రులై. 89
- సీ. జలకమార్చె బలారి, సప్తగోదావర, సలిలధారాహేమ, కలశసమితిఁ
గర్భరకస్తూరి, కాగందసారంబు, నలఁచె వైవస్వతుం, దంగరములఁ
బ్రన్నఁగఁబెనగొన్న, బ్రహ్మసూత్రంబులఁ, బసఘాన్నియర్పించెఁ, బిద్యభివృద్ధి
పారిజాతకతరు, ప్రసవమాల్యంబులు, వక్షస్థలంబున, వైచె చౌరి
- తే. ధూమకేతుండుమహిసాక్షి, ధూపమిచ్చెఁ, బూన్యెయజ్ఞవిపతిమణి, భూషణముల
నందకాసురుఁ డిడియెదూఁర్వాంకురములు, వీచెఁబవనండుకుంచుచు, విఘ్నపరికి. 90
- వ. అనంతరం బామోదకాపూపపాయసమృతమధుక్షీరకర్కరాసూపజంబూరవిష్ట చూత
భిక్షూరరదశీనారికేళఫలపుండ్రేజ్ఞి సమన్వితంబుగా మహాహహారంబులఁ గల్పించి
వేల్పులుఁ బ్రావేల్పులును నసంఖ్యాధావనావిశేషంబుల నతీషవిధంబుల మూషరవాహను
నికుఁ బ్రదక్షిణంబులు ప్రదామంబులుంటేసి వలగొని ప్రహ్లాదసయోనిధి మథసంబు
నకుఁ బ్రారంభించిన, 91
- తే. మందరాచలమంథాన, మత్యమాన, దుగ్ధపాథోధిలో పము, ధూతమయ్యె
బాలశిరేణి యసురులు, వేలుపులును, నిచ్చి రవ్యస్తు వర్తి భీమేశ్వరునకు. 92
- వ. వెండియుఁ దరువందరువఁ గల్పితరువును సప్సరస్వతులును గొస్తుతమాణిక్యంబును
సువైష్ణవం బనుహాయంబును వైరావతం బనుధవళాజంబును నాదిగా నతల
కామదంబులు సర్వమంగళాన్నదంబులు నిఖిలభవనమోహనంబులు నైన పదార్థంబు
లుద్యవించెఁ దదనంతరంబు. 93
- కం. తరతరమ దరువదరువం, దరియం దుదయంబు నొందె, ధన్వంతరి సా
గరమునఁ గడుగరగరనై, తరమునఁ గరమమరు నమృతకలశముఁదానున్. 94

88. ఈశానాదులైనను శివునిముఖములపేర్లు. 89. అన్యగ్రులు = తొందర
లేనివారు. 90. బలారి = ఇంద్రుడు; వైవస్వతుడు = యముడు; కుంచీయ = వింజామర.
91. తరతరమ = వరుసగా; తరియంగు = సంద్రములగు; మణిక్పల్లక = మాణిక్యము
మైన పద్మకర్ణిక.

- సీ. సంపూర్ణపూర్ణిమా , చంద్రబింబంబుతోఁ, బుద్ధైఁ దెల్లనికమ్మి , పువ్వుమొగ్గ
విరిసె నొయ్యెయ్యన , వేలావనీవాటి, పవమానకోమలా , స్పృలనమున
వానించెనఖిలది , గ్వలయంబు మధురవి, స్తారకేసరధూళి , సౌరభములు
నంభోజమధ్యంబు , నందుద్భవంబొందె. మహితకాంతిచ్చటా , మండలంబు
- తే. అందుమణికర్ణికాగ్రసింహాసనమున, లక్ష్మీయుదయించిహస్తపల్లవమునందుఁ
బనిఁడిపూదండఁబూజించెఁ బద్మనయను, నర్థివరియించెఁబీలాస్వయంవరమున. 95

దేవాసురు లమృతమునకై పోరుటయు శ్రీమన్నారాయణుండు దేవారులవంచించుట.

- ఉ. అంతులుమీటి మిక్కిలిగ , తాఁగతనంబున దొమ్మిచేసి దు
ర్గాంతవరాక్రమోన్నతులు , దానవదైత్యులు జేల్పువెజ్జా ధ
న్వంతరిచేలి దుగ్ధమయ , వార్ధిసుధారసపూర్ణకుంభముఁ
సంతనకట్టి పుచ్చుకొని , చయ్యన నేగిరి నిర్విశంకతన్. 96

- వ. అప్పుడు. 97

- కం. నారాయణుండు మాయా. నారీరూపమునఁ గవట , నాటకలీలా
పారాయణత హరించె ను, రారులచే నమృతకలశ , మానయమునన్. 98

- చం. అమృతముఁ గోలుపోయి విలు , ధారులు గంధగజాసురాంధక
ప్రముఖులు మోములందు వినఁ , బాటు దలిర్పఁగఁ గూడియున్నచో
నమరఁగ నారదుండు గగ , నాగ్రమునం జనుదెంచి వారికిం
బ్రదుదముతోడ నిట్లనుచుఁ , బెక్కిను వాక్పరిపాటి యొప్పఁగన్. 99

— నారనోక్తిచసురు లీశ్వరుని బూజించి వరంబులు వడసి లోకముల బాధించుట —

- శా. రక్షోనాయకులార నిర్జరవర , వ్రాతంబుచేతన్ సుధా
భిజ్ఞపాత్రము వోయెనంచు మదిలో , బెగ్గిల్లఁగా నేటికిన్
రజైర్థంబు భిజింపరాదె యభవుం , ద్రైలోక్యకుక్షింభరున్
దక్షరాసుపురాధినాథుని సుధా , ధామార్థమాడామణిన్. 100

- రం. అని నారదుండు వల్కిన, విని యందఱు భీమనాథు , విశ్వేశ్వరునిఁ
ఘనభక్తి దక్షమునిరా, డ్వనమధ్యమునందుఁగొల్చి , వర్ణితబలులై. 101

- మ. త్రిపురావాసులతోడఁ గూడి కడిమిఁ , దేవాహతుల్ లోకముల్
తవయింపంగఁ దపంబు చేసిరి దృఢ , స్తైర్యంబు పాటించి పా

96. తాగతనము = గయ్యాభిరసము; దొమ్మి = కొట్లాట; వెజ్జా = వైశ్యుడు.
98. మాయానారి = జగన్మోహిని. 99. విబుధారులు = రాక్షసులు. 100. సుధాభిజ్ఞ
పాత్రము = అమృతకలశము; బెగ్గిల్లగాన్ = విచారింపగా; ద్రైలోక్యకుక్షింభరున్ =
ముగ్ధులములవారికిని రాక్షసుని; సుధా...మణిన్ = చంద్రచేభాధరుని.

శువతాచారనిరూడి నందఱును నం , పుష్పాంతరంగంబులం

దువమాతీకుని భీమనాయకుని నా , ద్యుకా శంభు సేవించుచున్.

102

సీ. అరుబోదయంబున , నాకాశవాహిని, హేమాంబుజంబుల , నిందుదరుని
మిహిరోదయంబున , మహిసాక్షిగుగ్గుల, ధూపధూమంబుల , దురితహరుని
సంగమంబున గంధ , సారకుంకుమచంద్ర, జంబాలముసల బుష్పబాహుభుజును
మధ్యాహ్నమునల బర్హమదురాన్నపాయసా, పూపాజ్యదధిఫలంబులఁద్రినేత్రుల

తే. బరమసంధ్యాగమంబునల , బటహాశంఖ, యుల్లరీపద్మదమరురు, ప్పరులమోఁత
నర్దరాత్రింబులందు వీచారవముల, హరుని బూజించు రచితక్రి, ననురవరులు.

103

కా. వంశబ్రహ్మవదంగమంత్రములునుం , బ్రాసాదవంచాక్షరిం
బంచామ్యన్ బహువీల్యపత్రముల న , భృగ్వింతు రవ్యగ్రత
న్మంచుంగొండయనుంగుఁ బెండ్లికొడుకు , న్యర్పించు రేకాగ్రతం
జంబద్యేదపురాణమంత్రముల ని , ప్పాయుక్తి నర్తంచరుల్.

104

వ. ఇవ్విధంబున నిష్టార్పణదుం దై నయమ్మహాదేవు శ్రీభీమనాథు సేవించి యభ్యేవుని
ప్రసాదంబున ననశ్వరంబును నత్యుద్ధితంబును ససాధారణంబును నగవైశ్వర్యం
బునుంబొంది.

105

తే. అవుడు గర్వించి నిర్జించి , రఖిలజనుల, నిర్జరుల బాధ పెట్టిరి , నిరవరాద
మప్రతీమహాప్రతా , పాతిరేక, నిర్విశంకావలేపుచై , పూర్వనురులు.

106

—♦ బ్రహ్మశిష్టాగ్రుణ శివనికడకేగి మొఱవెట్టుచు ♦—

సీ. వజ్రహస్తునిచేతి , వజ్రాయుధముకాగ్ర, దుర్జిప్తి పాదరి , మొద్దుబోయె
నతితీక్షణతరమైన , యాకుకుక్షి తేజ, మింగాతేజమై , యింకిపోయెఁ
జండభీషణమైన , జముగదాదండంబు, దిలునంతయును నాని , పెండువడియెఁ
దాబోధివల్లకు , పాశవల్లిమతల్లి, దర్పంబు దిగద్రాచి , త్రాడువడియె

తే. గాలిదూరెను దనవతిమనతయఁగె, గ్రహములకునిగ్రహమువృత్తై , గాలవశతఁ
గాలకేయాదిరాక్షస , గణములెల్ల, భీమలింగంబువృవఁబెచ్చుపెరుగునవుడు.

107

102. కడిమిన్ = పట్టుదలతో; పాశుపతాచారనిరూఢిన్ = శైవాచారముప్రకారము; ఉపమాతీకుడు = నిరుపమానుడు. 103. మిహిరోదయము = నూరోదయము; సంగమంబు = ఉదయమునకు మధ్యాహ్నమునకు మధ్యకాలము. 104. పెండ్లికొడుకు = అల్లుడు; నర్తంచరుల్ = రాక్షసులు. 105. అత్యుద్ధితము = మిక్కిలిగొప్పది. 106. అప్రతీక = అడ్డులేని; అతిరేక = అతిశయము; అవలేపము = గర్వము. 107. పాదరేఖ = పాద్రేఖ; ఆకుకుక్షి = అగ్ని; ఇంగాల = బాగు; పాశోధివల్లకుడు = వరుణుడు; నిగ్రహము = అటంకము.

వ. అప్పుడు హరి విరించులు పురిందరాదులతోడ నత్తంచరులచేతఁ బంచకరపాట్లువడి
యంతఃకరణంబులఁ జింతించి, రాయంచనుంగాంచనవర్ణగురుదంచలంబగుపులుఁగు
జేనినెక్కి దక్షిణజలధిపంచ దక్షిణామంబున నధివసించిన మంచుఁగొండయల్లునిఁ
బంచదాణనిరోధిని దాయంజనుదెంచి పంచాక్షరీపంచబ్రహ్మమంత్రంబుల మంత్రో
చ్చారణపూర్వకంబుగా సాష్టాంగదండప్రణామంబులాచరించి ప్రపంచ రక్షణార్థం
బుగా నిట్లని స్తుతియించిరి.

108

సి. అవధారు దేవ ద , జైరామవల్లభి, సప్తగోదావరో , త్సంగనిలయ
కాలకూటానల , జ్వాలానలముఁ జాపి, మమ్మురక్షించిన , మహితకరుణ
భీమేశ్వరేశ్వర , స్వామిమహాదేవః త్రిపురదైత్యులబాధ , దీటువడితి
మత్యంతదుఃఖము , లనుభవించితిమి య, నాథులమైతి మ , నాథనాథ

తే. మొదల దేవారులను గాచి , పిదపసురలఁ, గాచి పిమ్మట నసురులఁ,గాచినాఁడ
వింక మముఁగావువరున , భోగీంద్రకటక, నీనెఱుంగవె ధర్మంబుఁనీలకంఠ.

109

తే. చటులతరకాలకూటాగ్ని , సంజహర్ష, పొల్కఁడలి నట్టనడుమ నం, ప్రభవమైన
యమృతలింగంబుపగునిన్ను , నాశ్రయింతు, మక్షవ భీమేశ దక్షిణఁబాధినాథ.

110

సం. ప్రణవోత్తమాంగ ఫణిభూ, వణ గగనమణిందువహ్ని , చక్షుశ్రితయా
ఫణికటక జితమనోభవ, యజమాదివిశేషదా ప , రాశ్రయచరణా,

111

ఉత్సాహము. నీలకంఠ భక్తలోక , నిధి భవాద్భితారణ
ఫాలభాగమత్కృపీట , భసశిఖా హతస్మరా
కూలపాణి మమ్ముఁ గరుణఁ , జూడు త్రిపురదానవుల్
జాలిఁ బెట్టు చున్నవా ర , సహ్యావిక్రమోద్ధతిన్.

112

సి. అర్కేందుహవ్యవా , హనలోచనశ్రయా, త్రిపురదైత్యులబాధ , నవనయింపు
మంబికాహృదయాంబు , జాకరకలహంస, త్రిపురదైత్యులబాధ , నవనయింపు
నిత్యనిర్మలకర్ద , నిరసద్యనిర్వృంద్య, త్రిపురదైత్యులబాధ , నవనయింపు
దీప్తదీప్తాయుధ , స్థిరమహాదోర్దండ, త్రిపురదైత్యులబాధ , నవనయింపు

తే. దమరుపట్టనపరశుఖ , ధృతిశూల, చాపఖట్వాంగధర నీవె , శరణుమాకు
నవ్యథాశరణంబులేదభవ భీమ యవనయింపుము త్రిపురాసుఁరాదిబాధ.

113

కం. ముక్త విశుద్ధ నిరంజన, ముక్తప్రియ నిత్య యష్ట , మూర్తి ప్రణామో
ద్విక్తత్రినగరపరివృధ, నత్తంచరబాధమాన్సు , నాగాభరణ.

114

కం. దద్గవృరాంగళంకర, ముగ్ధేందుకళాకలాప , మూర్ధాయన ను
స్నిగ్ధవిధాత్మకపాల, ప్రద్ధారి ఘటించుత్రిపుర , సంహారంబున్.

115

108. పంచకరపాట్లు = బాధలు; దక్షిణజలధిపంచ = దక్షిణసముద్రము
దగ్గర. 109. భోగీంద్రకటక = సర్పకంఠ; సంజహర్ష = సంహరించినవాడా!
115. స్నిగ్ధ...ధారి = ప్రియమైన బ్రహ్మకపాలమాలికను ధరించినవాడా.

- కం. అద్వయ సత్య తరాక్షర. సద్వంద్య యనాదినిధన • సర్వేశ్వర కృ
ష్ణద్వైపాయనకుచముఖ, విద్వన్నత సంహరింప , వే త్రిపురంబుర్. 116
- కం. సర్వేశ్వరసర్వాత్మక, శర్వ సదాశివ మహేశ • కాశ్వత రుద్రా
సర్వజ్ఞ భీమనాయక, గర్వాంధులనణిపు త్రిపుర , కర్పరవకులన్. 117
- సీ. ప్రణతార్తిహర దేవ • పరమేశదక్షిణ, టాధీశ యభవ మా , కథియమిమ్ము !
మంత్రోపనిషద్ధర్ , మన్మథాంతకగంధ, సింధురాసురవైరి • నేమమిమ్ము
భక్తవత్సలకూల • పాదీ దక్షిణవార్తి. వేలాతటివాస • విజయమిమ్ము
సంసారమాయాను • పంగళాశ్వతతమ, స్కంధమార్తాండ యై • శ్వర్యమిమ్ము
- తే. సద్వరక్షింపువామదే•వాద్యప్రోవు.జయజయాహారతత్పురు,షజయమొసంగు
భద్రమీశాననేయుము,ప్రణయిలైన, త్రిపురదైత్యులగర్వంబు • ధిక్కరింపు. 118
- కా. త్రైలోక్యంబు భుజాప్రతాపమున ని • ర్వప్రమంబుగా నేలుచు
హేలాహంకృతిఁ గామగత్రినగరీ • హృద్యప్రవారంబుల
వాలాయంబును మమ్ము వెట్టిగొనుచున్ • వర్తింపుచున్నారు మీ
రాలస్యం దొనరించినన్ బ్రతుక శ • క్షంబెట్లు మాబొంట్లకుఁ. 119
- కం. లోకంబులు త్రిపురాసురు, లేకచ్చత్రంబుగాఁగ , నేలఁగ నున్న
రో కాలకంఠ యింకిటు, మా కాపులుగావు ధర్మ • మార్గము దలఁగెన్. 120
- మ. అభయం చిందుకళాకిరీట శివదా • యామ్నాయమాదామదే
యిభరాట్పర్వపటికటిర యభివా • యీశాన మొట్టో గిరి
ప్రభవామానసపద్మపద్మహిత య • బ్రహ్మజ్యూహంపు మా
కభిమానచ్యుతి పాటిలెం ద్రిపురదై • త్యగ్రామణీశ్రేణిచేన్. 121
- కం. కరుణింపు దక్షిణాబీ, పురనాయక భీమలింగ • భోగికులేంద్రా
భిరణవిషదహనభయమును, బురదనుజభయంబు నరియ • భువనంబులకున్. 122

—♦ ఈశ్వరుడు త్రిపురాసురుల నిర్జించుట ♦—

- వ. అని యీ ప్రకారంబున బ్రహ్మవిష్ణువులు పురందరపురోగములగు బృందారకుల
తోడంగూడి యభినందింభివం భరమానందంబునుం బొంది యబ్బువనగోష్ఠనప్త
పాతాళభువనగర్భగోళంబునందుండి యావిర్భవంబునొందిన దివ్యస్వయంభూతోతి
ర్లింగమూర్తి భీమేశ్వరుండు విర్వికల్పంబును విరస్తనమస్తోపాదికంబును నైన
117. కర్పరపతి=రాక్షసరాజు. 118. సద్వ=ఇష్టదు; భద్రము=మేలు.
120. కాపులు=యజమానులు; కాపు=కాపుము. 121. అబ్రహ్మజ్యూము=చావ
కుండజూడుము.

విష్కృతస్వరూపంబు విడిచి యారకూటపాటలంబై కుసుంభద్భాయ నగు జటా పటలంబును, బాండురపుండరీకముకుళడుండుభుంబును శంక సంకురింపం జేయం జాలు బ్రహ్మకపాలమాల్యంబును, జిఱునవ్వజిగి మొఱుంగిడిన చెక్కుటద్దంబుల నీడచూచునిద్దంపు నాగకుండలంబులును, గ్రీత్ర యజనంజకెంజాయ రంజియకాఱు మొగులు కైవడిఁజిలుపచిలుపని నెత్తురులజొత్తిల్లిన వచ్చియేనికతోటవచ్చడంబును, గంతోత్కంఠభువన భవనరక్షణ దాక్షిణ్యలక్షణ కస్తూరికాలేపననైవధ్యంబునుం బోని కాలకూటవిషమషి కంఠంబును, సాయాహ్న సమయ సంపుల్ల మల్లికా కుసుమసముల్లాసంబు నుల్లసంబాడు తెల్లనిమేనును, మొఱుకుండనంబుని నేతెంచిన కఱకుచెఱకు విల్లునిజాఱుబుచ్చినదైచిగురుతేలన నుప్పకల్లుచుమినుకుమినుకు మను నులివేడిచూపువలనఁ గోపాబోపావార్యహవ్యవాహనాడంబరంబగు ఇలాటలోచ నజ్వలంబు ప్రజ్వలించి నికటజటాటవీవాటంబు నాస్ఫోటింపనోయని యవధ రించిన చందనంబున నందం బగుమందాకినీసలిలపూరసంభరితం బైన శాతకుంభ కుంభంబునుఁబోని కిరీటకటాహంబును, జండ్రభండంబులుఁగినభంగి సంగీక రించిన యకించన శిశాంకరేఖాలంకారంబును, జెంగలువ తెక్కదాలుఁజక్కనేలిన కేలియంగుటంబునం జవమత్తురపుటంబుల మోపి నింగికి నెగయ నంజఱాచులీలా కురంగ కాఱకంబును గనుపట్టు సర్వకళారూపంబు ధరియించి సర్వమంగళా కుచకలశలేపననైపుణ్య కుంకుమాంగరాగవాసనానాథంబును, గరళకూట పావ కోత్పత్తి నిరస్త మణికులప్రశస్తంబును నైన శ్రీహస్తంబు విస్తరించి యథ యంబు ప్రసాదించి సజలజలధరధ్వానగంధీరోదారంబైన కంఠ స్వనంబున విల్లుని యానతిచ్చె.

123

మ. అరవిందాసనతార్థవాహనసహ • ప్రాజ్ఞేదిబృందారకుల్
చిరకాలంబును బిడ్డపాట్లు మదిలోఁ, జింతించుచున్నాఁడ ని
ర్భరదర్శోద్దతులం బురాసురుల నే • భంజించెదన్ మీరునుం
బరిపాటికా ననుఁగొల్పి రండు సమర • ప్రారంభసన్నద్ధులై

124

ఆ. అని ముహూర్తమాత్ర • మద్దేవతాచక్ర, వర్తి దక్షిణాటి • వల్లభుండు
మనమునందుఁ దలఁచె • మదనాంధకారాతి, శత్రునగరవిజయసాధనంబు.

125

వ. అనంతరంబ తదభిజ్ఞానప్రణామహామహిమంబునఁ దదాజ్ఞాతిశయంబున.

126

123. బృందారకులు = దేవతలు; భువనగోప్త = భోకరక్షకుడు; ఆరకూట పాటుభుక్తు = ఇత్తడివలె నున్నది; డుండుభుక్తు = రెండుతలలపాము; కాఱు మొగులు = కాయముబ్బు; పచ్చడము = కండువా; నులివేడి = కొద్దివేడి; ఆస్ఫోటించుట = ముట్టు కొనుట; కటాహము = గుండెగ; అకించన = ఎక్కువైన; చెంగలువఱెక్కడాలు = చెంగలవ్వరేకుకాంతి; అంగుటము = అంగుఠము; అంజ = అంగ. 124. అరవింద... బృందారకుల్ = బ్రహ్మ, విష్ణు, ఇంద్రాదిదేవతలు.

- సీ. జలరాశిమేఖలా • వలయంబు రథమయ్యె, రవియుఁ జందుడుఁడుఁ జుక్రంబు వైచి
కారదాజీవిజేశ్వరుఁడు సారథియయ్యె, క్రతులు నాలుగును వాచువములయ్యెఁ
బ్రణవమంత్రైకాక్ష • రము ప్రతోదం బయ్యె, దారకాపీఠి ప • తావ మయ్యె
రత్నసానుధరాధ • రము ధనుర్లత యయ్యె, నాగప్రధానుండు • నారియయ్యె
- తే. గంధవాహంబు లేడును • గణులుగాఁగ, విలయకాలానలజ్వాల • ములికి గాఁగ
లచ్చివనుదోయికుంకుమ, బచ్చనయుగఁ, బాలమున్నీటియల్లుండు, బాణమయ్యె. 127
- వ. ఇవిధంబున సకలసాధనంబులు సన్నిహితంబులైనక్షణంబు దక్షరామంబున
నయనాభిరాముండు భీమేశ్వరుండు త్రిపురవిజయార్థంబు దివ్యస్యందనం బెక్కె-
నప్పుడు. 128
- సీ. సరిత్రాహ్మిమొదలైన • సప్తమాతృకలు ద, స్థూడ నేనలు చల్ల • గోఁగులమ్మ
పసిడివేత్రము పట్టి • పాతాళైరవుం, డందందసందడి • నవనయించె
దివ్యదుండుభినాద • దీప్తగర్జితముతోఁ, గురి నెమిమ్ము ననుండి • పునుమవృష్టి
జయజయధ్వని దేవ • సంయమీశ్వరకోటి, సంఘటించెఁగరాంబు, జంబు నొసలఁ
- తే. ద్రిపురసంహార మొనరింప • దీక్షచేసి, భీమనాథేశ్వరేశ్వర • స్వామి శివుఁడు
దక్షవాటిబుఁడు మేరు, దనువు వట్టి, యేది పంటవలంటితే, రెక్కునపుడు. 129
- సీ. రమ్యునూకిననూత్న • కలధౌతమునుబోలె, జక్కంగ నిక్కి మై, సొక్కుమానె
నంతరాంతరములం, దన్తీప్రుందంబులు, పెళపెళమనియెడు, గిలుకు లెవఁగఁ
బగిలి బీటలువాటి • తగడెత్తెఁ గుఱునంబు, రోరంపు వెల్లుల్లి, చునకలల్ల
మహనీయతరఫణా, మండలంబులు లేత, చిగురుటాకులచాయ • డెగురించె
- తే. హాటకాద్రిధనుర్దండ • కూటకోటి, పంది బాహవలేన దు • ర్వారలీలఁ
గాలకంతుండు త్రిపురసం, క్షయమొనర్ప, చెక్కుపెట్టినయపుడు భో, గీశ్వరునికు. 130
- కం. ముక్కంటి మేరుచాపం. బెక్కిడిసారిచెఁ బన్ను • గేంద్రగుణంబుకా
మక్కున హిమగిరిరవ్యక, క్రిక్కిరిసిన తుచము లలము • కేటందమ్మిన్, 131
- కం. తాటింది నిటలనయనుఁడు, హాటకగిరిచాపవల్లి • నహింజిని నా
స్ఫోటించెఁ దక్కలొరమ, హాటకృతి కమలజాండ • మటఁబగులంగన్. 132
127. జల...వలయము = భూమి. వారువము = గుట్టము; ప్రతోదము =
కారదా; తారకాపీఠి = తాళము; రత్న...ధగము = మేనుగిరి; గంధవాహంబు = గాలి;
గణులు = బాణపురెక్కలు; ములికి = బాణము. 128. క్షందకము = రథము. 129.
నేనులు = అక్షులు; అపనయించెన్ = తగ్గించెను; పంటవలంటి = భూమి; లేరు = రథము.
130. కన్యూనూకిన = సానపట్టిన; కలధౌతము = వెండి; తగడు = లేకు; ఫణా = తడగ;
హాటకాక్రి = కేయరి; భోగీశ్వరుడు = శేషుడు. 131. గుణము = నాణ్యత; అతిము =
రాసెడి. 132. అహింజిని = పామునాక; అస్ఫోటించెన్ = ప్రహరించెను.

- మ. గిరిశస్థూలభుజాపరీతవిభవ , క్రీడాసమాస్పాలిత
స్థిరబాణాసనగూఢపాద్మణలతా , దీప్తోగ్రఘోషంబునకా .
ధరణీచక్రము దిద్దిరం.దిరిగెఁ బా , తాళంబు ఘూర్చిల్లె నం
బరముం దిక్కులు వ్రయ్యలయ్యెఁ బగిలెకా , బ్రహ్మాండభాండంబులున్. 133
- కం. మృదుఁడు తనకాద్రిచాపము, గుడుసువడం దివియఁ గూడి , కుశలవ్రక్షం
బడిగిరి యొందోరులను గని, కడకొమ్ముల నున్న యదితి , కద్రువతనయుల్. 134
- కం. తెగనిండ పాలనయసుఁడు, నగచాపము దిగించినపుడు , నాగేంద్రుండ
ద్విగువునమొగంబులదరుటఁ.బొగలెగయఁగవిషముభుగులుఁబుగులనఁ గ్రక్కెన్. 135
- కం. విషధరపరివృథనాసా, నుషిరవినిశ్వాసవవన , భూత్కారరవ
ద్విషవహ్నిజ్వాలంబులు. వృషభధ్వజాచేతి కొండవింట , జనించెన్. 136
- కం. శ్రీకంఠకఠినభుజపరి, ఘాతృష్టసువర్ణగిరి శ , రాసనమోర్వీ
కాకోదరముఖసంభవ. కాకోలానలమముజ్జి , గము దరికొనియెన్. 137
- కం. కటకాముఖహస్తంబున, నిటలాక్షిఁడు కొండవిల్లు , నెవ్వడిఁ దివియకా
ఘటియిల్లె నురగరాజ, స్ఫుటహాలాహలకృపీట , భవకీల లటన్. 138
- వ. ఇద్విధంబున బీమనాథుండు త్రిపురదమనారంభసంరంభంబున శాతకుంభకుంభిని
ధరకోచండం బుద్ధండభుజాదండచండిమంబునఁ గుడుసువడం దిగించినదత్తిమా
తృష్టభారంబున భుజంగవుంగవుండు వేయిపడగలను విషంబుఁ గ్రెక్కదృక్కుర్ల
వదన నాసారంద్ర, నముద్గీర్ణసంభవం బయినయక్కాలకూటవిషంబు కృపీటభవ
జీవ్యకలహంబులు గ్రోయుచుఁ దోయదిమథనంబున సంభవించిన హాలాహలంబు
నుంట్లోఁ బ్రజ్వరిల్లి నముజ్జ్వలజ్వాలాజ్వాలంబులఁ ద్రైలోక్యంబు నాక్రమింపం
దొణంగిన దెగ యుడిపి ఖట్వాంగపాణి యుత్తమాంగంబుజాడించి గంగాంభః
ప్రవాహనిర్ధరవారిపూరంబులు చల్లియు పామతోచనహిమధామ కిరణ వ్రాతంబులం
ద్రోషించియు నమృహోపద్రవం బుపకమింపం జేసి దుర్గాసహాయుండును విష్ణు
రాజప్రసాదోపలబ్ధిసంభావితుండును నై విషమ లక్ష్మ్యంబులయిన త్రిపురంబులు
వీడించి వెండియు నాది నారాయణునిం బురాణబుధునిఁ బురుషోత్తము ననాదినిధ
నునిబాణంబుచేసి యరింబోసి పాశుపతాస్త్రంబునమంత్రతంబుగా నభిమంత్రించి యాక

133. గిరిశ...ఘోషంబు = శివునిభుజబలముచే నూగబడిన పామునారియొక్క
చప్పుడుతో. 134. గుడుసువడన్ = గుండ్రనగునట్లు; కడకొమ్ములన్ = మేరువునకు
రెండుచివళ్లును; అదితికద్రువతనయుల్ = దేవతలు; నాగులును. (స్వర్గపాతాళములు
దగ్గరపడినవి) 136. విష...జ్వాలంబులు = నాసుకి ముక్కురంద్రములనుండి హఠ్వు
భూత్కారరవముతోడి విహగ్నిజ్వాలలు; కొండవింటన్ = కొండయను వింటినుండి.
138. కటకాముఖహస్తంబు = అనోకముద్ర; స్ఫుట = పడక; కృపీటభవ = అగ్ని.

ద్వంతంబుగాఁదిగిచి లలాటేక్షణాన్వలాజాలంబు మునుముట్ట నిగిడించి బిట్టహుంబ
రించి యట్టహాసంబుచేసి యేసిన నమ్మహాశ్రుంబు.

139

సి. కరనల్లవంబులు , గణశింఘఁ గణశించి, ప్రజలనితంబధారములవ్రాలుఁ
తెక్కుటద్దములపైఁ జెరలాడుఁ జెరలాడి, శ్రవణావతంస మంజరులుముట్టు
వలినన్నుఁగవలపైఁ , బొలసాడుఁ దొలసాడి, నాభిరంధ్రములపై , నటనసేయు
వేణీపిరములపైఁవిహరించు విహరించి, దింబాధరములపై , చిత్తరించు

తే. నభవు కరము తననారయఁజాప్తవహ్ని, కాముకునికోమలాంతసంగంబువగిడి
దెగువమీఱంగఁ ద్రిపురపైఁతేయరాజ, సదనశుద్ధాంతభామిసీజనములందు.

140

కం. లోహమయపైత్యనగరీ, గోహంబులు హరశరాన్ని , కీలాన్వలా
దాహమునఁ గరఁగి మూఁడు స, మూహముపైపెద్దపెద్ద , ముద్దులునయ్యెన్.

141

ప. అంత.

142

సి. భస్మరేణువులయ్యెఁ , బ్రాకారగోపుర, ప్రాసాదకుట్టిమ , ప్రాంగణములు
మనిబూడిదయ్యెని , రృలకేలిదీర్చికా, కమలినీతల్లార , కైరవములు
దగ్ధమయ్యెను సమ, స్తప్రశస్తమహాస, భాభ్యంతరాంతఃపు , రాంగణములు
ధూళయ్యె మారుతో , ద్రూతపుష్పవరాగ, వాసనాదిశలగు , వనపయములు

తే. కాలకంఠభూదండ , గర్భభార, కుండలీకృతమేరుకో , దండవరిధి
వలయనిష్ఠ్యాతతైటభ,ధ్వంసిబాణ, దహనసంధానమునఁ బురఃత్రయమునందు.

143

కం. పాలేక్షణాప్తవహ్ని, జ్వాలాజాలముల ససుర , వరనగరంబుర్
కాలిన నప్పుడు కాలశ, కాలాంతక లింగ మొకటి , కడు దొప్పారెన్.

144

తే. ఆదిలింగోద్భవమునాఁటి , యభవుభంగి, నింగిమోచిన యాశంకులింగమూర్తి
భీమవరవహ్నిపురములఁ , బ్రేచ్చునపుడు, వగ్ని పెగడాఁకతేమియు , నడలకుండె

145

మ. అసురాధీశసమర్పితంబులగు లీ , లారామకల్పద్రుమ
ప్రపవంబుర్ కనుగొందవయ్యె విలస , శ్వాదీరగోరోచనా
ఘనృణాలేపనసంకితాలనమై , గుంపించె నారాయణ
ప్రసముజ్జ్వలంబుభీమలింగమునకున్ , పైతేయరాట్నాన్వమికిన్.

146

139. కాత...కోదండము=మేరుగిరివిల్లు; దృక్కర్ణ=సర్పము; భట్వాంగ
పాణి=శివుడు; ఉత్తమాంగము=తల; వాసు...ధామ=ఎడమకన్నెన; చంద్రుని;
అరింబోసి=శత్రువును గుఱిచూచి; మునుముట్ట=ముందుగా తగులనట్లు. 140. పాల
సాడున్=సంచరించును; త్రిపుర...జనములు=త్రిపురాసురుల అంతఃపురశ్రీలు.
141. భూలి+అయ్యెన్; కాల...సంధానమునన్=శివుని భుజులముచే గుండ్రముగా
చేయబడిన మేరుధనువునుండి వెలికివచ్చిన విష్ణువను బాణమున్నది. 144. కాలక=
కాలకుండ; కాలాంతకలింగము=శివలింగము. 145. నింగిమోచిన=ఆకాశమునంటిన.

వ. ఇష్టిధంబుననున్నఁ జూచి భీమేశ్వరుండు ఋక్సామయజురభర్వణవేదపారాయణ తురంగకంబును రవిశశాంకరథాంగకంబును గమలభవసారథికంబునునగు విశ్వం భారాథంబెక్కి భుజంగమరాజిశింజినీకం బయిన కాంచనధరాధరధనుర్దండంబును బుండరీకాక్ష బాణంబును సంధించి పురత్రయంబుల దహించి విజయలక్ష్మిఁ బరి గ్రహించి విశ్వావసువ్రధాన నానాగంధర్వజేగీయమాన భుజావదానుండై ప్రమో దాతిశయంబున,

147

శ. ఆదెం దాండవ మార్పటివటహలీ , లాటోప విస్ఫూర్జిత
క్రీడాడంబరముల్లస్థి గరళ , గ్రీవుండు జూటాటవీ
క్రోడామాతకతోరకోటకరుటీ , కోటీబుతచ్చిందు వీ
చీదోలావటలీవరిస్ఫుటతర , స్పీతధ్వనిప్రౌఢిమన్ ,

148

వ. ఇట్లు త్రిపురవిజయానంతరంబునం గృతాంతదమనుండు వెండియు.

149

చం. డమరుకడిండిసుప్రసట , తంకృతయుం గితి నాట్టహాసవి
భ్రమమును దాండవారభట , పాటవముం ఘటియిల్ల మాతృకా
సముదయభూతభైరవ వీ , శాచనిశాచరడాకినిగణ
ప్రమథసమూహముల్ పొగడ , భర్గుండు సంతన మందె నెంతయున్ .

150

ఐ అనంతరం బాయంబికావల్లభుండు జాంబూనదతైలకోదండం బెక్కు దించి యథా స్థానంబున నునిచి నారి యగుపావతేనిని విశ్వంభరాభరణంబునకు నియోగించి షీరాంభోరాజిమాణిరంబున వైకుంఠబాణంబు చేర్చి వేల్పుల వీడ్కొలిపి బ్రహ్మను సత్యలోకంబున కనిచి వేదంబులం దన నిష్టార్పు గాడ్పులలోనం గలిపి చంద్ర సూర్యులం గాలంబుగడువ నియోగించి కృతకృత్యుండై త్రిపురపై తేయుల కుల వైవతంబైన యద్వివ్యలింగంబును బంచబ్రహ్మ పంచాక్షరీపంచతత్వ పంచభూత మయంబగుటంజేసి పంచఖండంబులుగా ఖండించి కృష్ణవేణీమహానదీ తీరంబున దరణాలకోటయను గ్రామంబున నమరేశ్వరునిచేతం బ్రతిష్ఠితంబగుటంజేసి యమ రలింగంబునాఁ బ్రసిద్ధంబైన యమరామాంబును, గౌతమీ తీరంబున దక్షిణ కూలంబున గుణపూడియను గ్రామంబున సోమనిచేతం బ్రతిష్ఠితంబు నేయంబడు టంజేసి సోమలింగంబునఁ బ్రఖ్యాతంబైన సోమారామంబును, బాలకోటయను

146. ప్రసవంబుల్ = పువ్వులు; కసుగండవయ్యె = వాడవు; విలసత్... కల నమై = చందన, గోరోచనాదిలేపములతో పంకిలమై; గుంఘించెన్ = చేకూరెను. 147. సంధించి = కూర్చుకొని; విశ్వావసు... అవధానుండు = విశ్వావసువు మొదలైన గంధర్వులచే పాడబడిన భుజబలముకలవాడై; అవదానము = జరిగినపని. 148. జూటాటవీ... ప్రౌఢిమన్ = జటాజూటపుటంచులకు కొట్టుకొను గంగాతరంగధ్వనులతో. 149. గృతాంతదమనుండు = శివుడు.

గ్రామంబున శ్రీరామచంద్రునిచేఁ బ్రతిష్ఠితంబగుటంటేసి రామలింగంబునఁ బ్రసిద్ధుడైన క్షీరారామంబును, జాతుకృతవంశరాజధానియగు చాతుకృతభీమవరనామ గ్రామంబునఁ గుమారరత్నంబైన కుమారస్వామిచేతం బ్రతిష్ఠితంబగుటంటేసి కుమారభీమలింగంబునఁ బ్రతిష్ఠితంబునొందిన భీమరామంబును, మొదలిమామ యగు దక్ష ప్రజాపతి యునికిపట్టిన యారామంబగుట బక్షరామంబునభవనన్నిభావంబై వానుండు నట్లుగా నీప్రకారంబున భోగమోక్షప్రదంబునైన పంచారామంబులను ప్రతిష్ఠి నొందించి తానును దత్తవాటంబున మున్నీటితటంబున విశుద్ధస్సటిక సంతాళంబును ద్రిదశరోకధామిని విరోధన చ్చాయాగుపచ్చాచ్చ జ్యోత్స్నాభిషిక్తియుక్తాంగంబగు శ్రీ భీమేశ్వరలింగంబునం దభవనించె నిది త్రిపురపిఙ్గయోపాభ్యాసంబు దీని విని నను విరించిన బ్రాహ్మణఁ బ్రశ్నచేసిన దోధించినవారికి సకలపాతకనివృత్తంబై ఘక్తిముప్పులు గలుగును సకల లక్ష్యాదు తరంబునన విని.

151

ఉ. అప్పుడు సప్తదివ్యమును , లంచితభక్తిరసప్రయుక్తుడై
చప్పటతాళము ల్మీలయ , సంస్తులిహార్యముగాఁగ నాడుచు
ముప్పిరిగిన్న మోదమున , మ్రొక్కుచు మ్రో బుంకాంకురావతుల్
కుప్పలుగా భజించిరి య , కుంతితధావన భీమలింగమున్.

152

సీ. ఆ ఖండపంచరం , బాఖండలాదిక, విబుధమండల నిషే , విరము చంద్ర
మార్తాండశతరోటి , మహనీయతేజంబు, కుండలిగ్రామణి , కుండలంబు
పుండరీపత్నాత్మ , రాందాలిమండిత, వటిమండలంబు శ్రీ , ఖండమణిత
పాండురద్రుహృద , పాలసంపుటంబు బ్ర, హ్రోండరోటిమృగ , నమృతాండ

తే. మభవ మద్యయ మాద్యం బి, నాదినిధన, మప్రమేయం బిజయంబున ప్రదర్శ్య
మఖిలవేదాంతవేద్య , మత్యంతభక్తి, భావనాయుక్తి గలవారి , పాలి మరభి.

153

కా. ఎంచన్ బెక్కు విశేషముల్ ధరణిలో , నింపారుచున్నట్టి శ్రీ
పంచారామములందు దక్షిణమహా , పాభోధతీరంబున
బంచబ్రహ్మమయామృతప్రకటకుం , భ ద్దివ్యలింగాకృతిగా
మంచుగుట్టలియల్లు దొప్పెనగు భీ , మస్వామి యుద్ధాముడై.

154

151. విశ్వంధర భరణము = భూమిని మ్రోయుట; తూటిరము = అమ్మల పాది. తా|| త్రిపురాసుల కులజేనతయగు లింగము మైదుభాగములుచేసి శివుడు కృష్ణయుద్ధన అమరావతిలోను, పశ్చిమగో నావరిజిల్లాలోని భీమవరముదగ్గరను పూడిలోను, ఆ జిల్లాలోనే పాతకొల్లులోను, సామర్లకోటదగ్గర భీమవరములోను, దక్షారామములోను, ఆ లింగములను ప్రతిష్ఠించెను. అవే పంచారామములు. 152. ఆఖండపంచరంబు = ఆముక్కలైన; ఆఖండలాదిక = ఇంద్రాది; కుండలిగ్రామణి = సర్పశక్తిము; పుండరీక ... మండలంబు = వ్యాఘ్రాజినముచే శోభించు మొలకలవాడు; మరభి = కామధేనువు.

- శ్లో. కాశీక్షేత్రమృతో జీవీ పునర్జన్మశివాకృతిః
చిత్రం దక్షపురీషీవీ న జన్మనశివాకృతిః. 1
- శ్లో. మత్తో నాన్యవరం దైవం న దేవీ గిరిజా సమా
దక్షరామా త్వరం క్షేత్రం న భూతి స్స భవిష్యతి. 2
- శ్లో. రత్యంతరేమూత్రపురీషమధ్యేః చండాల వేక్తవ్యథవాక్యశానేః ।
కృతవ్రతయతోన్ ప్యకృతవ్రతయతోన్ । శ్రీదక్షపుర్యధ్వవరో విముక్తః॥ 3
- ప. అట్టి దివ్యక్షేత్రంబునందు. 155
- కం. ఆలింగమూర్తి శిశ్యః శ్వాసాలమాలాకరాళః , సందీప్తంబై
యాలోకింపఁబడినం. దేలిరి యానందజలధి , దివ్యమునింద్రుల్. 156
- తే. సంస్మితం బైన మదన శా , సనునిముఖము
చూచి యానందమునఁబొంది , సురలు మునులు
రాక్షసకృదావరోధనం , రంభ ఘింకఁ
చమకు లేదని తెలిసిరి . తత్పబుద్ధి. 157
- శా. కారాగారనిబద్ధ లైన దివిష , తామ్రతాజనుల్ వారికిం
గారా మైనతనూజులున్ బతులు దుః , ఖంబాట గోదావరీ
వారిం దీర్ఘములాడి కాంచిరి జగ , ద్వంద్వంబు బురారాతి ద
క్షరామాధిపు భీమనాయకుఁ ద్రిలో , కాష్ఠోదనంధాయకున్. 158
- ప. తదనంతరం బాధరద్యాజాదిమహామునులు శివున కర్హ్యపాద్యాచమనీయార్థంబు భీమ
నాథమహాదేవుని సమీపంబున గోదావరీవాహినిం బ్రవహింపఁ జేయువారై
ప్రారంభించి. 159
- సీ. పంచభూతమయంబు , పరమపంచబ్రహ్మ. తత్త్వకేజస్సము , ద్వానితంబు
పంచక్షరీమహా , పరమంత్రమూలంబు, శాశ్వతంబజరంబ , నశ్వరంబు

1. తా॥ కాశీక్షేత్రమున చనిపోయినప్రాణి పునర్జన్మ కలిగి శివాకృతి కల్గి
యుండ, దక్షనాటికలోనిప్రాణి ఇక జన్మరహితుడై, శివాకృతికలవాడగుచున్నాడు.
2. నాకంటె నెక్కుడుదైవములేదు; మాణిక్యాంబతో సరియైన దేవిలేదు; దక్షా
రామముకంటె క్షేత్రములేదు; ఇక నుండదు. 3. రతిమధ్యనగాని, మూత్రపురీషో
త్సర్జనమధ్యగాని; చండాలగృహమునగాని, శ్మశానమునగాని; ప్రయత్నముచేసికాని,
చేయకకాని. దక్షపురిమార్గము పట్టినచ్చినగాని భీమేశుని స్మరించువాడు ముక్తుడగును.
157. మదనశాసనుని = భీమేశుని; అవరోధసంరంభము = బాధలు. 158. దివిష తామ్రం
తాజనుల్ = దేవతాశ్రీలు; దుఃఖంబాటన్ = దుఃఖముపోగా; వారిన్ = నీటిలో;
పురారాతి = శివుడు.

భైమేశ్వరంబు గోభన మాదిమధ్యంత. భూస్యంబు సరిలంబు , పుద్గబుద్ధ
మనవద్య మచ్చేద్యమజ్జోభ్య ముచింది, గ్దేకాలాపరి , క్షీణమనమ

- తే. మంబరము మోచి యున్నులింగంబుఁ జూచి, సంప్రతిష్ఠ యొనర్పంగ, సమ్మరించి
కాలమీక్షించి తగినలఁగ్గుంబుఁ జూచి, సులసంధార విచయంబు, సంగ్రహించి. 160
- తే. గౌతమీగంగఁ దావి యుక్తడికి నొక్క, సిద్ధవాహినిఁ బ్రవహింపఁజేసికాని
లింగసంస్థాపనంబుఁగిల్పింపమనుచుఁ, చరమిసంయము చేద్దురుఁ , ప్రసనపట్టి. 161
- సీ. ఆలగ్నువేళకు , నమ్మతదివ్యస్వయం, భూమహాలింగైక , మూర్తియైన
శ్రీభీమనాథుని , శీరాంతుశేఖరు. నభిషేక మొనరింప , నభిలషించి
తదలి నప్తర్లులు , గౌతమాదులుశిష్యు. సహారంబు కరుభక్తి , సంప్రమమున
దక్షవాటీపుర , స్థానంబునందుండి, యేగి యంతంరంగ , ధైరురఁ గనిరి
- తే. గౌతమీగంగ నాలోల , మనతరంగఁ, గేలితోలావిహారసం , క్షీణమాన
చక్రవాతకక్రొంచ , సారసాశి, హంసకారండవాదిమా,ద్యుద్విహంగ. 162
- కం. గౌతమరన్యాతటినిఁ, ద్రీతిఁ బయఃపానమాది , రించిన మనుజ
వ్రాత మొనర్పరు మరల, న్మాత్మవయోధరవయఃప , డాస్వాదనముఁ, 163
- ప. అని మునీంద్రులు తమలోన చెడియు నొందారులం గనుంగొని. 164
- తే. రంటిరే ఘోరపాతకౌఘముల నెల్లఁ, గడిమి జంకించుచున్నది , గంగ యిపుడు
పీచితాహస్తవిన్యాస , విభ్రమముల, ముమముమధ్యానహంకార, ఘోషమెనఁగ, 165
- తే. యక్షగంధర్వసిద్ధవి , ద్యాధిరోర, గామరవ్రాతభరితోతి , యప్రతిర
పృథివియెల్లను రక్షించు, పేరటాలు, మమ్మురక్షించు గోదావరమ్మ యెపుడు. 166
- తే. అమృతమైనపయోధార , నహారహంబు, సృష్టిఁ గల జంతుకోట్ల రక్షించు వీవు
జనని పొటకునేమి సం , శయము చెవును, గౌతమీగంగ యాలోలఘనతరంగ. 167
- కం. త్రైలోక్యవరద పాదప, నాశితాననరల్లు , నవమణిపండి
కూలంతక్షనలిలామృత, పాలింపు గిరీశజాయ , పరవ్రతసయా. 168
- రం. గోధావరి గోదావరి, గోదావరి యంచుఁ బల్కు , గుణవంతులకుఁ
గోదావరితల్లి : సం, పాడింకుగదమ్మ నీవు , భవ్యకుళింబుల్. 169
- కం. కంబుశశిరజతకుక్తివి, దంబనీతద్భాయకలిర , దంబరములు నీ
యంబువు లమృతోపమరుచు. లంబా: మా కొసఁగుఁగాత , నభ్యుదయంబుల్. 170

163. గౌతమకన్యాతటిని = గౌతమి; మనుజవ్రాతము = జనులు; మాతృ... ఆస్వాదనమున్ = తల్లిచనుబాలు త్రాగుటను. 166. పేరటాలు = పేరంటాలు. 169. నాశిత... అమృత = బ్రహ్మచేతిలోని మణికుండలపును తాకియుండు నీరుకలిది; దిగ్విజాయ = విపులభార్య. 170. కంబు... దంబరములు = శంఖము, శుద్ధ్రుడు, పెండి, ముత్యపుచిప్పను ధోలిన తెల్లని కాంతితో మెరయునవి.

- కా. అపాతాళగభీరనీరకనుదా , హారామలన్పాయకుఁ
ద్వీపాలంకృతికి న్మహేంద్రనగరీ , నిశేణికాయష్టికిం
దాపోపాయవిధావిహార్తికి మహా , దన్వాదృథాలింగన
వ్యాపారప్రతిపనకుసౌఖ్యమ్ము సా , హ్లాంగంబు గంగమ్ముకున్ . 171
- కా. రంభోరూకరళాతకుంభఘటదా , రాపూరణప్రక్రియా
గంభీరకల్లాసాండ్రభిన్నకరిరా , ధ్గండాషనిర్భిన్నకు
స్పంధావించి నమస్కరింతుము త్రిసం , ధ్యంబుఁ ముదంబొప్ప నీ
కంభోజాననకుండికాంబుజవనీ , హంసాభ గోదావరీ : 172
- కం. గౌతమికిఁ జంచమహా, పాతకపటలాంధకార , పాటనవిధిరా
ద్గౌతమికి నమస్కారం. చాతవతిఁ జేయుదము ప్ర , యత్నంబెసంగఁ . 173
- వ. అని ప్రార్థించి యిట్లనిరి. 174
- నీ. విచ్ఛేయవమ్మ (శ్రీ) , వృషభివాహనధర, సామజకటమదా , సారధార
వయనంబుగావమ్మ , భర్గజటాటవీ, కుటజకాఖాశిఖా , కోరకంబ
రావమ్మ యాదిమ , బ్రహ్మదోషల్లవ, స్థితకమండలుపుణ్యా , తీర్థజలమ
లేవమ్మ విశ్వంభ , రావధూటీకంఠ, తారమౌక్తికహార , రామకంబ
- తే. తెరలతో వీచికలతోడఁ , దరులతోడ, విమలడిండిరఖండదం , డములతోడ
మురువు తీవియు నామోద,మునుజవంబు, పడువునొప్పంగ గంగమ్మ,నడువవమ్మ. 175
- మ. అది మాస్వామి సుధారసోద్భవుఁడు ద , జెరామభీమేకుఁ డ
భృగదయంబొంది ప్రతిష్ఠగైకొనెడు నం , భోరాశితీరంబునఁ
బదమా పట్టదమాలికాపరిలన , త్వాభోధునీసంపదా
స్పదనానాసలిలప్రవాహలహరీ , సంభార గోదావరీ. 176
- తే. సోమశేఖరుండు , భీమేశ్వరస్వామి, తివిరినాడు సంప్ర , తిష్ఠఁజొంద
వేళదప్పకుంధ , విచ్ఛేయఁగరాదె, త్ర్యంబకాద్రిసరసి , ధామలక్ష్మి. 177
-
171. అపాతాళగభీర=పాతాళమువరకు లోతైన; మహేంద్ర...యష్టి=స్వర్గమునకు నిచ్చెన మెట్టెనది; మహా...సౌఖ్య=సమద్రముయొక్క దృఢమైన కాగిలింఠ సౌఖ్యముకలది. 172. రంభోరూ...నిర్భిన్న=స్త్రీలు బంగారుకుండలచే ముంచగానైన చప్పుడును ధిక్కురించు నేనుగుల; పుక్కిలింతలచే ధ్వనిచేయునది. త్రిసంధ్యంబున్=ఉదయ, మధ్యాహ్న, సాయంకాలముల. 173. పంచ...గౌతమి=పంచమహాపాతకములను చీకటిని పోగొట్టుటలో వెన్నెలవంటిది. 175. డిండిరము=సురుగు. 176. సుధారసోద్భవుడు=అమృతజలమున పుట్టినవాడు; పదమా=పడువుమా! పట్టద...సంభార=కుమ్మెదలతో ప్రకాశించు సెలయేళ్లతోనిండిన ప్రవాహముకలదానా; 177. తివిరినాడు=కోరినాడు.

- మ. అని మెప్పించి మహద్ద లేడ్డురును న , త్యాళ్ళర్వ మొప్పన్ బ్రహ్మ
వ నిరూడిం గొనివచ్చి రంధ్రవసుదా • వక్షోజహారావళి
మును బృందారక నేవ్యమానసలిలకా • గోదావరీవాహినికా
వెనుక స్తుండఱు బార్వదేశముల నా • వేళించి నేవించుచున్. 178
- వ. అప్పుడు ప్రతిష్ఠానలోకంబునకు లోకపాలక గంధర్వ యక్షసిద్ధ సాధ్వవిద్యార్థరో
రగామర సహితుండై దేవేంద్రుం డంబరమార్గంబున ఋషుల సనుసరించి
యేతెంచుచుండె నానమయమ్మున. 179
- తే. ఒక్కనదిపోత గార్హస్థ్య • యుక్త మైన. పుణ్యతపమాచరించుచుఁ • బుణ్యజనులు
తారు బంధులుఁ దామరఁతంపరగుచుఁ. గూడియుండంగ నెంతయుఁగాడుచేసి. 180
- తే. ఋషులవెంబడి సంరంభి • మెనఁగవచ్చు
తటినినడుత్రోవవనములోఁ • దవము నేయు
దైత్యమునులపుణ్యశ్రమ • స్థలము సొచ్చి
వఱదఁగొనిపోయె నిండు న • ర్వస్వములును 181
- కా. ప్రాగ్వంశంబులు స్రుశ్రువంబులును యూ • పస్తంభివంట్లై హవి
ర్భుగ్వేడినిలయంబులున్ వెఱదలోఁ • బోవంగ దేవార్చనా
స్రగ్వారోఘటికాకమండలు బ్రునీ • సంఘాతముం దేలిపో
వాగ్వాదం బొనరించి రప్పుడు ముని • వ్రాతంబుతో దానవుల్. 182
- కం. అకాశదివ్యమునులును, నాకౌతఃప్రత్యనీత • నాయకమునులున్
వాకాటులకుం జొచ్చిరి. పాతంబులు దప్పినట్టి • వటురోషములన్. 183
- తే. శిఖలు వీడఁగ ముఖములు • జేగురింప
గటము లదరంగ నొకవిడిఁ • గాబులాడి
యొండొరులమీఁద కాపంబు • బుగ్గడింప
హస్తములయందునలింబు • లండుకొనిరి. 184
- వ. ఇట్లందుకొని దానవులు న ప్తిర్దివహానీత మైనయవ్వాహవి కుష్కతోయ యయ్యెడు
మనియును, మునులు దానవులకు సమాశ్రయం బైవయవ్యజ్ఞవాహిని యవ్వాజ్ఞయై
యస్సృక్యయయ్యెడు మనియును, శివించి రప్పుడు. 185

178. అంధ్ర...హారావళి = అంధ్రధూమికి స్రవములమీది హారమువంటిది.
180. పుణ్యజనులు = రాక్షసులు; తారు = తాము; తామరతంపరగుచు = కలిసిపెరిగి;
కాడుచేసి = విధ్వంసముచేసి. 181. తటిని = నది. 182. హవి...శిలయంబులు = అగ్ని
కుండములు; స్రక్ = మూలికలు; వాసు = వస్త్రములు; బ్రునీ = దర్బాసము. 183.
నాకౌతఃప్రత్యనీత = రాక్షసులు; వాయి + కౌటు = నాకౌటు = కావము; పాశం
బులుతప్పినట్టి = ముదిరిన. 184. ఒకవిడిన్ = ఒకవరుసగా. 185. కుష్కతోయ =
నీరెండినది.

—♦ తుల్యభాగ యత్పత్తిక్రమము ♦—

- తే. అనురులకునాశ్రయంబైన , యాప్రవంతి, తుల్యభాగాహ్వయుండుడై, త్యుండుదేరఁ
బూర్వమున గౌతమీంగంగఁ , బుట్టివచ్చె, నందు రితిహాసతత్త్వజ్ఞులై నబుధులు. 186
- ప. తుల్యభాగుం డనుడై త్యుండు పరమార్థతత్త్వజ్ఞుండై పక్షపాతంబు లేక సురాసురు
లకు మాధ్యస్థ్యంబున వివాదంబులు తీర్చుచుండుటకు సమర్థుం డగుట నద్దానవుండు
తుల్యభాగాహ్వయుం డనంబరంగుట నన్వర్థనామధేయుండు. 187
- కం. ఆతుల్యభాగుపేరను, నాతటినికిఁ దుల్యభాగ , యనునామము ప్ర
భృతివడ నె నవ్వాహిని, గౌతమకన్యకకుఁ గూర్చి , కన్యక మొదలన్. 188
- సి. ఆ తుల్యభాగము , హామునీంద్రుఁడు ప్రీతి, మునిదానవశ్రేణి , మ్రోల నిలిచి
వరుసతో వాదించి , యిరుదెఱుంగులవారి, వారించి కోపంబు , పలదు మీకు
శపియింపఁ దగునయ్య , సర్వసర్వంసహా, భువనపావనలైన , పుణ్యనదులఁ
గ్రమ్మిఱింపుఁడు కావ , గరకాక్షరంబులు, క్రోధంబు లేల త , పోదనులకు
- తే. ననుటయును వార లామాట , లాదరించి
క్రమ్మిఱునరాదు పలు కమో , ఘమ్ము మాకు
నీవు నిప్పుడు చెప్పిన , హితవు నూది
వేటు చందాన మేలు గా , వింతుమింక. 189
- ప. అని రాక్షసులు సప్తమునిసింధువునకు సంతకప్రవాహంబును మునులు తుల్యభాగకు
నుత్తరాయణ దక్షిణాయన పుణ్యకాలంబులను సూర్యచంద్రగ్రహణంబులను బ్రతి
భానువారంబునను దర్శ పౌర్ణమాసీ ప్రభృతిమహావర్సకాలంబులను సంక్రమణం
బులు మొదలైనవిశేషకాలంబులను స్నానదానజపతపోహామ బ్రాధదేవార్చనా
విధానంబు లక్షయఫలంబు లగునట్లుగాను బుతినమేతంబుగా సతికి రజస్వలాత్వా
ద్యంతరాయంబు లేక యధశ్శయన బ్రహ్మచర్యోపవాసనియమంబులతో భానువార
చతుష్టయంబు స్నానంబు నీడ్రించిన సంతానప్రాప్తి యోగంబుగాను వరంబు ప్రసా
దించిరి తదనంతరంబు. 190
- మ. తెలనకా ముందర సిద్ధకింపురుఘంబు , గిర్వాణులు, న్నాగసా
ధ్యులు విద్యాధరకిన్నరేంద్రులు సము , ద్భూషింప చివ్వాసృరో
లలనాబ్బందము లాడ దానవులు పి , ల్లంగ్రోళ్లు పట్టంగ బొ
బ్బలు నార్పుల్ పటుసింహనాదములు ను , త్పదిల్లి ధాతీష్ఠలికా. 191

186.. ఇతిహాస తత్త్వజ్ఞులు = కథ లెరిగినవారు, 188. అవ్వాహిని = జనది.

189. కాపగరకాక్షరంబులు = కాపవిసాక్షరములు, పలుకు + అమోఘమ్ము = మాట
శతభ్యము; ఊది = వహించి; చందానన్ = రీతిగా. 190. దర్శ = అమావాస్య. 191.
కెలనన్ = ప్రక్కన.

చం. మలఁగి మలంగి భీమపతి , మందిరమండలసిద్ధభూమికా
 దొలఁగి తొలంగి యుచ్చలిత , తోయతరంగపరంపరోద్ధరికా
 జెలఁగి చెలంగి యారభటి , శిర్షధరాధరధారురేణులం
 గలఁగి కలంగి పాతె వడి , గౌతమకన్యక చక్షవాటికన్. 192

తే. దేవదుందుభు బుడువీధి, దీటుకొలుప, నమరు లందింద పుష్పవచ్చములు గురియ
 మునిజనంబులుజయజయ , ధ్వనునొనర్ప, చక్షవాంబు చొచ్చెగో, తమతనూజ. 193

వ. ఇవ్విధంబున గోదావరీపుణ్యవాహినింగొనివచ్చి సప్తర్షులపరమహర్షోత్కర్షంబున. 194

—* శ్రీ భీమశాస్త్రిశ్లోకం దనకుఁదాన స్రవస్థితంండగుట *—

తే. తారు దలఁచిన కుభివేశ , చప్పకుండ, సంప్రదిష్ఠితంఁదై సమార్చనము గొన్న
 యమృతలింగంబు భీమనా, యుకునిఁజూచి, చాల విస్మయ మందిరి, సప్తమునులు. 195

వ. ఇట్లాళ్ళర్థంబునంబు దొంది. 196

ఉ. తారు వినిశ్చయించిన ప్ర , ధానముహూర్తము చప్పకుండఁ గా
 మారి ప్రతిష్ఠఁ దొందుటకు , నాత్మల సంతసముల్ వహించి యె
 వ్వారొకొ మమ్ముఁగైకొనక , వారర మే మొనరింప నున్న సం
 స్కారము తార చేసి రెడ , సందున నంచు గలంగి యెంతయున్. 197

తే. రోషసంరంభములును సం , తోషములును
 హృదయములఁ దిక్కటిలనున్న , ఋషులకిదకు
 సంతరితంబు సందుండి , యలిరయమున
 భానుమంతుడు తిత్తిసం , భ్రమము రెసఁగ. 198

వ. వచ్చి యభివాదనంబుచేసి ముకుళితకరకమయంఁదై కమలమిత్రుం డమ్మహామునుల
 కిట్లనియె. 199

చం. పరమమనీంద్రులార మిముఁ బ్రార్థననేయుడు విన్నవించెదన్
 గరుణ దలిర్ప మీచనవుఁ గైకొని నన్ను ననుగ్రహింపుఁ దీ
 తెరువున మీకు నంకిలులు , దీర్చుగఁ గాలవిరాజమైన దా
 హరుఁడు ప్రతిష్ఠితుండు నగు , నవ్వుడు సే నలు పూజదేవితన్. 200

192. ఆరభటి... రేణులన్ = తొందరతో ముక్కలైన కొండరేణువులతో.

193. ఉడువీధిన్ = ఆకాశమున; గౌతమతనూజ = గౌతమి. 193. తారు = తాము.

197. కామారి = కివుడు; వారక = సంకలుగుక; తారచేసిరి = తామేచేసిరి; ఎడసం

దుక = కాలపుధ్యుల; కలంగి = కోపించి. 198. భానుమంతుడు = సూర్యుడు.

199. కమలమిత్రుడు = కూర్ముడు. 200. అంకిలులు = సాధక బాధకములు; కాల

విలంబము = వేళతప్పుట.

- కం. మీ రొనరించు ప్రతిష్ఠా, ప్రారంభము నాకుఁ జేయ , నలవియె శ్రీద
జెరామవిభుఁడు జగదా, ధారుఁడు గైకొనియె దనకుఁ , దాన ప్రతిష్ఠన్. 201
- కం. మేలెట్టి దట్టి శోభన, కాలము సరిగదచెనేని , కాదని కంటే
కాలుఁడు కారుణ్యనము, స్థిలతమతిఁ దనకుఁదాన , నిలువంబడియెన్. 202
- మ. తనకుం దాన ప్రతిష్ఠితుండయిన యీ , దక్షెద్వరద్వంసి నే
మును పూజించితిఁ విమ్మటా హరియు నం , భోజాతగర్భుండునుం
గని కై నేసిరి యంతమీఁద సురలున్ , గంధర్వులుం జేరి య
ర్చనముల్ చేసిరి మీరుఁ జేయుఁడు తగన్ , సమ్యక్సమారాధనల్. 203
- తే. అనిన సంయములును గాల , యాపనమునఁ, జంద్రశేఖరు సంప్రతిష్ఠాపనంబు
తమకు నిద్రింపకునికి సంఘాపమొందఁ, బలికె నాకాశవాణి విస్ఫుల్లనణితి. 204
- ఉ. ఓ పరమర్షులార ! కరు , జోదధి యిందువతంసుఁ దాత్మసం
స్థాపితుఁ దయ్య మీ దెసఁ బ్ర , పాదముపేర్చి భవత్ప్రయత్నసం
స్థాపితుడైనవాఁడ యిది , సత్యము మీరు మనంబులొన సం
రావముఁ బొందకుండుఁడు ప్ర , ధానము భక్తియై కాదె యిమ్మహిన్. 205
- తే. అల్పమే మీరు చేసిన, యట్టి భక్తి, యభవమూర్ధాభిషేకార్థ , మధికభక్తిఁ
దెచ్చితిరి గౌతమీమహా , దివ్యతటినిఁ, బాదపీఠోపకంఠ భూభాగమునకు. 206
- మ. అభిమానించిన మీర లేడ్డురుఁ బ్రతి , స్థారంభకాలంబునం
దభిషేకించిన లిగ్మధానుఁడును నే , క్కార్థక్రియ స్మించువాం
ద్రు భవార్చారతి నెంప మీర లెనమం , ద్రుం నిల్చినా రందితా
విభునిన్ సత్యమ నేను చెప్పితి నభో , పీఠీవిటంకంబునన్. 207
- తే. మీర లెనమంద్రుభుజిగేంద్రఁహారునొద్ద, భక్తిఁబూజింపఁ బెట్టుఁడు, పాశుపతుల
వారిపేరట్లమూర్తులు , గారవమున, వారుదాఁకఁగ నర్హు లెవ్వారలైన. 208

201. తనకుదాన = తనకు తానే. 202. శోభనకాలము = సుముహూర్తము;
కంటేకాలుడు = శివుడు. 203. అంభోజాతగర్భుండు = విష్ణువు; కై నేసిరి = అలంకరిం
చిరి; సమ్యక్సమారాధనల్ = లెస్సయైన పూజలు. 204. సంయములు = మునులు;
నిద్రింపకునికి = నిద్రింపకుండుటచే; విస్ఫుల్లనణితిన్ = స్పష్టమైన రీతితో. 205. ఇందు
వతంసుడు = శివుడు; నూనెనన్ = నూనెద; ప్రపాదముపేర్చిన్ = దయతో. 206.
అభవమూర్ధాభిషేకార్థము = శివునితలపై అభిషేకముచేయుటకు; భవ్యతటినిన్ = గొప్ప
నదిని; పాదపీఠోపకంఠభూభాగమునకున్ = పాదములముందరికి. 207. లిగ్మభానుడు =
నూర్పుడు; ఏకార్థక్రియన్ = ఒకేపని చేయుటలో; భవార్చారతిన్ = శివునిపూజపై
నాసక్తిగో; సహాపీఠీవిటంకంబునన్ = ఆకాశమునందు.

- తే. అష్టమూర్తివిశిష్టాన్వ, యప్రసూతుఁ, డర్హుఁదేహాటివాఁడైన, నభివునంట
వేదశాస్త్రపురాణసంఁవేదియైన, నితరుఁ డర్హుండు గాఁడు భీమేశునంట, 209
- వ. అని యాకాశవాణి మీరలును సూర్యుండును సములని యుద్దేశించి పర్మిస విని
హర్షంబునొంది మహర్షులు నభోమణి నభినందించి యతండును చాచును హేమ
కుంభంబుల సప్తగోదావర ప్రవాహంబుపూరంబులు చెచ్చి యయ్యుభవు సభిషేకించి
పూజించిరి; సప్తర్షిసమాసీతగావున సమ్మహానదికి సప్తగోదావరాహ్వాయంబు సంభ
వించెనని చెప్పుదుయు శ్రీభీమేశ్వరమహాదేవుమాహాత్మ్యంబు విన వేడుకయయ్యెడు
నయ్యాకాసుపుణ్యకథావిధానంబు వినిసింపవే యనుటయు, 210
- మ. అవనీధారదురీది రీణరిపునై, న్నాధీపఁ ధీశక్తిదై
భవలీలాశితరావ్య రావ్యరచనా, పారీణతాదాస వా
సవభోగప్రతిమాస మానవిసయా, చారాప్తసంధార ధా
రవిసంకాశమహాఽపింద్రపరిష, ర్భ్రష్టాయమానోదయా. 211
- కం. కాశ్యపగోత్రపవిత్ర యవశ్యాదుధరాధరోద్భ, వాదిపభక్తా
దేశ్యాకటాక్షదీక్ష, పశ్యవిహారాపహానిత, వాసవతనయా. 212
- మాలినీ. కమలభవవధూటీ, కంఠతల్లారమాలా
సముదితమధుహారా, సారథాసారలక్ష్మీ
సమధిరరుచిసంప, తానర సారస్వత శ్రీ
హిమితసుకవిరోధీ, ధృతస్పరోజాతజాతా 213
- గద్య ఇది శ్రీ కమలనాభశాత్ర మారయామాత్యపుత్ర ముకవిజనవిదేయ సకల విద్యాసనాథ
శ్రీనాథనామదేయ ప్రణీతంబైన శ్రీ భీమేశ్వరపురాణంబును మహాప్రబంధంబునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము.
208. భుజగేంద్రహరునొద్ద=భీమేశునివద్ద; పాశుపతులన్=శివలింగములను.
తా|| భీమేశునికి దగ్గరగా మీరు మీ పేర్లతో శివలింగములను ప్రతిష్ఠింపుడు. వాటి
నెవరైనను ముట్టుకొనవచ్చును. వారి కష్టమూర్తులనిపేరు బరగును. 209. విశిష్టా
న్వయప్రసూతుడు=పవిత్రమైనకులమున పుట్టినవాడు; అభివునంటన్=శివుని ముట్టు
టకు. 210. నభోమణి=సూర్యుడు, హేమకుంభంబులన్=బంగారుకుండలతో;
సప్త...పూరంబులన్=గోదావరీజలములను; సప్తగోదానీత=సప్తమతచేతేబడినది.

శ్రీరస్తు

శ్రీమహా గణాధిపతయేనమః

శ్రీమాణిక్యాంబాసమేత శ్రీభీమేశ్వరస్వామినేనమః

—ॐ॥—

శ్రీ భీమేశ్వర పురాణము

పంచమాశ్వాసము

—ॐ॥—

వత్సరాంభనోపమ

భావభవాకార మంత్రః , పరమేశ్వర పా

రావారనిభగభీరా

దేవాధిప స్తుప్తసన్న , దేవయయాన్వా.

1

వ. అక్కభకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె.

2

తే. ధర్మపారాయణుండుమై, త్రావరుణుండు నెండియును నిట్టులనిచెప్పె, విశదపఱితి

గాఢసమ్రోదభవనేత్ర, కంకణునకు, మంకణునకాత్మధృతభోగి, కంకణునకు.

3

వ. అనంతరం బావివస్వతుం డాత్మప్రతిష్ఠితంబైన యద్వివ్యలింగంబునందు శివసన్నిధా

నంబు నేయఁదలంచి,

4

—♦ సూర్యుండు కైలాసమునకరిగి శివుని దక్షా రామమునకుఁ దోడి తెచ్చుట ♦—

సీ. ద్యౌస్థలనక్షత్ర , ధూళిపాళికేళి, చుకుకితస్వర్ణదీ , జలచరములు

వైజయంతిపట , వ్యాజేవనంభూత, మారుతోద్ధూతేందు , మండలములు

సింహికానుతకంఠ , సీమాపునర్దండ, చక్రధారావృథా , ప్రక్రమములు

రథరథ్యనిశ్వాస , రంహస్సముద్రాంత, గగనగంగాతరం , గచ్ఛఘములు

తే. వైభవస్థానవేగంబు , లలికయిల్ల, నత్రిఘంటావధంబున , నరుగువాడు

గతికినొకమూర్తిజాలించి, కదలిచనియె, శీఘ్రమునద్వాదశాత్ముండు శివునిగిరికి.

5

3. మైత్రావరుణుడు = వసిష్ఠుడు; గాఢ... కంకణుండు = ఎక్కువ ఆనందము వలన పుట్టినకన్నీరు కలవాడు. 4. వివస్వంతుడు = రవి.

- ఉ. భానుచయక్షనాథ దిగు • హింతులనుమీరాని మైనై
లాసము చక్కటిం జదల • లామపయెప్పు రభంబు దిగి ని
శ్వాసపురస్పరంబుగ ది • వారయఁ దిందుకాకిరీటు నా
వాసముఁ దేరవచ్చి తల • వాకిట వారిచుఁ డయ్యె నందిచేన్. 6
- వ. ఇట్లు వారినంబడి. 7
- తే. విపులకావాలిభామంత్ర • విభ్రం నినుఁడు. సంస్తులించెను సంహతేంద్రియనిఁ బ్రేమ
బ్రహ్మవిష్ణుపురందరప్రముఖుడైన. వేల్పులును నట్ల పొగడరా • వృషదరాజా. 8
- వ. ఇట్లు పొగడినఁ బ్రసన్నుండై సువిశేష్యుండు గొనిపోయె దోయి కోపకుటిలనిదల
తటఘటితిపిష్యద్రుకుంటి భంగభంగముభయభయభయంబుల వృంగిభృంగిరి
హంబులభయమానవిలుభసంతానానుసంధానంబునై న చక్షుతరంబులు ప్రదేశించి
ముందుట వేదచేదాంత విద్యావందిత చరచారమందులను జంకకీరణశ్రమండల
ప్రభావిధానమానభద్రామణిగదాధిరామ మండలిరహంబుండలిపరి కుండలాలంకారమండిత
గండస్థలుండును బ్రహ్మకాలదహనదగ్ధువునభవనభస్మాదేవధవశిత దేహండును
సభందబ్రహ్మాండ భండకతకోటివిలయకాలమృతకతవృంధుండ మాలికాభూషణం
డును నై యున్నప్పు దాప్రదీప్రంబుగాఁ గొన్ని సచరాచర బ్రహ్మపారాయణం
బులు పఠియించునవియును గొన్ని ఋగ్వేదంబు గుడియించునవియును గొన్ని
యజుర్మామృయం మామ్రేడించునవియును గొన్ని సామచేదంబుఁ జదువునవియును
గొన్ని యధర్వణవేదం బాధానం దొసరించునవియును సంస్తులించునవియును
నట్లహంబు సేయునవియును నై న యావిదిరంబులచేతం ద్రచ్చిసంచర పుండరీ
కముకుళమండితదుంటుంబునుండోరై ప్రకాశించఁ గంతకోదంబునఁ గంతకోపరి
సిలంబునుండోని కాలరూటంబున సంఘటిల్లు ద్రాంత సంకమనంబునకు బద్ధోతం
బులునుండోరై విద్యోచించు రంపవాతవిషవిషానల విస్ఫులింగంబులపలచదుర్నిరీక్ష్యం
డగుచు విరుణజటటపీజాటకుహర విహర మాణన్విగ్రహరముగ్ధతరలహరిపదన

5. గోష్ఠిశ్రీ...చగనులు = ఆకాశమునందు నక్షత్రముల ఘాతించే పుక్కిలినప
బడిన మందాకాశినిని జలచరములు కలది; జైజయస్త్రీ...మండలములు = జెండాగుడ్డ
కనులుటచే వచ్చు గాలిచే నెగుగోట్టబడిన చంద్రమండలముకలవి; సింహికా...
ప్రక్రమములు = రాహుపుణ్యుక్కు కింతపర్వ వ్రుమువచ్చిన నక్రపుటందులు కలవి;
రథ...చటములు = రథాశ్వముల నిట్లాగు పోమునకు తల్లడిల్లడి గంగాతరంగములు
కలవి; ప్రస్తానశేగంబు = ప్రయాణవేగము; అభ్రఘంటాపథము = ఆకాశపు నడిబాట;
మూర్తి = శరీరము; ద్యావకాత్ముండు = సూర్యుడు. 6. భాసుర...విలాసము =
ఉత్తరదిక్పాంతమున వెలుగునది; చక్కటి = ప్రదేశము; చదలన్ = ఆకాశమున;
వారితుడు = నిరాధింపబడినవాడు. 8. విపుల...విత్తిన్ = గొప్పపైసయుపనిచెట్టు
నృంత్రములతో; ఇనుడు = సూర్యుడు; పురందర = ఇంద్రుడు; వృషభరాజు = నంది.

పూరితంబులైన యాపీడవిధిశిరఃకరోటికందర క్రోడంబులఁ బాటిల్లు ఘమఘమా
 హేషంబు భీషణభూషాభుజంగంబుల నిద్రాముద్రాగ్రంథిని గ్రహింపఁ గెంజడముడి
 బిగియించి నెట్టియంబు చుట్టిన జగజ్జెట్టిపావతేనియోదల మాజీక్యంబుల తురంగలి
 మెఱుంగులు వెనువెంట మింటదాఁకను జరిగి ధగద్దగవిగవిగ వెలుఁగుటంజేసి
 యప్పుడప్పుడు యనల స్తంభంబున నావిర్భవించినభంగి సంగీకరించుచు సగ్రగరళ
 సరిమళా ప్రూణంబునంజేసి మూర్చిల్లిన విధంబున నిరంతరధ్యాన స్తిమితలోచనులై
 యుఖియపార్శ్వంబుల సససనందన సనత్పుజాతాది యోగీశ్వరులు పరివేష్టింప
 శేఖరళళాంకునకుఁ గ్రోత్రగాఁ గాఁరాత్రికళత్రంబును గల్పించినట్లు పొలిసిన పచ్చి
 యేనికతోలు పచ్చదంబు జంగాళంబుగా వైచుకొని చరణభూషణ శేషాహిణిమణి
 ప్రతిబింబితాంబురుం డగుటంజేసి హేరవిషవితరణమహాపరాధక్షమకై పయోధివచ్చి
 పాదంబులపయంబుడిన ధావంబు భజియింప దారాజలబిందుదంతరంబునుఁబోని వార
 దాసురకుంభకూట విదారణంబునహత్తిన ముత్తియంబులతోడఁ జాల నాభీలం బగు
 త్రికూలంబు కేలం గీలు కొల్పిన కఠినశమనశిరస్సులసంబునంగట్టిన శ్రీపాదార
 విందంబునం దాసించిన బిరుదుకటకంబున ఘటియింపఁబడి వెలుంగుయాదఃపతి
 మేదోఽమృతంబు జిడ్డున గడ్డుకొనిన పూషాదిత్య పలువరునయంతంబున నుప్పతిల్లు
 త్రుష్టమెఱుంగులు పెల్లుగనుల్లసిల్లబిలసిల్లుచు విశ్వజగదుత్పత్తి గుప్తివిపత్తికారి
 యగు పురారిం గనుంగొని జయజయశబ్ద పూర్వకంబుగా సంస్తుతి యొనర్చి ముకు
 శితకరారవిందుండై.

9

- తే. బ్రహ్మవిష్ణు మహేంద్రాది , పరివృథునకు, సద్విరాజన్యకన్యాన , మన్వితునకుఁ
 బ్రమథగణభూతభేతాళ, సరివృతునకు, హరున కినుఁడు నమస్కార , మాచరించె. 10
- వ. ఇట్లు ప్రణామానంతరంబున ధాన్వంతుండు గౌరీకాంతునకు విజాగమన ప్రయోజనం
 బెఱింగించినఁ దదనంతరంబ. 11
- అ. ఇనునితోడిచెలిమి , నిభరాజవదనుండు, విన్నపంబుచేసె , విశ్వపతికి
 నమృతమథనవేళ , నావిర్భవుండైన, భుజగహారుఁ జూడఁబోద మనుచు. 12
- సీ. విఘ్నాధిపాతుండు , విన్నవించినమీఁదఁ, బర్వతాత్మజ, విన్నపంబుచేసె,
 బర్వతాత్మజ విన్నపంబొనరించిన, వెనుకఁ గ్రొంచఘ్నుండు , విన్నవించెఁ
 గ్రొంచఘ్నుఁ డటు విన్నవించినయత్తఱి, మఱివిన్నవించెను . మాతృగణము
 బ్రాహ్మ్యధిమాత్మవ , ర్గము విన్నవించిన. వెండియు భూతమూర్ , విన్నవించె

9. విధిశిరంబులు = బ్రహ్మముఖములు; సంతమసము = కారుచీకటి; అపీడము = వల్లె
 శిఖయందు మట్టినపూలదండ; నెట్టియము = గుండుపాగ; జంగాళంబుగాన్ = వల్లె
 వాటుగా, గుప్తివిపత్తికారి = రక్షణ, శిక్షణలు సేయువాడు. 11. భాన్వంతుడు =
 రవి. 12. ఇనునితోడి చెలిమిన్ = సూర్యునితోడి స్నేహముతో; భుజగహారున్ =
 శివుని.

- తే. నిందుదరునకుఁగైలాసముందరునకు. సభవ విచ్చేయు రవికిఁ బ్రాయంబుగాఁగి
సమృతవారాశినుదయించియంద్రభూమి. దక్షపురినున్నయాదివృంతసువుఁజూద. 13
- వ. అని యిట్లు విన్నవించిన విఘ్నేశ్వరుని మీఁది యనుగ్రహంబునను భవానిమీఁది
కూర్చినిఁ గుహరునిమీఁది ప్రేమానుబంధంబునను బ్రాహ్మ్యదిమార్గదంబుం
మీఁది ప్రీతిని భూతంబులమీఁది యాదరాశయంబునను భాస్వంతునిమీఁది సందో
షంబునను మధ్యమలోకగమనోద్యుత్తంతై హరినిరించులం జూచి మహాచేష్టుం
డిట్లనియె. 14

—◆ మహాదేవుఁడు ప్రముఖగణసమేతుఁడై దక్షిణామనుసేవకఁ బోవుట ◆—

- మ. కలవారందఱు దక్షవాటిగమనో * త్కంతాసముత్సాహదో
హలులైనారు సహస్రధానుఁడును నిఘ్నర్పించుచున్నారెని మం
గకచివ్యామృతలింగదర్శనమునుం * గర్తవ్య మంద్రక్షమా
స్థలికిం బోదమె యానుపోరకు చినో * చంబులీ పరీక్షింపఁగనో. 15
- తే. పాయ కొరచోటఁ జదికిలఁబడిఁగ నుండఁదైనఫలమేమి యటు వినోదార్థ మురిగి
సంచరితముగాక యీజలజహీతుని. దర్ప మౌర్జిత్యమునుదొండఁదక్షపురిని. 16
- వ. అని యనతిచ్చి యాక్షణంబు. 17
- రం. చాటింపఁ బండఁ జంద్రకిరీటుఁడు తైలాసనగపుఁరీపీథుల భుం
టాటంబృతిలో దక్షిని. వాటికిఁ బయసంబు ప్రమథఁపరులకు ననుచున్. 18
- వ. అప్పుడు భివాని భవునన్నిదిఁ జేతులు మొగించి యిట్లని విన్నవించె. 19
- తే. పుట్టినిలుగాన నాకుసెప్పుడును ప్రేమ. దక్షవాటిఁమీఁద నెంతయు భునంబు
నన్నిధానంబునేయు మో * చంద్రమౌళి. యమ్మహాపురిభీమలింగంబుమీఁద. 20
- తే. ఉత్తరంబునఁ గాళిపురోత్తమంబు. మోక్షలక్ష్మికి నెట్టంగి * మూలమయ్యె
దక్షిణంబున నాభింగిదక్షవాటి. మూలమోగపుత్రము భోగమోక్షములకు. 21
- తే. కంటి కుదుపు లక్షత్రులు * కుష్టరోగు. లంధులును వృద్ధులును బాలురారిగాఁగఁ
గాకి రరుగంగ లేని వికారలెల్ల. మోక్షమును బొందుదురుగాకఁదక్షవాటి. 22
- మ. కలిదోషంబున విష్ణురాత్మకులునుకా * గామాంధులుం బావక
ర్ములు నజ్ఞానదవాగ్నిదగ్ధులును నై * ప్రోద్యన్మహారౌరవా
వరిఁ గూరింగల దుష్టమానసులకుం * వారాణశీకులైమై
కలుగుంగాపుత ముక్తి దక్షిపురి నీ * కారుణ్యసంభావనన్. 23

13. క్రాంచస్సుడు = కుమారస్వామి. 14. మధ్యమూళక = భూలోకము.
15. ఊసుపోక = కాలక్షేపము; అంద్రక్షమాస్థలి = అంద్రభూమి. 16. జలజహీతుని
= మార్పుని. 22. వికారలు = విచ్ఛిన్నాంధ్రులు.

తే. సర్వలోకంబులకును మోక్షదుఁడవైన, నీవు సన్నిహితుండవై, నిల్చినపుడు
దక్షిణాపథ కాశి శ్రీ దక్షవాటి, భువనమాన్యంబు కద నాదుపుట్టినిల్లు. 24

ప. అని విన్నవించిన యంతరంబు యంబికావల్లభుండు మందరావలకూటంబునం
బొల్చి సంస్కృతిమాత్రంబునం బొడచూపి నిల్చిన వృషభంబు నెక్కి యథోచితం
బుగా నమందానిందంబున గిరిరాజనందన వెనుకదెస విఠియి గొఁగిలిండుకొని
యుండఁ దమతమ వాహనంబుల నారోహణంబుచేసి బ్రహ్మాదులు పరివేష్టించి
చనుదేర శింశితవ్రతులైన యక్షసురసిద్ధసాధ్యులు ముందటం గెలనఱలనియేతేర
హృద్యంబు లగుగద్యపద్యంబులు తుంబురు నారదాదులు పతింప వేదమోషంబులు
జయజయశబ్దంబులు వేణువీణాకాహళాదివంచమహావాద్యనాదంబులు కుంజరబృంహి
తంబులుతురంగహేషితంబులు చెలంగ మూషకారాధుండై వినాయకుండు మున్నా
డినడున సుబ్రహ్మణ్యుండు మయూరవాహనుండై కదిసికొలువ ఎసురుద్రాదిత్యులు
దుర్గావీరభద్రభైరవులు నంతరాంతరంబులఁ జండిశ్వరా ద్యసంఖ్యాత ప్రమథగణం
బులు బలసికొలువ తైలాసభవనంబుననుండి యక్షిణవిభవంబున దక్షిణామంబు
దాయంబును దెంచునప్పుడు. 25

తే. ధాగడి రండు నికుంభికుం, భోదరులును
బెరసి భద్రమహాకాశి, కృంగిరిటులు
పాయు బగళంబు తొలగు వి, చేయిఁడనుచుఁ
దార్శ్వములయందు మిగులనా, ర్భటమునేయ. 26

ప. అంత నీలకంఠుఁడు పురోపకంఠంబునకు విచ్చేయునప్పుడు. 27

గీ. విషమకఠిననిమ్మవీధి, విటంకంబు, నంతరాంతరముల, నరసి యరసి
యక్షకర్దమమున, యక్షేశ్వరాదులు, సవరచేసి రధిక, సంభ్రమమున. 28

రం. ఘనసృణప్రహనరసమునఁ, బసపుంజూర్ణమునఁ జంద్రపాంఘలముకై
విసరముల సుర లొనర్చిరి, పసగా శంఖాబ్జముఖ్య, బహుచిత్రంబుల్. 29

ప. వెండియు నువ్వార్దరవిందసదానితసుందరమందార మాలికాభిరామంబును సంస్తంభిత
శాతకుంభదండమండిత ధ్వజోపశోభితంబును నానావిసజిమార్గన్యస్త సంఘటిత

25. శంశితవ్రతులు = స్తుతిపాఠకులు; అంతరాంతరంబులన్ = మధ్యమధ్య; 26. బగళంబు = తొలగుడు; అర్భటము = హడావిడి. 28. విషమ = సమముగాలేని; నిమ్మ = పల్లము; యక్షకర్దమము = కస్తూరి మున్నగువానిపూత; సవరచేసిరి = సునుపు చేసిరి. 29. ఘనసృణ...రసమునన్ = జిడ్డుగానున్న అత్తరుతో; పసపుంజూర్ణము = పసుపుపొడి; చంద్రపాంఘలము = గండపునాడి; శంఖ...చిత్రంబుల్ = శంఖము, పద్మము మున్నగు మ్రుగ్గులు.

ఘాతకృమయూథ రేణాకిమ్మీరితదళదిశాముఖంబును పరవిశేషవిభవ లక్ష్మీధామం
బును నగు దక్షరామంబుఁ బ్రవేశించునట్లుదు.

30

—◆ శివుఁడు దక్షరామంబుఁ బ్రవేశించుట ◆---

- ఉ. అక్షతగంధపుష్పఫలహారీ , హిరణ్మయపాత్రహస్తైః
దక్షపురీవిలాసినులు , తామరసాయతలోచనల్ సహ
స్రాక్షిఁడు భీమలింగమున , కర్పణచేసిన యప్పరల్ విరూ
పాక్షి నెదుర్కొనం జనిరి , యందియ లంఘుల ఘల్లుఘల్లున్. 31
- తే. భావహావవిలాస విశ్రాంతియు లమరఁ, జలప్రళేఖరు నగరియఁపురలపిండు
తగ నమర్పించె నయ్యారి , దంపతులకు, రత్నదీపాంకురముల నిరాజనములు 32
- ఉ. వైలతనూజ లోచుంగఁ బ్ర , సాదగుణంబున మాటిమాటికిఁ
మేలములాడుదురా నజ స , మీసమునన్ గుహమార్చవద్ర ఖం
దాలముఖప్రధానగణ , నాథులు గొల్వఁగ దారతీక ల
క్ష్మీలలనేశ్వరుల్ గదిసి , చెప్పెడు విన్నన మాలకించుచున్. 33
- తే. భూమి దక్షిణపాశోధి , పుణ్యసీమఁ, బ్రజలు చేసిన ధాగ్యదై , భవనమృద్ధి
శ్రీమహాదేవుకరుడాని , రీక్షణంబు, గౌరముఖరాజలక్ష్మీయుఁ , గానఁబడియె. 34
- కా. సంబోషించిరి దక్షిణావళజనుల్ , సాక్షిద్విరూపాక్షునిం
గాంతానంయుతు నందివాహు శశిరే , భాజూటకోటీరు వే
దాంతాభ్యర్చితపాదపంఞాని ద , ఔరామమధ్యంబునం
దంతక సంభృతసౌఖ్యఁ గంటి మిదె త , న్నారంగ సం చెలరయున్. 35
- చం. నాగేంద్రకర్ణకుండలు, నాగేంద్రత్వక్కటీరు , సగరాజసుదా
సాగంధ్యలలితదక్షిణ, భాగుం గనుఁగొంటి మిట్టి , భాగ్యయు గలదే. 36
- గీ. అని సమస్తజనంబులు , నభినులించ, నల్లనల్లన వేంచేసె , సందరారి
దక్షవాటిపఘంటాపఁతంబునందు, హరిశతానందశత్రాపి , సురలు గొలువ. 37
- ప. ఇట్లు భీమేశ్వరసదనాంతరంబుం బ్రవేశించి. 38
- తే. గారవించెను విధి శిరః , కంపమునను, నాదరించెఁ బ్రియోత్తుల , నజ్జనాథు
మించుమందన్మితమున మఁన్పించె శత్రు,హరుఁడు గుణించెమరలఁగఁటాక్షదృష్టి. 39
30. శాశ్వతగుంధదండ = బంగారుధ్వజ స్తంభము; విపణిమార్గ = అంగడిత్రోవ
లందు; కిమ్మీరిత = రంగురంగులకలదిగా చేయుబడిన. 31. అంఘ్రులన్ = కాళ్ళ
యందు; రత్నదీపాంకురముల = మొలకలవంటిరత్న దీపముల. 32. సహ = కుమార
స్వామి; కదిసి = సమీపించి. 33. నాగ...కుండలున్ = పాములు కుండలములుగా
కలవాని; నాగ...కటీరున్ = గజాజినము కట్టినవాని. 37. శతానంద = బ్రహ్మ.
39. విధి = బ్రహ్మ.

- చం. నకలదికాముఖంబులుఁ బ్ర • నన్నములయ్యెఁ బ్రదక్షిణార్చియై
యకలుషలీలఁ గైకొనియె • హవ్యవహండు హవిర్విభాగముం
బ్రకటితసౌఖ్యకారియయి • పాయక వీచె నమీరణంబు త్ర్యం
బకుఁ డట భీమనాయకుని • మందిరమధ్యముఁ జొచ్చునత్తతీన. 40
- సి. గంగాజలాపూర్ణ • గాంగేయమణికుంభ. హస్తాబ్జములఁ గొంద • అప్పరసలు
ఫలపుష్పతీనలయ • ప్రచురపాత్రవిశేష. హస్తాబ్జములఁ గొంద • అప్పరసలు
నిర్మలానేకమా • జిక్ష్వసీరాజన, హస్తాబ్జములఁ గొంద • అప్పరసలు
లాజాక్షతాదికఁల్యాణవస్తువ్రాత. హస్తాబ్జములఁ గొంద • అప్పరసలు
- తే. నాటపాటల మ్రొక్కుల • నభినుతులను, నర్థినేవించి రొకకొంద • అప్పరసలు
లపుడు రెండవకైలాసమనఁగ నొప్పె. నభివృఢేతేర భీమనాయకునినగరు. 41
- వ. మఱియు ననేక ప్రకారంబుల దివ్యాంగనారచితోపచారంబు లంగీకరించుచు నాం
గీరసదత్తశోభనలగ్నంబును మునుల యాశీర్వాదంబులు చెలంగ నందివాహనంబు
డిగ్గి నిజభుజావలంబనావత్తిర్ణయగు నక్షర్ణ హస్తాబ్జంబు కరపల్లవంబున నవలంబించి
ముందట జలధరవాహుఁడు వేత్రహస్తుండై నందడి నెడంగలుగ జడియ మార్గ
శీర్ష శుద్ధవత్తుర్ణయందు రోహిణీనక్షత్రంబున సిద్ధయోగంబున యోగీశ్వరేశ్వ
రుండు. 42
- తే. దాఁటఁ బ్రాసాదదేహశి • దర్పకారి, ధరణిధరరాజపుత్రి కైఁదండ యొనఁగ
నమ్మహాదేవి కుచమండఁలమ్ముసోఁకి, యంగకంబులఁ బులకంబుఁలంతురింప. 43
- ప. అప్పుడు. 44
- ఉ. తా మును చేసినాఁడ నొక • తప్పనిచి త్రములోఁ దలంచునో
యేమనునో తనుం గనిన • నీశ్వరుఁ డంచు భయంబుతోన యా
స్వామికి నర్చనం బొనఁగె • శంఖరశత్రుఁడు దక్షవాటికా
ధామవిలాసదీర్ఘికలఁ • దన్యుగఁబూచిన హల్లకంబులన్. 45
- తే. మును కటాక్షైకవీక్షణాంభోరుహముల, నర్చనము లిచ్చి రభిలలోకాధిపునకు
శివునిఁ బూజించి రప్పరఃస్త్రియ పిదప. హస్తపంజరపుష్పహారములను, 46
- తే. కామమునులోభమును ముక్తి • కాంతయందు
మోహమధములు బాలక • ముగ్ధులందు

40. ప్రదక్షిణార్చి = ఎడమనుండి కుడికితిరిగిడి జ్వాలకలవాడై; సమీరణము = గాలి. 41. కిసలయప్రచుర = చిగుళ్లతో వ్యాపించిన; ఏతేరన్ = రాగా. 42. ఆంగీరస = బృహస్పతి; అపర్ణ = పార్వతి; జలధరవాహుడు = ఇంద్రుడు. 43. దేహశి = గడప. 44. శంఖరశత్రుడు = మన్మథుడు; తన్యుగన్ = పుల్లముగా; హల్లకము = ఎఱ్ఱతామర; ముగ్ధభిదంబుజభవారి = విష్ణువు, బ్రహ్మ మొదలైన.

నధికపాపాత్ములం దధ • రాత్ములందుఁ
గ్రోధమాత్సర్యములు జన • కోటికొదపె.

47

వ. అనంతరం దాశపుం డభ్యంతరమందిరంబునఁ బ్రవేశించి హరిపరించి ప్రముఖ
బృందారకులచేత మధుపర్కాదుపచారంబులు గైకొని పక్ష్యంతరంబులు గడచి
గర్భగృహమండపంబునందు నూత్నరత్నస్వరూపంబైన శ్రీధీమనాథ మహాదేవ
స్వయంభూజ్యోతిస్సుధామయమహాలింగంబు నాగియొక్క ప్రకారంబుల సర్పించి
యాపాదము స్తంభంబు తడ్రూపంబు ముహూర్తమాత్రంబు చిరించి.

48

—♦ శ్రీకంఠుండు దక్షాగ్రామ భీమేశుని వైకిరంబునుట ♦—

కా. తైలానాచల కేలిమందిరుండు శ్రీ • కంఠుండు సోత్కంఠుడై
ప్రారేయావలరాజపన్థ్యయుఁ దా • బ్రహ్మచర్యవ్రజం
నాలోకింపఁగ నైవ్యతం దొర నె ద • జరామభీమేశురోఁ
దైవోత్సంబును దివ్యలింగవివతాదాత్మ్యంబు వర్ణింపఁగన్.

49

నీ. అవ్యయం బనవద్యమాదృ మచ్యుత మజం. బవ్యత్త మప్రమేయం బనంగఁ
బరఁగి తైలానభూదర సమాగతమైన. తేజంబుతోఁగూడి • తేజరిల్లె
దక్షవాటీవేరాధ్యక్షభీమేశ్వర. శ్రీస్వయంభూదివ్య • నిర్వలింగ
మమృతపాకోధి మఃప్ర్యాంబస్సముద్భూత, మమలవరంజ్యోతి • రాదికంబు

శే. భువనవీజంబు నైవల్యభోగదాయి. యవిలకకృణాకారి విఃకృబ్బితంబు
పూజఁగొనియెను మురధిదంబుబధిదాది. దేవరాకోటిచే సంప్రదిష్టఁదొంది.

50

వ. బ్రాహ్మప్రధానస ప్తిమాత్మకలును నందీమహాకాళాది ప్రమథగణంబులును హరిచి
రించిప్రముఖ బృందారకులును బురందరాదిలోకపాలకులును వసుధద్రాదిత్య మరు
ద్విశ్వేదేవాశ్వినీదేవతలును నిర్వసాద్యులును విద్యాధరోరగులును గ్రహవక్షత్రతారకం
బులును విత్తగణంబులును మూర్తంబులునునమూర్తంబులునగుచరాచరంబులన్నియు
నానారత్నగంధపుష్పరూపదీప నైవేద్యాదులు సమర్పించి ప్రదక్షిణంబు లాచరించి
సమస్కరించి స్తుతియించిరి. తదనంతరంబు వెండియు.

15

—♦ లక్ష్మ్యగ్రామ శ్రీ భీమేశుని స్తుతించుట ♦—

కం. వీరివాటిగొరిపలి యుష్పరసలధుంధతియహల్య • కచిమొడలగు న
త్పరమపత్నివత లర్పించిరి దక్షరామనిలయు • శ్రీభీమేశున్.

52

వ. శ్రీభూమోజతేవ వరమపత్నివతలు ముఖశతకరాంబుజరై శ్రీ దక్షవాటీవేరాధ్యక్ష
భీమేశ్వర భీమనాథ భీమశంకర భీమలింగ మహాదివ్యలింగ యవాక్మాననగోచర

సనకసనందనసనత్కు-మార సనత్కుజాతాదియోగీంద్రులు నపారంభైన నీమహిమఁ
గొనియాడనేర, రఘుగావుని మిమ్ము స్తోత్రంబునేయ మాబోంట్లతరంబె? నిర్గు
ణుండవు సగుణుండవు గుణాతీతుండవు గుణాధ్యుండవు నీవొక్కగుణంబున
బ్రహ్మవై సృజింతువు వొక్కగుణంబున విష్ణుండవై పాలింతు వొక్కగుణంబున
రుద్రుండవై సంహరింతువు, సర్వభూతాంతరాత్మభావనా, వరమపాపనా, నీవుచంద్ర
సూర్యాత్మదీధితివై యహోరాత్రస్వరూపంబున వర్తింతువు, వృథివ్యావస్తే జోవాయు
రాకాళాది పంచభూతాత్మకజీవాత్మక స్వరూపంబున వర్తింతువు సర్వభూతాత్మప్రవి
ష్టుండవు, సర్వేంద్రియగుణాధారా, సర్వేంద్రియవర్జిత సర్వసర్వాత్మక రూపంబున
సర్వంబు ననుభవింతువు, సర్వశక్త్యాత్మక సర్వభూతగుహాశయ యని నమోనమశ్శి
బ్దింబులతోడ నిన్ను శ్రుతులు సంస్తుతించు శుద్ధుండవు బుద్ధుండవు సుఖివి సదా
నంగుండవు సదాముక్తుండవు మముఁబోటి కామిను లల్పబుద్ధులు మిమ్ము బ్రస్తు
తింపఁగలవారలా? క్షమియింపు క్షమియింపుము రక్షింపు రక్షింపు మగోచరచరిత్ర
యగోచరజలాబల మహర్షి యోగీంద్రులకు దుర్లభుండవు సంసారి వసంసారివి
భవుండ వభవుండవు ఘంగళుండ వమంగళుండవు భుజంగభూషణా, నిన్ను నీవ
యెఱుంగుదువు సర్వాతీతుండవు, తాపసప్రియుండవు, తపోలభ్యుండవు నిజకర్మ
నిష్ఠులైన కర్మతులు నిన్ను భజియింతురు నీకుఁ బ్రణామంబులు పేయదురు జ్ఞానం
బున నొండె నజ్ఞానంబున నొండె నీ మహిమార్జవంబున మునింగి దరిచేరం దెరు
వెఱుంగక నీవే తక్క నితఃపరంబెఱుంగక మా యాత్మశుద్ధికొఱకుఁ దోచినట్లు
వర్ణించెదముగాని శక్తిగలిగి కాదు దేవదేవ మహాదేవ దేవతాసర్వభూమా దేవాది
దేవ దేవదేవేష మహాలింగ తపోవిశేషంబునం బర్రతాత్పజ నీదేహంబున సగపాలు
గొనియె నీ దేవికి నమస్కారంబు నీకు దండప్రమాణంబు కటాక్షింపుమని
ప్రార్థించిరి. తదనంతరంబ యోసర్వమంగళా భువనేశ్వరీ సర్వమంగళదాయినీ
నీకు మ్రొక్కెదము మమ్ము రక్షింపుమని మహాదేవికిం గేలుదోయి నొసలివయిం
గిలించి యోమహాదేవ మహానుభావ శశాంశేఖర సమస్తైసమస్తైసమ యని యనేక
ప్రకారంబుల స్తుతియించిన.

53

చం. వికటజటాకుడుంగమున , వెన్నెలతేని ధరించి వీనులం
బ్రకటితనాగకుండలభ , రంబులు వ్రేలఁగ సువ్రసన్నుడై
వికవికనయ్యచుం గరము , వేడుకతోఁ బొడచూపె భీమనా
యతుఁడు మహావత్రివ్రతం , కంబికపోఁ గరుణాగుణంబునన్.

54

53. జ్ఞానంబుననొండె = శేలిసికొనీ; కేలుదోయి = రెండుచేతులు; నొసలి
పయింగిలించి = మొగమునకుచేర్చి. 54. వికటజటాకుడుంగమునన్ = వికటమైన
జటాజూటమున.

- తే. ఇట్లు ప్రాదుర్భవించి సశ్వేత్వరుండు, సరము తెన్నేని యాపరిఃప్రతిల హింస
యంత నంతర్నికుండయ్యె నఖిలసురులు, గానఁ గానంగ భీమలింగంబునందు. 55
- వ. అప్పుడు సమీపవర్తియగు బృహస్పతికి దివస్పతి యిట్లనియె. 56

—♦ దివస్పతి బృహస్పతిని కాశములఁగూర్చి యడుగుట ♦—

- కం. దాతృత్వము దానంబును, దాతవ్యం బనఁగ నెద్ది • ధర్మవిధిజ్ఞా
దాతవ్యం బెయ్యది వి.భ్యాతము భవ్యానుజన్మ • యానతియీవే. 57
- కం. దేవతలకు బ్రాహ్మణులకు, నీవలయు పదార్థ మెద్ది • యెఱిఁగింపఁదగుం
జీవా బహదాతవ్యులు, గావున రాజులకుఁ దెలియఁగఁ దగువగుఁబో. 58
- వ. అనిన విని వాస్తోష్పతికి గీష్పతి యిట్లయె. 59

—♦ భూదానమహిమ ♦—

- కం. పురుహూత భూమిదానము, సరమము దానములయందు • బహువస్తుతతుల్
ధరణీతలమునయందును, విరళంబై యెపుడు నుద్భవించుటకతనన్. 60
- కం. సర్వపదార్థాశయమగు, నుర్వి మహీసురుల కిచ్చు • నుత్తమల కగుకా
సర్వప్రదానఫలమును, గీర్వాణాధీశ యేటికి న్సంకయముల్. 61
- చం. రజితము కాంచనంబు నవఁరత్నములుకా వనదుల్ తటాకముల్
గజతురగాదిజంతువులు • గంధము పుష్పాలు బండ్లుఁ దేనియల్
ద్విజానకు వేఱువేఱు తరు • వేడుట నిచ్చుటరంపఁ ద్రీలిఁ ద
త్రృణననకారణంబగు ద • రాష్ట్రల మిచ్చుట యిచ్చుటన్నియున్. 62
- తే. ధరణీసర్వగుణోపేత • దాన్యజనని, సన్యకాలిని నెవ్వఁడు • శాంతబుద్ధిఁ
బాత్రమునకిచ్చు నతనికిఁదాత్రియుండు, సంతకాలంబు సరలసౌఖ్యములుగలుగు. 63
- సీ. కృతదక్షిణంబు లంగిష్టోమములు వెక్కు, యజనించునట్టి పుణ్యాత్ములకును
జ్ఞానదయాసత్యసంతతవిణిశేంధ్ర, యత్నముల్ గురుదేవతార్చనములు
మొదలుగాఁగలపుణ్యములు సేయుధర్ముల, తదివండుభూప్రదుండంద్రులుదులు
సరమపాతివ్రత్యపరిపాటి పొటించు, తరుణికంఠె మహిప్రదాతపెద్ద
- తే. వాఁ డనూనగోత్రుండును • వాఁడుమనుడు, వాఁడు పుణ్యగరిష్ఠుండు, వాఁడు బుధుడు
వాఁడు విశ్రాంతిమంతుండు, వాఁడు దాత, యెవ్వఁడే వేదవిప్రసంకిచ్చు ధరణి. 64

56. దివస్పతి = ఇంద్రుడు; 58. జీవా = గురు! వాస్తోష్పతి = ఇంద్రుడు;
గీష్పతి = గురుడు. 61. గీర్వాణాధీశ = ఇంద్రుడు. 64. అగ్నిష్టము = యజ్ఞము;
యజనించు = చేయు; అనూనగోత్రుడు = మంచిగోత్రముకలవాడు.

- తే. కాలమృత్యువు వెనఁదోలికఱవవెఱుచు, నహిమరోచియు నెండగా, యంగ నణఁగు
నగ్ని శంకించు నెరమంట, లప్పళింప, భూమిదానందోనర్చిన, పుణ్యతమని. 65
- కం. స్వామిహిత మొప్పఁగను సం, గ్రామమునఁ శరవరంప, రలు పయిఁ గురియం
గా మృతిఁ బొందిన కూరుఁడు, భూమిదాతకుఁ బ్రభావ, మునఁ గట్టువడున్. 66
- తే. అయిదుతరములపూర్వుల , నపులమీఁద
నందఱునుగాచు నూర్వలో, కాలయములఁ
గమియఁబండిన వివిధన , స్వములబోడి
యవనిదానంబుచేయు వు , క్వాత్మకుండు. 67
- కం. అనుములు గోధూమంబులు, మినుములు నెనగలును బండు , మేదిని భూదే
వున కిచ్చు నెవ్వఁ డతనికి, ననపాయస్వర్గసౌఖ్య, మబ్బు మహేంద్రా. 68
- ఉ. హాటకపీఠికాధవళ , హర్మ్యమదావశి శంఖకాహళీ
ఘోటనితాతసక్రిములు , క్రొత్తమెఱుంగులు వోనిభామినుల్
మేటిధనంబు వస్త్రములు , మేదినియఁగికి నెంచిమాచినం
సాటికి రాపుగాన నిది , సత్పుల మభ్రమునాథవాహనా. 69
- తే. శ్వేతపక్షంబులోపలఁ బెరుఁగునెట్లు, దినచింబును నీహార , దీప్తి దీప్తి
నవ్వీధంబునఁ బెరుఁగు ని, త్యాభివృద్ధిఁ, బంటపంటకుభూదాన, భర్తపలము. 70
- తే. పాతకము చేసియైనను , బరితపించి, ధరణిదానంబు చేసిన , ధన్యుఁ డడఁచు
నయ్యఘముఁ దథ్య మిదినిర్జ, రాధినాథ, కుబుసమూడ్పెడి మేటినా, గువునుబోలె. 71
- తే. ఒకఁడు హయమేధ మొనరించు , నొక్కరుండు
భూమిదానంబొనర్చునీ , పురుషులందుఁ
దారతమ్యంబు లేదండ్రు , తత్త్వవిదులు
ధర్మములు రెండు నొక్క వి , ధంబకాన. 72
- ఉ. కాంచనకింకణీయుతము , కామగమంబును దేవతాస్పర
శ్చంపలలోచనానికర , సంకులముం బ్రమదావహంబునై
మించిన దివ్యయానమున , మీఁదిజగంబులఁ గ్రీడనల్పు ని
ర్వంచన భూమిదాత యగు , వాఁడు పురందర పెక్కువర్షముల్. 73

65. అహిమరోచి=రవి. 67. అవనిదానము=భూదానము. 68. అనపాయ
=శాశ్వతమైన. 69. క్రొత్తమెఱుంగులువోని=క్రొత్తమెఱుంపులవంటి; ఈగి=
దానము; ఆభ్రమునాథవాహనా=ఇంద్రా! 70. శ్వేతపక్షము=శుక్ల పక్షము;
నీహారదీప్తిదీప్తి=వెన్నెల; భూదానభర్త=భూదానముచేసినతడు. 71. కాంచన...
యుతము=బంగారుచిరుగంటలుకలది; కామగమము=స్వేచ్ఛగావెళ్లనది; దివ్య
యానము=విమానము; నిర్వంచనన్=అడ్డులేక; పురందర=ఇంద్రా!

- కం. భూమికి సరియగు వస్తువు, భూమికి సరియైన విధియు, భూమిదాన
స్వామికి సరియగు వుజ్జాఁడు. లేమికి సందియ మొకింతఁబడెడు మహేంద్రా. 74
- తే. భూమిదానందె దానమంభోదగమన, సూన్యతమె సారధర్మంబుఁసురపరేణ్య
యన్యతమె పాతకంబు సఃహస్రనయన, తెలియఁజెప్పితి నీకు సందియమువలదు. 75
- ♦ దివస్పతి శ్రీ భీమేశ్వరయనకు భీమమండలంబు సమర్పించుట ♦—

- వ. అనిన విని దివస్పతి బృహస్పతిం బూజించి యతవి యుపదేశంబున భిక్తి శ్రద్ధా
తాత్పర్యవిశ్వాసంబులు మనంబునం బెనంగొన భూమిమండలంబు ససన్యంబును
సోద్యానంబును సకూసంబును సతహాకింబును సవద్యాతలంబును సదక్షిణంబును
సశాస్త్రోత్తంబును గా భావపురస్కరంబుగా శ్రీభీమేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవునకు సమ
ర్పించి యామహీసన్నిదేశంబునకు భీమమండలంబు నామంబు గల్పించి నది
యెల్లనిన. 76
- ఉ. అంబుది మేర తూర్పునకు ♦ నర్దియ నీ మటు యామ్యుదిగ్విధా
గంబునకుం బ్రతిచికిని ♦ గౌతమి నీమ యుదీచికిం బ్రమా
ణంబు త్రియోజనంబు సుర ♦ నాథుఁడు దక్షిణకాశి భీమలిం
గంబున కేతభోగముగఁ ♦ గట్టడచేసె వసుంధరాస్థలిన్. 77
- తే. తుల్యధాగాతరంగిణిఁబోడఁగూడఁ, గణ్ణవాహినితోఁ గూడఁగనకరత్న
దివ్యసరిధానసహితంబు ♦ దేవభర్త, ధరణిభీమేశ్వరున కిచ్చెఁదాఱబోసి. 78
- తే. దాత త్రైలోచ్యధిర్త వృద్ధప్రభుండు, చేయి మంభోధిగౌరమి ♦ పరభూమి
త్రిపురవిధ్వంససుండు ప్రతిగ్రహీత, యింత యొప్పున పరికింపఁసినప్పుచ్చి. 79
- వ. ఇవిధంబునఁ బాతకాసనుండు పురశాసనుండగు శ్రీభీమేశ్వర శ్రీమన్మహాదేవునకు
సంగరాగాదిభోగపైభవ వినోదార్థంబుగా గణ్ణవాహినిగాఁజేర్చి మాదిత్యుగోదేను
సహితంబుగా భీమమండలంబు దక్షిణాదు సమేతంబుగా సమర్పించి చాతుర్వర్ణిం
బును రప్పించి యిల్లనియె. 80
- సి. ఓ మహాజనులార ♦ భీమమండలమహా, గ్రామభండికభట్టి ♦ కావ్రతైర
వాస్తవ్యులార వి ♦ శ్వాసపూర్వకముగా, సావధానమనస్కులైవినుండు
ప్రాణిశికును యామ్యుఁవల్లిమంబులకును, నంభోధిగౌతములవదిలిహ్ను
భాత్తరమున మూఁడుఁయోజనంబుల తుద, పొలిమేర యిది చక్రవలయరేఖ

76. అంభోదగమన=ఇంద్రా! 77. మేర, నీమ=నాథుఁడు; అన్నియ=సమద్రమే; యామ్యుదిగ్విధాగమ=దక్షిణము; ప్రతిచి=పడమర; ఉదీచి=ఉత్తరము; కట్టడ చేసెను=కాసింపెను. 79. వృద్ధశ్రవుడు=ఇంద్రుడు; దేయము=దానమియ్యదగినది. 80. పాతకాసనుడు=ఇంద్రుడు; గాణిక=గణికల (వేశ్యల) సమూహము.

- తే. యామహాజీత మేను సర్వేశ్వరునకు, నిందుధరునకు దక్షవాటిశ్వరునకు
నిచ్చితిని ధారపోసి భీమేశ్వరునకు, నాసుధాకరతారకాహస్కరముగ. 81
- అ. ఏలుకొండ్రు మీర , లేపురాంతకునకు. బృథివియ్యాగి బిడ్డ , బిడ్డతరము
బ్రతుకుఁ దాక్రియించి , పణిరాజకుండలు. భీమనాథదేవు , భూమిజనులు. 82
- వ. అని యావ్రకారంబునఁ దెల్పుడు నేయుచు. 83
- చం. సురపతి మార్గశీర్షమున , శుద్ధచతుర్దశినాఁడు రోహిణిం
బొరసిన సిద్ధయోగమున , భూతలమిచ్చెఁ బయోధిగోతముల్
గరుసుగఁ దుల్యభాగయును , గండ్రెడు శోనుగ దక్షవాటికా
వరునకు భీమనాథునకు , వారవధూత్రితద్వయంబుతోన్. 84
- వ. ఇట్టిచ్చి ధర్మశాసనంబు వ్రాయించె నది యె ట్లనిన.
- ఉ. ఇప్పటి భూమిపాలురును , నింకిట రాఁగల భూమిపాలురుం
దప్పకుఁడయ్యు ముత్రవిహితస్థిరభూతలదానధర్మ మె
ల్లప్పుడు మీకు నయ్యెడుఁ జిఁరాయువు భాగ్యము వైభవంబుచే
నొప్పుగునుప్రతాపము ను , భోన్నతి గంధగజాదిలక్ష్మీయున్. 86
- వ. అని వెండియు. 87
- సీ. కట్టించెఁ బట్టణఁజెక్కి విభాగముపైఁడిఁ గల్పించె వప్రంబుఁ , గాంచనమున
మలిపించె బంగారముల దేవగృహములు, కూర్పించె నట్టిండ్లు , కుందనమున
నిర్మించెఁ బ్రాసాదానివహంబు గనకానఁ, బాటించె గవళులు , హాటకమున
రచియించెఁ గార్తవ్యశరమున గోపురములు, కిలిందెఁ గేలిర్పిర్పికలు భూరి
- తే. నాటె మందారతరువులు , తోటలందు, వలఁతిసురభులఁగిఁబారఁములకునిచ్చెఁ
బోనె సిద్ధరసంబును,బుష్కరిణులఁ, గణక విండుండు దక్షిణకాశియందు. 88
- తే. ఏకభోగంబుగాఁగ నేలేఱుగరును, గడలిసీమయు గౌతమి,గంగమేర
కప్పురపుఁగ్రోవికాశ్మీరఁఖండ మవధి, యేలే విశ్వకుటుంబి భీమేశ్వరుండు 89
- మ. సరిపామంతుఁడు శ్రీకుమారవనికా , చాళుక్యభీమేశ్వరే
శ్వరదేవుం డువకంతబొందవుఁడు శ్రీ , సంవేద్యరాద్వైరపుం

.. 81. ఖండిక=చిన్నపల్లె; యామ్యు=దక్షిణము; పాలిపేర = ఊరిపూర్వము;
అనుధాకరతారకాహస్కరముగన్ = సూర్యచంద్రనక్షత్రములున్న న్నాళ్లును. 82.
తెల్పుడునేయుచు=తెలియజెప్పుచు; గరుసుగన్=హద్దుగా; వారవధూత్రితద్వ
యము=800 బోగపువనితలు. 83. పైడిన్=బంగారుముతో; వప్రము=ప్రాకారము;
గవళులు=గోపురములు; భూరి, కార్తవ్యశరము=బంగారు; వలఁతిసురభులకీలార
ములు=మంచుయావుల మందలు; కణకన్=పూనికతో.

డిరువుంబొర్వను బల్వలెకుడు మృతం • దేశండుగా నేచి ని

ద్వరణీమండలి భీమనాథుడు నిరాంతరప్రతాపోద్ధర్మన్.

90

తే. కష్టైః బిష్టంబు యువరాజాంగజముఖునికి, రాజీవాసంబుకుహినాన్రిరాజతనయ
కూర్మివైన్యాదినాథుండు, గోమరసామి, యిలకుఁ బతి యైసదక్షవాటిశ్వరునకు.

91

కా. శ్రీకంఠుండు త్రిలింగ భూవలయమున్ • శ్రీభీమనాథేశ్వరుం

దేశచ్చత్రముగా నమ స్తభువనాధీశుండు పాలింపఁ గాఁ

బాకోన్మృదితమాదవీవిచితల • ప్రత్యగ్రసౌభ్యస్య ల

క్ష్మికం తైనవసంతకాల ముదయించెన్ సౌఖ్యసంభాయిద్వై.

92

--- ♦ వసంతస్తు వర్ష నను ♦ ---

తే. సకలదైవతమండల • సార్వభౌము, దక్షిణాపభరాతాపవృద్ధిఁ గొల్పఁ

గుమమవినరంబుఁ గానుకఁగొంచువచ్చె. నఖిలమునకప్రవర్తి ముద్ధాగమంబు.

93

తే. కమిచె సురపొన్న వనలక్ష్మి, కబిరిమీద, సంతరించినముత్యాంబుల్లివోచె

బూచె సంపెంగలరామఁభూమియందు, గునుమనరాచుచిచ్చుల • కౌలవోచె

94

కా. హేమంతావధిసంప్రదోధగురువుల్ • హృజ్జాతతేజోగ్ని ధా

య్యామంత్రాక్షరముల్ పఠిరగిరివ • న్యామందవాతులముల్

వేమాణుం గలశీతనూభవవధూ, వేదీభరాంతఃప్రసూ

నామోదగ్రహయాశువుల్ పొల నె ద, జైరామమధ్యంబునన్.

95

చం. దిగదిగఁ జేరవచ్చి రలి, దేవి యుపాయముఁ దొందకున్నె లై

తగవున రత్నకుండలర, దంబంముం దను వేడిపుచ్చుకోఁ

దెగువ మనోభవుండు తియఁతియ్యనిసింగిణివంటికొప్పునన్

దగిలిచె దక్షవాటివని, తాచికురంబులఁబోలు శింజినన్.

96

90. సరిసామంతుడు = సాటియైనవాఁడు; ఉపకంఠబాంధవుడు = సరిహద్దు
చుట్టము. 92. శ్రీకంఠుడు = శివుడు; పాక...లక్ష్మీకమ = సకాలమున వికసించిన
మాధవి, మల్లెపూల క్రొత్త పరిమళములతో కూడినది. 93. కుసుమవిసరము = పూల
ప్రోగు; మద్ధాగమంబు = వసంతయుతుభవచ్ఛుట. 94. కమిచెన్ = గ్రహిం
చెను; కబరి = కొప్పు; కుసుమనారాచు = మన్మథుని; చిచ్చులకొల = అగ్ని బాణము.
95. హేమంత...గురువుల్ = హేమంతముపూర్తియైనదని చెప్పెడివి; హృజ్జాత...
అక్షరముల్ = మన్మథుని రగుల్కొల్పు మంత్రాక్షరములు; ధాయ్యా = అగ్ని
సమింధనీయుక్కు; పఠిర...వాతులముల్ = మలయగిరినిదిశుండినచ్చు పైరుగాలులు;
వేమాణున్ = పల్కాణు; కలశీ...గ్రహయాశువుల్ = లోపాముద్రకొప్పులోని పూల
వాసనను తెన్నునవి. (లోపాముద్రాగస్తుల దక్షిణదిక్కునందుండుటచే అగాలు
లక్కడనుండి వచ్చునవి) పొలనెన్ = పీచెను.

తే. పాంథనివహంబుపాలియుఁ త్పాతకారి, ధూమకేతువుఁబోలి పెన్వోఁటనడుమ
విరిసెఁ గ్రోవ్వారిసాగఁ కేవరపుఁబువ్వుఁ మీఁదిహుంబుభంగిఁడఁ మ్మొదలువెడలె. 97

కా. సందుగ్ధార్థవచంద్రమండలిశిఖిఁ జ్వాలాతటిద్వల్లిరీ
కందర్పేక్షకరాసనాచ్యుతతనూ • గంధర్వసంశోద్భవర్
హిందోళంబునఁ బాడి రచ్చరలు భీమేశుం ద్రిశోకాధిపుఁ
మందార్ద్రదుమవాటియందు సుమనోమైరేయముల్ గ్రోలుచున్. 98

మ. అశికోలాహలసంభ్రమంబును కుఁజ్జ్వాల్యంబుముఁకా శారికా
కులనల్లాసములుఁ విహారవిసిన • జీఁజీవిభాగంబునం
గల పుంస్కోకిలకంతకోమలకుహూకార ప్రపంచంబుతోఁ
దలఁపించెన్ రతికాంతమూలరథిని • ధాటీనమారంభముఁ. 99

ప. మఱియును దత్సమయంబున భువనోత్పంగమంగళాలంకారంబైన దక్షరామంబునఁ
బరిసరారామంబులయందుఁ బరమపరిపాకభిదుర ఫలాపీడదాడిమీక్రోడ వీడాక్రీడచ్చి
క్రోడయూథంబును, బరిసప్రతాపమాడ చూడాతామ్రకినలయా మ్రేడితమదన
సామ్రాజ్య పూజ్యంబును, నవకుసుమమధుపానహర్షితపుష్పతరు పుష్పితలావణ్య
విశేషంబును, వనదేవతాతాళవృంతాయమానదళనిచయరోచనామేచక మోచారణ్యం
బును, బరిసరావనిరుహనివహవకులపనసనిస్రంస్యమాణ శీఘ్రరసధుని జంబూల
జాలవన విభాగంబును, మదచపలచంచరీక చక్రచరణతాడన చంచల చంపకదాడిమీ
ప్రసవ మంజరీరజః పుంజనముత్పంజనికుంజంబును, గంధసారగిరి గంధవాహ
ప్రవాహ :లహరికావిహారవిహళితభూతనూతనక్రముకకుహళిగర్భనిర్భరామోద
మేదురంబునునగుచు జగదాహ్లాదంబు సంపాదించుచు విజృంభించిన. 100

96. తియ...కొప్పన=చెఱుకువంటిని; శింజని=నారి. తా|| రఠీదేవి వచ్చి
'నాధా! దక్షారామముమీదికి విల్లు నెత్తవద్దు. ఇదివరకొకసారి బూడిదకొగా నానా
బాధలుపడి నిన్ను బ్రతికించుకున్నాను' అని బ్రతిమాలుచున్నను ధైర్యముగా
చెఱుకు విల్లునందు తుమ్మెదనారిని బిగించెను. 97. తా|| ప్రవాసీజనము పాలిట
నుత్పాతచిహ్నమువలె తోటపుధ్య నాగకేసర పువ్వు వికసించినది. దానిమీద
వ్రాలిన తుమ్మెదలు పొగవల్ల నున్నవి. 98. సందుగ్ధ...ఉద్భవల్=క్షీరసముద్రము
మున్నగువాటిలోపుట్టిన; అచ్చరల్=అప్పురసలు; ద్రుమవాటి=తోట; సుమనో
మైరేయము=పూడేనె. 99. అశి...సంభ్రమము=తుమ్మెదల కలకలము; కుఁజ్జ్వాల్య
జ్వంభము=చిలుకల సందడి; శారికాకులసల్లాపములున్=గోరువంకల కూతలు;
విహార...ప్రపంచంబుతో=ఉద్వానమందలి మగకోకిలల కుహూకారములతో;
గతి...సమారంభమున్=మన్మథుని మూల్మసైన్యపు టారాట్టమును; తలపించెన్=
అనిపించెను. 100. భిదుర=బ్రద్దలగుచున్న; చిక్రోడయూధము=ఉడతలలు;
మోచారణ్యంబు=అరఁజిగోట.

- సీ. కర్పూరకస్తూరికలఁ గోట నిర్మించి, కుంకుమద్రవమునఁగొమ్మఁ దీర్చి
యగురుజంబాలంబుఁనందు బెందడి చేసి, పన్నీటిపెల్లువఁబరిఖఁ దాల్చి
పవడంపుఁ జివురులంగవఁకు లుత్పాదించి, తమ్మిరేకుల బోరుఁతలుపు లె
రత్నాంకురంబులరంగవల్లి రచించి, పట్టుపుట్టంబులఁబడగ లె
- తే. లలితశృంగారరచన నలంకరించి, విబుధగంధర్వ లామని • చేశలండు
భీమనాథునినగరియాఁరామరేఖఁ బూజచేసిరి సహకార • భూరుహముల. 101
- కం. కిసలయరసజిగ్రహిషా, వ్యసనాకులపిరకుహూభవత్పంచమమై
కుసుమసమయావతారము, రసముంచెను జగములంగ • రాగాంబునిధి. 102
- ఉ. జాదురజాదురంబు మృదుఁచిర్చరిగీతులు వారుణీరసా
స్వాదమదాలిరేకములఁ • జంద్రిచ కాయఁగ వక్షవాటికా
వేదులమీఁదటఁ గనకవీణలు మీటుదుఁదాడి రచ్చరల్
మోద మెలర్పఁగా భువనమోహనవిగ్రహం భీమనాథునిన్. 103
- చం. అనువగు కౌనుదీఁగె లసియాడఁ బయోధరముల్ వణంకఁగాఁ
గనకమరాళకీరకలఁకంతమయూరరిజాదిరూఢులై
సనితలు భీమనాయకుని • వారక యేసిరి కమ్మఁదేనియల్
చినుకు పసిండిలేఁజెఱుకు • సింగిణివిండ్లను బుష్పనాదముల్. 104
- ప. తదసంతరంబి, 105
- ఉ. చంచలనేత్ర హేమరథ • సాదశిరోగృహకూటకోటిఁ
గాంచవప్రతపద్మమునఁ • గర్జిమధ్యమునందు నిల్వ ని
ర్వంచననేనె సంతఁబరివర్తనచిత్రవిలాసలీల ని
ర్తించుదుఁ బుష్పబాణముల • దేవశిఖామణి భీమనాథునిన్. 106

101. కొమ్మ = కోటకొమ్మ; జంబాలము = బెందడి; గవకులు = సింహద్వారములు; తమ్మిరేకులు = తామరపూరేకులు; రంగవల్లి = ముగ్గురి; పడఁగలు = కేండాలు; ఆమనిజేళ = వసంతసమయము; ఆరామరేఖన్ = ఉద్యానములందు; సహకారభూరుహము = తియ్యమూమిడిచెట్టు. 102. కిసలయ... పంచమము = చిగుళ్ల రసమునుత్రాగ గోరునట్టి వ్యసనముకలకోకిలం కుహూకారమునపుట్టిన పంచమస్వరముకలదై; కుసుమ సమయావతారము = వసంతము. 103. జాదురజాదురంబు = మిక్కిలి నేర్పు; మృదు చిర్చరిగీతులు = శివునిమీది పాటలు; వారుణీ... అతిరేకములన్ = కల్లుద్రావినమధముతో; జంద్రిక = వెన్నెల; వేదులమీదటన్ = అరుగులమీద. 104. కొనుదీగలు = దీగలవంటివధులు; పయోధరముల్ = స్తనములు; వారక = ఎడతెరపిలేక; కమ్మఁదేనియల్ చినుకు = పూదేసే స్రవించు; పసిండి... విండ్లను = బంగారు చెఱువెల్లులతో.

- తే. అజ్ఞవాటింబె గేలివిహారములకు, భీమనాథుండు దేవతాగ్రామములకు
గంధకర్పూరకస్తూరికావ్రళస్త, వస్తుకోటులు నొనగె నావారితముగ, 107
- వ. అప్పు డప్పురంబున నంగనాజనంబులు, 108
- మ. జిలుగుంజెంద్రకవన్నెచేలలును గా శ్రీరాంగరాగంబులు
వలిముత్యంబులభూషణంబులును ఛా శ్రీతేజకీపత్రికా
విలసద్వేణులు జొక్కమై మెఱయఁగా వేల్పుంజికోరేక్షణల్
లలి భీమేశ్వరు రాజశేఖరుని గొ ల్వ స్వచ్చి రొక్కమృదిన్. 109
- కా. వీణాపూరపరేక్షచారుమణికుం భీమేచకేందీవరాం
భోజంబుల్ సమయోచితంబులుగ శం భుం జేరి కుంభస్థలీ
రాజార్థాభరణంబు దక్షనగరి రామానమత్తుంగ వ
క్షోజద్వంద్వశిఖాంకురస్ఫురణగైకొన్విష్ణురాజర్మిలిన్. 110
- తే. సానికూతుల వల్లవోవ్వములఁజోలు దానవపుంబువ్వుదండఁ గంఠర దరించి
వసిఁడిబుట్టుటకొమ్ముచేపట్టివచ్చె, భవనిఁగొలువంగఁ బాతాళఁతైరవుండు, 111
- చం. మగఁటిమిఁ జెంద్రగుణ్ణరసమంటినవామపదాంబుజంబుపై
నిగళము నా నురాసురవి నిర్మితమౌ బిరుదందె ఘల్లనం
బొగడలు బొండుమల్లియలు పొన్నలు పావడచొల్లియంబునన్
నిగిడిచి వీరభద్రుఁడు చనెన్ శశిమౌళిసమీపభూమికిన్ 112
- వ. అప్పుడు బ్రహ్మాదిదేవతలును వింద్రాద్యష్టదిక్పాలకులును నందిభృంగిరిటికుంభ
నికుంభకుంభోదరచండీశ్వరమహాకాళప్రముఖు లగునసంఖ్యాత ప్రమథులును సుర
గరుదోరగకిన్నరగంధర్వసిద్ధసాధ్యవిద్యాదర రాక్షసులును భూతదేతాళకాకినీ
దాకినీ గణంబులును సమయోచితాలంకారంబులఁ గై నేసి వృషకేతునిం గొలిచి
యుండి రంత. 113
- కా. ప్రీత్యుత్పలనపాలనేత్రుఁడగు శ్రీభీమేశ్వరస్వామి ని
ప్రవృత్త్యాహం బగు సౌహృదంబున హరి ః బ్రహ్మాదులకా భూలతా

106. హేమ...కోటిపైన్ = మేడమీదినుండి; కర్ణిక = పద్మముమధ్య నెత్తుగా నుండునది; పుష్ప...మణి = మన్నభుండు. 107. అవారితముగన్ = ఎక్కవగా. 109. జిలుగు... చేలలు = తెల్లనికోకలు; కాశ్మీరాంగరా గములు = కుంకుమమైపుతలు; భాస్వత్ వేణులు = మొగలరేకులు కుట్టిన జడలు; వేల్పు...జికోరేక్షణల్ = దేవతా శ్రీలు. 110. తా|| గణపతి దానిమృత్యు. మణికుంభములు, నల్లగలవలు, పద్మములను, దక్షపాటికి లోని శ్రీల యున్నత స్తనాగ్రములభ్రాన్తితో చేపట్టును. 111. సాని కూతుల = బోగపువనీతల; కంధరన్ = కంఠమున; 112. చెంద్రగుణ్ణరసము = సిందూరపురంగు; బిరుదు = కాలి గండపెండేరము; పావడచొల్లియంబునన్ = మొలకుచుట్టు కొన్న కానెకోకలయందు. 113. కై నేసి = అలంకరించి; వృషకేతుని = శివుని.

- ప్రత్యుద్బోధనసంజ్ఞచేసి చనుగిర్పం జాగె గంగోదకా
హత్యాజేవహృతి ప్రపంచములు దఃఖరామమద్యంబునన్. 114
- సీ. హేరాశముగఁజల్లెనెలనాఁగయొక్కర్తు. కుంభోదరువిమీఁదఁ, గునుమరజముఁ
గుటిలకుంతల భృంగిరిటిమోమునం దోర్తువాఁకించెనొసలగంఁభంబుఁబుపు
వక్షంబు లక్షించివైచె గందపుటుండ. వీరభిద్రుని నొక్క + నిజాక్షి
చెవిలోనఁ బాఱంగఁజెమ్మె గొజ్జఁగనీధఁ, గాలభైరవు నొక్కఁబలుపఁటి
- తే. కొమ్మయొక్కతెయందందఁ, గొమరసామి
యోదలలయందు జవ్వాది + యనలుగలిపె
బునుఁగు మణికుంభమున నించి + యోనెనొక్క
పొలఁతి విఘ్నేశ్వరుని కుండ + బొజ్జమీద. 115
- ఉ. నేతుల నూనెలం బసుపు + నీరునఁ గుంభమచెందరంబులకా
నూతన గంధసారములను న్నొనరించిరి కేలితంత్రముల్
కౌతుక మొప్పు దక్షవని + కాపురవీతుల భూతకోటితో
మాతృక గోఁగు నూతనతి + మండమదేవియు ఘట్టతల్లియున్. 116
- వ. అంత. 117
- తే. మాళవీదేవి శ్రీభద్రఁకాశీమీఁదఁ, ఐరిమశముతోడి చిఱుబంతి, పసుపుఁ జల్లె
గాఱుకొప్పెలఁ గమ్మారి + కాజలంబు, కర్ణికారాంబవై నించె + గర్భమోటి. 118
- ఉ. ఘట్టతరూర్ధతిం గరిషుఁబంబునఁ దీలిచి గౌతమీనదిం
బుట్టిన సత్రవాహజల + పూరముఁ ద్రుప్తన నూఁడుచుం బురీ
హట్టమున వృధాత్మన విఃహారము సత్సేను గౌరీదేవి రా
ల్పట్టిగఁజేళ్వరుండు నుర + భామిను లోలమునం బొడుంగఁగన్. 119
- మ. ప్రమదంబింపెనలార మేనెరయు రం + భామంజాఘోషా తిలో
త్తమలుకా వెండియుఁ గల్గినప్పరసలుం + దాధిపోత్తంసునికా
బ్రమయం జల్లిరి గంధసారముననుం + బిమ్మీటఁ గాశ్మీర పం
కమునికా సంకుమదంబునం బునుఁగునం + గర్వూరఖండంబులన్. 120
- తే. అచ్యుతవిమీఁదఁ జల్లె దు + ద్వాద్విరస్య, భారతీదేవి పద్మజా + వైన చల్లె
శచిమహేంద్రునిఁ జల్లె వఃసంతకేలి. గంధకర్పూరకమ్మారి + కాజలంబు. 121
-
114. పీఠి... సేత్రుడు = సంతోషముతో వికసించిన ఫల శేత్రముకలవాడు;
నిద్రుత్కూహము = అడ్డులేని; సౌహృదము = మైత్రి; ధూ... సంజ్ఞ = కనుగొనుట
కదమ్రుటతోడినైన; కనుగిర్పంజాగన్ = కన్ను గీటసాగను. 115. జవ్వానియసలు =
బురదపంటి జవ్వాది. 118. మాతృకగోగు = గోగులమ్మ; నూకసతి = నూకాంబ.
119. చిఱుబంతిపసుపు = భూసికొనుపసుపు; కర్ణమోటి = మాతృదేవత. 121. దుగ్ధాద్వి
కన్య = లక్ష్మీ; పద్మజాపై = బ్రహ్మపై.

మ. అగురుం గుంతుమధూళియుం దిమిరసం • ధ్యారాగ సంస్పర్శముం
గగనాభోగము సంధ్యకాలమున నాఁ • గాన్పింప నాభింగికి
దగియెం జుక్కలువోలెఁ దాండవగణాఃధ్యక్షుండు తుండంబున
న్నెగయంజల్లిన నప్తసింధుజలవే • జీబిందుసందోహముల్.

122

వ. అట్టియెడ మున్ను కిన్నురులు చల్లినఁ బెల్లునెఱసిన మున్నుజునుమకేసరధూళిపా
ళియు, విద్యాధరసందోహంబులు ఋష్విసం జించిన మవ్వంపుఁ జెందిరంబును
సుచ్చరించి విచ్చలవిడి హెచ్చుగా నచ్చరలు చిమ్మినఁ గ్రమ్ముతునుంభాంభిఃపూరం
బును, నంగనాజనంబులపై సుడిసి తడిసి యార్ద్రాంగరాగశీకరాసారవాహిని యగు
గంధవాహప్రవాహంబును, ధారాళకరాళరక్తచందనంబు సన్నిక్త వసుంధరాభాగం
బును, గలయం గెంపు పెంపుసంపాదించ నకాండసంధ్య నావహించిన నందుచిత
వ్యవహారయోగ్యంబు లై పొడచూపిన యంధకారంబునుం బోలెగంధర్వకర విశీర్య
మాణకస్తూరికారేణువిసరంబులవలనను గునుమకస్తూరికా సాంధ్యరాగాంధకారంబు
లకుఁ దోచై పొడచూపనేతెంచు చుక్కలచక్కఁదనంబునకుందోఁబుట్టినహయల
పనాపాణిపల్లవవిశ్చిప్తంబులైన పచ్చకప్పురంబు పలుకులును, జెదరలంబోజరకపోలా
నిలంబులవలన రోలంబనికురుంజంబులు నెగయుటయును జరస్పరసంవర్గార్థవశంబున
వశంబులు సముద్ధతినిగుడించు పసిండితమ్మిమొగడలు మెండుమండుటయునుఁగా
మూర్తంబగు మకరకేతనభుజప్రతాపదావాసలంబు భటచ్చటాళింజంబుల చాక్షునం
జెలంగుచున్న యక్షేంద్రమప్రక్షిప్తలాజైకరండ సంఘట్టనస్సనంబుల వలనను దొట్టి
లొట్టి యెడనెడమడుపులుగట్టిన నజ్జకపు గొజ్జంగనీరునందుఁ బ్రతిబింబించు నప్పరః
కాంతల వదనారవిందంబులలోపలంబడి తేలియాడువాడని చేమంతింజులవడువనై
కొలంబులు చందంబు నొందం బువ్వాని కరిగెడి కొడువతుమ్మెదకడుపులను గదిరి
లొరఁగు గుహ్యకమండలికృత పుండ్రేక్షుకోదండ వృష్ణనిష్ఠ్యాతనూతనకువల
యాశ్రంబులవలనను నిశాటకరహాటముఖనఖనముజ్జితంబైన సంకుమదవంకంబు
వలనను, నలుదెసల నంతంత జాతీపడియున్న కమలమృణాలకాండంబువలనను,
వరంబును బదిలంబుగా నమర్చిన కేదారంబుతెఱంగుఁదోచుటకునిదై చతురహలి
తుండు జల్లుపరువపుమరువంపు మొలకల చెలువున బెల్లుబుల్లు ప్రమథగణవిశ్రప్త
విమలహారయష్టిమూర్తాఫలంబులవలనను వసంతర్వాసంభంబు త్రిభువనదృక్ప్రియ
తమం బయ్యె; నయ్యవసరంబున.

123

తే. బహళకస్తూరికామేఘ • పటలమునకు, శీకరాసారమయ్యె గొ • జ్జెంగనీరు
వలెద వడగంధునయ్యె న • వ్యర్థమునకుఁ, గామినులుచల్లు కర్పూర • ఖండవితతి. 124

122. సంధ్యకాలమునానున్ = సంధ్యవేళనన్నట్లు; 123. అకాండసంధ్య =
చేళకానివేళ వచ్చిన సంధ్య; 124. వలెద = పెద్దది;

ప. ఇవ్విధంబున వసంరోత్సవం బవధరించి భీమేశ్వరుండు హరిద్రహ్వచిద్రవలకు నింద్రాద్యష్టదిక్పాలకులకునరకిన్నరకింపురుషి నిద్రసాహస్రగంధర్వయక్షరాక్షసగణంబులకు భృంగిరిటికుంభనికుంభకుంభోదరవీరభద్రకుమారవమ్మేశ్వరసందిమహారాజు పాతాళభైరవకాళభైరవాదిప్రధ్యాత్మవ్రహ్మకులకు ద్రాహ్మోద్ది మాతృవర్ణంబులకు శక్తి చతుష్టయంబునకు శ్రీమహాలక్ష్మీసరస్వతీచీదేవీప్రభృతి పరమపత్రవరా లలకంబులకునప్పరశ్రీలకు నమమితప్రకారంబులఁ గట్టుంబులిప్పించి నిష్కశ్రీ స్వయంధీర జ్యోతిర్లింగమూర్తికి క్తిసహారంబు పరమానందంబునం బొందె ననంతరంబు సప్త ధ్వులు గంగాజలనప్తగోదావరీజలంబుల సద్విత్తించి చూడించి చీమలింగంబు నిట్లు ప్రత్యేకంబు ప్రత్యేకంబు స్తుతియించిరి.

125

—* సప్తముని స్తోత్రము *—

తే. నేయు ముఖములుగలకాద్ర , వేయవిభుండు

నెఱయకస్తుండు గాఢబుఁ , నిన్నుఁ బొగడ

నేకముఖమునఁ బొగడంగ , నెట్లు నేర్తు

నిన్ను శ్రీదక్షవాటికా , నీలకంఠ.

126

రం. మిహిరలవంబుల దారా, గ్రహనక్షత్రముల వచ్చు , గమింప భవ

స్మసామూర్తవగుణరత్నము, లహికంఠ యెవరితైన , నలవియె పొగడన్.

127

తే. అధికమైనవంబు మూ , ల్యంబుగాఁగ, సర్వచేహంబుఁగొరికి , నలయుకొన్న

బాణ దేవరనిను నాత్మ , సంస్తుతించు, దక్షిణానతరాశరా , భామ భీమ,

128

రం. ఎవ్వని కిరీటమునకుం, బువ్వై కడుదొప్పున న్ను , భోవాహిని రే

జవ్వనపుఁడుహినరుచిరో , నవ్వేలుపు భీమనాథు , నభివర్ణింతున్.

129

రం. అర్చితపాలము కేలను, సర్వనికాసార్వభౌముఁ , దౌడల నెడమన్

అర్ధాంగలక్ష్మీగౌరియు, వర్ణిల్లఁగ దొప్పు భక్తి , వత్సలుఁ గొలుతున్.

130

రం. సాధారణమరి నహజ త, పోదసుఁగాఁ దలంచి రతిని , కుం దెవ్వనిద్య

క్రొక్కాధిగికి నిందనమగు, నాధూర్జటి నహరహంబు , నభివర్ణింతున్.

131

రం. అస్తంగమితసురద్యవ, హస్తస్యస్త్రతిశాలు , నంతర్విది నం

విస్తృతవిజ్ఞానోదయుఁ, గహ్లానద్యకనీల , కంఠునిఁ దలంతున్.

132

125. అవధరించి=జరిపించి; 126. కాద్రనేయవిభుండు=పర్వరాణ (శేషుడు); ఏకముఖమునన్ = ఒక్కముఖముతో; 128. మూల్యము = వెల; 129. అన్నభోవాహిని = ఆ గంగ; జవ్వనపు దుహినరుచి = చంద్రశేఖ; 130. అర్ధ...భౌముడు = చంద్రాక్ష; 131. రతిభిభుండు = మన్మథుడు; ద్మక్రొక్కాధిగి = సేత్రిమను కోపాగ్ని. 132. అస్తంగ...కూలన్ = చంపబడిన రాక్షసులుకల త్రిశూలము చేతిగొకలవాడు.

- తే. విక్వనకు శాశ్వతునకు వి శ్రేష్టరునకు, విశ్వరూపాత్మకునకు మ హేశ్వరునకు శ్రీస్వయంభూమహాసుధా, నిర్దలింగ, భీమనాదేశ్వరునకు న, ర్నింతుమనను. 133
- తే. భీమభీమేశ్వరేశ్వర, భీమనాథ, భవ భవారణ్యపావక, భవ్యమూర్తి భర్గ పాలాక్షభసితాంగ, ఘణివిభూష, శిఖిశిఖాభాసమాన భ, జింతునిన్ను. 134
- తే. శర్వ సర్వేశ్వరేశ్వరు, సర్వవంధ్య, శర్వ సర్వప్రదాయకు, సర్వదాత శర్వసర్వసహామహీ, చక్రధరుని, శర్వ వర్జింతు దేవతా, సార్వభౌము. 135
- తా. వేదాంతిని వేదవేద్యుని శిష్యు, వేదాంతవేద్యుఁ ఁజు, ర్వేదీవిహారాలయఁ వేదాంతోపనిషద్రహస్యముఁ జతు, ర్వేదీవిహారాలయఁ వేదాంగాది పురాణముఖ్య విలస, ర్వేద్యాగమప్రక్రియా వేది నిన్ను భజింతు నెమ్మనమునకా విశ్వేశ భీమేశ్వరా. 136
- రం. కామేశ్వరు నీశ్వరునిం, గామితఫలదానకల్ప, కముఁ గామరిపున్ గామాచితుని దేవ, గ్రామణి నిను నాశ్రయింతు, గౌరీరమణా. 137
- రం. ఆనందజ్యోతినిఁ జర, మానందానందమూర్తి, నవ్యయునిఁ ద్రిలోకానందామృతదాయ మ, హానందుని వృషభవాహ, నభివర్జింతున్. 138
- సీ. ఓమహాలింగంబ, యో మహాదేవుఁడ, యోమహాత్ముఁడ దేవ, యోమహేశ యోమహాసంపత్ర, యోగదీక్షదక్ష, యోమహాపాపేంద, నౌమదహన నీమూర్తిసంస్కృత, నీనామసంస్కృతి, నీకథాశ్రవణంబు, నిభిలదురిత యుధాంధకారసూ, ర్యోదయం బభిలత, ల్యాణినికాయసం, ప్రాప్తిహేతు
- తే. పంచికాకుచకుంభద్య, యాంగరాగ, పరిమళాసారవానిత, బాహుమధ్య దక్షిణపథకాశికాం, తర్హిహార, గిరిశ శ్రీ భీమనాథ ర, క్షింపు మమ్ము. 139
- వ. అని సప్తయుపులు సంస్తుతించిరి. తదనంతరంబ యదుంధతీదేవియు హంసవాహన పకు సభిచండికా పరిచారికా సముదయంబును ననేకవ్రకారంబులఁ బ్రశంసించి యథాశక్తిం బూజించిరి. 140
- రం. ఈ సప్తమునిస్తోత్రము. వ్రాసినఁ జదివినను వివిన, వర్జించినఁ గై లాసపతి దక్షవాటిని, వాసుఁడు జనులకు నభీష్ట, పరము లొసంగున్ 141
- వ. అనిన విని మంకణుండు మునీంద్రా సదాశివభక్తిమాహాత్యం బింకను నాకెఱింగిం పవే యని యడుగుటయు వన్ధ్యమునీంద్రుం దీర్చియె. 142
- గీ. కల్పవృక్షం బదేటిక, గామదేను, సముదయం బేల యిష్టార్థ, సంపదలకు నిశ్చయంబుగ మనసులో, నిల్చెనేని, చాలదాఁమర్దుక రక్షింప, శంభుభక్తి. 143
- గీ. శంభునదభక్తులకు వినా, శంబు లేదు, కదియ నీశానుభక్తులఁ, గల్పవములు నాదియందుఁ బ్రతిజ్ఞగా, నానతిచ్చె, జంద్రచూడుండు నిజభక్త, జనముఁగూర్చి 144

137. కామరిపుడు = మన్మథుని శత్రువు; దేవగ్రామణి = దేవశ్రేష్ఠుడు.

- సీ. భోగీంద్రభూషణః భూవిద్వాంసుని, నాధిలభాలాయుః బాగ్రహస్తుః
గకోలవిషసీలః కంధరాభాగుని, గజచర్మపరిధానః • కటివిభాగుః
దండదాడంబరోద్ధండవివ్యాకారు, నజవిష్టువిబుధాధి • పాదవిమంధ్య
గంగాతరంగసంకలితోత్తమాంగుని, దైర్ఘ్యోర్వరజః ప్రహదనదజుః
- తే. నీకు సాకారునొండె నొంఁదే విభూతి, పతనిరాకారుఁగాజూచిఁబహువిధములఁ
బూజసేయంగ నేర్చిన • పుణ్యమతులు, వారు శివభక్తులందు రివ్వసుధలోన. 145
- కం. శివధనము ప్రుచ్చిలించిన. శివధన మన్వాయవృత్తి • జెడిఁగింపంగఁ
దవులక యుపేక్షచేసిన. శివభక్తి ద్రోహమంద్రు • శివభక్తివిదుర్. 146
- గీ. శివునితై భిక్షచేసి యాల్పించినట్టి, ద్రవ్య మావంతయేనియుఁదా స్పృశింప
కభవునకు నెవ్వఁడొనరించు, నర్పణఁబు, వాఁడు శివభక్తముఖ్యుఁడు, వసుధలోన. 147
- కం. మాటలు వేయును నేటికి. హాటకదాన్యాదిశివపఁదార్థములయెడం
జేటునకొర్వమి తుదిఁ జరి, పాటించినశంభుభక్తి, వధము మునింద్రా. 148
- సీ. మహానీయసంప్రీతి • మద్భక్తజనముల, నాదరించుచునుండు, నతఁ డొకండు
ఫలములుఁబక్వాన్న, ములుమాకునర్పింప. కనుభవింపకయుండు, నతఁడొకండు
పంచాక్షరిమంత్ర, పాఠంబు నిత్యంబు, నాచరించుచునుండు, నరఁ డొకండు
ననుఁ బ్రస్తుతించు నానాపురాణంబులు, సతత మాచరించు • నతఁ డొకండు
- తే. శిలలఁ గాష్ఠంబులను న్ముత్తి, రలను నినుక
లింగముల దెన్నగాఁగఁ గల్పించి భక్తి
నర్చనము సేయనతఁడొకం, డనుచుఁ జెప్పు
శివుఁడు భక్తవిమర్శన, చేయునపుడు. 149
- వ. అదియునుంగార రాగద్యేషరుషనంకులంబును గామక్రోధభయోహుడుదమా
త్సర్యమహాగ్రాహకులంబును బుణ్యాపాపదోయమహాప్రవాహంబును నైన యీ
సంసార మహాంభోరాశియందుఁ గర్మచోదితములైన జంతువులు మునుంగుచు, దేలు
చుం గొంతతడవు సుఖంబును గొంతరడవు దుఃఖంబును ననుభవించుచునుండును.
రలియుగంబున శివభక్తి యుత్పన్నంబై యుండు. 150
- గీ. అతివిశుద్ధాత్మః చతురంఘ్రిః • గృతయుగమునఁ
ద్రేతఁ బాదత్రయమున వ • క్రించుచుండీ
ద్వాపరంబునయందుఁ • బాదముల రెండు
వెలియు శివభక్తి యొకకాలఁ • గలియుగమున్. 151

144. కదియపు = దరిచేరువు; 148. చేటునకొర్వమి = పాదగుటకొగ్గలేకపోవుట;
149. అనర్పించు = వల్లించు (జపించు). 150. ఉత్పన్నము = నశించినది. 151. చతు
రంఘ్రి = నాలుగుపాదములు కలది; ఒకకాలన్ = ఒక్కపాదముతో

- గీ. కలియుగంబున ధర్మంబు • కలవుగాన, నందు ధర్మంబుజేసిన • యతఁడునునుడు
నిండునేనవి మరుభూమినిర్మలముగఁ, జేర్చిసలిలాన్నప్రకంబుఁబెట్టినట్లు. 152
- వ. అని మఱియు నొక ప్రశ్నంబుచెప్పెదఁ బూర్వకాలంబున. 153
- గీ. అభవునొకనాఁడుఁప్రార్థించి • యడిగఁగారి. కలియుగంబున శివభక్తిఁగ్రాఁగిపోవు
నఖిలలోకహితంబుగానానతిమ్ము. భక్తివిజ్ఞానయోగంబు • పాలనయన. 154
- వ. అని భివాని విన్నవించిన మహేశ్వరుండు, 155

—♦ గోరికి మహేశ్వరుండు భక్తి విజ్ఞానయోగంబుఁ జెప్పెట —

- గీ. అడుగవలసినయర్థంబుఁయడిగి తీవుఁత్రాఁగియుండెడు శివభక్తి • కలియుగమునఁ
నాపరర్ముడకాని యెఁప్పాటలేఁడు, పుణ్యకర్ముఁడు వీరినితాంభోజనయన. 156
- సీ. ఎప్పుడు కలియుగంబేతెంచుఁ గ్రమవృత్తిఁ, బాపంబులన్నియుఁ, బ్రబలుచుండుఁ
బాపంబు లొకభంగిఁ, బ్రక్షయంబొందిన, నామీద దృఢభక్తిఁ, నాటుకొనును
నామీద దృఢభక్తిఁ, నాటుకొన్నప్పుడు, ధర్మంబు వర్తించు • దరతరంబు
ధర్మంబు వృద్ధిబొందఁగఁ జిత్తమునఁబట్టి, లింగార్చనావిధి • మంగళంబు
- గీ. అంతట విభూతి యలఁదంగ • నానపుట్టు. నంతమీదటఁ గల్గు రుఁద్రాక్షకలన
పాశుపతమటమీఁదనుఁబదిలవదును, ముక్తిలతికకు నదిగదా • మూలదుంప. 157
- వ. మఱియు నొక్కటిచెప్పెద సదాచరనిరతులైనబ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యులును దైవర్ష్య
శుశ్రూషాపరులైన సత్సవాదులైన శూద్రులును బ్రతిష్ఠతలైన పుణ్యస్థీలును నాకృదర్ప
నంబునకు నధికారులు విశేషించి. 158
- గీ. రాగవైషమ్యములులేక • ప్రజ్ఞగలిగి. మనములోన విరక్తి యెవ్వనికిఁగలుగు
వాఁడె యధికారి బ్రహ్మక్షైవల్యమునకు, వీఁడువాఁడని కలకుద్ది • వెదుకవలదు. 159
- సీ. బహుజన్మసంకుద్ధిఁభాగ్యసంపదగాని, యోగవిద్యాశక్తి • నూన దాత్మ
యోగసామగ్రికి • నుచితసాధనములు, వాయుపూర్ణవిశుద్ధవర్తనములు
నాడిసరంపరాఁక్రోడవాయుజయంబు, బలము చేతస్థితి • భాగ్యమునకుఁ
జిత్తంబు తనయాజ్ఞఁజేసివర్తించెనే, నిట్టట్లనఁగఁజాల • వింద్రియములు
- గీ. యమనియమములునానన • ప్రాణనియతి
ధ్యానమునుధారణంబుఁ బ్రాత్యాహృతంబు
నన సమాధియునాఁగ న • స్థాంగకలన
బ్రహ్మయోగంబు విలసిల్లుఁ • బద్మనేత్ర.

- గీ. దేవి! సద్గురునాథోపదిష్టసరణి, మనుజుఁ దష్టాంగయోగంబుననుపునబడి
యంతనదైవతభక్తిఁగృతాథుఁడగుచు, నస్తుంగనిమోరభవబంధంబుఁబడెను. 161
- వ. రజ్జుజ్ఞానంబున సర్పజ్ఞాంతి నివృత్తి యగుచందంబున యోగంబున నన్ను నాభ్యం
గముకారణంబున నవిద్యానివృత్తియగు ననినఁ గృతాంజలియై త్రిపురహరః యోగిం
బెయ్యది? బ్రహ్మజ్ఞానంబెయ్యది? యానతి వేయనుటయు. 162
- గీ. శమము దమము తపంబును • శ్రద్ధ తార్కి
మఱి సమాధానమనఁగ ని • ర్మలవిమేః
సాధనములాలుదెరువులు • సంఘటిల్లు
మోక్షమునకంద్రు నిగమాఢ్య • మూలవిరులు. 163
- గీ. బలిమిమైనింద్రయింబులఁబట్టితెచ్చునదినుమీయిండువదన ప్రత్యాహరణము
సర్వసంసారదుఃఖప్రశాంతిహేతు. వేకచిత్తప్రకారంబునిదియనూపె. 164
- వ. ధ్యానంబు సాకారనిరాకారంబులు మూపె. 165
- గీ. నిర్గుణుని విశ్వకుద్ధుని • నిర్వికారు, నాత్మఁ గనుట నిరాకారమనఁగఁబరఁగు
శేషనదిచంద్రరేఖాది • చిహ్నాదారి, ననుఁదలంపట సాకారమనఁగ వెలయు. 166
- కం. గురుఁడే యభివృఁ డభివృఁదే, గురుఁడని యభివృఁతను గురునకును భేదమెదం
బరికింపనిశిష్యున కే. గురుఁడ నభివృఁడనయి వానికొక్కలు దీర్చున్. 167
- గీ. రాజసముమాని శిష్యుండు • ప్రవృత్తిభక్తి
గురునిఁ గొలువంగఁదగురాజుఁగొలిచినట్లు
వినయమొప్పంగ నిశ్శౌక • వృత్తిసౌఖ్య
నిభృతుఁడందుఁ ద్రివర్గంబు • నీరజాక్షి. 168
- గీ. సర్వభూతములందును • సమరఁబూని, సత్త్వవిదుఁడయి యెవ్వఁడుఁనంచరించు
నతఁడు శివభక్తుఁ డాతని • నాదరింపు, నెట్టివేళలయందుఁ బూర్ణేందువదన, 169
- సీ. పాపపుణ్యంబు • పాతకప్రపూరంబు, దుర్వారమైనట్లే • దుఃఖమధును
కాంతాదిసుఖము వైకతవేదికాస్థలి, కందర్పవికృతులుకరడములును
త్రాణభయంబు సఃక్రతుశీరనివహముల్, చేకోచికారముల్ • క్షితిదరములు
బహుళదారిద్ర్యంబు • బడబాగ్నిపిండంబు, విషయాభిలాషంబు • విషముగాఁగ
- గీ. సమదికంబైననంసారఁజలదియందు, మునుఁగుచును. డేలుచును బడఁముట్టఁబడని
జనులకెల్లను మత్సరసరనిజములు, తెప్ప యైయుద్ధరించు నిండినరాక్షి. 170

164. ప్రత్యాహరణము = ప్రత్యాహరణమనుయోగాంగము. 166. శేష...
భాతి = పాములుగంగ, చంద్రరేఖమున్న గుచిహ్నముల భరించిననాడు. 167. ఎడన్ =
మనసులో. 168. త్రివర్గము = ధర్మార్థకామములు. 169. సమత = సమభావము.

- కం. కామక్రోధావేగ, వ్యామోహాదుల నిజాన్వయాచారంబుల్
వైముఖ్యమునొందించుచు, బామరసంసారజలధిఁ , ఇడుదురు తుమతుల్, 171
- చం. సుఖముల దుఃఖంబులుగా, సుఖములుగా దుఃఖములను , జూతురు తుమతుల్
సుఖదుఃఖసమతఁ జూచిన, నఖిలభవాంభోధిఁ గడుతు , రంబుజవదనా, 172
- సీ. మనసుఁ గామక్రోధమదలోభముల కిచ్చి, సడలింతు రన్వయాచారసరణి
సన్వయాచారంబు , లక్ష్మమానీ చనంగ, వర్తింతు రన్వాయవర్తనమున
సన్వాయవర్తనం , బదికారణముగాఁగఁ, బదిమునుంగుడు దుగ్రభవపయోధి
భవపయోనిధిలోనఁ , బడియుండి కౌంతురు, సరకమాసమున నున్మజ్జనంబు
- గీ. నిరయమునఁ జెద్దకాలంబు , నికృతిఁబొందియిలకు పచ్చి జనింతురుఁహీనజాతి
హీనజాతి జనించిపాపానువృత్తిఁ, బాపులగుచుండురట నధఃపాతమునను. 173
- గీ. ఎట్టిహీనాత్మనకునైన , నేన శరణ, మెట్టిపుణ్యాత్మనకునైన , నేనదిక్కు
నన్ను వర్తింపమేలు మానవుల కెందు, సత్య మిది నమ్ము హిమధామచారువదన. 174
- వ. అనిన విని భవాని యొద్దాని నెఱింగి భవార్థంబువలన నిర్దుత్తులై పురాతనయోగిం
ద్రులు ససకసనందన ననత్కుమారసనత్పుణాతాదులు నిశ్శేయసంబునొంది ర మ్మ
హాజ్ఞానంబు సవిస్తరంబుగా నానతిమ్మనిన నమ్మహాదేవుం డిట్లనియె. 175
- మాలిని. శమదమ పరినిష్ఠా , సర్వభూతానుకంపా
సమనిగమవివృత్తి , జ్ఞానవృత్తిప్రకాంతుల్
ఏమలదశనిభాషీ , కల్గినకా గల్గా న య్య
త్తమునకుఁ జిరకాల , స్థాయికైవల్యలక్ష్మిల్. 176
- గీ. చిత్తమునఁబుద్ధియును నతుష్టియునులేక
యొడలిలోనన్య గృహమందు , నున్నభింగి
నిస్సృహంధయి యాంధంగ , నేర్చెనేవి
యతఁడు ముత్తండు పద్మపూతాయతాషీ. 177
- గీ. అవనిగగనాగ్నివాయుః , లాడు లైన
వ్రకృతి సంభూతముల వికా , రములఁబాసి
యున్న నామూర్తిఁ బొడఁగాననొప్పునేని
నతఁడు ముత్తండు సుమ్ముఁడై , మాద్రితనయ. 178
- వ. నిత్యావిద్యవివేకుండును సేవణత్రయవిరహితుండును సమాదిషట్క సంపన్నుండును
నంతరవిషద్యర్థవివర్తితుండును నగువాఁడు ముముక్షుండు. 179

173. నిరయము = సరకము; నికృతి = బాధ; హిమధామ = చంద్రుడు. 175.
నిశ్శేయసంబు = మోక్షము.

- గీ. తత్పదార్థంబు పరమాత్మఁతలిరుఁదోటి, త్వంపదార్థంబు జీవుండు, తలఁచిమాదఁ
దత్త్వమారయ వేదనూఁత్రంబుతోని, యర్థ మది చిత్తమందునివలపరింపు. 180
- గీ. ప్రత్యక్షిజ్ఞాన మనియెడి, ప్రత్యయమున, విక్రవంతు నయాత్మ ధావింపవలయుఁ
బెద్దకాలంబునకుఁ గన్న, ప్రియవయస్యు, నానవాల్పజ్ఞీ తెలిసిన, యట్లవో. 181
- గీ. త్రాడుఁజూచిఁజ్రాంతిఁదందశూకంబని, యాత్మవలనఁ దలఁచి, నట్లవోలె
వేదశాస్త్రజనిత, విజ్ఞానవిలమునఁ, దెలివిపడని యాత్మఁ, దెలియవలయు. 182
- వ. నిత్యంబు సర్వగతంబు కూటస్థం దేకంబుదోషవర్జితంబు ద్రాంఠవశంబున ఛిన్నం
బైతోఁడు, ఘటాకాశంబు మహాకాశంబు ఛిన్నంబుగానేర్చునే? జీవేశ్వరులకు భేదం
బెక్కడిది? వృథివాపస్తేజోవాయురాకాశంబులు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులు
మాయాసంసారప్రపంచంబు లేను సదా సాక్షిస్వరూపకుండలైన జీవుండనినిసమాధి
నిష్ఠులైనపెద్దలు తెలిసికొని పరమనిర్వృతి ననుభవించుదు. 183
- నీ. ప్రణవాత్మవర్ణరూపస్పర్శనామూర్తి, ప్రణవంబు మూఁదక్షరములు గలది
యది పరబ్రహ్మ మేకాక్షరంబున నొప్పు, నది ఋగ్యజుస్సామఁమందు నిలిచె
నిసురోమకము లుదాఁతైదిస్వరములు కాఁలంబులు వర్ణత్రయంబులవియు
వర్ణత్రయంబు సర్వంబు సంతర్భావ, మొందుదు యది యేమిఁసంనియంబు
- గీ. గరిసకార ముకార మ,కారములను, నాత్మమాయను జీవాత్మ, నాటుకొల్పి
జీవు నీశ్వరబుద్ధి భుజింపవలయు, ధృల దఱుఁగనిర యెప్పుడు, మతివిదేర. 184
- నీ. బైతన్య మెప్పుడు, సర్వంబుఁ దానయై, విలసిల్లుచుండు న, ద్వేషఁగాని
విశ్వభూతములను, వీక్షించుఁ దనయందుఁ, బరిపాటి నెప్పుడఁపాపుటఁగాని
సకలభూతములకు, సంతసంబునుఁబొంది, యెప్పుడు వర్తించుఁ దానపుడుగాని
యఖిలలోకములకు, నద్యక్షఁడైనను, నద్యక్షఁ డెప్పుడఁయ్యదనఁగాని
- గీ. తన్నుఁగేవలమాత్మగాఁదలచియిట్ల, మరలకయముదృఢముగఁజూచునపుడుగాని
జన్మదుఃఖజరావ్యాధిఁకాంతిరము, బ్రహ్మవిజ్ఞాన మూరక, పట్టువదదు. 185
- గీ. జ్ఞానసంపదఁగాని మోక్షంబులేదు, తర్మకతమున నేని యో, నిర్మలాత్మః
జ్ఞానమనఁగ వేదాంతవిజ్ఞాన మబలఁ, యితరవిజ్ఞాన మజ్ఞానమెంచుమాద, 186
- కం. జ్ఞానాభ్యాసం బల్పంబైన మహాపాతముల, హరియించును గం
జాననఁ దీపించుక, యైనను హరియించుఁ గాదె, యంధతమంబుల్. 187
- గీ. వహ్ని సందీప్తమై మహావనమునందు, వరసవీరసతరుల ఖిన్నంబునేయు
బ్రహ్మవిజ్ఞానమును నట్ల, ప్రజ్వరిల్లి, శుభము స్థశుభము నొకటిగానుదీసికొల్పు.

180. తత్ + త్వం = తత్త్వం. 181. విక్రవతము = ప్రసీద్ధము. 182. దంద
శూకము = సర్పము. 183. పరమ నిర్వృతి = మోక్షము (బ్రహ్మసందేహము)

- గీ. జలజపత్రంబు తనమీడఁ , జల్లియున్న, యదకవిందులకోఁ గూడ , కున్నయట్లు
బ్రహ్మవిజ్ఞాని తనమీడఁబడినయట్టి, విషయమలమునఁబడకుండు, విమలచరిత. 188
- గీ. భిక్షితం బైనవిష మెల్లఁ , గుక్షినలుగు, విమలమణిమాలమంత్రౌష , ధములచేత
ననుభవించినవిషయంబు , లట్లయలుగు, బ్రహ్మవిజ్ఞానమునఁజేసి , పరమమునికి, 190
- కా. పూవుంబోటి : విళాలలక్ష్మిఁగనుచుం , బుష్పంబు మూర్కొంచు మీ
దావాద్యంబులు వించు నిష్టమధురా , న్నుంజర్థి సేవించుచు
స్వేదేళిగుల నిల్చుచు న్నడచుచు , నిద్రించు చో నిశ్చరా :
సివే తర్తపు సుమృతన్నపురుషు , స్వేదింప వే దోషముల్, 191
- గీ. జ్ఞానవైరాగ్యసంపన్ను , డయినపెద్ద, నెఱుంగలేక యవహాసించు , నెవ్వఁడేని
వాఁడు గాల్పంగఁబడుఁ దీవ్ర , వహ్నిశిఖల, రౌరవాదికఘోరనా , రకములందు, 192
- సీ. సజ్జనుండైన దు , ర్జనుండైన మూర్తైనఁ, బండితుండైన నా , తందె ఘనుఁడు
నిరపేక్షఁ దాతండు , నిర్వైరుఁ దాతండు, సమదృష్టియాతండు , శాంతుఁడతఁడు
రా జిలజసులచే , బాజఁగైకొనుమాడ్కి, నతఁడు దేవతలచే , నర్చుగాంచు
నతనిపాదాబ్జంబు , లంటినభూభాగ, మఖిలతీర్థములకు నభ్యుధికము
- గీ. వానిజన్మంబు జన్మ మ , వ్యాదునుకృతి, వాఁడు ద్రోక్కినయి ల్లిల్లు , వాఁడు దైవ
మేకొఱంతయు లేకుండు నింతి: యెఱుఁగు, బ్రహ్మవిజ్ఞానమయశీలి , భాగ్యశాలి, 193
- గీ. ఎవ్వనింటికి బ్రహ్మజ్ఞఁ , దేగుదెంచుఁ, బ్రియముఁగారుణ్యమునుగల్గి , భిక్షగొనఁగ
వానిఁ బితృదేవతలు హర్ష, వైభవమునఁ, బొగడుదురు కేలివర్తనా, భోగకముగ, 194
- కం. అనుభవపర్యంతం బె, వ్వనిచిత్తము తత్త్వవీధి , వర్తించుమహా
బృని నారనిఁ దొడఁగను న, జ్ఞనులకు నాక్షణమ కిల్పి , షంబు లడంగున్, 195
- గీ. అన్వయము పావనంబు కృ , తార్థఁడతఁడు, పుణ్యవతి వార్తి వేష్టిత , భూతదాత్రిఁ
జెలఁగియోలాడునెవ్వని , చిత్తవృత్తి, సచ్చిదానందమయసుధా, సాగరమున, 196
- గీ. శ్రద్ధ గురుభక్తివిశ్వాస , సౌష్ఠవంబు, జరగెనేఁ గల్లు వేదాంత , సంగ్రహంబు
జరగదాలేదునత్యంబు, సత్యమిదియు, బహువిధోక్తులవసయింపు, బ్రహ్మమిదియు, 197
- ప. ఈ యర్థంబులు దేవతాగురువిశ్వాసంబులు గలవారికిఁగాని ప్రకాశింప వని భవా
నికి భవుఁ డువదేశించె నని మంత్రునకు వసిష్ఠుండు చెప్పెనని శౌనకాది మహా
మునులకు సూతుండు వివరించె, 198
- కా. అరల్పస్థిరధర్మపైభవ : దిశా , హర్యాగ్రసంస్థాపితా
స్థోరస్సౌటికకుంభవిభ్రమధురా , కుంభ ద్యశోమండలా :
రాకాబంధ్రమసోవిరాజ నవభ , ద్రా : వీరభద్రేశ్వర
క్షౌకాంతాగ్రజయేమభూధవకృపా , సంవర్ధితప్రాభవా, 199

కం. లింగనమంత్రసహోదర, గంగాధరదివ్యచరణ • రమణనివాసా
 భింగావరతంత్ర : సఖి, ద్రంగార్జున : యిందుధరధ రాధరధీరా.

209

మాలిని. రవినిభిభుతేజా • రామమాంజాతనూజా
 దివిజగురుచరిత్రా • దేవయామాత్యపుత్రా
 భువనభవనకీర్తి • పుష్పకోదండమూర్తి
 ప్రవిమలగుణసంగా • రాయవేశ్యాభుజంగా.

211

గద్య. ఇది శ్రీమత్కమలనాభపాత్ర మారయామాత్యపుత్ర సువిజనవిధేయ సునిదిద్వాసనాథ
 శ్రీనాథనామదేయప్రణీతం ధైర్య భీమేశ్వరపురాణంబును సుహృద్బ్రహ్మసమైక్యమున
 జంచమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శ్రీమహా గణాధిపతయేనమః

శ్రీమాశీక్యాంబాసమేత శ్రీభీమేశ్వరస్వామినేనమః

—ॐ—

శ్రీ భీమేశ్వర పురాణము

వస్తాశ్వాసము

—ॐ—

మహిత దక్షవాణీ

భీమేశ్వరపాదపద్మ • పీఠాతిరసా

సామర్థ్యసుప్రవృద్ధమ

హానుమామాః బెండపూడి • యన్నామాత్యా.

1

స. అక్కటకుండు చొనకాది మహామునుల కిట్లని చెప్పందొడంగె. 2

౧. విద్యుదు సద్యోము త్రివిధతై కకారణం. దాహ్నాయవిద్యారహస్యవథము
దగ్ధానీమహాస్థానమాహాత్మ్యంబు, వెండియుఁ బరిపాటి • విస్తరింతు
నాదితేశ్వరి • యధిలత రైవశ్వరి. భోగమోక్షవలానుభూతధాత్రి
సంహృద్విష్ణుసంహరిని కల్పాటి. శైలేంద్రతనయు హస్తములు మొగిచి

౨. హస్త నిర్మలంబు విన్నునంబుచేసె, దేవదేవః జగన్నాథుఁడివిజవంద్యః
చేవ హస్త భ్రామిష్యాదితీనసంస్థ. యథవః కృప నాదు విన్నవంబవదరింపు. 3

౩. సద్యోముతైదం బెయ్యదీ పుణ్యస్థానం బెయ్యదీ యానతిం డనుటయు జగద్దితా
పుణ్యం నా పుష్పధిభ్రంజంబు భవాని నభినందించి యిట్లని యానతిచ్చె. 4

౪. సద్యోము క్షీరంబును, సద్యసౌఖ్యప్రదంబు • సద్యోదురిత
ప్రోద్ధుడుడంగకరంబును, సద్యస్సకలార్థసిద్ధి • సంపాదియునై. 5

౫. సర్వసమాత్ర వేదైవతగ్రామణి, జనులకు భోగమోక్షము లొసంగు
సమృద్ధాద్విద్యుధంబునందు నేవేల్పుతేఁడుర్వి లింగాకృతి • మదయమొందె
మూర్తాంబుచే సప్రమానిముఖులచేఁ బ్రతిష్ఠఁ గైకొనియెనే • దివ్యమూర్తి
యప్పరశ్రీహరిఁజవలోకసకలాపాథేయ మెవనికే • బ్రాహ్మణికము

౬. అన్నాయవిద్యా = వేదములు; సద్యోము క్షీరము = వెంటనే మోక్షము
నిచ్చునది. ౭. సద్యో... క్షీరము = వెంటనే పాపములను పోగొట్టునది.

- గీ. విశ్వసతి భీమనాథనామేశ్వరుండు, శివుఁ దతండు వనించునేఁజేత్రసీమ
నట్టి శ్రీదక్షవాటికహాపురంబు, భుక్తిముక్తికి రెంటికిఁబుట్టినిల్లు. 6
- వ. తొల్లి కృతయుగంబున నమ్మహాస్థానంబున సంశ్రితప్రతులును ద్రికాలవిహారా
చరిత స్నానులును భస్మోద్ధూళితసర్వాంగులును రుద్రాక్షమాలికాభరణులును బహు
వల్కలధారులును శింభులింగార్చనాపరాయణులును నగుమహాముసులు పెద్దకాలంబు
మోరతవంబుఁ జేసిన నత్తపోధనుల యుత్తమతవంబునకుఁ బిత్తంబునఁ బ్రసా
దంబు వహించి మంబనంకల్పకల్పవృక్షం బగునయ్యహికంతఁబుండు ప్రవృక్షం
బైన నద్దక్షవాటికాద్యజ్ఞిని సాక్షాత్కారంబు వీక్షించి పరమర్షులు హృద్లోత్పల్లం
బునొంది యందంద దండప్రమాదంబు లాచరించి హస్తారవింపంబులు మొగిల్చి
యిట్లనిరి. 7
- గీ. ఓనదాశివ : యోదేవ + యోమహాత్మ :
యోవిహాపాక్ష : యోమహా + దేవ : యథవ :
పరముఁ గృపసేయు మీదక్ష + వాటమునకు
మొక్కెదము మేము మీపదాం + భోజములకు. 8
- కం. నద్యోభోగశ్రీయును, సద్యఃతైవల్యవిభవసౌలభ్యంబు
న్విద్యాసముద్యమంబు నవిద్యానాశంబు దక్షఃవీటికివలయున్. 9
- చం. అనఁగఁ బ్రహృష్టచిత్తుఁడయి + యర్థశకాంతకీటుఁ దప్పు డి
ట్లను దగనూర్వరేతసుల + వమ్మునిముట్టులకు నిచ్చుచు
ప్రసలకు నిచ్చితి స్వరఁడు + దక్షనివీటికి దక్షవాటికి
న్ననుపమరత్నపేటికి మఁసఃప్రమదాపహవస్తురోటికిన్. 10
- గీ. ఎల్లకాలంబునుండెద + నిచట నేను, మొదలి మాచూచు యారామఁపదమునందు
వెండిగుబ్బలిపైవేడ్కఁవీరుకొల్చి, మేరునగరాజుపైఁ జాల + మెచ్చునదరి. 11
- సీ. అగ్రకాండైననుఁనంతకాండైనను, బూఁదోఁడియైననుఁబురుషుడైనఁ
బరమమూర్తుడైనఁ + బండితుడైనను, దారిద్ర్యగుండైనఁదనికుడైనఁ
బలవంతుడైనను + జలహీనుడైనను, బ్రాయంపువాడైనఁ+బంగురైన
నాప్తికుడైననుఁనన్మతవాదియునైనఁ, బరఁగ గార్జభమైనఁ+బందియైనఁ
- తే. గీటకంబైన బకమైనఁ+గ్రిమియునైనఁ, బాదపంబైన దృఢమైనఁ+బాణరహిత
మై రహిని దక్షవనపతుఁడైనసీమఁ, బొందుఁ గైవల్యకళ్యాణఃభోగలక్ష్మి. 12
6. ప్రాచీనాశికము = అతిథ్యము. 9. విద్యాసముద్యమము = జ్ఞానముకలుగుట;
అవిద్యానాశము = అజ్ఞానముపోవుట. 10. ఊర్ధ్వరేతసులు = ఇంద్రియనిగ్రహము
కలవారు. 11. మొదలి...నందు = దక్షరామును; వెండిగుబ్బలి = కైలాసము. 12.
సంగువు = కుంటివాడు; రహిని = శ్రద్ధతో.

౬. ప్రాణవియోగః సరః పక్షిమృగాశికి దక్షవాటికా
క్షోణినిఁ దారించుఁ బురఃసూచనుఁ డానతియిచ్చుచుండఁగఁ
దాణివిసప్రసూపములఁ • బియ్యద నొయ్యన పీచుచుండు శ
ర్వాణి ప్రలోచమాత బలఃవన్మరణశ్రమభారశాంతిన్. 13
౭. యార్పచిశకును లవణపాఃభోధి సీమ, దక్షిణమునకు వృద్ధగౌతమియెసీమ
పడమటికి రాజమహేంద్రవస్త్రణంబు, ద్యుమ్నుపతిదిక్కునకు సీమ, తుల్యభాగ. 14
౮. ఈ క్రమంబు సమావిధాగంబు లేర్పడిన భీమమండలంబు భుక్తిముక్తిప్రదంబు.
పక్షిసంయోగంబున శుష్కకాష్ఠంబులు హరణంబైనచందంబున దర్శనమా
శ్రంబునఁ దాహింపఁబడు నది భిస్మిభావంబునుంబొందింపఁజాలును. ప్రాణవియోగ
కాలంబున జంతుకోటికిఁ గాలకంధరుండు తారకబ్రహ్మ విద్యారహస్యాస్తంబువదే
లిండును. కాసిమాత్రంబైన భసంబును బడికెఁడు దాన్యంబైన విచ్చుదాతకుననంత
ఫలంబుచెందు. ప్రధానమన్నితంబుగా శివయోగికిం బెట్టిన భోజనంబును నిచ్చిన
పత్తంబును భవబంధవివ్వంసంబులు. జపహోమదానతపోధ్యానసమాధియోగం
బులు గలుగుపుణ్యులకుం గొలఁదిలేదు. హిమవత్పర్వతంబునఁ గోటివర్షంబులు
తపింబుచేసిన ఫలంబు ఘటికార్ద్రోపవాసమాత్రంబునను, వారణాసియందుఁ గోటి
బ్రాహ్మణులకు భోజనంబు పెట్టిన ఫలంబు భిక్షునకు నొక్కభిక్ష యిడినమాత్రంబు
నను, గురుత్వేత్రంబున సూర్యగ్రహణకాలంబునం దులాపురుషదానంబు చేసిన
ఫలంబు నొక్క భూసురాధిపధ్యాగతకి శివయోగులకుఁ పెట్టిన భోజనమాత్రంబు
నను, దక్షవాటికాపుణ్యశ్రేత్రంబున సంభవించు. 15
౯. భీమలింగంబు ప్రభువని, స్వామియెపుడు, సన్నిధానంబుఁ గైకొని, యున్నతతనఁ
దీర్ఘములలోన నుత్తమఃత్రిష్ఠమయ్యె, దక్షిణానందవనవాటి • దక్షవాటి. 16
౧౦. ఘనతఃపగంగయునుద్రుగంగయనఁగఁ, గూఢములురెండుదక్షవాటిపురమున
మొదలియది పాపముల నెల్ల, నుదకఁజాలు, నొకటిదిత్తుదేవతలఁచృష్టి, నునుమనోవు. 17
౧౧. అది వరంబు లిచ్చి, యంతర్హితం దయ్యె, నిందుమోకి ఋషుల, కెట్టయెదుట
వార లోన్నమశ్వివాయ యంచుఁబఱింపి, రొక్కమొగిని దిశలు • పిక్కటిల్లి. 18
౧౨. పంచాక్షరీమంత్ర • పారాయణంబులు, పఠియించుచును స్పష్టఃఫణితోద
నెచ్చటికేగిరో • యెఱుంగకయున్నార. మెచటికి విచ్చేయఁగిచట నుండు
13. తారకంబు = తారకమంత్రము; భీనప్రసూనము = పద్మము; పయ్యద = పురు. 14. ద్యుమ్నుపతిదిక్కు = ఉత్తరము. 15. హరణంబైన చందంబునన్ = తగుల
బడినట్లు; కోటివర్షంబులు = కోటియేళ్లు; కొలఁది = ఇంత' అని పరిమాణము. 17.
ఉదకజాలు = పోయి పట్టుటకు సమగ్రమైనది.

మనుచుఁబ్రార్థింపంగఁనొకఁగాక యనిపల్కి, ఋషులుచూడఁగఁజూడఁనిందు ధరుఁడు
భీమనాథేశ్వరు • కామితార్థప్రదు, కామితదివ్యలింగంబుఁజొచ్చె

తే. మెఱుఁగు మెఱచినపగిదిని, మెఱయదీప్తి, నద్భుతంబును బొందిరి, యపుడువారు
గౌరి: యిది భీమలింగంబు, గౌరవంబు, దక్షవాటిపురీమహాస్థానమునను. 19

వ. అనంతరం బమ్మునీశ్వరులు: నియమక్రద్ధాతాత్పర్యంబు రావ్వున ప్రర్థిసమానీతయగు
గోదావరిఁగనుంగొని వరమానందంబున. 20

శ్లో. దేవి: శంభోర్జటాజూట, నివాసిని: శివప్రియే:
లోకరక్షణకార్యార్థ, ముద్భూతాయై నమోస్తు తే. 21

శ్లో. ఏకేనైవస్వరూపేణ, భీమనాథస్యసన్నిధౌ
సదా సన్నిహితాస్యత్ర, గోదావరి: నమోస్తు తే. 22

కం. అని సంస్తుతించి యందఱు, మునిగణములు మంకణముని, మునుకొని వికచ
త్కనకారవిందసౌరభ, ఖని యగునయ్యేటిసీటఁ • గొతుక మొప్పన్. 23

వ. అఘమర్షణస్నానమాదిరి. 24

తే. అఖిలకాలంబునొకప్రవాహంబుతోడ, భీమలింగంబునేవించి, తెరసిఁపేను
యొరసిమదినుబ్బుపాతాళ, మొరసిహారి, సప్తసింధువుమున్నీటి, సంక్రమించె. 25

తే. భీమలింగంబుమోల గాంభీర్యసలిల, పూరనుగుచుండు నేకాల, మునునమ్మి
దనిపి తగఁబాటుచుండు నిత్యమ్ముఘన ముదారజలనిధి సప్తగోదావరంబు. 26

ఉ. ఏటమునింగిలేచివర, మేశ్వరుమందిరసౌధవాటికా
హాటకకుంభముకా గని షడక్షరమంత్రము జిహ్వాఁగూర్చివా
చాటత సత్యతత్త్వఁడగు, శాంభవయోగివరేణ్యుఁడేల జం
జాటపునంస్మరింబొరలి • చచ్చుచుఁ బుట్టుచునుండుఁ దారవ్రతీ. 27

19. స్పష్టఫణితిన్ = స్పష్టముగా; మెఱచినపగిదిని = మెఱచినట్లు. 21. శంభోః = శివునియొక్క; జటాజూటనివాసి = జటాజూటయిన నుండుదానా! శివప్రియే = శివునికి భార్యయైనదానా! లోకరక్షణకార్యార్థ సముద్భూతాయై = లోకరక్షణకై పుట్టిన; తే = సీతారథ; నమోస్తు = నమస్కారము. 22. గోదావరి! ఏకేనైవ = ఒకే; స్వరూపేణ = రూపముతో; భీమనాథస్య = భీమేశునియొక్క; సన్నిధౌ = సమీపముందు; సదా = ఎల్లప్పుడును; సన్నిహితా = ప్రత్యక్షమైయున్న దానవు; అసి = అయితిని; తే = సీతారథ; నమోస్తు = దండము. 23. మునుకొని = మొదలుకొని; వికచత్ = ఖని = వికసించిన బంగారు తామరపూలు కలది. 26. తనిపి = తృప్తిపొందించి; ఉదారజలనిధి = నుంచినీరుకలది. 27. ఏటన్ = నదియందు; హాటకకుంభము = పసిడికుండ; వాచాటతన్ = జపించుటతో; జంజాటపు సంస్మృతిన్ = తెమలని సంసారమందు.

చం. కొడుకులునుపు నేఁ బ్రమథఁకోటివిరించినరోజిలోచనుం
డుదుగణరాజభేదరమఁహోరగకిన్నరనిద్దసాధ్యులె
ప్పుడుగొలువంగవై భవముఁపొంపిరివోవఁగ దక్షవాటినుం
దెడుశివు భీమనాయకుఁ దఁటిన్యవతంసు భజింపమేలగున్.

28

రం. సప్తాశ్వసంప్రతిష్ఠని, సప్తమునీశ్వరప్రధానఁసంస్థిత నంత
ద్దువ్వన్వయాపుఁ ద్రిభువన, గోప్తను చీమేశ్వరేశుఁగొలుపుము తరుణీ.

29

ఎ. భీమనాథమహాస్థానంబు సర్వకామార్థసాధకంబు; సంవత్సరంబును గొలువ ముక్తి
ప్రదాయకంబు. సూర్యుండు మేషరాశియందుఁ జిత్రానక్షత్రంబున వసియుంచి
యుండు చైత్రమాసంబున సప్తగోదావరంబునఁ బ్రాతస్సానంబుఁ జేసి యథా
శక్తి విప్రులకుఁ దగినదానంబు లొనఁగి, భీమనాథుండ నగునాకు సమస్కారాభి
షేకపూజానైవేద్యంబు లాచరించి నరుండు నస్తభోజియయ్యును. నల్లె భానుఁడు
పృషథరాశియందు విరాళానక్షత్రంబు నాశ్రయించియుండు పైశాచిమాసంబునను,
బ్రహ్మకరుండు మిథునంబునందు జ్యేష్ఠానక్షత్రంబునందు నిలిచియుండు జ్యేష్ఠ
మాసంబునను, రవి కర్కాటకంబున భగదైవతంబైన నక్షత్రంబున నాషాఢమా
సంబునఁ గూడియుండఁగను, శ్రావణమాసంబున శ్రవణనక్షత్రంబున సింహరాశి
యందు మార్తాండుఁడు నిలిచియుండఁగను, భాద్రపదమాసంబునఁ బూర్వాభాద్రా
నక్షత్రమునఁ గన్యారాశియందు భానుండుండఁగను. నాశ్వయుజమాసమున నశ్విని
నక్షత్రంబునందుఁ దులారాశియందుఁ జిత్రభానుండు నిలిచియుండఁగను. గార్తిక
మాసంబునఁ గృత్తికానక్షత్రంబున వృశ్చికరాశిని సూర్యుండుండఁగను. మార్గ
శీర్షమాసంబున ధనూరాశియందు మృగశిరానక్షత్రంబున నభోమణియుండఁగను,
బుష్యమాసంబునఁ బుష్యనక్షత్రంబున మకరరాశియందు రోకటాంధవుఁ డుండఁ
గను. మాఘమాసంబున మఘనక్షత్రంబునఁ గుంభరాశియందు మిహిరుండఁ
గను. ఫాల్గుణమాసంబున నుత్తరానక్షత్రంబున మీనరాశిని దినకరుండుండఁగను,
బూర్జోత్తప్రకారంబున శైవవ్రతాచారంబులు నడపిన మనుజుండు. పాతకంబుల
వలన విముక్తుండగును; వెండియు యజ్ఞతీర్థం బను తటాకంబు సకల తీర్థ
రాజంబు.

30

సి. మేషరాశిస్థుడై మిహిరుండఁగఁ బర్వతిని స్నాతుఁడగుచుఁద, తీర్థమందుఁ
దనియభాక్తిఁ గాంచనమువిపులకిచ్చి, పాతకంబులఁబాయుఁబంచజనుఁడు

23. ఉడుగణరాజ = చంద్రుడు; పొంపిరివోవగన్ = పెరుగగా; తటిన్యవతం
సున్ = గంగనై త్రిపైకలవాని. 29. సప్తాశ్వ = సూర్యుడు; అంతర్దుప్తస్వరూపుడు =
జోపలనున్న స్వరూపముకలవాడు. 30. నక్షభోజ = రాత్రిమాత్రమే తినువాడు;
మిహిరుడు = సూర్యుడు.

వృషభింబునం దట్ల • వెండిమార్తాండుండు, మిథునరాశిందగఁ మెచ్చుమీఱు
స్థితిఁ గర్కటరాశిఁగృతన ప్తగోదావఁరాఖిషేతుఁడుదోషఁమఘనయించుఁ

తే. దప్పుకాషాదశితచతుర్దశినిసింహ, తన్వలనుసూర్యసంగమ, కాలమునిను
జన్మతారలయందునఁనంధులందు, యజ్ఞకుండపయస్సాన్నినఁమఘహరింబు. 31

తే. భానుమంతుండుతులమీఁదఁ • వివ్వళింప, యజ్ఞకుండతటాకంబుఁనందుఁ గ్రుంకి
బ్రహ్మహత్యాదులైనపాపనిచయములఁబంచబంగాళముగఁదోలుఁబంచజనుఁడు. 32

కం. అదిత్యుఁడు వృశ్చికమునఁ, బాదం బిడినట్టివేళఁ • బావనతిథి సూ
ర్యోదయమున యజ్ఞతటాకోదకమునఁ గ్రుంకిమనుజుఁబొడుచు నఘంబుల్. 33

తే. ఇనుఁడుకోదండరాశియంఁదెక్కియుండ, రుద్రనక్షత్రముననుమఁప్ర్యుండునియలి
యజ్ఞకుండపయస్సాన్నినఁమాచరించి, సృష్టికోఁ దోలుఁ బాతకఁశ్రేణినెల్ల. 34

తే. మకరరాశిన్ధుడై భానుమంతుఁడుండఁ
బుష్కవక్షత్రమునఁ ద్రోర్చుఁబొడుచునపుడు
భానువాసరమునయజ్ఞ • భద్రనరసిఁ
గ్రుంకిపాతకపయములఁపొంత మణుఁడు. 35

కం. మాఘమునఁ గుంభరాశి ని, దాఘద్యుతియుండ నస్తఃతాపనవాహి
నోఽమమున మునుఁగునరుఁ డఖి, లాఘవిఘటితుఁడగుచుండుఁహావప్రాధిన్. 36

తే. పాల్గునంబున నుత్తరాఘ్లానినిని, మీనరాశిని సూర్యుండు • మెలఁగుచుండు
నప్తగోదావరాఖిషేచనమునేయఁ, పాతకవ్రాతములనెల్లఁభంగపఱుచు. 37

మ. ప్రతివేళం దగ మర్త్యుఁ డీక్రియఁ జరింపంబాడి యంగీకృత
ప్రతుఁడై దక్షిణకాశియందు బహుళఁస్వర్గావవర్గార్థమై
శితికంతప్రియమందిరంబయిన యీఁత్రంబునం దెచ్చుటకా
మృతుఁడై యున్ననరుండుహిందు గమికఁరీతిభూతకైవల్యమున్. 38

కం. కనకంబుబూత్రంబై నను దక్షరామనగరఁనై కటికమహా
మనిసింధువుదరి దానం, బొనరించుట మేరుదానఁముర్విం చలఁవన్. 39

31. పర్యతిథి=ఏకాదశి. పూర్ణిమయున్న గుతిఁబు; పంచజనుడు=మనుజుడు; సితచతుర్దశి=శుక్లపక్షచతుర్దశి; సంగమకాలము=సంక్రాంతికాలము; పయస్సాన్నినము=నీటిలో స్నానము; అఘహరంబు=పాపమును పోగొట్టునది; భానుమంతుడు=సూర్యుడు; గ్రుంకి=స్నానముచేసి; పంచబంగాళముగన్=కన్నడకుండ; పావనతిథి=పర్యతిథి. 34. కోదండరాశి=ధనుస్సు; రుద్రనక్షత్రము=అర్ద్ర. 38. స్వర్గావవర్గార్థమై=స్వర్గమోక్షములకై; శితికంత=శివుడు; గమికఁరీతిభూతకైవల్యమున్=మోక్షమును పొందును. 39. నైకటిక=దగ్గతి.

- సీ. దుగ్ధాద్విమంథనో, దూభతహాలాహల, జ్వలనమేచకకంఠ • శరణు శరణు
గిరివాపనవ్యూతః, హరిశీలీముఖదగ్ధ, పురగోపూర్ణాలాశరణు శరణు
సింధురాంధజలంధ, రాంధకవ్యాఘ్రాది; సురకంటకధ్వంస, శరణు శరణు
విలయసంధ్యాకాల, వికటతాండవకేళి, జర్జర బ్రహ్మాండ • శరణు శరణు
- తే. శరణు భేదరదేవతాసార్వభౌమ, శరణు త్రైలోక్య సతతర • జెదురీణ
శరణు దక్షిణకాశికా, స్థాననిలయ, శరణు బీమేశ శంకర • శరణు శరణు, 46
- కం. హరః సర్గస్థినాశన, కరః సంసారాభివృద్ధిరణుః సునతరచరణం
బురుహస్థుః రక్షింపుము, శరణాగతులై నమమ్ముః, జంధ్రాభరణా. 47
- కం. అపరాధశతము లోఁగొను, మపరిమితకృపావిధేయ • యార్తశరణ్యా
త్రప్తసేతునుమాభరణా, కవర్తిః జటాజూటకోటి • ఘటితశశాంకా. 48
- తే. సుప్రకాకుండవగుమువి, శ్వప్రకాశ, శర్వః సర్వేశ! త్రిపురభంజనః గిరీశ!
యనుచునందంబనందలు • నిభినుతించ, నచటభీమేశ్వరేశ్వరుం, దభవుడవుడు,
- ఉ. సన్నిధిచేసి వారలకు, శాక్కరకేతుడు సుప్రసన్నుడై
యెన్నిక తెక్కఁగా వరము, లిచ్చె ననేకము లింతనుండి నా
మన్నన దక్షవాటిక సమస్తమహివలయింబులోన నా
పన్నుగ దీర్ఘరాజ వద, బాజన మయ్యెడు నెల్లకాలమున్. 50
- కం. ఈ దక్షరామమునకు, మేదినిగల తీర్థకోటి • మిగులకయుండున్
మేదురకటరాగరిమను, సాదరముగ భవరసిద్ధ, జనహితబుద్ధిన్. 51
- తే. దక్షఁ గీర్తించి యాచంద్రతారకంబు, దక్షవాటిక సరలతీ, స్థంబులందు
నుత్తమంబుగ వరమిచ్చి, యుండుమిచట • నేర్పుగను నేరికినియుండు, నేను సుమయు. 52
- సీ. యజ్ఞకుండంబున, యందుఁ దీర్థంబాడు, బాయ తెవ్వండు నా, భక్తుడతఁడు
గ్రంథకు తేవులుసప్త, గోదావరంబున, బాయ తెవ్వండు నా, భక్తుడతఁడు
ద్వాదశ క్షేత్రయాత్రావిధాన మొనర్చు, బాయ తెవ్వండు నా, భక్తుడతఁడు
దక్షవాటీమహా, స్థానంబునందుండు, బాయ తెవ్వండు నా, భక్తుడతఁడు
- తే. తెరువునడిచెదవారికి, నిరవుచేసి, ధాన్యములు నెయ్యిసూనె వస్త్రములు లవణ
మాదిగాఁగల యాత్రాపదార్థసమితి, బాయ తెవ్వండు పెట్టు నా, భక్తుడతఁడు. 53
- కం. మాటలు వేయియు నేటికి, జాటించెన్ శివుడు వేద్యజగములలో ము
న్నీటి దరి దక్షవాటికి, సాటిగఁ దీర్థములు లేవు • సత్యము నుండి. 54

46. మేచకకంఠ = నీలకంఠ; సురకంటక = రాక్షసులు; 47. సంసార... ప్లవ = సంసారసాగరమును దాటుటకు తెప్పయైన పాదములుకలవాడు; 50. శాక్కరకేతుడు = వృషభధ్వజుడు; చిరి. ఏరికిని = ఎవరికిని; 54. తేవులు = ఉదయములందు; ఇరవుచేసి = బసయిచ్చి;

- తే. బ్రహ్మవిద్వాంసులకుఁ దాకు, పతయతులకుఁ, జెట్టు ధనధాన్యవస్రాన్న, భిక్షమెవ్వఁ
దక్షయగుణంబుగాఁగ నీ, దక్షవాటి, వాని కలవడు నిజము కై, నల్య వదవి. 55
- తే. చప్పరందొండె గుడియొండెఁ , జవికయొండెఁ
గలుమతం దొండె నిల్లొండెఁ , గట్టిపెట్టి
బ్రహ్మయోగీశ్వరుని నుంచు , భిక్షివెవ్వఁ
దతఁడు మాన్యుండు పూజ్యుండు , నతులితముగ. 56
- ఎ. లొల్లి జలంధరగంధగః పుండరీకాంధకాసురాదు లగుమహాదైత్యులు భువనత్రయం
దాక్రమించిన శక్రుండు భయక్రాంతుండై దేవగణదేవముని నిర్దశాద్యవిద్యాధరోరగ
గరుడగంధర్వకిన్నరకింపురుషాదులం గూర్చుకొని బ్రహ్మకు విన్నవించిన
విరించియు వారిందోడ్కొని పాలమున్నీటిలో ఫణిరాజతల్పంబుపైఁ బవ్వళించిన
పాంచజన్యధరునకు విన్నపంబుచేసి సంస్తుతించినఁ గై టభారి హాటకగర్భునివిన్నపం
భవధరించిచింతాధరంబున నొక్కింతదడవూరకుంఁడి పుండరీకాననుజూచియిట్లనియె. 57
- తే. వీరభద్రుండు చక్రింబు , విలేచి దక్ష
యాగముననాఁడు భక్షించె , నాగహమునఁ
తెలుప శర్కర పాకంబు చేసినట్టి
చక్కిలముఁబోరె ఫటఫటా , శబ్దమొప్పు. 58
- ఉ. రోషముచిచ్చునంబడిన , కూరిమితల్లెఱుణంబు దీఱ ను
ద్దీపతరాగ్రహంబునను , దేవతలం గడుభంగపెట్టఁగా
నేవున నేను మార్కొని ప, యిం బఱ లెంచినయంతమాత్రలో
జాపరమేశ్వరా యనుచుఁ , జల్లము మ్రింగిన నోహటించితిన్. 59
- తే. తెగువ దక్షింపకంఠంబు , ద్రెవ్వనేసి, వ్రేల్చెఁ దల నధ్వరాగ్నిని , వీరభద్రుఁ
డా ప్రజాపతి మెడమీఁద, నాక్షణంబ, నగుచుఁ దొడ్డిలితలఁదెచ్చి , నాటుకొలిపె. 60
- వ. అప్పు డవ్వీరభద్రునితేజోవిశేషంబున గనుఁగొనఁగన్నులు మిలుమిట్లుగొన వెఱ
చఱచి యెలుంగుడించి తొలంగితి నాటనుండియు, 61
- కా. పట్టంగైదువులేక విన్న నయ నా , బాహార్గళుర్ చూడుఁదా
యిట్టుంగాక సురేంద్రః బాధపడి మీ , రిబ్బంగి దుఃఖింపఁగాఁ
గట్టాపో యిటు మిన్నకుండుదునె , శీఘ్రంబిప్త ఫేమేశ్వరున్
ముట్టంగొల్పెదఁ జక్రలాభమునకై , ముగ్ధేందుచూడామణిన్. 62

56. చప్పరందొండె = పందిరికొని; చవిక = మంటపము; కలుమతము = రాతి మతము; అతులితముగన్ = సాటిలేకుండ; 57. పాలమున్నీటిలో = స్నానము ములో; ఫణిరాజతల్పము = శేషశయ్య; కైటభారి = విష్ణువు; 59. జాపరమేశ్వరా = జయపరమేశ్వర; ఓహటించితిన్ = వెలచీసితిని; 61. వెఱచఱచి = భయపడి; ఎలుంగుడించి = మాట్లాడక;

- ప. అని పలికి నలిన సంభవించెద్రాదు లగునిర్జరులలోడంగూడి సరోరుహామృతంబు
దక్షరామంబునకు వచ్చి శివగంగాకూపంబున ద్విషపదస్నానంబు చేసి భక్తికర్మ
తగాత్రుండును, ద్రిపుండ్రాంకితమస్తకుండును, రుద్రాక్షమాలికాధరుండును బహు
వల్క్లలసంయుతుండునునై నిత్యంబును సహస్ర పద్మంబులఁబూజఁగావించుచు
భీమనాథేశ్వరేశ్వరు సేవించుచుండెనంతఁ గొంతకాలంబునకు. 63
- కం. ఈభంగివేయుదమ్ముల. నా భుజగాభరణు నెప్పు యదర్చనచేయున్
శ్రీభీమేశుండు కమల, నాభుని చునమరయ నొక్క, నలినముఁదాచెన్. 64
- తే. తొంబనూరునుదొంబది, రొమ్మిదియును
జలజములుపూజచేసెను, శార్దూలా
వేయిఁటికినొక్కపద్మంబు, వెలితియైన
సహహః నియమంబునకు భింగ, మయ్యె ననుచు. 65
- చం. కటకకలాపసంఘటిత, కమ్రుణుణి ద్యుతి పాటవంబునం
డిటికినవ్రేలిగోరఁగొని, చిట్టున దీపెను లోచనంబుఁ బ్ర
స్ఫుటకమలంబు వేగహరి, పూర్వెఁ దటుక్కున దక్షవాటిక
కటకవిలాసినివిభజి,భామణికిన్ హరిజాంక మౌళికిన్ 66
- కం. కైటభవిరోధిభక్తిర, సాతోపం జెనఁగ వనరుహలోకనము
ద్ధాటింది భీమనాథుని. హరికపదపీఠి లోచ, నాబ్జముఁ దెట్టన్ 67
- మ. నిడువాయింగుడికన్ను పాదములపై, నేమంబుఁదొఁటెట్ట న
ప్పుడు ప్రత్యక్షముఁబొంది నీలగళుఁ దంఁభోజాఘ్రిం జూచి నె
గిడుహర్షించితి నిచ్చెదన్వరము వేఁ గైకొమ్ము నా నమ్రుఁడై
యడిగన్ శౌరి జగత్ప్రయోధరణి,లావక్రమునన్ జక్రమున్. 68
- తే. భీమనాథుఁడుత్రిభువనస్వామియిచ్చె, నత్రుటలదైవమననొప్పు, నాయుధంబు
హరికి నటమున్నయిచ్చె జంఁద్రార్థమౌళి, వికచపద్యోపమం జైన,వెడఁదకన్ను. 69

62. కైదువు = ఆయుధము; విన్ననయి = తెల్లపోయి; బాహర్గళుఁ = గడియల
వంటి చేతులు. 63. త్రిషపదస్నానము = మూడువేళ్ల స్నానము; ద్రిపుండ్రాంకిత
మస్తకుండు = నామములతో చిహ్నితమైన తలకలవాడు. 64. ఈభంగిన్ = ఈరితిగా;
వేయుదమ్ములన్ = వేయి కమలములతో; మనమగయన్ = పరీక్షకు; నలినము =
పద్మము. 65. తొంబనూరులు = తొమ్మిదివందలు, 66. తా. వేయికిని నొక్క కమ
లము తక్కువైనదని విషువు తన కన్నును చిటికెన ప్రేలికొనగోటితోతీసి శివుని
పూజించెను. 67. వనరుహలోకనము = పద్మమువంటి కన్ను. 68. వికచపద్యోపమము
= వికసించిన పద్మమువంటి; వెడద = విశాలమైన.

ప. ఇవ్విధంబున శ్రీభీమనాథ మహాదేవునివలనం జగద్విజయం బగు చక్రాయుధంబు వడసి కాటి సహస్రమార్తాండమండల తేజఃప్రభావప్రభావధానమానం బైన యారథాంగంబునమున్ను చెప్పింబడ్డవిజుధవిరోధులభండించి యింద్రాదిప్రముఖనిఖిల బర్హిర్ముఖవ్రాతంబునఁగఁ జేతకప్రమోదం బాపాపించె నిది యమృతహాదేవుని మహిమంబు.

70

౭౦. సేవగంగాజలముల నా, ప్లవనందొసరించినట్టి, పరమాత్ములు త ద్వివసమున ధీమనాథుని, నెవరోకింపంగఁ గలుగు, నభిమతసిద్ధుల్.

71

తే. మదనవిధ్వంసితీరిమట్లు, చూలెయందు, దక్షిణపుదిక్కునందు మాదవునిగాంచి రహిని వేడుక విఘ్నాదిరాజుఁజూచి, మనుజుఁ దిష్టార్థనిర్దేశంపదలనొందు.

72

తే. అష్టమీధానువాసరంబందునొండె, నొండె నేనివత్తుళి, నిండుభక్తిఁ బూజుగావించియెవ్వఁడే, భూమినున్న, దుర్గనేవింపదురితంబుదోలఁగునంద్రు.

73

పి. తాండవభవప్రపీక్షణమున, భండేందురీభావతంసు, కట్టెదురుగఁదా నుండెడుగౌరిని మంచుం, గొండమతం బూజనేయఁ, గోర్కులునిండున్,

74

సీ. భూర్భువస్వర్లోకములుమూడుభేదించి, బ్రహ్మాండధాండక, ర్పరముదాఁకఁ దెరిగిదిక్పక్రంబు, పిక్కటిల్లఁగఁబట్టిఁ బలిసికుప్పునముతోఁ, బామువోలె నిరవకాశంబుగా, నిత్యసన్నిహితంబు, నుండులింగమూర్తితో, నుబ్బియబ్బి ధీమనాథుఁడు మహాభీమాదుర్బుతప్రౌఢి, బహువిరాడ్రూపవిఁభ్రాజియయిన

తే. భయమునుండొంచెదేవతల్, ప్రబ్రుతించి, యయ్యనీరూపమిందింతయనఁగరాదు యేదిమొద లేదికడవల, యేదిమద్య, మెట్టునినుఁ బూజనేయుదు, మిందఱమును

75

ప. అనిసం గరుడాసాద్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుం దగునాజగిబట్టివేల్పు బ్రహ్మాండగోళంబునకు ముక్కుటంబుగాఁ బెరిగినదేహంబుఁ బొట్టిదేసి తిరుచ్చుట్టుమాలికతోన గౌరీజనార్దవ, దుద్ర, కేశవ, వినాయక, దుర్గాతాండవేశ్వర, నృత్యభైరవులను దేవతాసప్తకంబుపరి వేష్టించ, నరలోకానందకరపరదారగమనపాపహరేశ్వరులు నైఋతి భాగంబున నదివసించ, నంతర్గర్భగృహంబులోవల మాణిక్యాదేవీ సహతుండై సలిలనిధిపృథ్వి గంగాకౌంఠేయసరి త్త్రుల్పభాగాహేలానదీసప్తగోదావర మాతృకాపరివృతమండలంబు న మధ్యమలోకభాగదేయంబును, విబుధగంధర్వసతాకావేదియుఁ, జరిసరోద్వానవాటి కాసరసకాసార కఠోరకుహాశిపాళికాకుసుమధూళి మధూళికాసౌరభాసార సంవాసిత దళదిశాముఖంబును, మఖకుండితటాకనముద్దండ పుండరీకషండమకరందవిందు గండూషావ్యగ్రనముద్రగ్రమరుపమండవాహంకారయుంకారకోలాహలకరంబితమకర

70. రథాంగము = చక్రము; విబుధవిగోధుఁ = రాక్షసుఁ; బర్హిర్ముఖ = దేవతఁ; 71. అష్టవనం = స్నానము.

ద్వజభుజాదండమండలికృత తునుమకోదండశింజివీతంతకారంబును. నాటండిలాది
దిక్పాలకభరితకలితగోపురప్రాంగణంబును, బాదుకా ఖడ్గముటికారవరసాయనిమూలి
కాంజనాకార్షణదృశ్యాది విద్యానీధిక్షేత్రంబును సుత్ర్యాత్రేయాగస్త్యహరితాంబరీషాసిని
భాగ్గవ పరాశరపారాశర్య మాండవ్యమార్కండేయ మౌద్గల్యమంతణ శౌనకశాండిల్య
మందపాల వత్స వసిష్ఠ వాధూలనవాలభిల్య కౌండిన్య కాశ్యపకణ్ణ్యగాలవగాధి గార్గ్య
ప్రముఖ వాలభిల్యావ్యష్టాశీతినహస్రసంయమినమూర్తిర్ణంబును. గర్వికారాంధికాతరక
మలపుటఘటితకనకకృన్వకమణిమయడమరుకథమధమధ్వానవర్షన్యగర్జనముజ్జృంభిత
గుహాశిఖండితాండవంబును మార్కండేశ్వర కుండలాముఖసంపేద్ధాంతర్యేదిచాకుక్య
భీమేశ్వరప్రదాన నానావిధకాఖోపకాథాత్మిర్థసంబాధసంభరితంబునునై యభిలభువనభివ
నాభి రామంబైన దక్షిణరామంబును గైలాసమేరుమండరంబులకంటెను. గాంచీ చిదం
బర కాళహస్తి కాశీ శ్రీరైలాది మహాస్థానంబులకంటెను. నేతు కేదారంబుకంటె
ను. నతిశయంబుగాజేసి యా క్షేత్రంబునుమరగిగరకకూటకృపీపిఠభివజ్ఞాలావస్థం
భంబు సంస్తంభించి. త్రిపురదైతేయమదవతిగండభాగమకరికాపత్రభంగంబులు
దొలంగించి భీమలింగంబు సర్వమంగళాదేవియుం దానును లోకరక్షణార్థంబుగా
నధిష్ఠించియుండును.

76

- తే. దేవదర్శనమాత్ర సం, దిల్లు భుక్తి. కొందఱుకు దక్షవాటికా, జోటియుండు
దేవదర్శనమాత్ర సం, దిల్లు ముక్తి. కొందఱుకు దక్షవాటికా, జోటియుండు. 77
- తే. గీతవాదిత్రస్పత్యంబు, కేవలంబు, శంభుసకు సార్వకాలంబు, సం భ్రమింప
నప్పురత్నీలనర్పించె. నాఱునూఱు, బాలలను యువకుల జంభ, భంజనుండు. 78
- కా. ఆవంశంబున సానికూతులయి ది, వ్యస్త్రీలు దుద్వామిను
ధ్యావిర్భూతలు మీనకేతనునిపు, ప్సాత్త్రంబు లెక్కాలమున్
నేవాదక్షతః గొల్తు రిందుధరునిన్, శ్రీదక్షవాటిశ్వరుం
గైవల్యాధిపు భీమనాథుని లసత్కారుణ్యపాఠోనిధిన్. 79
- వ. మఱియు మహనీయదేవగంధర్వాప్సరోవేశ్యా జాతినంజాతకాంతాదిమరతిమిరాంగ
నుమంగళవిభావరీ లలాటశశికలావిలాసద్వితీయభ్రూలతాలానీకాలాస్యలలితరంగ భూ
భియు. నయనశంఖరానుబంధనవకందర్పవతాకయు. నధరబంధూకతునుమయు.
వికాసవిభ్రమశర ద్వేళాకంబుకమనీయకంతయు, బిభౌకసరిదంబుధరవేజీయు.
బృథులకావక్రవాకయు, గరవల్లవస్ఫురణవర్యాయవల్లీమతల్లి పన్నగవరివల్లమంబో
లె. బ్రకటితవిలాసమన్మథలీలయుంబోలె, రతిసుఖసంపత్సంపాదనలంపకుముదిని

76. అస్త్రాశీతినహస్ర = 88 వేలు. 78. జంభభంజనుడు = ఇంగ్రుడు.
79. మీనకేతనుడు = మన్మథుడు.

యుంబోఁ, రాజానుకూలదర్శన కేవల భరణమునఁ గృష్టమనన, వహో
 మనోహరవశంబునమంజుషాష, మధ్యంబున మందోదరి. యూరుయుగ
 లంబున సంభ, కనరీభూషణదాపంబున రుక్మిణి, సురతకళాకౌశలంబున
 పక్షిణ, తమవునభద్రు, పుష్పాస్త్రచ్చిరీయజన్మభూమి కారుణ్యవతి. కారుణ్యవతి, కాంతి
 మంది, రమనీయవతి, వినయవతి, విధిమవతి, విజ్ఞానవతి, విశిష్టవతి, శ్రవణవతి, భూ
 షణవతి, భూషణమరీచికాలాకారవిగ్రహాయగుట విద్యుద్బంధంబువలనను బ్రసవపరి
 మళి సోరియగుటం దారిదాతకోరకంబులవలనను, నిశ్వాసామోద కారిణీయగుట
 పులయమారుతంబువలనను, నిధితేంద్రియామోదకారిణీయగుట నటనామృతంబు
 వలనను, చూడుర్కృష్ణభూమియగుట నిజికాండంబువలనను, బ్రభవించెనోయనఁ
 బ్రహ్మసాన్నదండైయుండు నవ్వంశంబునం కిందుముఖలయాననచంద్రమండలంబుల
 యందంబులలోహిణీసావ్యంభవోద్భవించిందోచలాంధనహరిణంబు ప్రవేశించెఱుఁ
 నాచించలాచల భృంగించలంబులంబు లించువీలుకానికిం బంచణాణంబులు పువ్వుల
 గుట నవ్వులంబులుఁ బువ్వులంబుల లలాట కహ్నురలంబుల దర్శననకు భవళా
 తవత్రంబు లెంచుచింబులగుట దొంకి. ఆపువ్వులదోమల కలిపంకరీనుదొమ్మలె
 యంగణానకు సింగిచివిం దల్లదెఱుకు విల్లనుట కల్లఁ యర్తయ్యలల నెల్లవియూ
 ట్టుగాఁబ్బుఁ పుష్పదామనకుఁ ద్రాణాణులు పంచనాచలనమీరణంబు నభండనుట
 యకారణవిస్త్రప్తాపహంబు, అది గావున సుక్తమనాంబుకా నాయక గర్భజనిత
 యని యా సామలు సామరాగంబున సీతామని, భీమేశ్వరుని ఘనవ్యూహశితా
 పాలింగింబులు కుంచితాకంబిత భూరంబులు విద్యుద్యోత్సాదనతానకంబులు, ప్రస
 న్నంబులు, ప్రేమరసహృత్తప్రపాప్యతారంభంబులు, సవలలితంబులు, పులకావళి
 రారణంబులు, భావజగర్మితంబులు, విస్తృతనిమేషంబులు నైసర్వీకణంబులఁ దదీయ
 లామద్యభూరంధాస్పాదించువిచింబు నభిలషించుటఁ చెల్పు పంచంబున హృదయంబు
 నాకర్షించుచున్ననఁ జామరవ్యజనవీటికాకరండపాదుకా ముఖరదీపికాసంగీత
 నాట్యాదుర్వపవారసేవావిశేషంబులఁ బ్రజనంపగంబును బల్లంకికా సేవాహి

80

తే,

దక్షవాటిపురిచతుర్ద్వారములను, భీమమండలికాపుణ్యభూమియందు

కంబులింగప్రతిష్ఠలుఁసంఘటించి, యెల్ల చేల్పులు ప్రార్థించిఁగిందుభద్రని.

81

5.

ప్రార్థించి శ్రీభీమేశ్వరమహాదేవునివలన నాత్మప్రతిష్ఠిత శంకులింగంబులకును
 పరంబులకిగిన నద్విరూపాక్షిండు వారురొనినట్లు భుక్తిముక్తిప్రదానసామర్థ్యంబులు,
 పర్యలింగంబులకుఁ గలుగ ననుగ్రహించె.

82

6.

పల్లవించుపునకు భీమశంకరునకు, నదిమ నింద్రేశ్వరము పాపనాశనంబు
 ద్విధిమాత్రన భుక్తిముక్తిప్రదంబు, దేవదోకాధిపతిసంప్రసాదంబు.

83

గిరి. దక్షమణి సానికాగోళ కల్గిరి నాను.

- కం. దీమయదేవుని దక్షిణ భూమిధాగమున యజ్ఞపురుషేశ్వరచి
వ్యామృతలింగము భోగ, శ్రీముక్తివిభూతివాయి * సేవకతత్కరి. 84
- ఆ. అగ్నికుండ మనఁగ * సచ్చోచ్చతునన్నది, చాత్రిభుక్తిముక్తి * దామనీవి
దానఁ దీర్థమాదితర్పణ మొనరింపఁ, చిత్తు ల్లాప్త్యలోపఁగతులుగండు. 85
- తే. కృత్తికాతారకంబులఁగిలుకొన్న, దినమునం దగ్నికుండితాత్మిప్రమాది
శంభునగ్నిశ్వరునిఁ జూచు * నజ్జనులకు, లలితరచలచాప్రభఁలంబుముక్తి. 86
- సీ. అగ్నిశ్వరునిమోలఁనగ్నికుండితకూప, తటదేవముననుండుదక్షకుండి
యదినర్వపాపాఘఁముచిరయుండునిలం, వాకూపమునకు యాచ్యంబునంగు
దాక్షిణ్యదేవి త్రైలోక్యకవనయ్యుత్రి, పలిగొందరామాలి * వెలసియుండు
దక్షకుండమునఁ దీర్థంబాది యర్చితో, దాక్షిణ్యదేవి * పక్షపుత్రి 87
- తే. సనీతపక్షప్రమీతిధియందునొండె, మణిపత్తుశీయం దొండెమహితబుద్ధి
దేవదండప్రణామంబు, సేయునరుడు, కాంచు మోక్షంబుఁ బ్రాణనిర్ధారమునం. 87
- వ. ఆయుత్తరంబున వీరభద్రప్రతిష్ఠితంబు చెంగట నిర్మతిలింగంబు భీమచాతేశ్వరనిరీ
బదమట పరుణప్రతిష్ఠితం బగు పరుణలింగంబు పరుణకుండంబునఁ దీర్థంబాది
పరుణాక్షత్రంబున పరుణేశ్వరదేవుని చర్చించిన నరుండు భవజంభనంబులం
దాయును; భీమేశ్వరు వాయువ్యదిగ్భాగంబున వాయుప్రతిష్ఠితంబగు వాయులింగం
బుండు వాయుకుండంబునఁదీర్థంబాది వాయులింగంబును సందర్శించిన నరుండు
మోక్షలక్ష్మింకూడు; సోమేశ్వరలింగంబు సోమప్రతిష్ఠితంబు, సోమనక్షత్రంబును
సోమకుండంబునఁ దీర్థంబాది సోమేశ్వరుదేవుని చర్చించిన నరుండు భుక్తిముక్తి
సంసిద్ధిం దొందు. 88
- తే. బాదరాయణుఁడత్యంత * పరమస్థిత, సప్తసింహాసమిమహాలింగంబు
దపముఁగావించి శంభుసంస్థాపనంబు, జేసెనత్యంతభక్తివిశేష ముచిత. 89
- కం. పంచాక్షరమంత్రమును జ, పించుచు సత్యవతినుతుఁడు, పెద్దయుఁగలం
బంచిత యోగనమాది భ, జించెకా దా సంప్రతిష్ఠ * సేసినశంభున్. 90
- వ. ఒక్కనాఁ డమృతదేవుండు త్రిగుణమూర్తులగు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులచే నుండు
పామ్యుండగుచు బాదరాయణునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుటయు. 91
- మ. కురిసెం బువ్వలవాన మత్తమధులి, బొక్కలాహలాన్వితమై
విరిసెం చిక్కులు మందమందగతులకావీచె న్నక్షిన్వయఁడుకా
మొరసెం దుందుభు లొక్కయుమ్మడి నభో, మూర్ధాపరాశంబునం
బొరసెకా సమ్మద మెల్లతోతముల కఁపుచ్చాహకాలంబునన్. 92
- కం. ఆదిరి యచ్చరలేమలు, పాడిరి గంధర్వసకులు * పరమమునింబ్రుర్
గూడిరి బహువిధములఁ గొని, యాడిరి యందంద నద్భుతాపహరంగిన్. 93

96. కృత్తికాతారకంబులన్ = కృత్తికానక్షత్రములతో. 99. వాయునగ్ని
త్రయం = పూర్వాషాఢ; సోమనక్షత్రము = మృగశిర్ష.

- ఓం. కొందఱు చాండవమాదిరి, కొందఱు పరిహాసకేలిఁగొఱలిరి మఱియుం
గొందఱుబాహుయుద్ధం, బందంద ఘటించి రమ్యఁహాసంఘమునన్. 94
- వ. వ్యాసద్వికనుగ్రహం ధౌసరి యప్పరమేశ్వరుండు కూడినయశేషమునులను సర్వ
యోగీశ్వరులను సకలదేవతలనుజేరించి యిట్లని యానతిచ్చె. 95
- ఓం. ఈ యున్నవారలందఱు, నా యానతి వినుఁడు నెమ్మఁబంబులలోనం
చాయం బెట్టుఁడుసంసయ, హియర్థము వేదములకు • నెక్కఁడునుండీ. 96
- తే. అర్కుఁ డెప్పింగి నభిమునఁకాభిరణము. భువనములకెల్ల నాభింగిఁభూషణంబు
దక్షవాణీపురము భోగఁమోక్షవిభవ, పావనంబందువిశ్వాసఁవరులుంగ్రుడు. 97
- ఓం. బ్రభువనములయందును మా, తధిమతములు పెక్కులైననారామము లం
దధిమానమింతనేయము, విభవాస్పద మైనదక్షఃవీరింబోఁన్. 98
- తే. వినుఁడు సత్యంబు సత్యంబుఁవెండి సత్య, మాతృలోనవిచారించి • యానతిత్తు
దక్షవాటంబుకంఠెఁ దీర్థంబు నిధిల, మేదిసిమండలంబున • లేదు లేదు. 99
- గీ. వాఁడిగోగ్గొండిఁ గిన్నులు,వోడియైన, నడుగు లడిదంబుచేతఁజిక్కఁడచియైన
నొండుకడలేగుటలుమాని,యుండవలయు, డక్కఁమాటలుదక్షవాఁటంబునందు. 100
- ఓం. తిష్ఠస్మాత్రునకైన వ, నిష్ఠప్రతిమానుడైన • శిష్ఠునకైనకా
నిష్ఠాద్మిగలిగెదేనియు, నిష్ఠాకాలంబుముక్తి • నియతం బుటఁబన్. 101
- అ. బ్రహ్మహత్యపద్యఃపానంబు గురుతల్ప, గమనమాదిగాఁగఁగలుగునట్టి
పాతకంబులపుడెఁపాయు మానవులకు, దక్షవాణీభీమదర్శనమున. 102
- ఓ. అని యిట్లర్థేందుమోళి యానతిచ్చి యంతర్దాసంబుచేసెఁ తదనంతరం బాహరి
విరించి పురంబరాటలగు బృందారకులును సనకసందనసనత్కుమారసనత్పుత్రాట
లగు బ్రహ్మయోగీశ్వరులును,మార్కండేయమండపాల మోక్షల్యమాండవ్యమంకజా
దులగు మహానులును, బాదరాయణు సభినందిండుచు, నిజస్థానంబులకుంజనిరి. 103
- సీ. సప్తగోదావరఁస్సానంబు రామనాథవలోకనము పిఁత్రర్చనంబు
రామగయాపితృశ్రాద్ధంబు గౌరీజ, నార్దనరుద్రస, న్నామజపము
పరిగమహాదివ్యభావనానార్చనా, భవప్రదక్షిణప్రక్రమంబు
పంచాక్షరీమంత్రపారాయణజపంబు, పాపవతాచారపరమనియతి
- తే. సమయమిదిసర్వదేవతా • సార్వభౌము, భుక్తిముక్తిప్రదాయకుఁభువనభక్త
భీమనాథేశ్వరేశ్వరుఁస్వామిఁగొలుచు, భిక్షులకునెల్ల నాగమఁవద్దతియిది. 104
- మ. పరదారేశ్వరకుంభసంభవవిభుల్ • ప్రాగ్నిగ్విభాగంబులం
బురవిధ్యంబికి దూరదేశమునఁదా,భోగంబునకా శశ్వదా
పరదాద్ధారమునకా మహామహిమచేవాయవ్యదిక్ష్మిమ సు
ధ్రుతకా వాయుశివుండునుండ్రుమిగులం • దాత్వర్తరక్షద్రావతిన్. 105

100. గోగ్గొండిన్ = గోరుగల్లుతో; అడిదంబుచేతన్ = ఉలితో. 101. తిష్ఠ
గూర్చుకు = చురచురచు. 107. మోక్షపదము = మోక్షస్థానము.

- సీ. దక్షవాటిమహాస్థానంబులోదేని, యదురుచేస్తానంబునందుచేసి,
దక్షవాటిమహాస్థానంబులోదేని, యర్థ మేస్తానంబునందుచేసి
దక్షవాటిమహాస్థానంబులోదేని, యమృతమేస్తానంబునందుచేసి
దక్షవాటిమహాస్థానంబులోదేని, యజ్ఞమేస్తానంబునందుచేసి
- తే. దక్షవాటిక సతలతీర్థముల, కిరవు, దక్షవాటిక సతలయేవ్యలయగిరిని
దక్షవాటిక విభవంబుతాననంబు, దక్షవాటిక నిన్నునియంకకానరంబు 106
- ప. ఇట్టిమహామహిమంబుగదదక్షరామంబున నిధినింపుచును, భీమమందిరంబునందు
పుదము, సప్తగోదావరములసనాడుచును, పృథ్విగంగాజలంబుల చేరుచును పాల్కాదాగా
తోయంబుల చునుగరుదచును, నిజ్ఞానానిని నిమగ్నంబునందు, తలచేసెంబును
నోలలాడుచును, అవణవయోనిని గంగానదీమంబులల చటించింపుచును, తింపని
హారోత్కర్షణంబున తోచుచున్నాతనయందు సూర్యాహునింభవుండు నిభిలపురాణవా
భ్యాసవైఖరినమేరుండైన సూతుండునున్ననవిను నైమిరారణ్యపుణ్యవైఖరింబును
ద్వాదశవాదికపరిమితలైన సప్తయోగంబునఁగూడిన తొనికాదిమహామనులు, యజ్ఞా
వసానసమయంబున శ్రీమన్మహాదేవుని సంబర్హించుంజిరి, ఇది చింతాపీఠమింట
తంబును, సనత్కుమారసంహారాది విహుసంహారానందానంబునైన స్కాంతిపురా
ణంబునందు గోదావరీఖండంబునందు చెప్పంబడిన భీమఖండంబు, భీమేశ్వరహాహా
త్యంబును, భీమేశ్వరపురాణం బనంబరఁగు నిమ్మహాప్రబంధంబు వ్రాసినఁ,
బలించిన, వినినఁ, బుష్కరం బర్చనచేసిన, నారాధించిన, శ్రీభీమనాథేశ్వరుల వాడు
రాలోన్మైశ్వర్యంబులు, కావ్యతమోజివదంబును గృహనెయు. 107
- ఉ. వైధవసారకాననః సుమన్య మహీధర తైర్యవర్తిః గే
యోభయవంశదీపకః సమస్తతపిరివితోలిహంకర
క్షోభకరప్రతాపః పణిమండిలభక్తినిధిః దిగంతగం
దేభిరటద్వయద్వయసహృద్వయసమిరిహంబు సర్పరా. 108
- ఈ. రామాంబానందనః సం, గ్రామణితధనంబునః పంరామరామా
స్వామిద్రోహరగండః చు, హాహత్యకీరీటంరామాత్మమదే. 109
- భుజంగప్రయాతము, ప్రధూత్కార్యసామంత , ధక్షిణురీదా
విధూత్తంస నేవాప్రసన్నాత్మరంగే
మధూభీమదాసార , భీమేశ్వరవాక్య
బుధారాధనాసార , భీమావతారా. 110
- గద్యము. ఇది శ్రీమత్కృపలనాభిహిత , మారయామాభిహిత సురవిజనవిదేయ సరల
విద్యాననాథ శ్రీనాథనామదేవప్రణీతింబైన శ్రీభీమేశ్వరపురాణంబును
మహాప్రబంధంబునంబునఁగద్యంబును వ్రాసెవాసము.
శ్రీమాణిక్యాంబానమేత శ్రీ భీమేశ్వరరాజమస్తు,
శ్రీరామార్చణమస్తు
- ఇది శ్రీ బ్రహ్మభూత రామస్వామిహిత, రామకృష్ణపుత్ర కాండీయ సగోత్ర కంఠంపాట్టు
వపర రామగోపాలకృష్ణమూర్తి నామదేయ ప్రణీతంబైన అమువివరణంబును
నాండ్ర బీకా ఈశ్వర్యములు.

